

PRZEWODNIK PO ESG DLA FIRM Z SEKTORA MŚP

PRZEWODNIK POWSTAŁ W MAJU-CZERWCU 2024 ROKU

S P I S T R E Ś C I

P R Z E D M O W A	4
W S T Ę P	6
R O Z D Z I A Ł 1	
ESG JAKO KOMPAS CELÓW ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU	8
R O Z D Z I A Ł 2	
PRZEWODNIK PO REGULACJACH	20
R O Z D Z I A Ł 3	
ESG KROK PO KROKU	40
R O Z D Z I A Ł 4	
CERTYFIKACJA, RATINGI I RANKINGI ESG	58
R O Z D Z I A Ł 5	
PODSTAWOWE KONCEPCJE, POLITYKI I REGULACJE WSPÓLNE DLA BRANŻ PRZEWODNIKA	74
R O Z D Z I A Ł 6	
WSKAZÓWKI DLA MŚP Z BRANŻY BUDOWLANEJ	90
R O Z D Z I A Ł 7	
WSKAZÓWKI DLA MŚP Z BRANŻY ODPADOWEJ I RECYKLINGOWEJ	112
R O Z D Z I A Ł 8	
WSKAZÓWKI DLA MŚP Z BRANŻY CHEMICZNEJ	124
R O Z D Z I A Ł 9	
JAK SFINANSOWAĆ TRANSFORMACJĘ ESG W FIRMIE?	142
T W Ó R C Y P R Z E W O D N I K A	158

PRZEDMOWA

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

Oddajemy w Państwa ręce Przewodnik po ESG dla firm z sektora MŚP, który został opracowany przez ekspertów/ki Polskiego Stowarzyszenia ESG na zlecenie i we współpracy z Łukasiewicz – ITECH. Projekt dofinansowany ze środków budżetu państwa, przyznanych przez Ministra Edukacji i Nauki w ramach Programu „Społeczna odpowiedzialność nauki II – Popularyzacja nauki”. Przewodnik został opracowany w oparciu o polskie i unijne regulacje prawne, międzynarodowe standardy i ramy sprawozdawczości w zakresie zrównoważonego rozwoju, konsultacje branżowe, wywiady z praktykami. Zaznaczamy, że informacje zawarte w publikacji są aktualne na dzień jej wydania i będą w przyszłości wymagać aktualizacji.

Przewodnik, poza częścią ogólną, regulacyjną oraz rozdziałami, które mogą dotyczyć wszystkich podmiotów z sektora małych i średnich przedsiębiorstw, zawiera wytyczne i informacje skierowane do firm z branży: budowlanej, chemicznej/kosmetycznej i recyklingowej. Autorzy i inicjatorzy publikacji mają w planach wydanie drugiej edycji Przewodnika skierowanej do kolejnych branż.

Najważniejsze kwestie omówione w ramach publikacji to:

- ESG jako kompas celów zrównoważonego rozwoju: co to jest ESG, kogo będzie dotyczyć, od kiedy, dlaczego małe i średnie firmy będą włączone w proces raportowania ESG?
- Przewodnik po regulacjach: wymogi prawne, wytyczne do raportowania z linkami do materiałów źródłowych.
- ESG krok po kroku: ogólne założenia, praktyczne wskazówki.
- Certyfikacja, ratingi i rankingi ESG.
- Podstawowe koncepcje, polityki i regulacje wspólne dla branż przewodnika, wymogi ogólne i szczegółowe uwzględniające specyfikę branżową.
- Wskazówki dla małych i średnich przedsiębiorstw z branży budowlanej.
- Wskazówki dla MŚP z branży odpadowej i recyklingowej.
- Wskazówki dla MŚP z branży chemiczno-kosmetycznej.
- Skąd pozyskać finansowanie na wsparcie zrównoważonej transformacji, szkolenia? Praktyczne wskazówki, skąd można pozyskać środki i na co dokładnie.

W S T Ę P

Wzrost gospodarczy ostatnich dekad przyniósł korzyści takie jak nowe miejsca pracy czy podwyższenie standardu życia. Ceną za ten stan rzeczy jest jednak negatywny wpływ na środowisko i klimat. Jako antidotum na naruszenie równowagi pomiędzy środowiskiem a działalnością człowieka wskazuje się zasadę zrównoważonego rozwoju. Zgodnie z pierwszą i do dziś przywoływaną definicją zawartą w Raporcie Światowej Komisji Środowiska i Rozwoju „Nasza wspólna przyszłość” z 1987 r., zrównoważony rozwój to „rozwój zaspokajający potrzeby obecnych pokoleń, który nie naraża zdolności przyszłych pokoleń do zaspokajania własnych potrzeb”. Autorzy tego raportu wskazali jednocześnie na konieczność integracji działań w trzech obszarach – wzrostu gospodarczego, ochrony środowiska oraz rozwoju społecznego.

Obecnie **zrównoważony rozwój stał się celem i istotną zasadą**, zgodnie z którą podmioty w Unii Europejskiej powinny prowadzić swoją działalność gospodarczą. Pomimo że zasada zrównoważonego rozwoju często pojawia się w strategiach i politykach, to jednak wciąż **rodzi się wiele pytań** co do jej zakresu, interpretacji, a szczególnie implementacji i postępowania zgodnie z jej ramami.

Jeśli nie masz pewności, **czym jest zrównoważony rozwój, jakie mogą wiązać się z nim obowiązki i szanse dla Twojej firmy** – w kolejnych rozdziałach przewodnika odpowiemy na te pytania. Pokażemy, **czym jest zrównoważony rozwój w praktyce, w jakim zakresie ma zastosowanie do małych i średnich przedsiębiorstw** (dalej „MŚP”) w Polsce, **gdzie szukać wsparcia i jak podjąć pierwsze kroki** w zakresie implementacji tej zasady. Branże: budowlana, chemiczna i recyklingu/odpadowa, zostały opisane bardziej szczegółowo – pod względem specyficznych wymagań, jak i dobrych praktyk wybranych firm.

R O Z D Z I A Ł 1

ESG JAKO KOMPAS CELÓW ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU

Co to jest ESG?

Zasada zrównoważonego rozwoju nie tylko stanowi zasadę prawa, ale również jest istotnym elementem budowania biznesu. W obliczu kolejnych wyzwań (m.in. destabilizacji sytuacji gospodarczej na świecie, pandemii, inflacji, degradacji środowiska) trudno dziś mówić o wyborze – podejście do zarządzania zgodne z zasadą zrównoważonego rozwoju to – wręcz – konieczność.

W ostatnich latach coraz częściej pojęcie zrównoważonego rozwoju zastępuje akronim „ESG” (E – Environmental, S – Social, G – Governance). Skrót ten oznacza w języku polskim „Środowisko, Społeczeństwo, Zarządzanie” i nie posiada jeszcze powszechnie akceptowanego polskiego odpowiednika. ESG odnosi się do zbioru czynników, na podstawie których tworzone są oceny pozafinansowe przedsiębiorstw, co w rezultacie umożliwia ocenę i kwantyfikowanie działalności biznesowej.

ESG nie oznacza, że przestają się liczyć zyski, ale że osiąga się je z poszanowaniem dla środowiska i obszaru społecznego, zachowując równowagę pomiędzy tymi obszarami. ESG stanowi więc model zarządzania, który odpowiednio wdrożony przekłada się na realne korzyści dla wszystkich interesariuszy w otoczeniu biznesowym firmy – od społeczeństwa, kontrahentów, odbiorców produktów lub usług, po pracowników i lokalną społeczność.

3 FILARY ESG

- Jak twój biznes wpływa na środowisko?
- Co możesz zrobić, żeby zmniejszyć negatywny wpływ na środowisko?
- Jak kwestie środowiskowe i klimatyczne wpływają na działalność twojej firmy?
- W jaki sposób zarządzasz energią, surowcami i odpadami?
- Jak zarządzasz pracownikami?
- Jakie są Twoje relacje z otoczeniem biznesowym i konsumentami?
- Czy dbasz o równość i różnorodność w miejscu pracy?
- Jakie są warunki pracy w Twojej firmie?
- Jak zarządzasz firmą?
- Jakie procedury i mechanizmy kontroli wprowadziłeś w związku z zarządzaniem działalnością?
- Czy dbasz o transparentność?
- Jaka jest kultura organizacyjna w twojej firmie?

E

S

G

**Środowisko
[Environment]**

**Spółeczeństwo
[Social]**

**Zarządzanie
[Governance]**

Filar 1. Środowiskowy	Filar 2. Społeczny	Filar 3. Zarządzania
Łagodzenie zmian klimatu i adaptacja do zmian klimatu	Warunki pracy	Ład korporacyjny
Emisja gazów cieplarnianych	Zarządzanie ludźmi	Kultura korporacyjna i odpowiedzialne postępowanie w biznesie
Efektywność energetyczna	Relacje pracownicze	Cechy Zarządu: skład, różnorodność, odpowiedzialność
Efektywność materiałowa	Zdrowie i bezpieczeństwo	Przejrzystość w ujawnianiu informacji
Niedobór wody	Różnorodność i inkluzywność	Relacje z dostawcami
Wpływ na bioróżnorodność i ekosystemy	Dyskryminacja	Wynagrodzenie wszystkich szczebli
Gospodarka odpadami	Prawa człowieka	Bezpieczeństwo danych
Ryzyka związane z klimatem	Praca dzieci i praca przymusowa	Kodeksy postępowania
Zanieczyszczenie środowiska	Relacje z interesariuszami	Etyka biznesu
Zanieczyszczenie powietrza	Rozwój i szkolenia	Odpowiedzialne podatki
Gospodarka zasobami i surowcami	Atmosfera w firmie	Polityka antykorupcyjna
Gospodarka o obiegu zamkniętym	Wpływ na społeczności	
Recykling	Wpływ na konsumentów i użytkowników końcowych	

Źródło: ESG w biznesie. Przewodnik prawopodatkowy ESG 2024, dostępny pod linkiem: <https://info.ey.com/CESA-PL-TAX-GC-2023-12-05-Przewodniki-podatkowe-Przewodniki-podatkowe.html? s01&source=esg>

Dlaczego wprowadzono ESG?

Raportowanie ESG (sprawozdawczość w zakresie zrównoważonego rozwoju) wymaga, rzecz jasna, nakładu czasu i wiedzy. Właściwie jednak przeprowadzony proces może stać się elementem skutecznego zarządzania firmą, w tym – w zakresie rozwoju, zarządzania ryzykiem, budowania wizerunku i konkurencyjności rynkowej. Badania pokazują, że włączenie ESG do strategii biznesowych w działalności operacyjnej (a nie tylko do raportowania) prowadzi – w dłuższej perspektywie – do lepszych wyników finansowych. Firmy takie lepiej się rozwijają, wykazują wyższe zyski, długoterminową pewność działania, pozytywne relacje z interesariuszami, są również atrakcyjnym miejscem pracy.

Nic więc dziwnego, że ESG stało się w pierwszej kolejności obszarem zainteresowania inwestorów. Dyskusja na temat zrównoważonego rozwoju rozpoczęła się już w latach sześćdziesiątych XX wieku, jednak sam skrót ESG został użyty później, w 2004 roku w raporcie „Who Cares Wins”¹. Autorami publikacji byli UN Global Compact oraz przedstawiciele największych światowych instytucji finansowych. Zwrócili oni uwagę, że uwzględnienie perspektywy ESG w decyzjach inwestycyjnych poprawi sytuację na rynkach finansowych i w pozytywny sposób przełoży się na środowisko. Od tego czasu pojęcie ESG zaczęło cieszyć się coraz większą popularnością w zakresie odpowiedzialnego inwestowania.

Kolejny ważny krok w rozwoju koncepcji zrównoważonego rozwoju nastąpił w 2015 roku. To wtedy państwa członkowskie ONZ podpisały dokument „Agenda 2030”. Rezolucja zawiera 17 celów zrównoważonego rozwoju, stanowiąc plan działania, którego celem jest dążenie do bardziej sprawiedliwego i równego świata. Cele zrównoważonego rozwoju odnoszą się do 5 obszarów: ludzie (PEOPLE), planeta (PLANET), dobrobyt (PROSPERITY), pokój (PEACE) oraz partnerstwo (PARTNERSHIP).

CHCESZ DOWIEDZIEĆ SIĘ WIĘCEJ?

Na stronie www.kampania17celow.pl znajdziesz informację, jak Polska radzi sobie z realizacją celów zrównoważonego rozwoju.

Cele Agendy na poziomie Unii Europejskiej wdraża Strategia „Europejski Zielony Ład”, przyjęty przez wszystkie kraje członkowskie (w tym Polskę) w 2019 r. Mając na uwadze negatywne konsekwencje zmian klimatu oraz konieczność przeciwdziałania im, celem Strategii jest przekształcenie gospodarki unijnej w neutralną klimatycznie (konieczność redukcji emisji), zasobooszczędną (opartą o oddzielenie produkcji od nadmiernego wykorzystywania zasobów naturalnych oraz osiągnięcie gospodarki o obiegu zamkniętym), redukującą ilość generowanych odpadów, jak również opartą na sprawiedliwej transformacji.

Do niedawna wydawało się, że zmiana klimatu dotyczy odległych geograficznie miejsc. Kolejne kryzysy związane z destabilizacją globalnej sytuacji uświadamiają, że zarówno w Polsce, jak i w Europie, gospodarka oparta na paliwach kopalnych jest ryzykiem dla funkcjonowania całego systemu. Zapotrzebowanie na odnawialne źródła energii jest kluczowe

¹ https://www.unepfi.org/fileadmin/events/2004/stocks/who_cares_wins_global_compact_2004.pdf

nie tylko **w celu zmniejszenia emisji dwutlenku węgla**, ale także uniezależniania się od importu energii i paliw. Podobną zależność można obserwować, jeśli chodzi o dostęp do wszelkiego rodzaju zasobów naturalnych.²

50% Ponad 50% globalnego PKB (o wartości 44 bilionów USD) jest uzależnione od przyrody i zasobów materiałowych.

Według Global Resources Outlook 2024 zużycie zasobów materiałowych wzrosło więcej niż trzykrotnie w ciągu ostatnich 50 lat. Bez zdecydowanych działań wydobywanie zasobów materiałowych do 2060 roku może wzrosnąć o prawie 60% w porównaniu z poziomem z 2020 roku (ze 100 do 160 miliardów ton), co znacznie **przekracza ilość faktycznie potrzebną** do zaspokojenia wszystkich podstawowych potrzeb ludzkich, zgodnie z celami zrównoważonego rozwoju.³

Z kolei w opublikowanym na początku 2024 r. raporcie „Europejska Ocena Ryzyka Związanego z Klimatem”⁴ zidentyfikowano 36 rodzajów ryzyk związanych z klimatem o potencjalnie poważnych konsekwencjach w całej Europie. Poniżej przedstawiamy główne wnioski z raportu, istotne dla biznesu:

DOWIEDZ SIĘ WIĘCEJ

Wnioski z raportu „Europejska Ocena Ryzyka Związanego z Klimatem” dotyczącego zmiany klimatu:

- Rok 2023 był najcieplejszym rokiem w historii, przy czym Europa jest najszybciej ocieplającym się kontynentem na świecie (temperatury rosną ok. dwukrotnie szybciej niż średnia światowa⁵).
- Ludzkość doświadcza ekstremalnych i współistniejących zjawisk pogodowych – upały stają się coraz częstsze, a ulewy coraz bardziej dotkliwe (katastrofalne powodzie np. w Słowenii wyrządziły szkody szacowane na około 16% krajowego PKB, a 2/3 kraju znalazło się pod wodą). Jednocześnie Europa Południowa może spodziewać się poważniejszych susz.
- Czynniki ryzyka wynikające ze zmian środowiskowych i klimatycznych zagrażają bezpieczeństwu żywnościowemu i wodnemu, bezpieczeństwu energetycznemu i stabilności finansowej, zdrowiu ludności, szczególnie w zawodach wymagających pracy na zewnątrz. To z kolei wpływa na spójność i stabilność społeczną. W szczególności narażone są wrażliwe grupy społeczne (osoby ubogie czy pracujące w takich branżach jak budowlana czy rolnictwo).
- Straty ekonomiczne spowodowane samymi powodziąmi na obszarach przybrzeżnych Europy mogą przekroczyć 1 bln EUR rocznie.

² Komunikat KE (...) w sprawie zmienionych ram monitorowania gospodarki o obiegu zamkniętym.

³ UNEP Global Resources Outlook 2024 „Bending the trend” https://www.resourcepanel.org/sites/default/files/documents/document/media/gro24_full_report_1mar_final_for_web.pdf

⁴ <https://www.eea.europa.eu/pl/publications/europejska-ocena-ryzyka-zwiazanego-z>

Raport EUCRA opiera się na istniejącej bazie wiedzy na temat wpływu zmiany klimatu i ryzyka związanego z klimatem dla Europy, a także rozszerza ją i uzupełnia. Obejmuje najnowsze sprawozdania Międzyrządowego Zespołu ds. Zmian Klimatu (IPCC), program Copernicus w zakresie zmiany klimatu (C3S) i Wspólnego Centrum Badawczego Komisji Europejskiej (JRC), a także wyniki projektów badawczo-rozwojowych finansowanych ze środków UE oraz krajowych ocen ryzyka związanego z klimatem. Obecna wiedza została zsyntetyzowana w celu zwiększenia jej bezpośredniego znaczenia w kontekście strategicznego opracowywania polityk.

⁵ <https://climate.copernicus.eu/europe-experiences-widespread-flooding-and-severe-heatwaves-2023>

- Zakres, w jakim można uniknąć szkód, będzie w dużej mierze zależeć od tego, jak szybko uda się ograniczyć globalne emisje gazów cieplarnianych oraz jak szybko i skutecznie można przygotować nasze społeczeństwa i przystosować się do nieuniknionych skutków zmiany klimatu.

ESG „wyrósł” z CSR („Corporate Social Responsibility”, czyli społecznej odpowiedzialności biznesu). CSR dokładnie definiuje Norma ISO 26 000⁶, według której jest to wpływ podejmowanych przez organizacje decyzji i działań poprzez przejrzyste i etyczne zachowanie w siedmiu obszarach: ładu organizacyjnego, praw człowieka, praktyk z zakresu pracy, środowiska, uczciwych praktyk operacyjnych, zagadnień konsumenckich, zaangażowania społecznego i rozwoju społeczności lokalnej.

Mimo zbliżonego do ESG zakresu, CSR definiowany jest jako **dobrowolne** działania. I między innymi ta dobrowolność właśnie odróżnia CSR od ESG. Kolejną różnicą, którą przynosi ESG, jest obowiązek raportowania.

Sprawozdawczość w zakresie zrównoważonego rozwoju (potocznie raportowanie ESG), zgodnie z nowymi regulacjami, zrównana jest z raportowaniem finansowym. Informacje w zakresie zrównoważonego rozwoju będą stanowić również źródło informacji dla instytucji finansowych, inwestorów i organów wykonawczych. Celem raportowania jest analiza istotnych ryzyk związanych z obszarami ESG oraz dokładne przedstawienie podjętych działań w celu ograniczenia wpływu tych ryzyk na działalność operacyjną przedsiębiorstw.

Obowiązkiem raportowania objęte będą wszystkie organizacje wskazane w unijnej dyrektywie CSRD (więcej informacji w rozdziale 2).

Co ważne, firmy objęte przepisami dyrektywy CSRD będą miały obowiązek raportowania także o łańcuchach wartości, a tym samym muszą zebrać dane od swoich kontrahentów. Może być to zaskoczeniem zwłaszcza dla małych i średnich przedsiębiorców, które są w łańcuchach dostaw większych przedsiębiorstw już zobowiązanych do raportowania. Według szacunków Krajowej Izby Gospodarczej już około 20 tys. firm zatrudniających w Polsce poniżej 10 osób może być zapytana o kwestie zrównoważonego rozwoju w związku z tym, że funkcjonują w łańcuchach dostaw zagranicznych podmiotów (dane dotyczą lat 2023–2024). W kolejnych dwóch latach liczba ta ma wzrosnąć do 80 tys. mikrofirm, które zostaną o to zapytane.

⁶ Opracowana przez Grupę Roboczą ISO i ogłoszona przez Międzynarodową Organizację Normalizacyjną (International Organization for Standardization – ISO).

Dlaczego już teraz warto zwrócić uwagę na kwestie związane z ESG w Twojej firmie?

Dlaczego już teraz warto zwrócić uwagę na kwestie związane z ESG w Twojej firmie?⁷

■ **Możesz zostać objęty obowiązkiem raportowania**

Bezpośrednim obowiązkiem raportowania zostaną objęte firmy z sektora MŚP (z wyłączeniem mikroprzedsiębiorstw), notowane na rynku regulowanym, spełniające dowolne dwa z trzech poniżej przedstawionych kryteriów: powyżej 10 pracowników, suma bilansowa 450 tys. EUR (2 mln PLN); przychody netto ze sprzedaży 900 tys. EUR (4 mln PLN). Pierwsze sprawozdania w zakresie zrównoważonego rozwoju powstaną w **2027 roku** (raport za 2026 rok). (Więcej na temat kwestii prawnych oraz zakresu i terminów wdrażania dyrektywy CSRD przeczytasz w rozdziale 2).

■ **Żeby zachować pozycję w łańcuchu wartości swoich dużych kontrahentów**

Duże przedsiębiorstwa objęte obowiązkiem raportowania będą musiały przedstawić wskaźniki ESG w całym swoim łańcuchu wartości. Jeśli współpracujesz z dużymi organizacjami, możesz już teraz zapytać, jakich danych będzie od Ciebie wymagał twój biznesowy partner.

■ **Żeby utrzymać kontrakty, na przykład na rynku niemieckim**

Małe i średnie przedsiębiorstwa współpracujące z niemieckimi firmami już teraz muszą gromadzić informacje na temat ESG. Wszystko za sprawą niemieckiej ustawy o zachowaniu należytej staranności w łańcuchu dostaw (Lieferkettengesetz, LkSG), która zaczęła obowiązywać z początkiem 2023 roku (więcej informacji w rozdziale 2). LkSG obliguje kontrahentów dużych przedsiębiorstw działających na rynku niemieckim do informowania o przestrzeganiu prawa pracy, przeciwdziałaniu dyskryminacji czy przymusowej pracy dzieci.

■ **Żeby uzyskać finansowanie na lepszych warunkach**

Włączenie ryzyk pozafinansowych w strategię firmy oznacza większą wiarygodność dla instytucji finansowych oraz może umożliwić dostęp do tzw. zielonego finansowania – od wskaźników ESG zależne może być oprocentowanie pożyczki lub wysokość składki ubezpieczeniowej (więcej informacji w rozdziale 2).

■ **Żeby wzmocnić wizerunek atrakcyjnego pracodawcy**

Pracownicy coraz częściej zwracają uwagę na aspekty etyczne. Prowadzenie działalności zgodnie z ESG to szansa na rekrutację wysokowartościowych pracowników i wpływ na większą integrację zespołu.

■ **Żeby zwiększać oszczędności**

Wdrożenie zasad ESG docelowo przekładać się może na realne oszczędności. Jednym z najbardziej popularnych działań związanych z dążeniem do obniżenia emisyjności jest korzystanie z energii wytworzonej za pomocą odnawialnych źródeł. Efektywne zarządzanie

⁷ Na podstawie Ogólnopolskiego Raportu ESG „Szanse i ryzyka”. Dostępny na stronie: <https://polskiestowarzyszenieesg.pl/wp-content/uploads/RAPORT-ESG-Szanse-i-ryzyka-Polskie-Stowarzyszenie-ESG.pdf>

woda, przejście na gospodarkę obiegu zamkniętego to działania, które w dłuższej perspektywie się opłacą.

■ **W celu zwiększenia innowacyjności firmy**

ESG przekłada się na poszukiwanie innowacji – zarówno produktowych (dążenie do obniżenia śladu węglowego), jak i tych usprawniających istniejące procesy.

■ **W celu zaspokojenia oczekiwań konsumentów**

Firmy odpowiedzialne społecznie i środowiskowo są chętniej wybierane przez konsumentów i kontrahentów. Podkreślenie zrównoważonego podejścia do prowadzenia biznesu w pozytywny sposób wpływa na wizerunek całej organizacji.

Kto będzie wymagał danych ESG?

Kryteria ESG są coraz częściej włączane do strategii zarządzania ryzykiem dużych organizacji. Przekładają się one na cały łańcuch dostaw. Przykładowo, raportująca korporacja może oczekiwać od kontrahenta informacji, czy jego działalność prowadzona jest z poszanowaniem praw pracowniczych lub czy nie wywiera negatywnego wpływu na środowisko.

Danych ESG będą wymagać także:⁸

- Instytucje przyznające granty, fundusze UE, inne fundusze
- Inwestorzy
- Instytucje publiczne udzielające wsparcia przedsiębiorcom (np. PAIH)
- Zleceniobiorcy starający się, biorący udział w przetargach
- Zleceniodawcy, poszukujący firm działających zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju
- Banki – w kontekście starania się u nich o kredyt / finansowanie
- Ubezpieczyciele, kalkulujący ryzyko ubezpieczeniowe

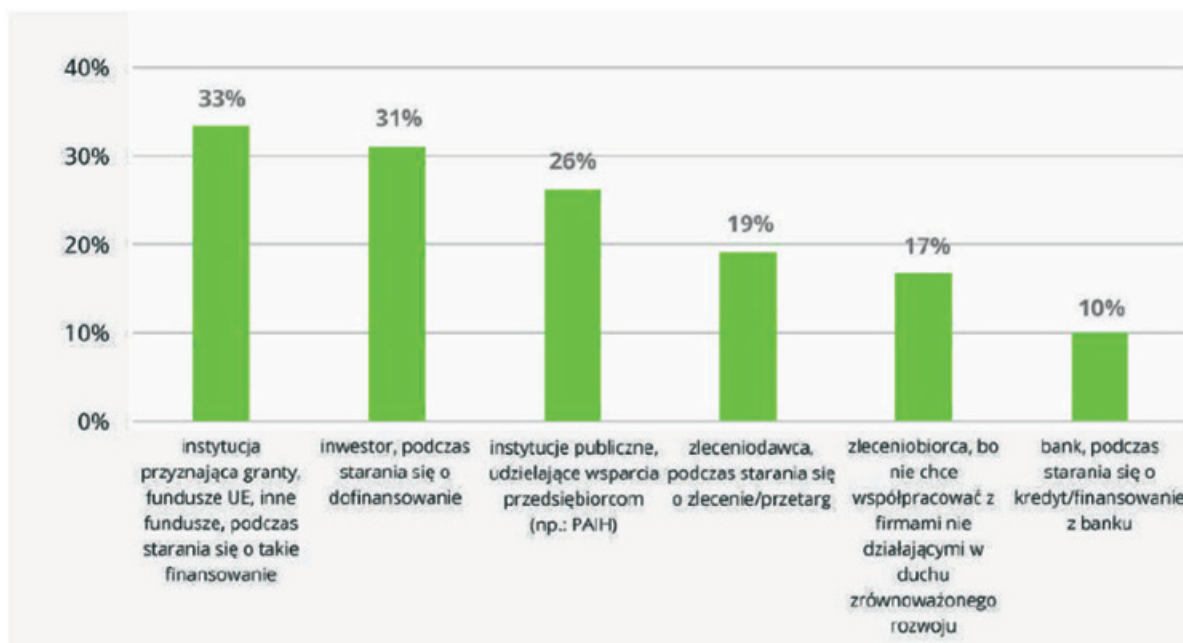
⁸ Na podstawie Ogólnopolskiego Raportu ESG „Szanse i ryzyka”. Dostępny na stronie: <https://polskiestowarzyszenieesg.pl/wp-content/uploads/RAPORT-ESG-Szanse-i-ryzyka-Polskie-Stowarzyszenie-ESG.pdf>

45%

firm z sektora MŚP spotkało się już z wymogiem przedstawienia kontrahentom sprawozdania dotyczącego śladu węglowego i zrównoważonego rozwoju.*

*źródło: Polskie Stowarzyszenie ESG, Ogólnopolski Raport ESG „Szanse i ryzyka”
| link: <https://polskiestowarzyszenieesg.pl/wp-content/uploads/RAPORT-ESG-Szanse-i-ryzyka-Polskie-Stowarzyszenie-ESG.pdf>

Wykres 6. Okoliczności wymagania przez kontrahentów sprawozdania dotyczącego śladu węglowego i zrównoważonego rozwoju (dane z 2023 roku).

Ryzyka

Wdrożenie ESG wymaga dodatkowych zasobów – ludzkich, technologicznych, ale przede wszystkim finansowych. Firmy, szczególnie z sektora MŚP, mogą potrzebować wsparcia zewnętrznego, na przykład ze strony konsultantów, ekspertów ESG lub organizacji branżowych⁹. Z tego względu ważne jest zidentyfikowanie ryzyk, które niesie ze sobą niedostosowanie się do nowych zasad i rzeczywistości. Nie wszystkie wskazane poniżej ryzyka dotyczą w równym stopniu wszystkich podmiotów. Różnią się w zależności od wielkości firmy i modelu biznesowego. **Ryzyka** wynikające ze zmian klimatu oraz degradacji środowiska mają bowiem coraz większy wpływ na firmy w wielu aspektach ich działalności.

Ryzyka dla MŚP w przypadku niewdrożenia zasad ESG

1. Utrata konkurencyjności na rynku:

- **Negatywne postrzeganie przez klientów** – coraz więcej klientów i partnerów biznesowych oczekuje, że firmy będą działać zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju. Niewdrożenie zasad ESG może prowadzić do utraty klientów na rzecz konkurentów bardziej zaawansowanych pod względem zrównoważonego rozwoju.
- **Brak dostępu do zamówień publicznych** – kryteria zamówień publicznych i przetargów zaczynają wymagać spełnienia określonych standardów ESG. MŚP, które nie wdrożą tych zasad, mogą zostać wykluczone z możliwości uczestnictwa w takich przetargach.

2. Trudności w pozyskaniu kapitału:

- **Ograniczenia w finansowaniu** – inwestorzy coraz częściej wymagają od firm spełniania kryteriów ESG jako warunku udzielenia finansowania. MŚP, które nie wdrożą zasad ESG, mogą mieć trudności z pozyskaniem kapitału od banków, funduszy inwestycyjnych czy innych instytucji finansowych.
- **Wyższe koszty kapitału** – brak wdrożenia ESG może prowadzić do wyższych kosztów kapitału ze względu na większe ryzyko inwestorów.

3. Ryzyko prawne i regulacyjne:

- **Niezgodność z regulacjami** – niewdrożenie zasad i regulacji dotyczących raportowania i zgodności z zasadami ESG może prowadzić do sankcji prawnych, kar finansowych oraz innych konsekwencji wynikających z regulacji.
- **Zwiększone kontrole i audyty** – firmy, które nie spełniają standardów ESG, mogą być częściej kontrolowane i audytowane przez organy regulacyjne, co może prowadzić do dodatkowych kosztów i utraty reputacji.

⁹ Sustainability advisors; Enterprise Europe network – zobacz kolejny rozdział.

4. Reputacyjne:

- **Negatywny wizerunek** – firmy, które nie przestrzegają zasad ESG, mogą być postrzegane jako nieodpowiedzialne społecznie i środowiskowo. Negatywny wizerunek może prowadzić do utraty klientów, partnerów biznesowych oraz trudności w rekrutacji talentów.
- **Kampanie społeczne** – aktywiści i organizacje pozarządowe mogą prowadzić kampanie przeciwko firmom, które nie spełniają standardów ESG, co może prowadzić do pogorszenia wizerunku i strat finansowych.

5. Operacyjne:

- **Wzrost kosztów operacyjnych** – niewdrożenie zasad ESG może prowadzić do nieefektywności operacyjnych, takich jak marnotrawstwo zasobów czy wyższe zużycie energii i surowców, co może zwiększać koszty operacyjne.
- **Przerwy w dostawach** – firmy, które nie dbają o zrównoważone zarządzanie łańcuchem dostaw, mogą być narażone na przerwy w dostawach surowców, co może zakłócać ich działalność.

6. Ryzyka związane z pracownikami:

- **Utrata talentów** – pracownicy coraz częściej wybierają pracodawców, którzy dbają o zasady zrównoważonego rozwoju. Brak wdrożenia ESG może prowadzić do trudności w rekrutacji i utrzymaniu utalentowanych pracowników.
- **Niska motywacja i zaangażowanie** – pracownicy, którzy widzą brak zaangażowania firmy w kwestie zrównoważonego rozwoju, mogą być mniej zmotywowani i zaangażowani, co może prowadzić do spadku produktywności.

R O Z D Z I A Ł 2

PRZEWODNIK PO REGULACJACH

Autorka rozdziału:

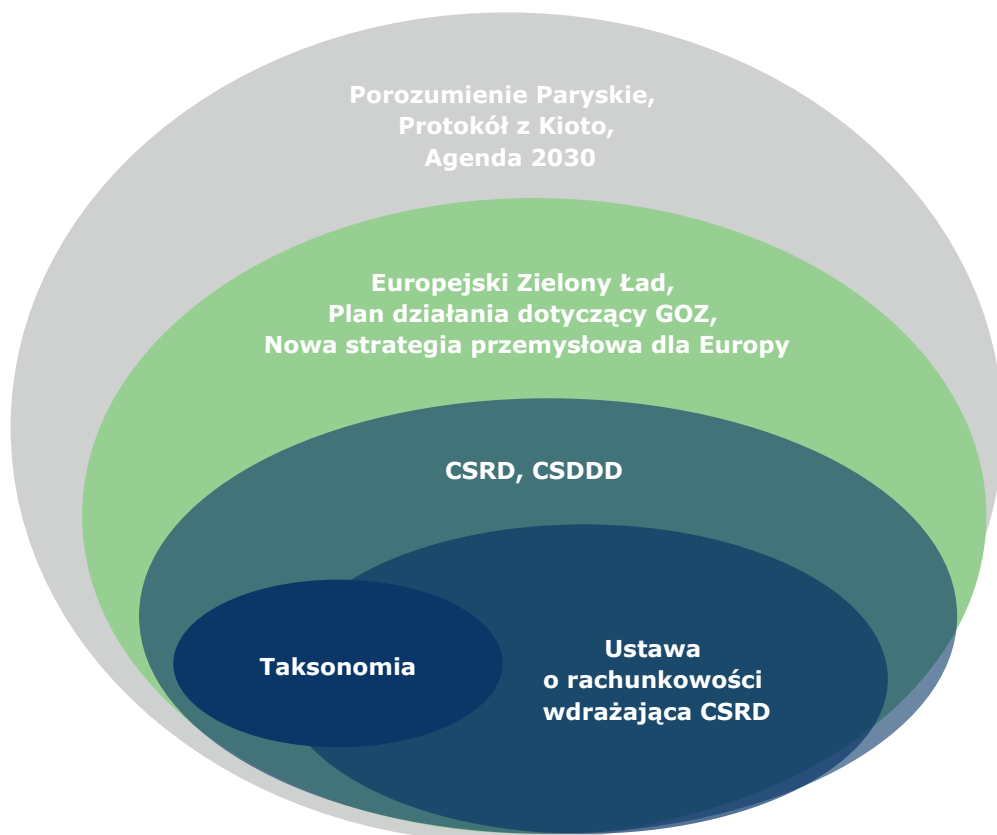
Agnieszka Oleksyn-Wajda

radca prawny, Dyrektorka Instytutu Zrównoważonego Rozwoju
i Środowiska i pełnomocniczka Rektora ds. ESG Uczelni Łazarskiego

W dobie rosnących wyzwań, takich jak zmiana klimatu, zanieczyszczenie środowiska oraz dążenie do sprawiedliwości społecznej i gospodarczej, podejmowanie działań zgodnych z zasadami zrównoważonego rozwoju staje się kluczowe. Aby w pełni zrozumieć znaczenie i wagę tych działań, w przewodniku przedstawiono:

- najistotniejsze **porozumienia międzynarodowe**, które dotyczą działań na rzecz zrównoważonego rozwoju,
- strategię **Unii Europejskiej** tworzące **ramy dla działań określanych skrótem ESG** (Environmental, Social, Governance), ale również szerszego pojęcia **transformacji ekologicznej biznesu**,
- **wybrane regulacje** w zakresie sprawozdawczości zrównoważonego rozwoju oraz transformacji ekologicznej biznesu.

I. PRAWO MIĘDZYNARODOWE

1. CELE ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU WG AGENDY 2030

Na szczególną uwagę zasługuje przyjęta Agenda na rzecz Zrównoważonego Rozwoju (**Agenda 2030**). Dokument ten obejmuje 17 globalnych celów zrównoważonego rozwoju (**cele Agendy 2030**) oraz 169 zadań. Cele te dotyczą 5 obszarów: ludzie, planeta, dobrobyt, pokój oraz partnerstwo.

źródło: <https://www.un.org.pl/>

W realizację celów zrównoważonego rozwoju ujętych w Agendzie 2030 zaangażowały się Komisja Europejska oraz Organizacja Współpracy Gospodarczej i Rozwoju (Organization for Economic Co-operation and Development, OECD).

DLACZEGO AGENDA 2030 JEST ISTOTNA RÓWNIEŻ DLA FIRM Z SEKTORA MŚP?

Stanowi ona kompleksowy plan działania, który może przynieść wymierne korzyści biznesowi poprzez zarządzanie ryzykiem, stymulowanie innowacji, zwiększanie efektywności operacyjnej, poprawę dostępu do kapitału, zadowolenie pracowników oraz zgodność z przyszłymi regulacjami. Wdrażanie celów zrównoważonego rozwoju w danej organizacji jest korzystne z punktu widzenia długoterminowego sukcesu i zrównoważonego wzrostu. **Przedsiębiorstwa zazwyczaj identyfikują kluczowe cele z katalogu Agendy 2030, które są najbardziej istotne dla ich działalności i integrują je ze swoimi strategiami biznesowymi.**

KORZYŚCI, KTÓRE PŁYNĄ Z INTEGRACJI CELÓW AGENDY 2030 ZE STRATEGIĄ BIZNESOWĄ:

- **Zarządzanie ryzykiem i reputacją:** Poprawa reputacji firmy, zwiększenie zaufania interesariuszy.
- **Innowacje i wzrost:** Stymulacja innowacji, promowanie nowych technologii i modeli biznesowych, otwieranie nowych rynków.
- **Dostęp do kapitału:** Łatwiejsze przyciąganie kapitału i dostęp do funduszy wspierających zrównoważony rozwój.
- **Efektywność operacyjna i kosztowa:** Zwiększenie efektywności operacyjnej, redukcja kosztów, oszczędności finansowe.
- **Kultura organizacyjna:** Pozytywny wpływ na kulturę organizacyjną, spełnianie oczekiwań pracowników dotyczących odpowiedzialności społecznej i ekologicznej.
- **Zgodność z regulacjami:** Antycypacja kierunku rozwoju regulacji prawnych.
- **Spełnianie oczekiwań interesariuszy:** Długoterminowy wzrost wartości firmy, pozytywny wpływ na społeczeństwo i środowisko.

2. W KIERUNKU ROZWIĄZANIA PROBLEMU ZMIANY KLIMATU, CZYLI PROTOKÓŁ Z KIOTO ORAZ POROZUMIENIE PARYSKIE

Realizacji zasady zrównoważonego rozwoju nie sposób wyobrazić sobie bez **rozwiązania problemu zmiany klimatu**. Nakazy ograniczenia emisji gazów cieplarnianych zostały określone w Protokole z Kioto z 1997 r. oraz w Porozumieniu paryskim z 2015 r. **Protokół z Kioto** wprowadził cele redukcji emisji przez kraje rozwinięte. **Porozumienie paryskie** zostało przyjęte przez 196 stron podczas Konferencji w sprawie zmiany klimatu (COP21), która odbyła się w grudniu 2015 r. w Paryżu. Określono w nim globalny plan działania dotyczący ograniczenia globalnego ocieplenia do wartości poniżej 2°C oraz dążenia do utrzymania go na poziomie 1,5°C. Porozumienie ma ponadto na celu poprawę zdolności krajów do radzenia sobie ze skutkami zmiany klimatu.

II. STRATEGIE I PRAWO UNIJNE

1. EUROPEJSKI ZIELONY ŁAD

Najdalej idącą strategią Unii Europejskiej w dziedzinie zrównoważonego rozwoju jest **Europejski Zielony Ład** (EZG). Stanowi on integralną część strategii opracowanej przez Komisję Europejską w celu wdrożenia Agendy 2030. W celu realizacji Europejskiego Zielonego Ładu Komisja Europejska podjęła szereg działań implementujących zasadę zrównoważonego rozwoju, której kluczowym elementem jest neutralność klimatyczna. Najistotniejsze z tych działań to m.in. pakiet Fit for 55, Nowy plan działania UE dotyczący gospodarki o obiegu zamkniętym na rzecz czystej i bardziej konkurencyjnej Europy (Plan działania dotyczący GOZ) oraz Nowa strategia przemysłowa dla Europy.

2. FIT FOR 55

Aby transformacja odbyła się na czas, niezbędna jest mobilizacja we wszystkich obszarach, w całym łańcuchu wartości. Pakiet Fit for 55 to zestaw wzajemnie powiązanych wniosków legislacyjnych, przy czym wszystkie one służą temu samemu celowi, jakim jest zapewnienie sprawiedliwej i konkurencyjnej transformacji ekologicznej do 2030 r. oraz w latach następnych. Ma on w założeniu zmienić i uaktualnić europejskie regulacje oraz ustanowić nowe inicjatywy w celu realizacji celów klimatycznych UE. W jego skład wchodzi m.in. redukcja emisji z transportu, budynków, rolnictwa i odpadów, wzrost wykorzystania energii odnawialnej.

3. PLAN DZIAŁANIA DOTYCZĄCY GOZ

Komisja Europejska wydała 11 marca 2020 r. Plan działania dotyczący GOZ. Komisja Europejska wskazała w uzasadnieniu tego dokumentu, że w UE produkuje się ponad 2,2 mld ton odpadów rocznie, a przewiduje się, że w ciągu najbliższych 40 lat masa wytwarzanych rocznie odpadów wzrośnie o 70%. Zachodzi zatem konieczność przyspieszenia procesu przechodzenia na model GOZ, w którym odpady stają się zasobami. W praktyce oznacza to ograniczenie odpadów do minimum.

Podkreślono w planie istotność wsparcia małych i średnich przedsiębiorstw w zakresie GOZ, a także zapowiedziano działania sektorowe w tym zakresie.

4. NOWA STRATEGIA PRZEMYSŁOWA DLA EUROPY oraz STRATEGIA NA RZECZ MŚP

Strategia przemysłowa dla Europy wyznacza kierunek i cele do osiągnięcia w 2030 r. Strategia ta podkreśla znaczenie przemysłu dla rozwoju i dobrobytu Europy, wyraźnie wskazując na małe i średnie przedsiębiorstwa, które według Strategii są filarem gospodarczym i społecznym Unii Europejskiej. Równocześnie ze Strategią przemysłową dla Europy Komisja Europejska przyjęła **Strategię na rzecz MŚP – Strategia MŚP na rzecz zrównoważonej i cyfrowej Europy**. Strategia ta przedstawia działania oparte na trzech filarach, to jest na:

- budowaniu potencjału i wsparciu dla transformacji w kierunku zrównoważonego rozwoju i cyfryzacji,
- zmniejszeniu obciążeń regulacyjnych i poprawy dostępu do rynku,
- lepszego dostępu do finansowania.

Jak zostało wskazane w Strategii, MŚP postrzegają ustawodawstwo jako skomplikowane i uciążliwe, zwłaszcza ze względu na różne procedury w państwach członkowskich. Eliminowanie tych barier jest wspólnym obowiązkiem UE i państw członkowskich. W Strategii Komisja zobowiązała się do zmniejszenia obciążeń dla MŚP i do nadania im większego znaczenia w ramach inicjatywy lepszego stanowienia prawa.

MŚP są szczególnie narażone na koszty wynikające z dostosowania do obowiązujących regulacji, ze względu na ich ograniczone zasoby ludzkie i finansowe. Aby zapewnić, iż nowe przepisy będą bardziej przyjazne dla MŚP, pełnomocnik UE ds. MŚP zobowiązał się przeanalizować inicjatywy UE we współpracy z zainteresowanymi MŚP.

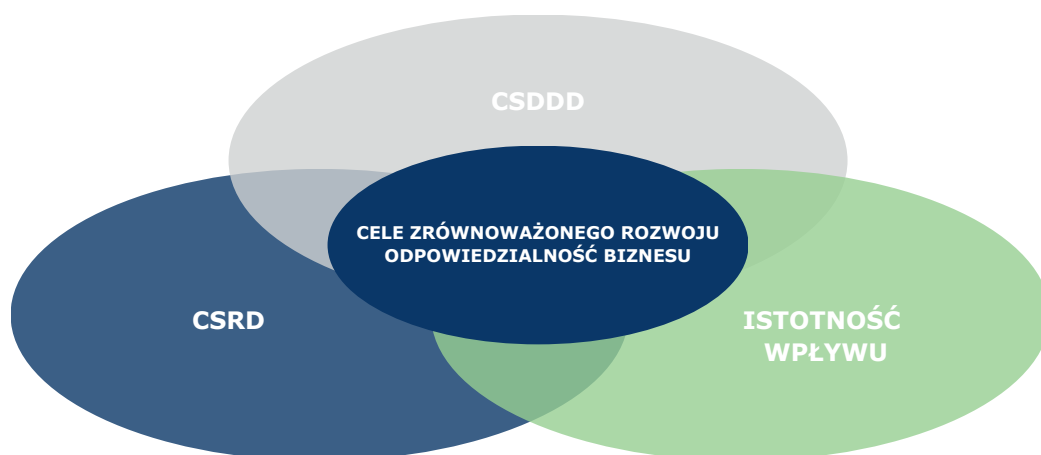
DLACZEGO STRATEGIE UNIJNE SĄ ISTOTNE DLA BIZNESU, RÓWNIEŻ Z SEKTORA MŚP?

Strategie unijne przede wszystkim:

- Zarysowują **kierunek zmian regulacyjnych**, również dla podmiotów z sektora MŚP.
- Zapowiadają **wsparcie finansowe** i dostęp do kapitału niezbędnego dla wdrażania zrównoważonych praktyk. Sektor MŚP jest wskazany w nich jako szczególnie istotny w tym obszarze.
- Zachęcają do **innowacji, umożliwiając rozwój nowych produktów i usług** zgodnych z zasadami zrównoważonego rozwoju.
- Dążą do **uproszczenia przepisów i eliminacji barier**, które mają w rezultacie ułatwić MŚP prowadzenie działalności gospodarczej.

III. REGULACJE W ZAKRESIE ESG

Unijna dyrektywa w sprawie sprawozdawczości w zakresie zrównoważonego rozwoju (Corporate Sustainability Reporting Directive, CSRD), dyrektywa w sprawie należytej staranności przedsiębiorstw w zakresie zrównoważonego (Corporate Sustainability Due Diligence Directive, CSDDD) oraz rozporządzenie zwane potocznie **Taksonomią** są ze sobą ściśle powiązane, tworząc **kompleksowe ramy regulacyjne mające na celu promowanie zrównoważonego rozwoju** i odpowiedzialności biznesu w Unii Europejskiej. CSRD wymaga od firm szczegółowego raportowania swoich działań z zakresu ESG. Dane te mogą obejmować informacje o zgodności z wymogami CSDDD dotyczącymi należytej staranności oraz spełnianiu kryteriów Taksonomii UE. CSDDD wymaga działań, które często będą przedmiotem raportowania w ramach CSRD, takich jak zarządzanie ryzykiem i zapobieganie negatywnym skutkom społecznym i środowiskowym. Taksonomia natomiast dostarcza standardów i kryteriów, które pomagają firmom i inwestorom zidentyfikować zrównoważone działania, co jest niezbędne do kompleksowego raportowania w ramach CSRD. Zintegrowane podejście, łączące CSRD, CSDDD i Taksonomię UE, zwiększa przejrzystość informacji dostarczanych przez firmy, co z kolei buduje zaufanie wśród inwestorów, konsumentów oraz innych interesariuszy. Dzięki temu możliwe jest lepsze zarządzanie ryzykiem i promowanie inwestycji w zrównoważone projekty.

1. RAPORTOWANIE WG CSRD

Dla realizacji celów określonych w wymienionych powyżej strategiach oraz międzynarodowych porozumieniach, które kładą nacisk na wdrażanie zasad zrównoważonego rozwoju, wprowadzono narzędzie w postaci sprawozdawczości zrównoważonego rozwoju. Podstawowym aktem prawnym dotyczącym raportowania ESG jest obecnie Unijna **dyrektywa** Parlamentu Europejskiego i Rady w odniesieniu do sprawozdawczości przedsiębiorstw w zakresie zrównoważonego rozwoju (**CSRD**). Dyrektywa ta zmienia rozporządzenie UE nr 537/2014, dyrektywę 2004/109/WE, dyrektywę 2006/43/WE oraz 2013/34/UE.

Geneza, czyli od NFRD do CSRD

Do tej pory **Dyrektywa NFRD** (zmieniająca dyrektywę 2013/34/UE w odniesieniu do ujawnienia informacji niefinansowych i informacji dotyczących różnorodności przez niektóre duże jednostki oraz grupy) obejmowała (od 2014 r.) obowiązkiem ujawnień niefinansowych niektóre duże podmioty i grupy zatrudniające ponad 500 pracowników, które spełniały jeden z dwóch warunków finansowych. W Polsce dyrektywa NFRD została transponowana **ustawą o rachunkowości**, która wskazywała jako warunki finansowe: 85 mln PLN sumy aktywów bilansu na koniec roku obrotowego lub 170 mln PLN przychodów netto ze sprzedaży towarów i produktów za rok obrotowy. Sprawozdania wg NFRD mogły być opracowywane w oparciu o **dowolnie wybrane standardy**, np. GRI, SASB, GHG Protocol, IIRF, Wytyczne OECD dla przedsiębiorstw międzynarodowych. **Ze względu jednak na zbyt duży poziom ogólności Dyrektywa NFRD została zastąpiona Dyrektywą CSRD.**

Co oznacza ta zmiana?

- **Zwiększenie zakresu podmiotów** objętych obowiązkiem sprawozdawczości, w tym – **o małe i średnie przedsiębiorstwa**. CSRD obejmie docelowo blisko 50 tys. firm (to znacząca różnica w porównaniu do NFRD, która obejmowała ponad 11 tys. firm).
- Pod reżimem NFRD firmy mogły wybierać standardy sprawozdawczości, co prowadziło do dużej różnorodności raportów i trudności w porównywaniu danych między firmami. CSRD **wprowadza obowiązek stosowania jednolitych europejskich standardów sprawozdawczości** (European Sustainability Reporting Standards, ESRS), co ma na celu poprawę **jakości, przejrzystości i porównywalności informacji**.
- Raporty pod reżimem CSRD będą poddane obowiązkowi **audytu** przez niezależną osobę trzecią.
- Dyrektywa CSRD ma na celu wspieranie zrównoważonej transformacji europejskiej gospodarki, zgodnie z celami m.in. **Europejskiego Zielonego Ładu i Agendy 2030**. Poprzez bardziej rygorystyczne i szerokie wymagania dotyczące sprawozdawczości **dyrektywa promuje bardziej odpowiedzialne i zrównoważone praktyki biznesowe**.

Od kiedy obowiązuje Dyrektywa CSRD?

Dyrektywa CSRD obowiązuje od 5 stycznia 2023 r., ale to 2024 jest kluczowym, ponieważ za ten rok pierwsza grupa firm będzie zobowiązana do raportowania w kolejnym roku.

WAŻNE

Transpozycja CSRD w państwach członkowskich UE powinna nastąpić do 6 lipca 2024 r. Oznacza to, że polskie podmioty będą objęte obowiązkami w zakresie sprawozdawczości zrównoważonego rozwoju od dnia wejścia w życie ustawy transponującej CSRD do polskiego porządku prawnego.

Legislator unijny wskazał w Dyrektywie CSRD krąg podmiotów objętych obowiązkiem sprawozdawczości w zakresie zrównoważonego rozwoju. Należy tu podkreślić, że dla polskich podmiotów szczegółowo warunki te określi ustawa wdrażająca dyrektywę CSRD. W czasie przygotowywania przewodnika ustawa jest na etapie procedowania. Będzie ona określała warunki i wymagania dotyczące raportowania ESG, jej projekt jest omówiony w kolejnym podrozdziale.

WAŻNE

Progi finansowe wskazane w CSRD podlegać będą okresowym przeglądom przez Komisję Europejską. Już dyrektywa z 17 października 2023 r. (zmieniająca dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady 2013/34/UE) w odniesieniu do dostosowania kryteriów wielkości przedsiębiorstwa dla mikro-, małych, średnich i dużych jednostek lub grup podwyższyła, ze względu na inflację, ww. progi finansowe o 25%. Tym samym próg obrotu netto z 40 mln EUR wzrósł do 50 mln EUR, a suma bilansowa z 20 mln EUR do 25 mln EUR. Przepisy dyrektywy muszą zostać transponowane do przepisów krajowych. Nowe progi zostały uwzględnione w projekcie ustawy wdrażającej CSRD do polskiego porządku prawnego.

Zakres przedmiotowy CSRD – co powinno zawierać sprawozdanie zrównoważonego rozwoju?

W sprawozdaniu spółki będą musiały znaleźć się m.in.:

- krótki opis modelu i strategii biznesowej, w tym jej odporność,
- cele dotyczące zrównoważonego rozwoju oparte na dowodach naukowych,
- rola i kompetencje organów zarządzających w kwestiach zrównoważonego rozwoju,
- polityki dotyczące zrównoważonego rozwoju,
- systemy zachęt dla członków organów zarządzających,
- proces należytej staranności, skutki działań i środki zaradcze,
- podstawowe ryzyka i zarządzanie nimi w kontekście zrównoważonego rozwoju.

2. ESRS – STANDARDY RAPORTOWANIA

Raporty zrównoważonego rozwoju pod reżimem CSRD muszą zostać sporządzone w oparciu o Europejskie Standardy Sprawozdawczości Zrównoważonego Rozwoju (**ESRS**). Do opracowania ESRS została powołana Europejska Grupa Doradcza ds. Sprawozdawczości Finansowej (EFRAG). Ogólny zestaw ESRS obejmuje 12 standardów, z czego dwa są przekrojowe, 5 – środowiskowych, 4 – społeczne oraz jeden w zakresie zarządzania i ładu korporacyjnego.

Obecnie opublikowane ESRS mają **charakter ogólny**. Do 2026 r. zostaną opublikowane **ESRS sektorowe**. Obecnie trwają prace nad **ESRS dla małych i średnich przedsiębiorstw**. Na stronie Stowarzyszenia Emitentów Giełdowych, można natomiast przeczytać „w ostatnich miesiącach EFRAG prowadził prace nad uproszczonymi ESRS dla jednostek objętych dyrektywą CSRD w fazie trzeciej, czyli od 2026 roku (MŚP notowane na rynku regulowanym oraz – jeśli są duże według kryteriów z dyrektywy ws. rachunkowości: małe i niezłożone instytucje kredytowe i wewnętrzne zakłady ubezpieczeń/reasekuracji). Te uproszczone ESRS

staną się obowiązkowe dla tych jednostek, jeśli skorzystają z możliwości odejścia od pełnych ESRS i raportowania danych ESG w węższym zakresie określonym przede wszystkim w art. 19a ust. 6 dyrektywy ws. rachunkowości (zmienionej dyrektywą CSRD). Ich robocza uproszczona nazwa nadana przez EFRAG to: **ESRS LSME (ESRS dla notowanych MŚP)**. W dniu 15 grudnia br. (przypis własny – 2023 r.) Rada ds. Sprawozdawczości Zrównoważonego Rozwoju (SR Board) EFRAG-u po dyskusji i finalnych modyfikacjach zatwierdziła projekt ESRS LSME do skierowania do konsultacji publicznych. Dodatkowo EFRAG z inicjatywy organizacji SMEUnited oraz EBF (Europejskiej Federacji Bankowej) opracował dobrowolne wytyczne dla MŚP nienotowanych, które wprost nie są objęte zakresem dyrektywy CSRD, i nadał im roboczą uproszczoną nazwę: **Voluntary ESRS (VSME ESRS)**. Ich konstrukcja różni się znacząco od struktury pełnych ESRS oraz uproszczonych ESRS dla notowanych MŚP. Projekt do konsultacji publicznych SR Board EFRAG-u zatwierdził 29 listopada br. Status tych wytycznych jest całkowicie dobrowolny i mają one zachęcać nienotowane MŚP do ujawniania kluczowych danych ESG m.in. na potrzeby banków, natomiast nie jest jeszcze przesądzone, w jakiej formie zostaną one formalnie wydane w UE, czy będą mieć rangę wytycznych KE, co przynajmniej zapewniłoby ich wydanie we wszystkich wersjach językowych UE.”

Projekt **ESRS LSME obejmuje łącznie 6 uniwersalnych standardów:**

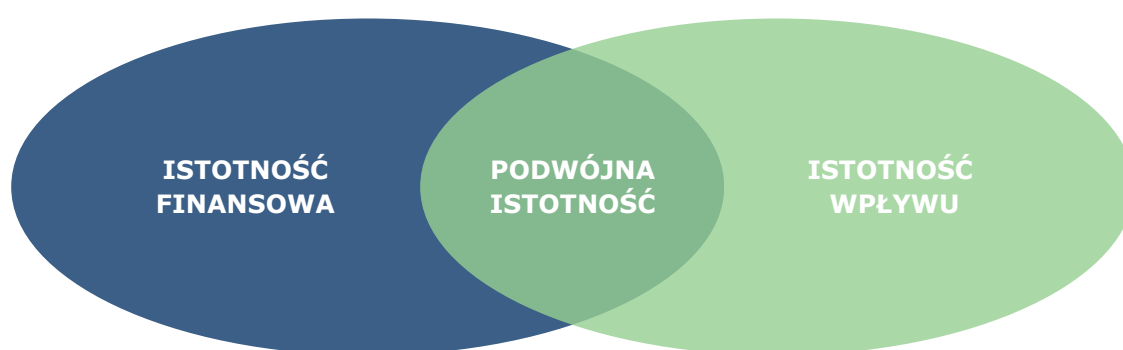
- 3 standardy przekrojowe: ESRS ED1 „Wymogi ogólne”, ESRS ED2 „Ujawnienia ogólne”, ESRS ED3 „Polityki, działania i cele”;
- 3 standardy tematyczne: ESRS ED4 „Ujawnienia dot. kwestii środowiskowych”, ESRS ED5 „Ujawnienia dot. kwestii społecznych”, ESRS ED6 „Ujawnienia dot. postępowania w biznesie”.

Co więcej, „EFRAG ogłosił **planowane testowanie w praktyce (field test) dwóch projektów: uproszczonych ESRS dla jednostek z fazy trzeciej dyrektywy CSRD, tj. przede wszystkim małych i średnich spółek notowanych na rynku regulowanym (tzw. standardy LSME) oraz dobrowolnych wytycznych raportowania ESG dla jednostek nieobjętych CSRD, przede wszystkim MŚP nienotowanych oraz notowanych poza rynkiem regulowanym (tzw. wytyczne VSME)**. Testowanie obu projektów jest dodatkową inicjatywą EFRAG zaplanowaną równolegle do konsultacji publicznych tych projektów, które EFRAG planuje rozpocząć w połowie stycznia” – jak wynika z informacji na stronie Stowarzyszenia Emitentów Giełdowych.

Podwójna istotność

W celu dokonania ujawnień zrównoważonego rozwoju kluczowa dla firm będzie ocena istotności, którą można podzielić na istotność finansową oraz istotność wpływu. **Istotność finansowa** odnosi się do rzeczywistego oraz potencjalnego ryzyka i możliwości, które mogą mieć wpływ na sytuację finansową spółki. **Istotność wpływu** natomiast odnosi się do rzeczywistego i potencjalnie negatywnego wpływu bezpośredniej działalności spółki lub jej pośredniej działalności poprzez jej łańcuch wartości na środowisko i społeczeństwo.

Połączenie istotności finansowej i wpływu stanowi podwójną istotność. Innymi słowy, jest to sposób oddziaływania firm na otoczenie oraz otoczenia na firmę.

Łańcuch wartości

CSRD oraz ESRS wymagają, aby informacje dotyczące zrównoważonego rozwoju obejmowały również te o **łańcuchach wartości, przy czym należy uwzględnić te informacje, które zostaną zmapowane wg zasady podwójnej istotności.**

CO DYREKTYWA CSRD ORAZ ESRS OZNACZAJĄ DLA MAŁYCH I ŚREDNICH PRZEDSIĘBIORCÓW?

Dla MŚP notowanych na giełdzie Dyrektywa CSRD oznacza konieczność dostosowania się do nowych wymogów sprawozdawczości w 2027 r. za 2026 r.

Podmioty te będą mogły skorzystać z uproszczonych standardów ESRS (**ESRS LSME**).

Podmioty te będą mogły skorzystać z **opcji opt-out do 2028 r.** pod warunkiem jednak wskazania powodu braku ujawnień.

Dla MŚP nienotowanych na giełdzie zostaną opracowane ESRS (**ESRS VSME**).

Spółki nieobjęte Dyrektywą CSRD (z sektora MŚP) mogą zostać zobligowane do dostarczenia informacji, jeśli stanowią one część łańcucha wartości przedsiębiorstwa objętego zakresem Dyrektywy (**OBOWIĄZEK POŚREDNI WYNIKAJĄCY Z DYREKTYWY**).

3. PROJEKT USTAWY WDRAŻAJĄCEJ DYREKTYWĘ CSRD

Na stronie Rządowego Centrum Legislacji opublikowano **projekt ustawy zmieniającej ustawę o rachunkowości mający na celu wdrożenie dyrektywy CSRD**. Do projektu tego można było zgłaszać uwagi do 20 maja br., co oznacza, że jego **finalna wersja wciąż może się zmienić w toku dalszych prac**.

WAŻNE

Projekt ustawy implementującej Dyrektywę CSRD wciąż pozostaje na etapie procedowania. Zgodnie z informacjami z Ministerstwa Funduszy i Polityki Regionalnej uchwalenie ustawy planowane jest na drugą połowę 2024 r.

Jakie zmiany wprowadza projekt ustawy wdrażającej Dyrektywę CSRD?

- Celem ustawy jest, analogicznie jak w przypadku Dyrektywy CSRD, zapewnienie **zwiększenia publicznego dostępu do informacji** dotyczących kwestii zrównoważonego rozwoju oraz wpływu przedsiębiorstw na ludzi, środowisko. Dane mają być bardziej **porównywalne, wiarygodne i łatwe do weryfikacji** przez użytkowników.
- Status **raportów zrównoważonego rozwoju zrównany z raportami finansowymi**.
- Wprowadzenie **nowych definicji: mikro, małych, średnich i dużych jednostek** warunkujących przynależność do kategorii objętych raportowaniem.
- **Rozszerzenie katalogu jednostek** objętych raportowaniem zrównoważonego rozwoju.
- Obowiązek sprawozdawczości zrównoważonego rozwoju wg jednolitych w UE standardów **ESRS**.
- Wprowadzenie nowego rozdziału dotyczącego sprawozdawczości zrównoważonego rozwoju, który **znacznie szerzej reguluje zasady sprawozdawczości zrównoważonego rozwoju**.
- **Uszczegółowienie informacji** na temat zrównoważonego rozwoju.
- Wprowadzenie **uproszczeń dla małych i średnich przedsiębiorstw**.

Proces sprawozdawczości wg ustawy wdrażającej CSRD – etapy i podmioty

Obowiązek sporządzania sprawozdawczości w zakresie zrównoważonego rozwoju, za Dyrektywą CSRD, będzie wprowadzany stopniowo:

Raport w 2025 r. za 2024 r.	duże jednostki zainteresowania publicznego lub jednostki dominujące dużych grup kapitałowych, zatrudniające ponad 500 pracowników oraz spełniające jedno z następujących kryteriów: suma aktywów bilansu na koniec roku obrotowego przekraczająca 110 mln złotych albo przychody netto ze sprzedaży przekraczające 220 mln złotych
Raport w 2026 r. za 2025 r.	wszystkie duże jednostki i jednostki dominujące dużej grupy , spełniające co najmniej dwa z kryteriów : suma aktywów bilansu na koniec roku obrotowego przekraczająca 110 mln złotych , przychody netto ze sprzedaży przekraczające 220 mln złotych , zaś średnioroczne zatrudnienie w przeliczeniu na pełne etaty przekraczające 250 osób
Raport w w 2027 r. za 2026 r.	obejmie będące emitentami papierów wartościowych w EOG małe i średnie jednostki , tj. podmioty (niebędące jednostkami dużymi) spełniające co najmniej dwa z kryteriów : suma aktywów bilansu na koniec roku obrotowego przekraczająca 2 mln złotych , przychody netto ze sprzedaży przekraczające 4 mln złotych , zaś średnioroczne zatrudnienie w przeliczeniu na pełne etaty przekraczające 10 osób . MŚP mogą, podobnie jak na podstawie CSRD, skorzystać z opcji opt-out i nie raportować do 2028 r. podając jednak uzasadnienie takiego wyboru

Sprawozdawczość zrównoważonego rozwoju zawiera:

Zwięzły opis modelu biznesowego i strategii biznesowej jednostki, obejmujący:

- opis określonych w czasie i ustanowionych przez jednostkę celów dotyczących kwestii zrównoważonego rozwoju,
- opis roli kierownika jednostki oraz członków rady nadzorczej lub innego organu nadzorującego jednostkę w odniesieniu do kwestii zrównoważonego rozwoju,
- opis polityk jednostki w odniesieniu do kwestii zrównoważonego rozwoju,
- informacje o istnieniu systemów zachęt dotyczących kwestii zrównoważonego rozwoju oferowanych kierownikowi jednostki oraz członkom rady nadzorczej lub innego organu nadzorującego jednostkę,
- opis procesu należytej staranności wdrożonego przez jednostkę w odniesieniu do kwestii zrównoważonego rozwoju,
- opis najważniejszych ryzyk dla jednostki w odniesieniu do kwestii zrównoważonego rozwoju,
- wskaźniki odnoszące się do informacji, o których mowa powyżej.

Informacje **objęte sprawozdawczością zrównoważonego rozwoju są w stosowanych przypadkach przedstawiane w perspektywie krótko-, średnio- i długoterminowej.**

Zwolnienia i uproszczenia

Projekt ustawy wdrażającej CSRD przewiduje również szereg zwolnień i ułatwień dotyczących realizacji obowiązku sprawozdawczości w zakresie zrównoważonego rozwoju w pierwszym okresie obowiązywania regulacji. Zwolnienia i uproszczenia odnoszą się m.in. do małych i średnich jednostek lub są obwarowane pewnymi warunkami, np. obowiązkiem wyjaśnienia powodów niedostępności określonych danych.

Spółki małe i średnie mogą opracować uproszczoną sprawozdawczość zawierającą:

- **zwięzły opis modelu biznesowego i strategii biznesowej jednostki;**
- **opis polityk jednostki** w odniesieniu do kwestii zrównoważonego rozwoju;
- **najważniejsze rzeczywiste lub potencjalne niekorzystne skutki funkcjonowania jednostki dla kwestii zrównoważonego rozwoju** oraz wszelkie działania podjęte w celu zidentyfikowania i monitorowania takich rzeczywistych lub potencjalnych niekorzystnych skutków, zapobiegania im, łagodzenia ich lub usunięcia ich;
- **najważniejsze ryzyka dla jednostki w odniesieniu do kwestii związanych ze zrównoważonym rozwojem** oraz sposób zarządzania tymi ryzykami przez jednostkę;
- kluczowe **wskaźniki** odnoszące się do informacji, o których mowa powyżej.

Uproszczoną sprawozdawczość zrównoważonego rozwoju sporządza się zgodnie ze standardami sprawozdawczości zrównoważonego rozwoju dla małych i średnich jednostek (**ESRS LSME**).

4. CSDDD – NALEŻYTA STARANNOŚĆ

24 maja 2024 r. Rada Unii Europejskiej przyjęła Dyrektywę w sprawie należytej staranności w zakresie zrównoważonego rozwoju przedsiębiorstw (**Corporate Sustainability Due Diligence Directive, CSDDD**). Jest to akt prawny, **którego kierunek nakreśliły m.in. Europejski Zielony Ład, Plan działania GOZ, Nowa strategia przemysłowa dla Europy. Ponadto Dyrektywa CSDDD jest komplementarna do Dyrektywy CSRD** (kwalifikowane obowiązki należytej staranności), a także **do Taksonomii** (uzupełnia informacje dotyczące kwalifikacji inwestycji pod kątem środowiskowym). Państwa członkowskie mają **2 lata na wdrożenie Dyrektywy CSDDD** do swoich porządków prawnych.

Kogo zatem i od kiedy obejmie dyrektywa CSDDD?

Dyrektywa będzie dotyczyć przede wszystkim **przedsiębiorców z krajów UE**, ale także **przedsiębiorców spoza UE**, którzy zatrudniają ponad **1000 pracowników i mają globalne obroty przekraczające 450 mln EUR**. Nowe przepisy (z wyjątkiem obowiązków informacyjnych) CSDDD będą stosowane stopniowo do 2029 r.

Przedsiębiorstwa objęte przepisami tej dyrektywy będą musiały uwzględniać należytą staranność w polityce i zarządzaniu ryzykiem, identyfikować, oceniać i zapobiegać negatywnym skutkom, wdrożyć procedury skargowe dla obaw dotyczących negatywnych skutków, monitorować skuteczność działań w zakresie należytej staranności, realizować plan transformacji na rzecz łagodzenia zmian klimatycznych.

Jak wskazuje Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej, „Z punktu widzenia interesów polskich przedsiębiorców istotne jest to, że **dyrektywa ujednocila i porządkuje rozdrobnione krajowe legislacje odnoszące się do należytej staranności** (w tym istniejące we Francji i Niemczech). Przepisy te miały wpływ na polskich przedsiębiorców zaangażowanych w relacje biznesowe z podmiotami zobowiązanymi na gruncie przepisów krajowych, a jednocześnie polskie przedsiębiorstwa pozostawały bez wsparcia zapewnianego przez CSDDD w postaci działań wspierających ze strony KE i państw członkowskich. Dyrektywa ustanawia długo wyczekiwany porządek oraz równowagę pomiędzy europejskimi przedsiębiorcami (tzw. *level playing field*)”.

WAŻNE

Niemiecka ustawa o należytej staranności w łańcuchach dostaw

Warto wskazać, że niemieckie przepisy wspomniane przez Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej to ustawa o należytej staranności w łańcuchach dostaw, która od 1 stycznia 2023 r. weszła do niemieckiego porządku prawnego. Mimo że ustawa nakłada obowiązki na podmioty niemieckie, to jednak pośrednio ma wpływ również na polskich przedsiębiorców pozostających w relacjach handlowych z podmiotami objętymi ustawą.

Celem niemieckiej ustawy jest taki ekosystem, w którym są przestrzegane standardy dotyczące przestrzegania praw człowieka czy ochrony środowiska. Podmioty objęte wspomnianą ustawą ponoszą odpowiedzialność za swoje łańcuchy dostaw.

Zakładając, że polscy przedsiębiorcy są w relacjach biznesowych z podmiotami objętymi ww. ustawą, powinni oni brać pod uwagę okoliczność, że podmiot niemiecki musi m.in.: uwzględnić kryterium ochrony praw (człowieka i ochrony środowiska) wskazanych w ustawie przy wyborze swoich kontrahentów; monitorować działania kontrahenta w zakresie praw człowieka, pracowniczych czy ochrony środowiska, a także – w razie potrzeby – realizować mechanizmy naprawcze uwzględniające realizację odpowiedniego standardu ochrony praw człowieka, praw pracowniczych i ochrony środowiska wskazanego w tej ustawie.

WAŻNE

Małe i średnie przedsiębiorstwa nie są bezpośrednio objęte omawianymi przepisami, ale wejście w życie Dyrektywy CSDDD będzie miało wpływ na te podmioty.

Duże firmy będą wymagać od swoich dostawców (w tym MŚP) dostarczenia informacji dotyczących zrównoważonego rozwoju, zgodności z zasadami należytej staranności w zakresie praw człowieka i środowiska. MŚP w konsekwencji będą musiały dostosować swoje praktyki i procesy, aby móc dostarczyć relewantne dane.

Już dziś MŚP odczuwają wpływ niemieckiej ustawy o odpowiedzialności łańcucha dostaw, która wymaga od dużych firm monitorowania i zarządzania ryzykiem dotyczącym praw człowieka i środowiska w całym łańcuchu dostaw. Firmy te, chcąc spełnić wymogi niemieckiej ustawy, często przekazują wymagania dotyczące zrównoważonego rozwoju swoim dostawcom, w tym MŚP. W rezultacie MŚP muszą spełniać określone standardy, aby utrzymać relacje biznesowe z dużymi niemieckimi partnerami handlowymi.

5. RAPORTOWANIE WG TAKSONOMII

Geneza Taksonomii

Taksonomia to utarta już nazwa dla rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie ustanowienia ram ułatwiających zrównoważone inwestycje z 2020 r. Rozporządzenie to określa **kryteria umożliwiające uznanie inwestycji za zrównoważoną środowiskowo** oraz **wyznacza zakres działalności przyjaznych dla środowiska**. Legislators unijny, w uzasadnieniu do Taksonomii odwołuje się **do Agendy 2030, Porozumienia Paryskiego, Europejskiego Zielonego Ładu, wskazując, że Taksonomia stanowi realizację celów zawartych w tych dokumentach, wpisując się tym samym w szeroko opisany krajobraz polityk i strategii unijnych na rzecz zrównoważonego rozwoju**. Taksonomia oraz Dyrektywa CSRD to uzupełniające się akty prawne mające na celu implementację zasady zrównoważonego rozwoju w przedsiębiorstwach oraz raportowanie tego procesu.

WAŻNE

W odróżnieniu do Dyrektyw (CSRD czy CSDDD) rozporządzenie nie musi być transponowane do prawa polskiego. Obowiązuje ono bezpośrednio.

Czym jest Taksonomia?

Za Przewodnikiem Komisji Europejskiej dot. Taksonomii „Taksonomia UE jest miarodajnym, opartym o zasady naukowe **narzędziem przejrzystości pomagającym przedsiębiorstwom i inwestorom podejmować zrównoważone decyzje inwestycyjne**. Nie stanowi ona obowiązkowego wykazu inwestycji przeznaczonych dla inwestorów; ani też nie określa obowiązkowych wymogów dotyczących wyników środowiskowych dla przedsiębiorstw lub produktów finansowych. Zamiast tego, **umożliwia jednakowe rozumienie rodzajów działalności gospodarczej, które wnoszą istotny wkład w osiągnięcie celów klimatycznych i środowiskowych UE poprzez zapewnienie spójnych i obiektywnych kryteriów**. Taksonomia UE ma za zadanie osiągnięcie wielu celów, takich jak:

- pomoc w zakresie **zwiększenia skali inwestycji w projekty wnoszące istotny wkład w co najmniej jeden z sześciu celów środowiskowych** Taksonomii UE, a tym samym przyspieszenie wdrożenia Europejskiego Zielonego Ładu;
- ochrona inwestorów przed „**pseudoekologicznym marketingiem**” (greenwashingiem);
- pomoc przedsiębiorcom w zakresie **planowania i finansowania ich zielonej transformacji**;
- pomoc w zakresie **zmniejszenia fragmentacji rynku i asymetrii informacyjnej poprzez harmonizację elementów sklasyfikowanych przez inwestorów jako zielone**; oraz pomoc w przekierowaniu inwestycji tam, gdzie są one najbardziej potrzebne, tak aby spełnić ambicje klimatyczne i środowiskowe UE.”

Zakres podmiotowy

Taksonomia ma zastosowanie dla **uczestników rynku finansowego w odniesieniu do produktów finansowych lub emitentów w odniesieniu do produktów finansowych lub obligacji korporacyjnych służących realizacji celów środowiskowych**.

- Taksonomię stosuje się również w stosunku do:
 - **uczestników rynku finansowego, którzy udostępniają produkty finansowe.**
 - **przedsiębiorstw, które podlegają obowiązkowi publikacji oświadczeń na temat informacji niefinansowych** na mocy art. 19 a lub 29a dyrektywy 2013/34/UE. Odpowiednio są to duże jednostki zatrudniające ponad 500 pracowników.

Działalność gospodarcza zrównoważona środowiskowo

Działalność gospodarcza jest według taksonomii zrównoważona środowiskowo kiedy:

- wnosi istotny wkład w realizację co najmniej jednego z celów środowiskowych;
- nie wyrządza poważnych szkód dla żadnego z celów środowiskowych;
- jest prowadzona zgodnie z minimalnymi gwarancjami;
- spełnia techniczne kryteria kwalifikacji.

Cele środowiskowe Taksonomii

Do celów środowiskowych Taksonomia zalicza łagodzenie zmian klimatu, adaptację do zmian klimatu, zrównoważone wykorzystywanie i ochrona zasobów wodnych i morskich, przejście na GOZ, zapobieganie zanieczyszczeniu i jego kontrola, ochrona i odbudowa bioróżnorodności i ekosystemów.

WARTO WIEDZIEĆ

Komisja Europejska opublikowała **Nawigator po Taksonomii UE** (<https://ec.europa.eu/sustainable-finance-taxonomy/home>) – stronę internetową oferującą narzędzia online pomagające użytkownikom w szerszym zapoznaniu się z Taksonomią UE, by w efekcie ułatwić jej wdrożenie i wspierać obowiązki sprawozdawcze. **Repozytorium FAQ** (<https://ec.europa.eu/sustainable-finance-taxonomy/faq>) służy jako punkt kompleksowej obsługi dla wszystkich dokumentów najczęściej zadawanych pytań (FAQ) opublikowanych do tej pory przez Komisję na temat Taksonomii UE. **Kompas Taksonomii UE** (<https://ec.europa.eu/sustainable-finance-taxonomy/taxonomy-compass>) jest narzędziem online przedstawiającym wizualnie zawartość Taksonomii UE, pozwalając użytkownikom na wyszukiwanie działalności w aktach delegowanych dotyczących taksonomii i uzyskanie bezpośredniego dostępu do ich technicznych kryteriów kwalifikacji. **Kalkulator Taksonomii UE** (<https://ec.europa.eu/sustainable-finance-taxonomy/wizard>) przeprowadza krok po kroku przedsiębiorstwa niefinansowe przez proces określania kwalifikowalności do taksonomii i zgodności z taksonomią zgodnie z aktem delegowanym określającym obowiązki w zakresie ujawniania informacji w związku z taksonomią.

6. WYBRANE REGULACJE DOT. TRANSFORMACJI EKOLOGICZNEJ

Niezależnie od wskazanych powyżej regulacji dotyczących sprawozdawczości czy należytej staranności należy mieć na uwadze szereg aktów prawnych w zakresie transformacji ekologicznej.

Część aktów prawnych odnoszących się do domeny środowiska już obowiązuje, część – będzie podlegała rewizji, a część – jest w trakcie ich opracowywania.

Warto zwrócić uwagę na wybrane regulacje dotyczące:

- ocen oddziaływania na środowisko
- dostępu do informacji o środowisku
- zarządzania ekologicznego (EMAS)
- oznakowania ekologicznego
- regulacji sektorowych jak ochrona powietrza, postępowanie z odpadami, wprowadzanie ścieków do wód i ziemi, emisje przemysłowe, niebezpieczne substancje chemiczne
- wymagań informacyjnych i cyfrowego paszportu produktu
- ekoprojektowania
- przeciwdziałania nieuczciwej komunikacji (eliminacja greenwashingu)
- rozszerzonej odpowiedzialności producenta

7. PODSUMOWANIE

Zmiana w kierunku ESG wymaga uwzględnienia **międzynarodowych i unijnych polityk oraz strategii**, które wskazują nadchodzące zmiany na rynku. Dyrektywa CSRD dotycząca raportowania ESG współdziała z dyrektywą CSDDD o należytej staranności oraz Taksonomią UE definiującą zrównoważone działania gospodarcze. Razem tworzą system wspierający przedsiębiorstwa w realizacji celów zrównoważonego rozwoju.

Dodatkowo, istotne są regulacje dotyczące dostępu do informacji o środowisku, oznakowania ekologicznego i sektorowych regulacji środowiskowych, które wpływają na transformację ekologiczną firm. **Dla małych i średnich przedsiębiorstw kluczowe jest zrozumienie narzędzi, takich jak sprawozdawczość zrównoważonego rozwoju i jej wdrożenie z należytą starannością w łańcuchach dostaw.**

R O Z D Z I A Ł 3

ESG KROK PO KROKU

Autorka rozdziału:

Katarzyna Bałucka-Dębska

Konsultacje branżowe:

Dariusz Prymon

Radca prawny, Compliance & ESG Officer, Intelligent Technologies S.A.

Wiele małych i średnich przedsiębiorstw (MŚP), które nie są na dzisiaj zobowiązane do raportowania (przez regulatora), już teraz musi dostarczać odpowiednich informacji swoim większym partnerom biznesowym, stanowią bowiem część ich łańcucha dostaw. W efekcie więc MŚP również muszą przygotować się do zbierania koniecznych do raportowania danych, a najlepiej stworzenia nawet najprostszej strategii.

„Top 15” pytań, jakie Twoja firma może otrzymać od kontrahenta w kontekście raportowania ESG

1. Czy Twoja firma posiada strategię i/lub cele ESG?
2. Jakie cele zrównoważonego rozwoju przyjęto w firmie? W jaki sposób są realizowane?
3. Czy Twoja firma publikuje raporty ESG?
4. Czy Twoja firma uzyskała jakikolwiek certyfikat dotyczący kwestii środowiskowych, społecznych lub etyki biznesowej (e.g. ISO 14001, ISO 45001, SA8000, ISO 27001)?
5. Czy Twoja firma posiada politykę/procedury dot. ochrony środowiska?
6. Czy Twoja firma jest w stanie raportować ślad węglowy działalności związanej z obsługą kontraktu? Jeśli TAK, w jakich zakresach (Zakres 1, Zakres 2, Zakres 3)?
7. Jakie dane z obszaru środowiskowego i społecznego są w firmie zbierane?
8. Czy Twoja firma, na potrzeby realizacji usługi, posiada politykę/procedurę zamawiania materiałów o możliwie najmniejszym negatywnym wpływie na środowisko?
9. Czy przeanalizowano proces produkcji pod kątem gospodarki cyrkularnej?
10. Czy Twoja firma, na potrzeby realizacji usługi, posiada politykę/procedurę monitorowania generowanych odpadów, prawidłowej segregacji oraz działań promujących zmniejszenie ilości odpadów?
11. Czy Twoja firma monitoruje przestrzeganie standardów zrównoważonego rozwoju w łańcuchu wartości? Jak wygląda współpraca z dostawcami? Czy zmapowano dostawców firmy?

12. Czy Twoja firma posiada politykę w zakresie: różnorodności, równości i inkluzywności?
13. Czy Twoja firma wdrożyła polityki/mechanizmy zapobiegania korupcji/łapówkom? Czy istnieją procedury oraz procesy dotyczące zgłaszania nieprawidłowości (tzw. sygnaliści lub whistleblowing)?
14. Czy firma oszacowała ryzyka dla swojej działalności?
15. W jakiej formie i komu firma chce komunikować swoje zrównoważone podejście?

Jak, krok po kroku, opracować szczegółową strategię wdrożenia ESG?

Wdrażanie zasad ESG (Environmental, Social, and Governance) to kluczowy krok w budowaniu odpowiedzialnej i zrównoważonej firmy. Dla MŚP wdrożenie ESG może przynieść wiele korzyści, w tym poprawę reputacji, większe zaangażowanie pracowników, lepsze relacje z klientami oraz łatwiejszy dostęp do finansowania. Poniższy rozdział przedstawia **krok po kroku przykładowy proces opracowania i wdrożenia strategii ESG** w firmie z sektora MŚP.

Źródło: Opracowanie Agnieszka Ozimkowska, Łukasiewicz – Warszawski Instytut Technologiczny

1. Krok 1 – Zaangażowanie zarządu i pracowników. Zaczynamy?

1.1. Jakie jest znaczenie ESG w Twojej firmie?

Przedstaw zarządowi i kluczowym pracownikom:

- a.** korzyści płynące z wdrożenia ESG np. takie jak poprawa reputacji, zademonstrowanie zgodności z regulacjami, oszczędności, lepsze zarządzanie ryzykiem, przyciąganie talentów czy możliwość budowania nowego portfolio usług,
- b.** ryzyka, jakie mogą pojawić się dla organizacji w konsekwencji braku zainteresowania wdrożeniem ESG, np. utrata klientów lub kontrahentów, problemy z finansowaniem, brak zainteresowania produktami i usługami niespełniającymi nowych norm i regulacji.

1.2. Ustanowienie zespołu ds. ESG:

- a.** Powołaj zespół odpowiedzialny za wdrożenie strategii ESG. Możesz zatrudnić doradców lub zewnętrznych konsultantów, którzy w całości zajmą się procesem; zastanów się jednak nad możliwością zbudowania zespołu z dotychczasowych pracowników – często są oni dość entuzjastycznie nastawieni do tego zadania. Zespół powinien składać się z pracowników różnych działów firmy. Zespół ten będzie odpowiedzialny za koordynację działań i monitorowanie postępów.
- b.** Upewnij się, że kluczowe osoby w firmie są zaangażowane i popierają inicjatywę.

2. Krok 2 – Zebranie danych

Zbierz i przeanalizuj dane:

- a.** Przeprowadź wewnętrzny audyt obecnych praktyk i polityk związanych z obszarami ESG.
- b.** Oceń wyniki w kluczowych obszarach ESG, takich jak emisje CO₂, zużycie energii, wpływ na środowisko, polityki społeczne, etyka zarządzania.
- c.** Dokonaj analizy SWOT (mocne i słabe strony, szanse i zagrożenia) w kontekście ESG, aby wstępnie zidentyfikować obszary wymagające uwagi, jak i te oferujące nowe możliwości.

3. Krok 3 – Analiza wstępna i ocena stanu obecnego – identyfikacja i ocena kwestii ESG w Twojej firmie – szanse i zagrożenia.

3.1. Jakie wymogi prawne i od kiedy dotyczą Twojej firmy? Jeśli nie dotyczą jej bezpośrednio, sprawdź, jakich danych będą wymagali kontrahenci w łańcuchu wartości, którego jesteś częścią?

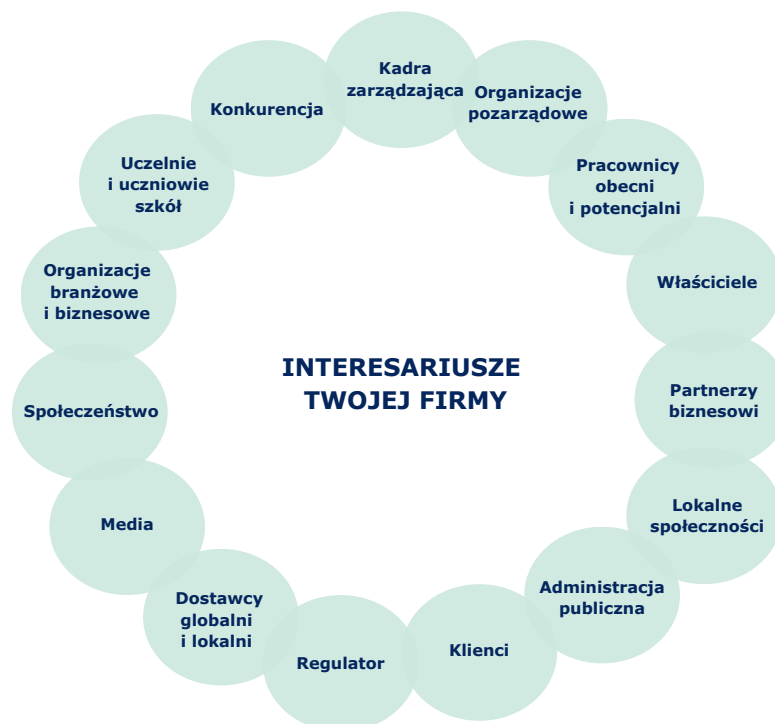
3.2. Kim są Twoi kluczowi partnerzy i interesariusze z otoczenia biznesowego – wewnętrzni i zewnętrzni:

- a.** Zidentyfikuj wszystkich interesariuszy, takich jak pracownicy, klienci, dostawcy, inwestorzy, banki, społeczność lokalna (na etapie tworzenia strategii wybierzesz kluczowych).
- b.** Dowiedz się, jakie są oczekiwania interesariuszy.
- c.** Zwróć szczególną uwagę na kluczowe podmioty w Twoim łańcuchu dostaw.

UPSTREAM	OPERACJE WŁASNE	DOWNSTREAM
<p>Część zaopatrzeniowa łańcucha dostaw (np. dostawcy). Dostarczają produkty lub świadczą usługi, które są wykorzystywane do rozwijania produktów lub usług jednostki.</p>	<p>Istotne działania, zasoby i relacje w ramach własnego działania jednostki, takie jak zasoby ludzkie w firmie.</p>	<p>Podmioty znajdujące się „w dół” łańcucha wartości od firmy (np. dystrybutorzy, klienci). Otrzymują produkty lub usługi od jednostki.</p>

- d. Ustal (najlepiej razem z nimi), jaką rolę w przejściu na ESG odgrywają / powinni odgrywać Twoi pracownicy:
- kierownictwo, członkowie zarządu – jaki jest ich stosunek do ESG, czy popierają potrzebę zmian, jakie mają wątpliwości i cele.
- e. Klienci (B2B oraz B2C):
- Czy twój główny odbiorca podlega obowiązkom regulacyjnym dotyczącym także Twojej działalności? Czy jest transparentny, jeśli chodzi zarówno o wymagania w stosunku do ciebie, jako dostawcy i/lub czy oferuje wsparcie w przeprowadzeniu koniecznych zmian?
 - Co (zwł. dla klientów końcowych) oznacza „zrównoważona i etyczna firma”, jak definiują „jakość”, czy wykazują się elastycznością, jeśli chodzi o ceny, w sytuacji gdyby zmiany spowodowały (krótko- lub długoterminowy) wzrost cen związany z wykorzystywaniem bardziej zrównoważonych środków produkcji?

Interesariusze twojej firmy

Pytania, jakie należy sobie zadać na temat interesariuszy Twojej firmy:

- Na kogo najbardziej wpływają praktyki / aspekty środowiskowe, społeczne i zarządcze Twojej firmy?
 - W drugą stronę: jaki każda grupa interesariuszy ma wpływ na Twoją firmę. Które grupy powinny mieć wpływ na strategię ESG Twojej firmy (skonsultowanie się z nimi na etapie tworzenia strategii może pomóc w lepszym jej skalibrowaniu oraz zaoszczędzić czas i wysiłek na tłumaczenie jej po fakcie)?
 - Jakie będą najskuteczniejsze metody interakcji z poszczególnymi interesariuszami (np. ankiety, grupy fokusowe, spotkania indywidualne, warsztaty, platformy cyfrowe)?
 - Cele zaangażowania – w jakim celu potrzebujesz zaangażowania interesariuszy, np. czy potrzebujesz opinii na temat swoich wyników w zakresie ESG, chcesz zbudować silniejsze relacje, zaangażować interesariuszy w ustalanie celów ESG?
 - Jeśli firma już zbierała takie opinie – trzeba pozostać w kontakcie z interesariuszami, informując o decyzjach i postępach. To również doskonały załączek dla bardziej skutecznych działań komunikacyjnych i reklamowych po wdrożeniu strategii.
- f.** Dostawcy: łańcuch dostaw (zobacz tabelkę powyżej).
- g.** Organizacje pozarządowe i administracja lokalna – czy konieczna lub korzystna byłaby współpraca z nimi (np. w branży budowlanej wspólne ustalanie kryteriów zamówień publicznych; w branży recyklingowej wspólne zdefiniowanie zasad i mechanizmów sortowania odpadów, rozszerzonej odpowiedzialności producenta; w branży chemicznej zarządzania odpadami lub poszukiwania niskoemisyjnych rozwiązań).
- h.** Inwestorzy / banki – jakich informacji mogą ode mnie zacząć wymagać?

POTENCJALNE WYMAGANIA PARTNERÓW BIZNESOWYCH WZGLĘDEM MAŁYCH I ŚREDNICH PRZEDSIĘBIORSTW (MŚP) W RAMACH ŁAŃCUCHA DOSTAW

1. Transparentność i raportowanie

- **Transparentne raportowanie ESG** – partnerzy biznesowi i interesariusze oczekują, że MŚP będą regularnie raportować swoje działania w zakresie środowiskowym, społecznym i zarządczym (ESG). Mogą wymagać od dostawców zgodności z określonymi standardami raportowania.
- **Samoocena** – partnerzy biznesowi często wymagają od swoich partnerów w dolnej części łańcucha dostaw dokonania samooceny poprzez udzielenie odpowiedzi na wysłane do MŚP formularze lub poprzez kwestionariusze na platformach / w serwisach online. Platformy umożliwiają firmom gromadzenie i zarządzanie danymi na temat zrównoważonego rozwoju bezpośrednio poprzez samoocenę ESG firmy oraz pośrednio poprzez ocenę jej całego łańcucha wartości.
- **Śledzenie pochodzenia surowców** – partnerzy biznesowi i interesariusze mogą wymagać szczegółowej informacji na temat źródeł pochodzenia surowców i materiałów używanych przez MŚP, aby zapewnić zgodność z normami ekologicznymi i etycznymi.

2. Zarządzanie ryzykiem

- **Identyfikacja i zarządzanie ryzykiem ESG** – MŚP powinny posiadać mechanizmy identyfikacji i zarządzania ryzykami związanymi z ESG w zakresie swojego działania oraz w całym łańcuchu dostaw.
- **Ocena ryzyka w łańcuchu dostaw** – konieczne będą regularne oceny ryzyka u dostawców, aby upewnić się, że spełniają oni określone normy zrównoważonego rozwoju.

3. Zrównoważone praktyki – przykłady

- **Redukcja emisji CO₂** – inwestorzy, kontrahenci, a często i klienci wymagają, aby MŚP podejmowały działania na rzecz redukcji emisji dwutlenku węgla w całym łańcuchu dostaw.
- **Minimalizacja wpływu na środowisko** – oczekiwania dotyczące np. odpowiedniego zarządzania odpadami czy zasobami wodnymi.
- **Etyczne praktyki pracy** – oczekiwanie, że MŚP będą dbać o prawa pracowników, zapewniając odpowiednie warunki pracy, bezpieczeństwo oraz zgodność z międzynarodowymi standardami pracy.

4. Innowacje i efektywność

- Inwestorzy mogą wspierać i wymagać, aby MŚP inwestowały w innowacje, które promują **zrównoważony rozwój**, takie jak bardziej efektywne energetycznie technologie czy materiały z recydingu.
- MŚP mogą być zobowiązane – jak i może im się to po prostu opłacać – do wdrażania programów mających na celu **zwiększenie efektywności energetycznej i redukcję zużycia zasobów naturalnych** czy stosowanie energooszczędnych urządzeń.

5. Zgodność z regulacjami

- Oczekiwanie, że MŚP będą przestrzegać lokalnych i międzynarodowych przepisów dotyczących środowiska, pracy i zarządzania.
- W zależności od branży, oczekiwanie od MŚP, aby wdrożyły i egzekwowały stosowne polityki, np. przeciwdziałania korupcji i łapówkarstwu.

6. Certyfikaty i standardy

- Wymaganie, aby MŚP uzyskały określone **certyfikaty**, które potwierdzają ich zaangażowanie w zrównoważony rozwój, takie jak **ISO 14001 (zarządzanie środowiskowe)** czy **SA8000 (społeczna odpowiedzialność biznesu)**.

7. Współpraca i zaangażowanie

- **Współpraca z interesariuszami** – potrzeba, aby MŚP aktywnie współpracowały z interesariuszami, w tym dostawcami, klientami i społecznościami lokalnymi, w celu rozwijania równoważonego rozwoju.
- **Edukacja i szkolenia** – wdrażanie programów szkoleniowych dla pracowników i partnerów w łańcuchu dostaw dotyczących praktyk ESG.

4. Krok 4 – Wizja dla firmy – formułuje długoterminowy, nadrzędny cel, do którego firma zamierza dążyć w zakresie zrównoważonego rozwoju.

- Wymaga refleksji nad celami firmy, jej wartościami a jej społecznym i środowiskowym wpływem.
- Wymaga refleksji, w którym miejscu łańcucha dostaw znajduje się firma i jakie są oczekiwania naszych partnerów biznesowych – zarówno tych, dla których jesteśmy dostawcami, jak i klientów, podwykonawców, banków.
- Zawiera ogólny cel „korporacyjny”, który powinien być określony jasno i zwięźle.
- Ważne, aby opis „jakości” naszych produktów uwzględniał też korzyści społeczne i środowiskowe.
- Ma demonstrować, w jaki sposób zrównoważony rozwój jest w sposób autentyczny zakotwiczony w organizacji.

5. Krok 5 – Sformułowanie strategii ESG Twojej firmy.

5.1. Opracowanie Planu Działania:

- Ustalenie zespołu projektowego:** Ustal finalny skład zespołu odpowiedzialnego za realizację strategii ESG – wybierz z dotychczas zaangażowanych osób odpowiednie do długoterminowej współpracy.
- Opracowanie harmonogramu:** Stwórz szczegółowy harmonogram działań, uwzględniając krótkoterminowe i długoterminowe cele.
- Określenie zasobów:** Zidentyfikuj zasoby (ludzkie, finansowe, technologiczne) potrzebne do wdrożenia strategii.

5.2. Analiza procesów w firmie

- Identyfikacja Kluczowych Obszarów dla Twojej firmy (analiza podwójnej istotności):
 - Analiza podwójnej istotności (materiality assessment): zidentyfikuj kluczowe kwestie ESG, które są najważniejsze dla firmy i jej interesariuszy i będą każdorazowo badane zgodnie z założeniami strategii.
 - Określenie priorytetów: ustal priorytetowe obszary do poprawy na podstawie analizy podwójnej istotności.

Przykład:

Jednym ze sposobów określenia tematów, jakie są istotne z punktu widzenia zrównoważonego rozwoju dla danej firmy w danej branży, jest odpowiedzenie na pytanie: *Które rodzaje działalności wykonywane przez firmę są objęte Taksonomią UE oraz/lub zawarte w ESRS (European Standards for Sustainability Reporting, czyli Standardach Raportowania Zrównoważonego Rozwoju), pełnych lub uproszczonych (VSME, dla małych i średnich przedsiębiorstw).*

DOWIEDZ SIĘ WIĘCEJ

Na stronie 58 znajdziesz wykaz wskaźników z Modułu Podstawowego w ramach projektu uproszczonych ESRS (VSME).

Aktualnie finalizowany jest zestaw uproszczonych ESRS, przeznaczonych dla MŚP. W Rozdziale 2 opisana jest „**podwójna istotność**”, natomiast rozdziały branżowe omawiają najważniejsze dla nich obszary.

5.3. Potwierdzenie zakresu interesariuszy oraz komunikacja z nimi.

5.4. Zbieranie danych, analiza i formułowanie celów, wskaźniki dla Twojej strategii ESG:

- a. Proces **gromadzenia danych** – musi odbywać się systematycznie, potem następuje ich kompilacja i analiza.
 - Istnieje już też wiele narzędzi IT upraszczających proces gromadzenia, analizy i raportowania danych ESG.
 - Można też skorzystać z **istniejących norm ISO**, np. ISO 14001; ISO 45001; ISO 26000; ISO 27001; SA8000.
 - W celach raportowania, dane zbierane są zazwyczaj **za rok sprawozdawczy** oraz, jeśli to możliwe, z lat poprzednich. Dłuższy czas pozwala lepiej przeanalizować sytuację firmy i określić trendy na przestrzeni kilku lat.
 - Firma przede wszystkim musi upewnić się, że wszystkie potrzebne/istotne dane są dostępne, zarówno ilościowe, jak i jakościowe. W tym celu należy opracować **plan gromadzenia danych obejmujący**:
 - wyznaczenie punktu kontaktowego ze stosownych działów w firmie, czyli np. nie tylko dział produkcyjny, ale też dział HR lub finanse, dział zakupów, bezpieczeństwa pracy itd.
 - sporządzenie szablonów gromadzenia danych zawierających jasny zestaw pytań, na przykład liczba pracowników i rotacji dot. HR, liczba urazów

i wypadków dot. BHP, zużycie wody i energii, ilość i rodzaj odpadów z produkcji i innych stosownych działań itp.

- zebrane dane muszą zostać zweryfikowane, a luki uzupełnione; proces analizy musi być monitorowany w kwestii zgodności z rzeczywistością.

b. Definicja celów i priorytetów oraz określenie słabych i mocnych stron firmy w kontekście ESG – na podstawie zebranych danych należy zwrócić uwagę na obszary, które wymagają ulepszeń lub stanowią nowe możliwości

- Określ priorytety:
 - Na podstawie analizy danych i oczekiwań interesariuszy oceń swoją obecną sytuację w stosunku do ustalonych celów ESG, zidentyfikuj najważniejsze obszary wymagające poprawy, zaprojektuj działania naprawcze.
- Cele te powinny współgrać z nadrzędną/ogólną strategią biznesową Twojej firmy – po to, aby wysiłki w zakresie ESG wspomagały, a nie odwracały uwagę od Twojej podstawowej misji i działalności.
- Ustal cele krótko- i długoterminowe:
 - Określ konkretne, mierzalne cele dla każdego z kluczowych obszarów ESG – zdefiniuj cele SMART (konkretne, mierzalne, osiągalne, istotne i określone w czasie) dla każdego z obszarów ESG.
- Upewnij się, że cele i działania ESG nie są odizolowanymi inicjatywami, ale są głęboko powiązane ze strategiczną strukturą i ścieżką rozwoju Twojej firmy. Takie podejście gwarantuje, że wysiłki w zakresie ESG będą zrównoważone w dłuższej perspektywie, przyczyniając się do ogólnej lepszej kondycji i rozwoju przedsiębiorstwa.

c. Ustalanie wskaźników wydajności (KPI – key performance indicators). Zdefiniuj KPI, które będą używane do monitorowania postępów w osiąganiu celów, odpowiadających obszarom ESG dotyczącym twojej firmy, na podstawie których będziesz w stanie sformułować cele strategii oraz mierzyć jej skuteczność.

- Na przykład jeśli chodzi o kwestie środowiskowe, najczęściej należy wziąć pod uwagę ślad węglowy całej organizacji, a czasem także poszczególnych produktów czy procesów, czy efektywność energetyczną. Wskaźniki społeczne mogą obejmować rotację pracowników lub wysiłki na rzecz zaangażowania społeczności lokalnej, natomiast zarządzanie może obejmować kodeks dla dostawców czy kulturę prowadzenia biznesu.

Przykład:

Zmniejszenie emisji CO₂ o 20% do 2025 roku, wprowadzenie polityki równości płci do 2023 roku.

d. Określenie Ryzyk

W 2017 r. zostały zaprezentowane rekomendacje TCFD, które są niewiążące, ale stanowią gotowy drogowskaz dla przedsiębiorstw, które odpowiedzialnie podchodzą do kwestii klimatycznych. Skupiając się na ryzykach negatywnego wpływu na środowisko, wyróżniamy

dwa rodzaje ryzyk:

I. Ryzyka fizyczne, związane z fizycznymi skutkami zmian klimatycznych:

	Związane z temperaturą	Związane z wiatrem	Związane z wodą	Związane z masą stałą
Gwałtowne (nagłe)	Pożar	Tornado	Susze	Osuwiska
	Mróz/Fala chłodu	Cyklony/huragany	Silne opady	Osiadanie gruntów
	Fala upału	Burze (piaskowe, śnieżne)	Powódzie	Lawiny
Chroniczne (ciągłe)	Stres termiczny	-	Opady, zmienność hydrologiczna	Degradacja gleby
	Zmienność temperatury		Wzrost poziomu mórz i oceanów	Erozja gleby
			Zakwaszenie wód morskich	
			Zasolenie wód podziemnych	
Deficyt wody				

II. Ryzyka przejścia/transformacyjne, związane z przejściem do gospodarki niskoemisyjnej lub bez emisyjnej.

W zależności od charakteru działalności przedsiębiorstwo ustala własną listę ryzyk bazując na wymienionych dwóch filarach ryzyk.

Ryzyka technologiczne, m.in.:
<ul style="list-style-type: none">■ Zastąpienie istniejących produktów i usług o niższym śladzie węglowym (substytucja)■ Nieudane inwestycje w nowe technologie■ Koszty przejścia na technologie niskoemisyjne
Ryzyka prawnoregulacyjne, m.in.:
<ul style="list-style-type: none">■ Wzrost cen emisji gazów cieplarnianych■ Wzrost obowiązków raportowych■ Nowe regulacje związane z istniejącymi produktami i usługami■ Narażenie na spory sądowe
Ryzyka reputacyjne, m.in.:
<ul style="list-style-type: none">■ Zmiany preferencji konsumentów■ Stygmatyzacja sektora■ Ryzyko związane z brakiem akceptacji wyższych cen produktów
Ryzyka rynkowe, m.in.:
<ul style="list-style-type: none">■ Wzrost świadomości ekologicznej konsumentów■ Zmiana wzorców■ Ekonomia współdzielenia■ Wzrost kosztów surowców■ Utrudniony dostęp do surowców

Źródło: Opracowanie Agnieszka Ozimkowska, Łukasiewicz – Warszawski Instytut Technologiczny

6. Krok 6 – Wdrożenie strategii ESG.

Implementacja strategii ESG to proces ciągły, który wymaga zaangażowania na wszystkich poziomach organizacji. Kluczowe jest, aby strategia była elastyczna i dostosowywana do dynamicznie zmieniającego się otoczenia biznesowego, społeczno-gospodarczego, regulacyjnego.

- a. **ESG jest swoistym projektem wdrożeniowym** – jak w każdym projekcie trzeba więc wyznaczyć:
 - **cele, harmonogram, terminy i kamienie milowe:** jasne i konkretne i mierzalne i określone w czasie.
 - **zasoby:** potrzebne będzie jasne zidentyfikowanie i przydzielenie stosownych zasobów ludzkich, wiedzy (czasem niedostępnej w firmie) i czasu, zasobów finansowych oraz technologicznych/technicznych.
 - **podział ról** i kultywowanie wartości ESG:
 - Konieczny jest jasny podział obowiązków, ale tak, aby każdy członek zespołu, a nawet firmy był świadomy swojego wkładu w sukces transformacji ESG.
 - Ważne jest ciągle utrzymywanie wartości ESG poprzez dialog, szkolenia, zachęty oraz jasne komunikowanie uznania dla pracowników za ich wkład w proces.
- b. **Modyfikacje w procesach i funkcjonowaniu firmy:** są nieodzownym elementem, jak również pozytywnym efektem wdrażania ESG:
 - Gdzie to możliwe, wykorzystaj ten proces na wdrożenie usprawnień, także technologicznych, w procesach produkcyjnych, projektowaniu i realizowaniu produktów i usług, optymalizacji łańcuchów dostaw, jak również całych modeli biznesowych. Na przykład wdrażając: systemy zarządzania energią do celów środowiskowych, system zarządzania cyklem życia produktu, nowe procedury zakupowe, procesy segregacji, recyklingu i odpowiedniej utylizacji odpadów.
- c. **Edukacja** i szkolenia – przeprowadź szkolenia dla pracowników, aby zrozumieli cele ESG i swoje role w ich realizacji.
- d. **Monitorowanie i raportowanie**
 - Monitorowanie postępów – regularnie monitoruj postępy w realizacji strategii, korzystając z ustalonych KPI.
 - Raportowanie – przygotuj i publikuj regularne raporty na temat postępów w zakresie ESG. Raporty mogą być wewnętrzne (dla zarządu) i zewnętrzne (dla interesariuszy).
 - Raport ESG – jest okazją do zaprezentowania nie tylko faktów, danych, celów i ich realizacji, planów, ale drogi Twojej firmy w kierunku bardziej zrównoważonego rozwoju. Na ten moment większość, zwłaszcza małych firm – dopiero zaczyna. Potraktuj go jako więc jako narzędzie do zaprezentowania zobowiązań, postępów i przyszłych aspiracji Twojej firmy.
- e. **Ewaluacja i udoskonalanie**
 - Ewaluacja wyników – regularnie oceniaj wyniki wdrożonych działań i ich wpływ na organizację.

- Wprowadzanie udoskonaleń – na podstawie wyników ewaluacji wprowadzaj konieczne korekty i usprawnienia w strategii.
- Wykorzystaj nowo osiągnięte standardy do ubiegania się o certyfikaty, nagrody. Pozwoli to wzmocnić wiarygodność firmy i przyciągnąć/utrzymać uwagę konsumentów i inwestorów.

f. Komunikacja i promocja

- Transparentna komunikacja – utrzymuj otwartą i transparentną komunikację z interesariuszami na temat działań ESG.
- Promowanie sukcesów – promuj osiągnięcia w zakresie ESG w mediach i na platformach społecznościowych, aby budować pozytywny wizerunek firmy.
- Zidentyfikuj najlepsze kanały komunikacji dla raportu i jego treści. Wykorzystaj go do utrzymywania kontaktu z interesariuszami, klientami i inwestorami – bezpośrednio czy w czasie publicznych warsztatów, okazji medialnych. Taka transparentność buduje zaufanie do Twojej firmy, zwiększa lojalność klientów i partnerów.

g. Długoterminowe utrzymanie działań i adaptacja

- Ciągłe doskonalenie – stale poszukuj nowych możliwości doskonalenia strategii ESG.
- Adaptacja do zmian – bądź gotów dostosować strategię do zmieniających się warunków rynkowych, regulacji prawnych i oczekiwań interesariuszy.

7. Podsumowanie – czego się nauczyliśmy, co możemy poprawić, jak utrzymać postępy na drodze do zrównoważonego rozwoju Twojej firmy.

Przedstawione powyżej kroki proponują modelowy proces, który może być trudny do wdrożenia w małej firmie. Nie trzeba wszystkiego robić naraz, warto jednak wiedzieć, jak można zarządzić procesem w sposób jak najbardziej sensowny. Konieczne jest jednak cykliczne sprawdzanie postępów i dostosowywanie strategii i działań do zmieniającej się rzeczywistości.

Podstawowe wskaźniki w ramach Modułu podstawowego z dobrowolnych ESRS (vSME ESRS)

Podstawowe wskaźniki	Środowisko – jednostka ujawnia:
B3 – Energia i emisje gazów cieplarnianych	<p>Wpływ na klimat, poziom zużycia energii i emisji gazów cieplarnianych</p> <p>Całkowite zużycie energii w MWh w podziale na:</p> <ul style="list-style-type: none"> (a) paliwa kopalne (b) energię elektryczną <p>wg danych zawartych w rachunkach za media (podział na źródła odnawialne i nieodnawialne, o ile są dostępne)</p> <p>Szacunkowe emisje gazów cieplarnianych brutto, w tonach ekwiwalentu dwutlenku węgla (t CO₂e) z uwzględnieniem wymogów Standardu raportowania emisji gazów cieplarnianych na potrzeby rachunkowości i sprawozdawczości (GHG Protocol Corporate Standard), w tym:</p> <ul style="list-style-type: none"> (a) emisje gazów cieplarnianych zakresu 1 w t CO₂e (ze źródeł, które stanowią własność jednostki lub są przez nią zarządzane) = emisje bezpośrednie; oraz (b) emisje gazów cieplarnianych zakresu 2 według metody opartej na lokalizacji (ang. Location based) w t CO₂e = emisje pośrednie z wytwarzania energii kupowanej od dostawcy mediów.
B4 – Zanieczyszczenie powietrza, wody i gleby	<p>Jeśli dotyczy to firmy – zanieczyszczenia (z odpowiednimi ilościami), które emituje do powietrza, wody i gleby w ramach własnej działalności, które na mocy prawa ma obowiązek zgłaszać właściwym organom lub które już zgłasza zgodnie z systemem zarządzania środowiskowego, takim jak system ekzarządzania i audytu (EMAS).</p> <p>Jeżeli informacje te są już publicznie dostępne, jednostka może zamieścić odniesienie do dokumentu.</p>
B5 – Bioróżnorodność	<p>Jeśli dotyczy to firmy – wskaźniki związane z jej oddziaływaniem na różnorodność biologiczną, ekosystemy i sposób użytkowania: – liczba i powierzchnia (w hektarach) lokalizacji posiadanych, dzierżawionych lub zarządzanych na obszarach wrażliwych pod względem bioróżnorodności lub w ich pobliżu.</p> <p>Można ujawniać wskaźniki dotyczące sposobu użytkowania gruntów, takie jak:</p> <ul style="list-style-type: none"> (a) całkowite użytkowanie gruntów; (b) całkowite powierzchnie nieprzepuszczalne; (c) całkowity obszar ukierunkowany na naturę w danej lokalizacji; (d) całkowity obszar ukierunkowany na naturę poza danym obiektem.
B6 – Woda	<p>Całkowity pobór wody, tj. ilość wody pobranej w granicach organizacji (lub zakładu); jednostka powinna odrębnie przedstawiać ilość wody pobranej w lokalizacjach znajdujących się na obszarach o znacznym deficycie wody.</p> <p>W stosownych przypadkach – zużycie wody obliczone jako różnica między poborem wody a zrzutem wody z procesów produkcyjnych.</p>

<p>B7 – Wykorzystanie zasobów, gospodarka o obiegu zamkniętym i gospodarowanie odpadami</p>	<p>W jaki sposób firma zarządza wykorzystaniem zasobów, praktyki gospodarowania odpadami oraz czy stosuje zasady gospodarki o obiegu zamkniętym.</p> <p>Jeśli jednostka prowadzi procesy produkcyjne, budowlane i/lub pakowania:</p> <ul style="list-style-type: none"> (a) zawartość materiałów pochodzących z recyklingu w produktach (towarach i materiałach) i ich opakowaniach wytwarzanych przez jednostkę; (b) wskaźniki zawartości materiałów nadających się do recyklingu w produktach i opakowaniach wytwarzanych przez jednostkę; <p>oraz:</p> <ul style="list-style-type: none"> (c) całkowite roczne ilości wytwarzanych odpadów wyrażone w jednostkach masy (zalecane) lub objętości, z podziałem na typy (odpadów niebezpiecznych i odpadów innych niż niebezpieczne); (d) całkowite roczne ilości odpadów skierowanych do recyklingu lub ponownego użycia wyrażone w jednostkach masy (np. kg lub tonach).
<p>Podstawowe wskaźniki</p>	<p>Kwestie społeczne – jednostka ujawnia:</p>
<p>B8 – Pracownicy</p>	<p>Całkowita liczba pracowników wyrażona w ekwiwalentach pełnego czasu pracy lub liczba takich pracowników w podziale na:</p> <ul style="list-style-type: none"> (a) typ umowy o pracę (tymczasowa lub stała); (b) płeć; (c) kraj, jeśli dotyczy.
<p>B9 – Pracownicy – Bezpieczeństwo i higiena pracy</p>	<ul style="list-style-type: none"> (a) liczba i wskaźnik wypadków związanych z pracą podlegających zgłoszeniu; (b) liczba ofiar śmiertelnych w wyniku urazów związanych z pracą i złego stanu zdrowia związanego z pracą.
<p>B10 – Pracownicy – Wynagrodzenia, rokowania zbiorowe i szkolenia</p>	<ul style="list-style-type: none"> (a) jeżeli znaczna część pracowników otrzymuje wynagrodzenie w wysokości równej płacy minimalnej – odpowiedni stosunek płacy podstawowej do płacy minimalnej; (b) dysproporcja płacowa między pracownikami płci żeńskiej i męskiej w ujęciu procentowym. Można pominąć to ujawnienie, jeśli liczba jej pracowników nie przekracza 150; (c) odsetek pracowników objętych układami zbiorowymi pracy; (d) średnia liczba godzin szkoleń w ciągu roku na pracownika w podziale na płeć, związanych z rozwojem umiejętności i kompetencji, niezależnie od tego, czy są zdobywane poprzez formalne czy nieformalne formy budowania potencjału (ang. Capacity-buildng).
<p>B11 – Pracownicy w łańcuchu wartości, dotknięci społecznością, konsumenci i użytkownicy końcowi</p>	<p>Można ujawniać, czy firma posiada proces służący do identyfikacji, czy występują w łańcuchu wartości: pracownicy, dotknięci społecznością lub konsumenci i użytkownicy końcowi, którzy są lub mogą być dotknięci poważnym, niekorzystnym oddziaływaniem w związku z działalnością jednostki (tj. jej produktami, usługami i działaniami).</p> <p>W takim przypadku jednostka może opisać ten proces.</p>

Podstawowe wskaźniki	Prowadzenie działalności gospodarczej – jednostka ujawnia:
B12 – Wyroki skazujące i grzywny za naruszenie przepisów antykorupcyjnych i przepisów w sprawie zwalczania przekupstw	W przypadku otrzymania wyroków skazujących i grzywien w okresie sprawozdawczym, jednostka ujawnia liczbę wyroków skazujących oraz łączną kwotę grzywien za naruszenie przepisów antykorupcyjnych i przepisów w sprawie zwalczania przekupstw.

Źródło: Wersja pogładowa na etapie konsultacji (stan na czerwiec 2024).
Na podst: https://kig.pl/wp-content/uploads/2024/04/24.04_VSME-ED_final_www.pdf

Przykłady praktycznych procesów i praktyk, które wspomagają uzyskanie oszczędności zasobów w przedsiębiorstwach w kluczowych kategoriach:

Energia i Klimat
<ul style="list-style-type: none">■ Wdrażanie procesów opartych o energię słoneczną i geotermalną■ Zrównoważone systemy grzewcze■ Ekologiczne wytwarzanie ciepła■ Zmniejszenie śladu węglowego■ Energooszczędne procesy
Woda
<ul style="list-style-type: none">■ Oszczędności w procesach czyszczących■ Praktyki w zakresie oczyszczania ścieków o obiegu zamkniętym■ Zrównoważone oczyszczanie ścieków■ Procesy oszczędzające wodę■ Monitorowanie zużycia wody■ Mechanizmy oszczędzające wodę w łazienkach
Wydajność Materiałowa
<ul style="list-style-type: none">■ Ekoprojektowanie dla zapewnienia trwałości czy łatwiejszego recyklingu produktów■ Zrównoważone opakowania■ Ograniczanie zużycia materiałów■ Promowanie efektywnego gospodarowania zasobami■ Podejście oparte na symbiozie przemysłowej – oznacza współpracę firm z różnych branż w celu wykorzystania odpadów jednej firmy (np. energii, komponentów lub materiałów) jako zasobów dla innej, np. gdy produkty uboczne z jednego procesu chemicznego są używane jako surowce w innym procesie produkcyjnym.
Odpady
<ul style="list-style-type: none">■ Promowanie redukcji odpadów■ Współpraca z firmami zajmującymi się recyklingiem■ Zrównoważona gospodarka odpadami■ Zapobieganie marnowaniu żywności

R O Z D Z I A Ł 4

CERTYFIKACJA, RATINGI I RANKINGI ESG

Autorka rozdziału:

Dominika Bagińska-Chyłek

Kierowniczka ds. ESG, ROBYG

Komentarze:

dr Krystian Nowakowski,

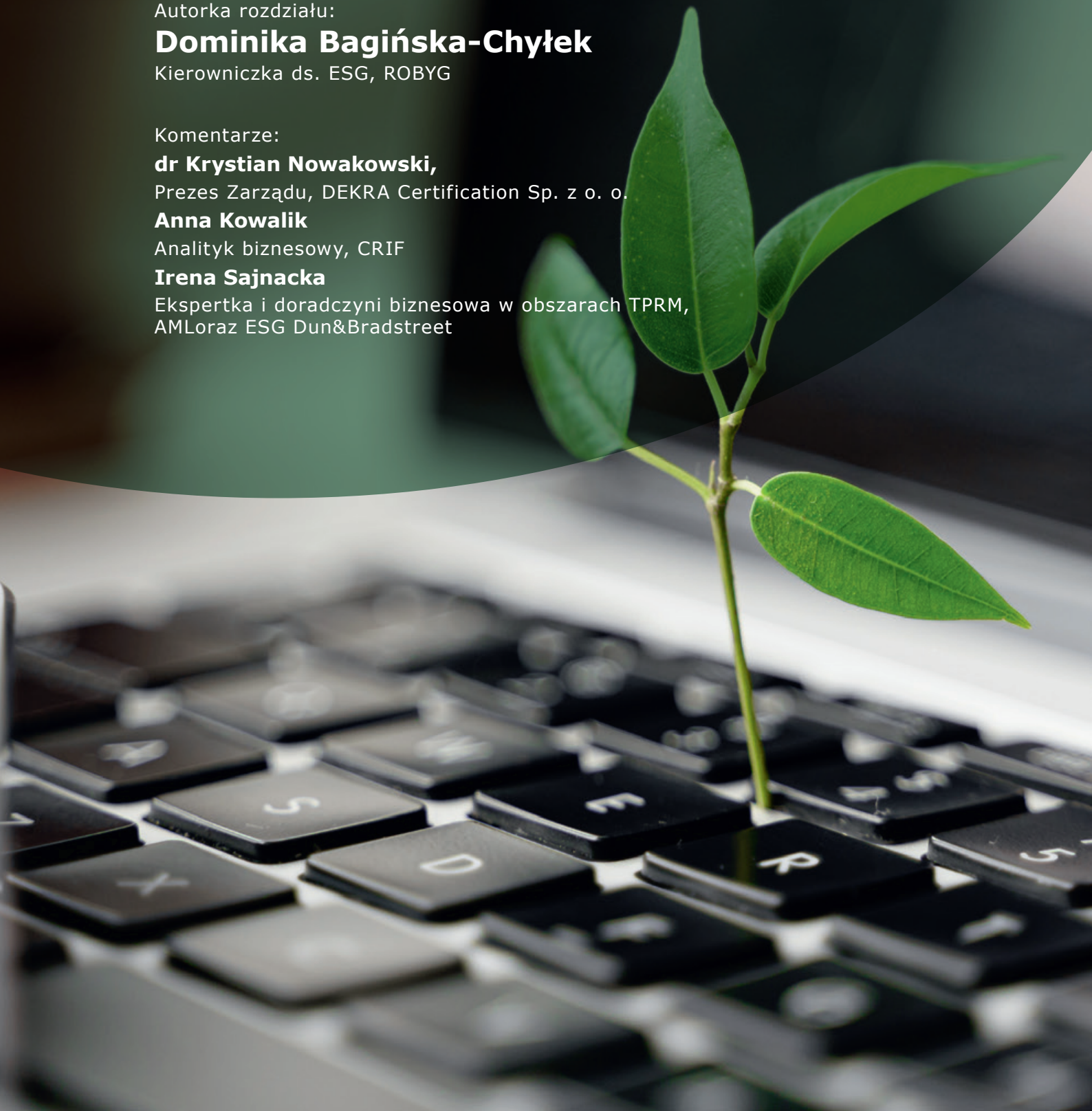
Prezes Zarządu, DEKRA Certification Sp. z o. o.

Anna Kowalik

Analitik biznesowy, CRIF

Irena Sajnacka

Ekspertka i doradczyni biznesowa w obszarach TPRM,
AML oraz ESG Dun&Bradstreet

Większość MŚP nie jest objęta obowiązkiem raportowania zrównoważonego rozwoju czy raportowania taksonomicznego. Jak już wiemy, bycie dostawcą czy podwykonawcą dla partnerów i kontrahentów objętych ww. wymogami w ramach tzw. łańcuchów wartości oznacza jednak konieczność podjęcia kwestii raportowania, a nierzadko opracowania i realizacji planu dekarbonizacji oraz audytu. Spełnienie oczekiwań naszych partnerów warunkuje dalszą współpracę i utrzymanie pozycji konkurencyjnej na rynku. Analogiczne działania są stopniowo wymagane przez banki, ubezpieczycieli, fundusze inwestycyjne, oceniające możliwość dostępu do kapitału. Jak pokazują liczne przypadki MŚP, warto podejść do tego wyzwania nie tylko traktując je jako źródło kolejnego obciążenia, ale również jako szansę na rozwój lub pomysł na nowy biznes. Jak się jednak do tego zabrać?

Zmiany klimatu, regulacyjne, ekonomiczne, potrzeb klientów stanowią zmianę reguł prowadzenia biznesu. Niekwestionowanym atutem MŚP jest elastyczność i innowacyjność, zwłaszcza gdy uwzględniamy wśród nich potencjał start-upów. Zaskakujące jest, że wiele przykładów polskich firm z sektora MŚP prowadzi swój biznes w oparciu o zasady zrównoważonego rozwoju, ale nie ma tego pełnej świadomości, a tym samym nie przekuwa tego w przewagę konkurencyjną. Z perspektywy MŚP warta podkreślenia jest konieczność ujawnień, transparentności i rzetelnej komunikacji, a to kolejny argument związany z aktywnością w obszarze zrównoważonego rozwoju.

W globalnym świecie o rosnącej dynamice cyfrowej „hiperłączości”¹ okazuje się, że wielu przedsiębiorców, zwłaszcza MŚP, nie wie, że coraz częściej jest przedmiotem analiz i ocen przez duże podmioty międzynarodowe poszukujące nowych rynków i partnerów pod kątem działań zgodnych z celami zrównoważonego rozwoju. Najlepszym tego potwierdzeniem jest przykład działania jednej z wywiadowni gospodarczych, jaką jest Dun&Bradstreet.

¹ Ang. Hiperconnectivity – wg Raportu Foresightu strategicznego 2022 Komisji Europejskiej liczba połączonych ze sobą globalnie urządzeń może wzrosnąć z 30,4 mld w 2020 r. do 200 mld w 2030. Wzrost połączonych urządzeń, obiektów i ludzi zaskutkuje nowymi produktami, usługami i zmianą modeli biznesowych, stylu życia i pracy. https://ec.europa.eu/info/strategy/strategic-planning/strategic-foresight_en

KOMENTARZ EKSPERCKI

Irena Sajnacka, ekspert i doradca biznesowy w obszarach TPRM, AML oraz ESG, Dun & Bradstreet

Transparentność – czyli ujawnianie, publikowanie danych, się opłaca, bo relatywnie niewielkim kosztem trafimy do bazy, w której ktoś może dostrzec nasze wysiłki w obszarze ESG. Dun & Bradstreet ma w swojej bazie ok. 1,8 mln podmiotów z Polski – firm i innych organizacji. D&B ESG Intelligence dostarcza kompleksowych danych na temat wyników w zakresie zrównoważonego rozwoju dla ponad 80 milionów firm państwowych i prywatnych z całego świata. Rankingi ESG zostały dla wygody pogrupowane w 13 bloków ESG i 31 kategorii tematycznych, aby pomóc zrozumieć konkretne ryzyka i możliwości. Rankingi te tworzone są w oparciu o regularnie aktualizowane dane ESG zebrane z milionów zaufanych źródeł z całego świata (np. Rejestry publiczne, Media informacyjne, Agencje regulacyjne, Bazy danych NGO i in.). D&B ESG Intelligence oferuje także kwestionariusz ESG, który Dun & Bradstreet przesyła na życzenie klienta (najczęściej dużej firmy/korporacji) do jego dostawców – w większości MŚP. Całość umożliwia skuteczne monitorowanie ryzyk ESG dostawców i łatwość prowadzenia rutynowych audytów.

Jak widzimy, firmy nie będąc tego w pełni świadomymi, trafiają do baz danych i są umiejscawiane w rankingach ESG, na podstawie których dostają propozycję współpracy lub „wypadają” z globalnych łańcuchów wartości. To istotne ryzyko, w szczególności dla MŚP, których działalność jest uzależniona od jednego głównego odbiorcy/partnera. Z drugiej strony, można postrzegać tę sytuację jako szansę i możliwość zbudowania przewagi konkurencyjnej, zwłaszcza jeśli przedsiębiorcy opierają swoją strategię rozwoju na zrównoważonej działalności i są w tym procesie zwinni.

Co możemy zrobić?

Proponujemy rozważyć dwie możliwości – certyfikację i ratingi ESG. W ten sposób będziemy świadomie podążać na ścieżce zrównoważonej działalności oraz zarządzać swoją pozycją w rankingach ESG.

Zanim jednak będziemy rozważać naszą pozycję w rankingach, warto ułożyć sobie ścieżkę dotarcia do tego etapu. Dla potrzeb naszego Przewodnika przyjmijmy poniższy model, aby w pełni wyjaśnić logikę i zakres poszczególnych narzędzi.

Warto podkreślić, iż każda firma, w zależności od swojego indywidualnego przypadku, jak również możliwości finansowych, może osiągać swoje cele ESG, dopasowując działania do swoich potrzeb, mając pełną dowolność wyboru. Zarówno decyzja o wykorzystaniu jednego z ww. narzędzi, dwóch albo żadnego może być

optymalna. Założeniem Przewodnika jest pokazanie szerokiego wachlarza możliwości, praktycznych rozwiązań istniejących na rynku oraz ułatwienie podjęcia w pełni świadomie decyzji biznesowych, dlatego omówione są tu poszczególne rozwiązania, wraz z prezentacją korzyści, kosztów i alternatyw.

RATING A CERTYFIKAT

Ratingi ESG są źródłem danych bazowych z domeny publicznej i od podmiotu ocenianego (dla potrzeb naszego Przewodnika – MŚP), na podstawie których inwestorzy, sektor bankowy przeprowadzają własne badania, tworzą wskaźniki czy metody punktacji i przeprowadzają oceny spółek.

Certyfikat zaś jest zaświadczeniem, zapewnieniem, że procesy i dokumentacja organizacji zostały sprawdzone przez niezależny podmiot trzeciej strony (jednostka certyfikująca) w procesie oceny zarządzania kwestiami środowiskowymi, społecznymi i ładu zarządczego w organizacji wg ustalonych kryteriów.

Pierwszy krok: certyfikacja

Aktualnie obserwujemy na rynku boom nowych systemów certyfikacji – zarówno ogólnych w obszarze ESG, jak i branżowych. To naturalna odpowiedź rynku na pojawienie się wielu nowych wymogów minimum, wolontaryjnych w różnych obszarach prowadzenia działalności biznesowej. Zarówno firmy, jak i instytucje otoczenia biznesu, takie jak związki, stowarzyszenia, opracowują na podstawie ww. wymogów standardy, a następnie systemy certyfikacji. Warto przeanalizować kilka istotnych kwestii przed wyborem i zacząć od tego narzędzia, które jest już powszechnie znane. Kto z przedsiębiorców nie słyszał o normach ISO?

Certyfikację można ogólnie opisać jako kilkietapowy proces obejmujący:

- ocenę zakresu certyfikacji,
- audyt certyfikacyjny, gdzie
 - I etap – to przegląd dokumentacji systemu,
 - II etap – wywiady z pracownikami, obserwacja procesów, analiza dokumentacji, ocena działań),
- audyty nadzorujące (raz w roku) oraz
- re-certyfikację (ponowne przeprowadzenie audytu po upływie 3 lat).

Co daje certyfikacja?

Certyfikacja ESG staje się kluczowym narzędziem, nie tylko dla firm, które chcą sygnalizować swoje zaangażowanie w zrównoważone operacje, ale również dla inwestorów, którzy chcą identyfikować odpowiedzialne i potencjalnie wysoko wydajne możliwości. A jakie korzyści certyfikacja daje MŚP?

1. Służy ocenie działań systemu zarządzania zrównoważonym rozwojem w firmie oraz ciągłemu doskonaleniu przedsiębiorstwa.

Najczęściej bowiem firma czy instytucja odpowiedzialna za dany system certyfikacji zapewnia wsparcie w zakresie zdobycia danego certyfikatu, ukazując ścieżkę dojścia – konkretne kroki i zalecenia działań do podjęcia, aby pozytywnie przejść weryfikację, a tym samym uzyskać certyfikat. Warto zauważyć, iż certyfikaty są nierzadko podzielone wg stopnia zaawansowania i dojrzałości firmy w obszarze zrównoważonego rozwoju. W konsekwencji firma w kolejnych latach może podnosić swój stopień zaawansowania. Po audycie certyfikującym firma bowiem otrzymuje szczegółowy raport i zostaje objęta audytami nadzorującymi.

2. Zwiększa ocenę i transparentność organizacji

W oczach partnerów biznesowych, klientów, instytucji publicznych zwiększa konkurencyjność i wartość firmy, a także otwiera możliwości wejścia na nowe rynki i współpracę z międzynarodowymi korporacjami.

3. Ułatwia dostęp do kapitału na rynku finansowym

Z perspektywy inwestorów czy banków fakt potwierdzenia przez zewnętrznego, niezależnego podmiot w drodze audytu spełnienia określonego zakresu warunków ułatwia ocenę możliwości kredytowych – podstawy do wydania przez bank lub instytucję pożyczkową decyzji o udzieleniu lub odmowie kredytu, skraca czas rozpatrywania wniosku, a przede wszystkim powinien pozwalać na otrzymanie bardziej korzystnych warunków finansowych, wobec pojawiających się coraz częściej zielonych instrumentów finansowych.

4. Ułatwia dostęp do zielonych zamówień publicznych i dotacji

Certyfikacja może być wymagana lub premiowana na etapie oceny wniosku o dotację lub stanowić potwierdzenie spełniania określonego warunku w postępowaniu czy też być elementem oceny ofert. Aktualnie, ekologiczna, zapewniająca równość i niedyskryminację działalność przedsiębiorstw to cel, który musi być realizowany przy okazji każdego projektu dofinansowanego z funduszy unijnych.²

5. Poprawia reputację i wpływa na wartość marki

Firmy z certyfikatem w obszarze ESG zyskują większe uznanie ze strony klientów, pracowników oraz szerszej społeczności. Certyfikat stanowi widoczny i obiektywny znak zaangażowania firmy w etyczne praktyki i zrównoważony rozwój.

6. Determinuje skuteczne zarządzanie ryzykiem

Przyjmując zasady ESG, przedsiębiorstwa są lepiej przygotowane do przewidywania, łagodzenia i zarządzania ryzykiem. Proaktywna identyfikacja i rozwiązywanie ryzyk środowiskowych i społecznych prowadzi do bardziej odpornych i solidnych modeli bi-

² Polityki horyzontalne UE to 3 zbiory zasad, których spełnienie zaplanowanie i praktyczne zastosowanie zawsze jest jednym z warunków uzyskania dofinansowania:

– Zgodność z zasadą zrównoważonego rozwoju

– Pozytywny wpływ projektu na realizację zasady równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami oraz zgodność projektu z prawami i wolnościami Karty Praw Podstawowych UE i Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych

– Zgodność projektu z zasadą równości kobiet i mężczyzn

znesowych. Zarówno dla partnerów biznesowych, jak i inwestorów, banków i instytucji publicznych to potwierdzenie obniżenia oceny ryzyka.

7. Pozwala na oszczędności kosztów dzięki efektywności

Wiele praktyk ESG jest synonimem oszczędności kosztów. Wdrażanie energooszczędnych systemów i redukcja odpadów nie tylko pozytywnie wpływa na profil ESG firmy, ale również przynosi bezpośrednie korzyści finansowe.

8. Przyciąga talenty

W wyścigu o najlepsze talenty firmy skupiające się na ESG mają również przewagę. Współcześni pracownicy chcą pracować dla organizacji, które są zgodne z ich osobistymi wartościami. To szczególny atut dla młodego pokolenia pracowników – millenialsów, pokolenia Z, a teraz Alfa.

9. Może wpływać na długoterminową wydajność finansową

Badania konsekwentnie pokazują, że firmy z wysokimi wynikami ESG osiągają lepsze wyniki operacyjne i finansowe w dłuższej perspektywie, często przewyższając swoich konkurentów „nie-ESG”.

10. Wspiera ocenę ratingową

Certyfikaty stanowią dowód w ocenach ryzyka ESG, a nierzadko są oczekiwane przy ocenach ratingowych.

W zależności od strategii rozwoju, warto dokonać pogłębionej analizy systemów certyfikacji na rynku. Oczywiście, im bardziej uznany/rozpoznawalny certyfikat, tym większa ekspozycja na partnerów zagranicznych i łatwiejszy dialog z instytucjami finansowymi w zakresie dostępu do kapitału, ale niestety wyższa cena usługi certyfikacji. Dokonując wyboru, warto przyjrzeć się zakresowi usług wsparcia. Profesjonalne wsparcie charakteryzuje podejście procesowe, począwszy od etapu: planowania, implementacji, monitorowania oraz doskonalenia systemu zarządzania, co zapewnia wszechstronną i efektywną integrację z strukturą organizacyjną.

Wybrane dobrowolne certyfikacje:

certyfikacja na zgodność z ISO 14001	zarządzanie środowiskowe	Istotą normy ISO 14001 jest wspomaganie organizacji – niezależnie od jej charakteru, wielkości i rodzaju – w zarządzaniu wpływem jej działań, wyrobów i usług na środowisko oraz minimalizacja tego oddziaływania i efektywne wykorzystanie dostępnych zasobów.
certyfikacja wg ISO 50001	zarządzanie energią	Norma ISO 50001 ma na celu umożliwienie organizacji zastosowanie systematycznego podejścia w osiąganiu ciągłej poprawy wydajności energetycznej, w tym efektywności energetycznej, użytkowania energii i jej zużycia. Określa wymagania odnoszące się m.in. do praktyk pomiaru, dokumentacji i sprawozdawczości, projektowania i nabywania – dla urządzeń, systemów, procesów i personelu, mających wkład w wydajność energetyczną.
certyfikacja na zgodność z ISO 45001	bezpieczeństwo i higiena pracy	Norma ISO 45001 jest oparta na dyrektywach Międzynarodowej Organizacji Pracy. Celem wdrożenia normy ISO 45001 jest wspomaganie działań na rzecz poprawy bezpieczeństwa i higieny pracy. Jego wdrożenie pomaga organizacjom w ustanowieniu polityki i celów w zakresie bezpieczeństwa i higieny pracy, realizacji tych celów, a także w ocenie skuteczności podejmowanych działań.
certyfikacja wg ISO 37001	Zarządzanie działaniami antykorupcyjnymi	Wprowadzenie systemu ISO 37001 może pomóc wdrożyć środki mogące zapobiegać wystąpieniu korupcji, ograniczać możliwość wystąpienia zdarzeń korupcyjnych oraz ich potencjalnych skutków. Może także pomagać w wykrywaniu zdarzeń korupcyjnych, wyjaśnianiu podejrzeń i w zapewnieniu odpowiedniego reagowania na takie zdarzenia lub podejrzenia.
EU Ecolabel, etykieta typu I wg ISO 14024	Wprowadzanie na rynek wyrobów i usług bardziej przyjaznych dla środowiska	Dobrowolny program europejski, ustanowiony w 1992 r. Podstawą przyznawania oznakowania EU Ecolabel jest rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 66/2010 z dnia 25 listopada 2009 r. w sprawie oznakowania ekologicznego oraz decyzje Komisji Europejskiej zawierające kryteria dla poszczególnych grup wyrobów lub usług.
ISO 26000	Odpowiedzialność społeczna i środowiskowa	Norma definiuje społeczną odpowiedzialność jako wpływ podejmowanych przez organizację decyzji i działań na społeczeństwo i środowisko, poprzez przejrzyste i etyczne zachowanie w siedmiu obszarach: <ul style="list-style-type: none"> ■ Ład organizacyjny, ■ Prawa człowieka, ■ Praktyki z zakresu pracy, ■ Środowisko, ■ Uczciwe praktyki operacyjne, ■ Zagadnienia konsumenckie, ■ Zaangażowanie społeczne i rozwój społeczności lokalnej.

SA8000 – Social Accountability 8000 (SA8000® Standard)	Odpowiedzialność Społeczna	<p>Powstała na bazie standardów obejmujących prawa człowieka i prawa pracownicze, takie jak: Powszechna Deklaracja Praw Człowieka ONZ, Konwencja Narodów Zjednoczonych, Konwencja Praw Dziecka i Konwencja Międzynarodowej Organizacji Pracy. Nawiązuje również do norm z zakresu jakości (ISO 9001), środowiska (ISO 14001) i BHP. Standardy certyfikowania zostały ujęte w taki sposób, że są mierzalne, przejrzyste i weryfikowalne. Standardy certyfikowania obejmują 9 obszarów:</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ Praca dzieci (zakaz zatrudniania dzieci poniżej 15. roku życia) ■ Praca przymusowa ■ Bezpieczeństwo i Higiena Pracy ■ Wolność zrzeszania się i rokowania układu zbiorowego ■ Dyskryminacja ■ Praktyki dyscyplinujące ■ Godziny pracy ■ Wynagrodzenie ■ Systemy zarządzania
---	-------------------------------	--

dr Krystian Nowakowski, Prezes Zarządu DEKRA Certification Sp. z o.o.

W Polsce, podobnie jak w innych krajach, obserwujemy rosnące zainteresowanie certyfikacją ESG, co wynika z rosnących wymagań regulatorów, rynku finansowego i innych interesariuszy łańcucha wartości. Certyfikacja ESG jest istotna, ponieważ umożliwia firmom ocenę i prezentację ich zaangażowania w zrównoważony rozwój.

Certyfikat systemu zarządzania kwestiami środowiskowymi, społecznymi i zarządczymi jest cennym dowodem w procesie oceny ryzyk ESG przeprowadzanym przez sektor finansowy oraz w ocenach ratingowych ESG.

Proces certyfikacji ESG polega na ocenie działań przedsiębiorstwa w obszarach środowiskowych, społecznych i zarządzania, co pozwala na identyfikację obszarów do poprawy oraz promowanie najlepszych praktyk. Prawidłowo wdrożone i prowadzone systemy zarządzania pozwalają uporządkować procesy, dane, informacje w organizacji, niezbędne w procesie realizacji strategii biznesowej i zrównoważonego rozwoju czy komunikacji z interesariuszami zobligowanymi do sprawozdawczości zrównoważonego rozwoju.

Na rynku istnieją programy certyfikacji ESG, w tym międzynarodowe standardy takie jak ISO, które oferują ramy do oceny i certyfikacji zrównoważonych praktyk, m.in. ISO 14001 (zarządzanie środowiskowe) oraz ISO 26000 (odpowiedzialność społeczna) wspierają firmy w implementacji efektywnych systemów zarządzania ESG. Z perspektywy DEKRA Certification Sp. z o.o. największym zainteresowaniem cieszą się certyfikacje systemów zarządzania kwestiami środowiskowymi, takie jak np. certyfikacja na zgodność z ISO 14001 (zarządzanie środowiskowe), kwestiami społecznymi, w tym certyfikacja na zgodność z ISO 45001 (bezpieczeństwo i higiena pracy), kwestiami ładu zarządczego jak certyfikacja wg ISO 37001 (zarządzanie działaniami antykorupcyjnymi).

Na rynku dostępna jest również zróżnicowana oferta ratingów ESG, bazujących na źródłach publicznych i informacjach dostarczanych do agencji. W tym kontekście certyfikat jest cennym dowodem. Ratingi zazwyczaj skupiają się na ocenie ryzyka związanego z czynnikami ESG w działalności firmy. Certyfikacja natomiast to proces oceny zarządzania kwestiami środowiskowymi, społecznymi i ładu zarządczego w organizacji, który prowadzi do uzyskania certyfikatu potwierdzającego spełnienie określonych kryteriów i standardów. Certyfikacja zapewnia także plan działania na przyszłość, umożliwiającą ciągłe doskonalenie praktyk ESG.

Założmy, że jesteśmy już posiadaczami wybranego certyfikatu w obszarze ESG. Jak się to ma zatem do ratingów i rankingów? Czym się różnią?

Podstawowa różnica między certyfikatem a ratingiem polega na tym, że ten pierwszy jest przyznawany na drodze audytu przez niezależny podmiot ekspercki, a ten drugi wystawiany jest na podstawie informacji zapewnionych przez samą firmę i danych z domeny publicznej.

Ranking ESG i rating ESG to dwa różne podejścia do oceny i klasyfikacji firm pod kątem kwestii związanych ze zrównoważonym rozwojem. Rankingi ESG zapewniają ogólny obraz, pozwalając na porównanie firm względem siebie, podczas gdy ratingi ESG dostarczają bardziej szczegółowych i wystandaryzowanych informacji, pomagając dokładniej ocenić, na ile firma spełnia kryteria zrównoważonego rozwoju. Obie te metody mogą być użyteczne w zależności od celów oceny ESG i potrzeb użytkowników.

Rating ESG jest bardziej szczegółowy i konkretny niż ranking oraz odzwierciedla, na ile firma spełnia kryteria związane z ESG. Rating najczęściej powstaje w oparciu o ocenę własną danego przedsiębiorstwa, tzn. występując o jego przyznanie, firma musi wypełnić drobiazgowy kwestionariusz, w którym padają pytania na przykład o zużycie energii elektrycznej, zużycie wody, zatrudnienie, poziom wynagrodzeń, podróże służbowe oraz wewnętrzne procedury. Rating jest więc świetnym rozwiązaniem dla całościowej oceny tego, jak w obszarze ESG radzi sobie dane przedsiębiorstwo. W praktyce niektóre agencje międzynarodowe, tworząc ratingi, publikują ich wyniki w formie rankingów.

Ratingi – na czym polegają?

Czym jest rating ESG? Jest to narzędzie do oceny skuteczności działań w obszarach środowiskowym, społecznym i ładu korporacyjnego. Choć nie wszystkie firmy są zobowiązane do przeprowadzania oceny ESG, to właśnie rating ESG potwierdza wiarygodność działań podejmowanych na rzecz środowiska, ludzi i przejrzystego zarządzania firmą. Znaczenie danych dotyczących efektywności działań pozafinansowych stale rośnie, dlatego coraz więcej firm decyduje się na ocenę ESG. Badania wskazują, że zarówno konsumenci, jak i inwestorzy oczekują zaangażowania firm w te obszary oraz transparentnego i rzetelnego raportowania wyników. Rosnąca waga realizacji koncepcji zrównoważonego rozwoju przyczyniła się do powstania licznych agencji specjalizujących się w ratingach ESG, które obecnie są bardzo wpływowymi instytucjami.

Firmy mogą ubiegać się o uzyskanie stosownego ratingu ESG. Możliwości tutaj jest bardzo dużo – usługę taką oferuje wiele firm, z których każda ma własny system oceny. Mogą to więc być „odznaki” w stopniowalnych kolorach (np. srebrny, złoty, platynowy) lub ocena wyrażona na jakiejś skali (od 1 do 5 czy od A do E).

SPIS RATINGÓW ESG

- **MSCI ESG Ratings:** MSCI to firma analityczna, która ocenia działania firm pod kątem kryteriów ESG. Ich oceny uwzględniają ponad 14 tysięcy spółek na całym świecie i są szeroko stosowane przez inwestorów instytucjonalnych. Sustainable Investing: ESG Ratings – MSCI
- **Sustainalytics ESG Risk Ratings:** Sustainalytics to firma specjalizująca się w analizie ryzyka ESG. Ich oceny pomagają inwestorom zrozumieć potencjalne zagrożenia związane z czynnikami ESG dla portfeli inwestycyjnych. Metodologia Sustainalytics ocenia ryzyko ESG, tj. mierzy ekspozycję danej branży na specyficzne ryzyka związane z kryteriami ESG i ocenia sposób, w jaki dana jednostka zarządza tymi ryzykami. Z usług Sustainalytics korzystają globalne firmy obliczające indeksy oraz instytucje zajmujące się inwestowaniem na rynkach kapitałowych na świecie. Company ESG Risk Ratings and scores – Sustainalytics
- **FTSE4Good Index Series:** FTSE Russell, część London Stock Exchange Group, tworzy indeksy, takie jak FTSE4Good, które zawierają firmy spełniające określone kryteria ESG. Firmy te są uznawane za przyjazne dla środowiska, społecznie odpowiedzialne i prowadzące działalność zgodnie z najlepszymi praktykami zarządzania. FTSE4Good Index Series | LSEG
- **Corporate Knights Global 100:** Corporate Knights to organizacja zajmująca się badaniami z zakresu zrównoważonego rozwoju. Co roku publikuje ranking Global 100, który obejmuje 100 firm z całego świata, osiągających najlepsze wyniki pod względem kryteriów ESG. Global 100 | Corporate Knights
- **Bloomberg ESG Data:** Bloomberg dostarcza dane ESG na temat tysięcy firm, które mogą być używane przez inwestorów do analizy portfeli inwestycyjnych. Ich platforma zawiera wskaźniki ESG, oceny i dane dotyczące praktyk zrównoważonego rozwoju. ESG Data | Bloomberg Professional Services
- **Dow Jones Sustainability Indices (DJSI):** DJSI, opracowane przez firmę RobecoSAM, to serie indeksów, które zawierają firmy, które osiągają najlepsze wyniki pod względem kryteriów ESG. Indeksy te są szeroko stosowane przez inwestorów na całym świecie. S&P Dow Jones Indices (spglobal.com)

Te ratingi ESG to tylko kilka przykładów sposobów, w jakie firmy są oceniane pod kątem ich działań związanych z ochroną środowiska, społeczną odpowiedzialnością i dobrym zarządzaniem korporacyjnym. Istnieje wiele innych agencji i organizacji, które również oferują takie oceny.

Ratingi najczęściej powstają w oparciu o ocenę własną danego przedsiębiorstwa, tzn. występując o jego przyznanie, firma musi wypełnić drobiazgowy kwestionariusz, w którym padają pytania np. o zużycie energii elektrycznej, zatrudnienie i siłę roboczą oraz wewnętrzne procedury. Rating jest świetnym rozwiązaniem dla szybkiej, całościowej oceny tego, jak w obszarze ESG radzi sobie dane przedsiębiorstwo.

Jeżeli ratingi mają pewną słabość, to jest nią fakt, że jest ich dużo – i często nie są ze sobą porównywalne (tzn., że ocena „A” w jednym ratingu nie jest równoznaczna ocenie „1” w innym). **Ratingi ESG różnią się między sobą metodyką, zestawem zagadnień**

ujętych w obszarach E, S i G, a także różnią się sektorowo i branżowo. Agencje ratingowe ESG mierzą się z różnymi wyzwaniem, takimi jak m.in.: brak ogólnych ram ratingów ESG, brak standaryzacji metodologii wśród różnych agencji ratingowych oraz brak pewności co do wiarygodności informacji pozyskanych z domeny publicznej lub od ocenianej firmy.

DOWIEDZ SIĘ WIĘCEJ

Problem dostrzegła już Unia Europejska, która chce uporządkować to zagadnienie, poprzez projekt rozporządzenia COM (2023) 314 final 2023/0177 (COD) w sprawie przejrzystości i rzetelności działalności ratingowej z zakresu ochrony środowiska, polityki społecznej i ładu korporacyjnego (ESG). Rozporządzenie ma na celu m.in. zwiększenie porównywalności poszczególnych ratingów ESG oraz określenie minimalnych wymogów przejrzystości wobec ogółu społeczeństwa co do metod i celów ratingów. Dostawcy ratingów ESG będą zatwierdzani i poddawani superwizji przez ESMA (Europejski Urząd Nadzoru Giełd i Papierów Wartościowych (ang. European Securities and Markets Authority).

Nie mniej istotnym ograniczeniem ratingów z perspektywy MŚP jest koszt. Najczęściej ratingi wybierają duże firmy spośród uznanych globalnie ratingów. W Polsce rynek ratingów wciąż się rozwija. Niemniej jednak ww. projekt regulacji UE będzie miał wpływ na dynamikę tego segmentu usług.

Rankingi – w czym pomagają?

Rankingi porównują firmy pod względem wydajności w obszarze ESG i umieszczają je w określonej kolejności, dostarczając ogólnego obrazu, które firmy są bardziej zaawansowane pod względem zrównoważonego rozwoju i jakie są ich pozycje względem konkurencji. Ranking jest więc jedną z form oceny partnera biznesowego.

Dla przykładu, istnieją firmy, które w swoich łańcuchach dostaw mają kilkaset tysięcy dostawców. Siłą rzeczy nie są w stanie przyjąć do każdej takiej firmy i sprawdzić, jak one radzą sobie w obszarze ESG. Wtedy może pozyskać informacje od wywiadowni gospodarczej i w „hurtowy” sposób dokonać wstępnej oceny kontrahentów i zarządzać relacjami w swoim łańcuchu wartości. Wyniki ESG poddostawców wpływają na wynik głównego partnera – dużego podmiotu, objętego obowiązkowymi ujawnieniami i sprawozdawczością zrównoważonego rozwoju w całym łańcuchu wartości (patrz rozdział o CSRD).³

Firmy tworzące rankingi ESG przetwarzają dane na podstawie publicznie dostępnych rejestrów (KRS, GUS, CEiDG oraz wielu rejestrów pośrednich) oraz te zebrane z agencji regulacyjnych, mediów informacyjnych czy też dokumentów finansowych. Źródło danych stanowią również informacje własne – te zawarte na stronie internetowej firm, w sprawozdaniach czy w raportach zrównoważonego rozwoju. Wszystkie rekordy są zbierane, weryfikowane

³ Przykład pochodzący od firmy Dun&Bradstreet.

i przyporządkowane do właściwego parametru. Co otrzymujemy? Skondensowany set informacyjny pozwalający firmom podejmować wewnętrzne decyzje o współpracy bez konieczności angażowania dodatkowych zasobów.

Eksperci podkreślają również, że z każdym rokiem liczba źródeł danych się zmienia i jest to proces dynamiczny – jest ich coraz więcej. Do przetworzenia takiej ilości informacji są niezbędne oczywiście odpowiednie algorytmy. Tak samo, jeśli chodzi o metodologię – jest dostosowana do zmieniających się danych i odpowiada na aktualne kryteria istotności. Może to spowodować sytuację, że wraz z napływem nowych informacji firma, która do tej pory była oceniana pozytywnie w rankingu, straci pozycję i może być oceniona jako potencjalnie ryzykowna przez nowych kontrahentów.

Wybrane rankingi ESG

<p>Ranking ESG. Odpowiedzialne Zarządzanie (dawniej: Ranking Odpowiedzialnych Firm) Odpowiedzialnybiznes.pl</p>	<p>Aktualnie obszar zrównoważonego zarządzania. Ankieta 70 pytań w 11 częściach odpowiadających ESRS.</p>	<p>Koźmiński Business Hub w Akademii Leona Koźmińskiego, UNEP/GRID, Forum Odpowiedzialnego Biznesu, Deloitte, Rzeczpospolita</p>
<p>Ranking ESG spółek notowanych na giełdzie, w ramach Indeksu WIG-ESG Raport Roczny GPW 2020 – WIG-ESG Index</p>	<p>Indeks WIG-ESG grupuje spółki notowane na GPW, które spełniają międzynarodowe standardy ESG. Ranking ESG spółek, stanowiący jedno z kryteriów ustalania wag w Indeksie, powstaje na podstawie raportów Sustainalytics. Udziały spółek w indeksie WIG-ESG zależą także od poziomu stosowania zasad ładu korporacyjnego zawartych w „Dobrych Praktykach Spółek Notowanych 2021”). Opierając się na publikowanych oświadczeniach spółek w tym zakresie, Giełda przyznaje spółkom wagi zależne od liczby stosowanych zasad i jakości publikowanych oświadczeń.</p>	<p>Giełda Papierów Wartościowych</p>
<p>Sustainability Yearbook, Rankings The Sustainability Yearbook S&P Global (spglobal.com)</p>	<p>Sustainability Yearbook przedstawia firmy ocenione w ramach Corporate Sustainability Assessment (CSA). Ranking z 2022 obejmuje ponad 700 firm wybranych do publikacji Yearbooku na podstawie ich wyników S&P Global ESG na danych ponad 7500 firm.</p>	<p>S&P Global</p>

Czy istnieje możliwość manipulowania rankingami? Na krótką metę tak, ale nie warto tego robić. Oszustwa w tym zakresie wychodzą dość szybko, a dane zostają w systemach. Również luki informacyjne w danych firmy mogą zwrócić uwagę na dany podmiot.

Należy przy tym podkreślić, iż rankingi są najczęściej właściwe dla dużych firm, globalnych korporacji. W przypadku MŚP jest jednak pewna korzyść z analizy dostępnych rankingów. Jedną z dobrych praktyk jest przeprowadzenie samodzielnego audytu – **skorzystanie z dostępnych kwestionariuszy/ankiet, które są wykorzystywane do tworzenia rankingów ESG**. Powyższe ankiety mogą być przydatnym narzędziem pozwalającym MŚP (bezpłatnie) diagnozować stan gotowości, analizować luki i opracować ramowy plan przygotowań dalszych działań. Taka weryfikacja wewnętrzna wskaże również, na jakie miary należy zwrócić uwagę u siebie albo jakiej dokumentacji brakuje, aby móc być ocenionym pod kątem ESG.

KOMENTARZ EKSPERCKI

Anna Kowalik, analityk biznesowy, CRIF

Synesgy to globalna platforma cyfrowa opracowana przez Agencję Ratingową CRIF Ratings dedykowana dla każdej firmy, niezależnie od wielkości czy branży, pragnącej dokonać oceny swojego poziomu zrównoważonego rozwoju. Poprzez Synesgy ocena ESG realizowana jest na dwa sposoby: bezpośredni (tzw. samoocena) lub pośredni poprzez zbieranie danych i analizę całego swojego łańcucha wartości. W procesie oceny Synesgy wykorzystuje dedykowany kwestionariusz ESG opracowany przez CRIF Ratings zgodnie z aktualnie obowiązującymi standardami, jak GRI, ESRS, VSME. Uwieńczeniem procesu samooceny jest wynik punktowy, tzw. Score ESG, certyfikat oraz plan działań, który stanowi inspirację dla firm integrowania czynników ESG w strategii i codziennych operacjach.

Wnioski

Bez względu na to, czy decyzja biznesowa będzie zakładała certyfikację czy ratingi, jedno jest pewne – **ocena naszej działalności pod kątem celów zrównoważonego rozwoju jest i będzie dokonywana** – przez partnerów/kontrahentów, banki i inne instytucje finansowe, branżowe itp.

Dla statystycznego MŚP to bardzo ważna informacja. Z jednej strony pozwala lepiej zrozumieć potrzeby naszych głównych partnerów/kontrahentów, czyli jakich informacji potrzebują w świetle nowych regulacji, gdzie ceną może być utrzymanie i rozwój dalszych relacji biznesowych.

Z drugiej zaś strony oznacza zmianę strategii komunikacji! Niestety, wiele polskich MŚP nie informuje na swoich stronach www o tym, co robią w zakresie ESG. Ujawnienie informacji ESG przynosi małym i średnim przedsiębiorstwom liczne korzyści, od poprawy reputacji i zaufania, przez dostęp do kapitału, zarządzanie ryzykiem, zwiększenie efektywności operacyjnej, po przyciąganie talentów i spełnianie wymagań regulacyjnych. A certyfikat czy pozycja w rankingach będzie dodatkowym wyróżnikiem, uwiarygodnieniem deklarowanych informacji.

Kluczowym wnioskiem z niniejszego rozdziału jest: **współpraca z partnerami!** Wielu „dużych graczy”, których działalność biznesowa jest mocno determinowana przez łańcuch wartości, samodzielnie lub przy wsparciu stowarzyszeń, partnerstw, instytucji otoczenia biznesu – podejmuje działania edukacyjne i wspierające swoich podwykonawców i dostawców. Wsparcie może przybrać różną formę: programów, wspólnych inicjatyw, akademii, konkursów, nierzadko certyfikacji albo (niestety) narzucenia zmiany warunków umowy. Warto zauważyć jednak, iż dla zmiany podwykonawcy, zwłaszcza sprawdzonego, wieloletniego, z branży o wysokiej specjalizacji i relatywnie niskiej konkurencji to może być kosztowne, czasochłonne i ryzykowne wyzwanie.

R O Z D Z I A Ł 5

PODSTAWOWE KONCEPCJE, POLITYKI I REGULACJE WSPÓLNE DLA BRANŻ PRZEWODNIKA

Autorki rozdziału:

Katarzyna Bałucka-Dębska
Zofia Piwowarek

Ekspertka Instytutu Zrównoważonego Rozwoju
i Środowiska, Uczelnia Łazarskiego

Komentarze:

Edyta Bartoszek

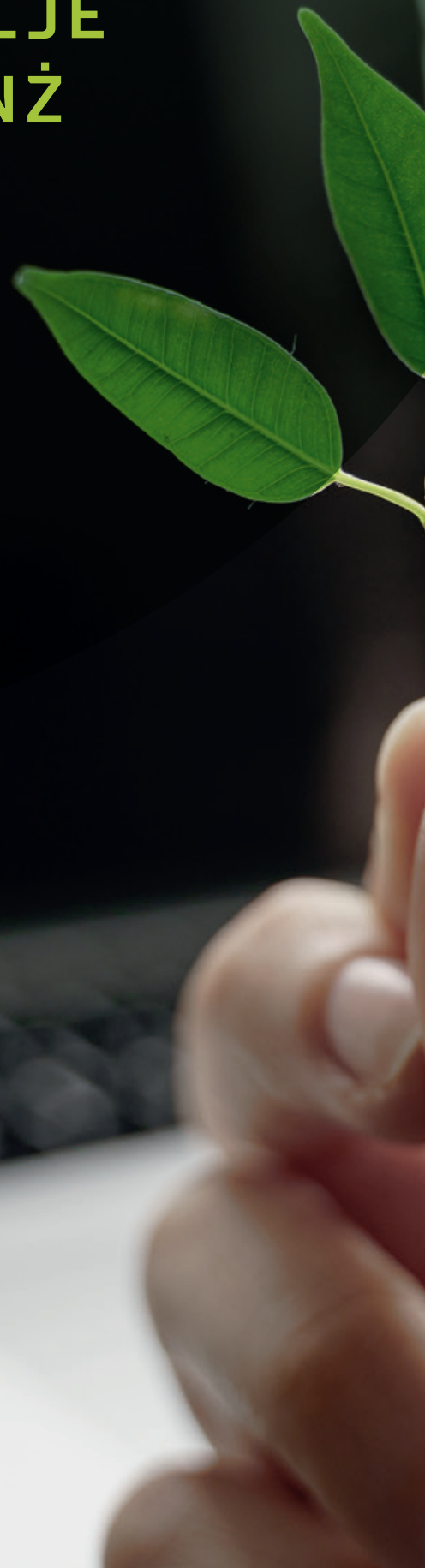
Managerka ds. ESG, Energy Solution

Rafał Staśkiewicz

Product Manager odpowiedzialny za koordynowanie
rozwiązań związanych z ESG, Ekovoltis

Michał Marona

Country Manager SolarEdge
Technologies Poland

Ślad węglowy

Jak obliczyć ślad węglowy organizacji, aby świadomie zarządzać emisjami firmy?

Liczenie śladu węglowego to proces, bez którego nie można w pełni mówić o ESG. Pojęcie śladu węglowego odnosi się do **emisji wielu gazów o właściwościach cieplarnianych** (obok dwutlenku węgla są to np. metan, podtlenek azotu czy gazy używane jako czynnik chłodniczy w klimatyzacjach).

Pomiar śladu węglowego organizacji

Do niedawna obliczanie śladu węglowego mogło być elementem promocji zrównoważonych działań firm, jednak obecnie staje się koniecznością. W odniesieniu do określonych przedsiębiorstw od 1 stycznia 2024 r. pojawił się wymóg prawny, który obliuguje wybrane przedsiębiorstwa do obliczania śladu węglowego.

Monitoring śladu węglowego jest de facto najbardziej precyzyjnym i pewnym narzędziem służącym do oceny wpływu człowieka na klimat i na ocenę przeciwdziałania, dlatego staje się on tak istotnym elementem z punktu widzenia funkcjonowania przedsiębiorstw.

JAK TO MOŻE WYGLĄDĄĆ W PRAKTYCE?

W przypadku lokalnie działających firm, takich jak np. warsztaty samochodowe, których działalnością jest likwidacja szkód w tzw. sposób bezgotówkowy, czyli na zlecenie towarzystw ubezpieczeniowych, konieczne będzie przedstawienie informacji o wpływie naprawy pojazdu na środowisko. Obowiązek raportowania ESG dotyczy bowiem bezpośrednio branży ubezpieczeniowej, a tym samym nakłada na nią konieczność uwzględnienia informacji od swoich partnerów. Dlatego też coraz częściej wymagać będą realizacji tych zleceń w jak najbardziej neutralny dla środowiska sposób, ponieważ wpływ ten uwzględniony będzie jako działalność pośrednia firm ubezpieczeniowych. Oznacza to, że preferowane będą te warsztaty, które wykażą niższy od konkurencji ślad węglowy naprawy pojazdu.

Mimo, iż MŚP nie będą od stycznia 2024 r. podlegać obowiązkowi raportowania zrównoważonego rozwoju należy mieć na uwadze, że jeśli duża firma, która jest kontrahentem ma obowiązek raportowania, to w kontekście śladu węglowego i zakresu 3, informacje o emisjach gazów cieplarnianych będą obejmowały cały łańcuch dostaw. Będzie się więc tworzyć swego rodzaju siatka zależności związanych z informacją o śladzie węglowym z poszczególnych przedsiębiorstw, które są ze sobą w sposób bezpośredni, ale także pośredni powiązane (np. dostarczając surowce, komponenty lub usługi w ramach łańcucha powiązań z podmiotem raportującym ESG). Warto także zaznaczyć, że podobne obowiązki związane z raportowaniem informacji niefinansowych dotyczą instytucji finansowych (np. banków, ubezpieczycieli, funduszy), które z kolei podlegają pod Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) w sprawie ujawniania informacji związanych ze zrównoważonym rozwojem w sektorze usług finansowych (SFDR - Sustainable Finance Disclosure Regulation). O ile dyrektywa CSRD dotyczy udzielania informacji przez przedsiębiorstwa o własnej działalności, to w przypadku rozporządzenia SFDR informacje udzielane przez instytucje finansowe będą dotyczyć ich własnych produktów i usług finansowych, ale w oparciu o informacje o „cudzej” działalności, którą te produkty lub usługi finansują.

Kroki, które pomogą firmie w podejściu do policzenia śladu węglowego, są następujące:

- **Wybranie roku bazowego obliczeń** (najlepiej rok poprzedni w celu zebrania jak najświeższych danych i informacji).
- **Ustalenie ograniczeń organizacyjnych i operacyjnych** – często wynikają one ze specyfiki branży, wykorzystywanych materiałów lub modelu biznesowego firmy. Ustalenie ograniczeń pomoże określić, które elementy mogą ulec zmianie (np. ilość energii i źródło ciepła potrzebne do ogrzania biura).
- **Zebranie danych dotyczące aktywności, które generują emisje gazów cieplarnianych** – na rynku jest wiele dostępnych narzędzi na temat tego, jakie dokładnie dane są konieczne.
- **Przeprowadzenie obliczeń** – mnożąc dane dotyczące działalności przez współczynniki emisji. Istnieją dedykowane kalkulatory śladu węglowego – w większości przypadków darmowe, które wykonują takie obliczenia.
- **Stworzenie planu redukcji emisji gazów cieplarnianych na podstawie wyników przeprowadzonej analizy.**

Ślad węglowy organizacji powinien być wyliczany cyklicznie – dla konkretnego roku. Cykliczność ta wynika m.in. z tego, że ślad węglowy organizacji oblicza się w odniesieniu do „roku bazowego”, co pozwala ocenić, czy jego wielkość w kolejnych latach zmniejsza się, czy zwiększa. Znając wielkość śladu węglowego, firma będzie w stanie ocenić skuteczność działań podejmowanych przez przedsiębiorstwo, których celem jest ograniczenie emisji GHG. Jednym z najpopularniejszych rozwiązań do obliczania śladu węglowego organizacji są kalkulatory śladu węglowego, najczęściej bezpłatne. Po wprowadzeniu danych dotyczących działalności firmy, takich jak ilość zużywanej energii, rodzaje transportu lub ilość i rodzaj używanych paliw, można jednak uzyskać jedynie szacunkowe wyniki emisji gazów cieplarnianych, a to może być niewystarczająca informacja dla dużych przedsiębiorstw, które takie pytanie kierują.

Ślad węglowy organizacji wyraża się jako **ekwiwalent dwutlenku węgla na jednostkę produktu** (CO₂e/jedn. funkcjonalna) – czyli masę poszczególnych gazów cieplarnianych, innych niż dwutlenek węgla, przelicza się na masę dwutlenku węgla, która powodowałaby analogiczny efekt cieplarniany. Przykładowo dla metanu, który jest 28-krotnie bardziej cieplarniany niż dwutlenek węgla, emisja jednej jego tony będzie wyrażona jako emisja 28 ton ekwiwalentu dwutlenku węgla.

Greenhouse Gas Protocol (GHG Protocol), czyli standard, według którego organizacje obliczają swój ślad węglowy, **dzieli emisje na trzy zakresy**. Podział taki został przyjęty również w **standardach sprawozdawczości zrównoważonego rozwoju**, włączając w to zarówno powszechnie dziś wykorzystywane GRI Standard, jak też w Europejskich Standardach Raportowania Zrównoważonego Rozwoju (ESRS).

Podsumowując, istnieje wiele wymiernych korzyści wynikających z mierzenia śladu węglowego firmy. Poznanie rozmiarów corocznego śladu węglowego przedsiębiorstwa pozwala na cykliczne raportowanie danych, co z kolei pomoże zainicjować działania mające na celu sukcesywne zmniejszanie emisji gazów oraz pośrednio redukcję kosztów.

Zatem w odniesieniu do śladu węglowego przedsiębiorstwa, czy też jakiegokolwiek innej organizacji, emisję gazów cieplarnianych oblicza się w 3 zakresach:

Zakres 1 obejmuje emisje bezpośrednie, czyli pochodzące ze spalania paliw w źródłach energetycznych, technologicznych i w środkach transportu, które należą do organizacji i są przez nią kontrolowane, ale także emisje związane z ubytkiem czynników chłodniczych np. z urządzeń klimatyzacyjnych użytkowanych przez organizację.

Zakres 2 obejmuje pośrednie emisje energetyczne, które są związane z zakupioną przez organizację energią elektryczną, ciepłą, parą technologiczną czy chłodem. Są to więc emisje, które powstają poza organizacją, w źródłach będących własnością lub kontrolowanych przez inne podmioty.

Zakres 3 obejmuje również emisje pośrednie związane z funkcjonowaniem organizacji i podobnie jak w przypadku zakresu 2, uwolnienie gazów cieplarnianych następuje poza nią. Chodzi tu o emisje związane z zakupionymi przez organizację surowcami, usługami lub produktami, ale także emisje związane z wynajmowanymi aktywami, użytkowaniem wytworzonych przez organizację produktów, zagospodarowaniem odpadów, czy emisje związane z podróżami służbowymi pracowników (środkami transportu, które nie należą do organizacji). Emisje te możemy więc odpowiednio podzielić na emisje wyższego oraz niższego szczebla.

Transformacja energetyczna

Transformacja energetyczna w przedsiębiorstwach – praktyczne rozwiązania

Poznanie rozmiarów śladu węglowego przedsiębiorstwa to pierwszy krok w celu jego redukcji. Korzystanie z energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych jest jednym z kluczowych działań, które pozwala firmom realizować zobowiązania dotyczące neutralności klimatycznej. **Poniżej przedstawiamy różnorodne rozwiązania, możliwe do zastosowania w małych i średnich przedsiębiorstwach. Można je podzielić na dwa obszary: zwiększenie efektywności energetycznej i pozyskiwanie zielonej energii. Nic nie stoi na przeszkodzie, aby te obszary się przenikały.**

Co sprzyja zwiększeniu efektywności energetycznej?

Najtańsza energia to ta, której nie zużyliśmy – to maksyma, która przyświeca koncepcji efektywności energetycznej. Pod tym pojęciem kryje się szereg możliwości ograniczenia zużycia energii – elektrycznej i ciepłej – bez ograniczania procesów, do których firma tę energię pozyskuje.

■ **Optymalizacja zużycia energii**

Kluczowym rozwiązaniem w tym obszarze jest optymalizacja zużycia energii. Na rynku dostępne jest oprogramowanie, które steruje zużyciem energii w przedsiębiorstwie w taki sposób, by jej nie marnować. Może to dotyczyć oświetlenia, ogrzewania czy pracy urządzeń. Analizę profilu zużycia energii łatwiej będzie wykonać, jeśli firma korzysta z inteligentnych liczników energii.

■ **Termoizolacja budynków**

Rozwiązaniami sprzyjającymi efektywności energetycznej są także termoizolacja budynków czy wykorzystanie rozwiązań architektonicznych sprzyjających odpowiedniej cyrkulacji powietrza. Korzystnym z punktu widzenia efektywności sposobem ogrzewania są pompy ciepła. Do możliwych do zastosowania rozwiązań należą także: wymiana oświetlenia na energooszczędne, modernizacja urządzeń, wymiana urządzeń na bardziej wydajne. Dodatkowym rozwiązaniem mogą być w niektórych przypadkach baterie kompensacyjne, które optymalizują pobór mocy biernej.

■ **Taryfy dynamiczne**

Taryfy dynamiczne to z kolei rozwiązanie, które uzależnia cenę energii od godziny jej zużycia. Pozwala to dostosowywać profil zużycia w taki sposób, by sumarycznie płacić niższe rachunki. W praktyce energia elektryczna jest tańsza wtedy, kiedy z pełną dostępną mocą pracują źródła odnawialne. Zwiększanie zużycia w tych godzinach redukuje więc także ślad węglowy. Od 1 lipca 2024 roku taryfy dynamiczne będą obowiązywać w rozliczeniach prosumentów z siecią, czyli przy sprzedaży nadwyżki energii z mikroinstalacji OZE do sieci.

Edyta Bartoszek, Manager ds. ESG, Energy Solution

Zmniejszenie zużycia jest równie istotne dla środowiska co korzystanie z zielonej energii. Montaż liczników z dostępem do pomiarów na żywo i analiza poboru energii elektrycznej oraz opcja alarmów przy nietypowych sytuacjach pozwala wyeliminować starty za niepotrzebnie włączone oświetlenie czy klimatyzację oraz zapewnia pełną kontrolę nad wartościami kWh pojawiającymi się w rozliczeniach. Przy temacie redukcji zużycia nie można nie wspomnieć o efektywności energetycznej w postaci modernizacji, np. wymiany oświetlenia, wentylacji, ogrzewania, czy odnalezieniu źródeł najbardziej energochłonnych i ich renowacji lub wymianie na nowy, bardziej oszczędny sprzęt.

Inwestycje/modernizacje zapewniające mniejszy pobór energii elektrycznej (dodatkowa możliwa korzyść to sprzedaż białych certyfikatów). Przykłady:

- Wymiana oświetlenia;
- Modernizacje źródeł ciepła lub chłodu;
- Termomodernizacja budynków lub urządzeń (redukcja strat ciepła);
- Wymiana silników lub innych urządzeń przemysłowych na wydajniejsze;
- Modernizacje układów HVAC;
- Modernizacje mroźni.

Identyfikacja i eliminacja strat energii poprzez monitorowanie zużycia. Przykładowe funkcje telemetrii:

- Smart metering pozwalający na podgląd zużycia we wszystkich punktach i alarmowanie w przypadku nietypowych odchyleń;
- Monitoring i wizualizacja zużycia mediów;
- Analiza danych pomiarowych;
- Możliwość wyznaczenia profilu mocy;
- Monitoring procesów produkcyjnych – podział pomiarów na kategorie, np. na zmiany czy poszczególne linie produkcyjne;
- Funkcja strażnika mocy;
- Raporty przekroczeń energii np. w godzinach nocnych;
- Uzyskanie bilansu energetycznego zakładu;
- Monitoring instalacji wytwórczych, np. PV.

Audyt energetyczny / audyt efektywności energetycznej przeprowadzony przez doświadczoną firmę wraz z rekomendacjami realnych działań.

Pozyskiwanie zielonej energii

■ Zakup zielonej energii

Zielona, zeroemisyjna energia to drugi filar transformacji energetycznej przedsiębiorstw. Firma może ją pozyskiwać na kilka sposobów. **Najprostszy sposób to zakup energii z gwarancją pochodzenia.** W tym celu wystarczy zawrzeć odpowiednią umowę z dostawcą energii, który może w ten sposób udowodnić, że sprzedawany wolumen energii ma pokrycie w wytwarzaniu ze źródeł odnawialnych.

Jeśli przedsiębiorstwo nie jest zainteresowane budowaniem własnych zeroemisyjnych źródeł, może też zdecydować się na tzw. **cPPA (corporate power purchase agreement)**. To długoterminowa umowa, na podstawie której energia z odnawialnego źródła sprzedawana jest do konkretnego klienta korporacyjnego. To rozwiązanie wygodne dla klienta, dlatego że zdejmuje z niego odpowiedzialność za samą instalację OZE.

■ Własne źródła energii

Powszechnym dziś w Polsce rozwiązaniem jest **instalacja paneli fotowoltaicznych** na terenie zakładu lub na dachach budynków. Część firm decyduje się także na własną energię wiatrową – to jednak wymaga dużo większego terenu i spełnienia szeregu wymogów budowlanych.

Część przedsiębiorstw rozważa dziś także **pozyskiwanie energii z modułowych reaktorów jądrowych – SMR – lub mniejszej wersji tej technologii – MMR**. Jak dotąd jednak nie ma komercyjnie dostępnych reaktorów tego rodzaju. Jest to więc jedynie trend, na którego dalszy rozwój warto zwracać uwagę.

Inne urządzenia, które przedsiębiorstwo może zainstalować na swoim terenie to na przykład bateryjne magazyny energii – pozwalające na „przechowanie” nadwyżki energii wyprodukowanej w czasie korzystnej pogody – czy ładowarki do samochodów elektrycznych. Te urządzenia, a także posiadane OZE i wszelkie odbiorniki energii firma może połączyć we własną mikrosieć energetyczną. To także jeden ze sposobów na optymalizację korzystania z energii.

Rafał Staśkiewicz, Product Manager odpowiedzialny za koordynowanie rozwiązań związanych z ESG, Ekovoltis

Transformacja energetyczna firmy poprzez zmianę sprzedawcy jest najszybszym i najprostszym procesem. Obowiązujące od 2007 roku przepisy pozwalają na sprzedaż energii od dowolnego koncesjonowanego podmiotu do odbiorcy za pośrednictwem sieci innych operatorów. Zgodnie z prawem, firmy zajmujące się dostarczeniem energii są zobowiązane do świadczenia usług wszystkim zainteresowanym stronom. Dlatego też każda firma, niezależnie od wielkości, ma prawo do zmiany swojego sprzedawcy prądu, w tym również na sprzedawcę zielonej energii. Z kolei sam proces zmiany odbywa się na podobnych zasadach jak w przypadku zmiany sieci komórkowej, tj. poprzez zawarcie nowej umowy sprzedaży z wybranym dostawcą, który zostanie upoważniony do załatwienia wszelkich pozostałych formalności. Taka umowa zawiera tzw. klauzulę upoważnienia.

Warto podkreślić, że zmiana ta jest również bezpieczna z punktu widzenia firm, z uwagi na funkcję sprzedawcy rezerwowego, który jest swego rodzaju zabezpieczeniem przed ryzykiem dla przedsiębiorców. Proces zmiany sprzedawcy energii elektrycznej składa się z sześciu kroków, realizowany jest bez konieczności udziału samej firmy, a pozwala płynnie i szybko przejść na zieloną energię. Całość tego procesu realizowana jest nieodpłatnie w imieniu klienta przez Spółkę Obrótu oraz bez jego zaangażowania.

KROK 1

Podpisanie umowy z nowym sprzedawcą tak, aby zaczęła obowiązywać w dniu, kiedy kończy się stara umowa – zapewniona wówczas jest nieprzerwana dostawa energii.

KROK 2

Zakończenie umowy z obecnym sprzedawcą prądu. Oznacza to, że należy wypowiedzieć umowę, która obejmuje tylko zakup energii lub zakup i usługi związanych z jej dostarczaniem (tzw. umowa kompleksowa).

KROK 3

Zawarcie nowej umowy dystrybucyjnej. W przypadku wypowiedzenia umowy kompleksowej musisz zawrzeć umowę z operatorem systemu dystrybucyjnego (OSD), który będzie odpowiedzialny za dostarczenie energii.

KROK 4

Poinformowanie OSD o nowej umowie sprzedaży. Należy złożyć pisemne zgłoszenie, które określa strony nowej umowy, okres jej obowiązywania, planowane ilości energii oraz podmiot odpowiedzialny za bilansowanie handlowe.

KROK 5

Opcjonalne dostosowanie układów pomiarowo-rozliczeniowych; odpowiedzialność za poniesienie kosztów dostosowania zazwyczaj spoczywa na OSD.

KROK 6

Odczyt licznika i rozliczenie końcowe. Dane są przekazywane obu stronom transakcji, co umożliwia wystawienie odpowiednich faktur i rozliczenie końcowe z dotychczasowym dostawcą.

JAK PODEJŚĆ DO INWESTYCJI W FOTOWOLTAIKĘ?

Michał Marona, Country Manager, SolarEdge Technologies Poland

Proces inwestycyjny: od pomysłu do realizacji

Cały proces inwestycyjny może zająć od 6 do 10 miesięcy. Decyzja o inwestycji w instalację fotowoltaiczną powinna być dobrze przemyślana i zaplanowana. Pierwszym krokiem jest uzyskanie profesjonalnego doradztwa technicznego. Specjaliści pomogą w uszczegółowieniu projektu, uwzględniając aspekty techniczne i finansowe. Należy sporządzić szczegółowy bilans energetyczny obiektów, który zawiera informacje o zużyciu energii, zarówno z własnego źródła, jak i pobranej z sieci oraz – jeśli dotyczy – wprowadzonej do sieci. Kolejnym krokiem jest uzyskanie warunków przyłączenia oraz pozwolenia na budowę, jeśli moc zainstalowana fotowoltaiki będzie przekraczać 50kW.

Wybór technologii: klucz do sukcesu

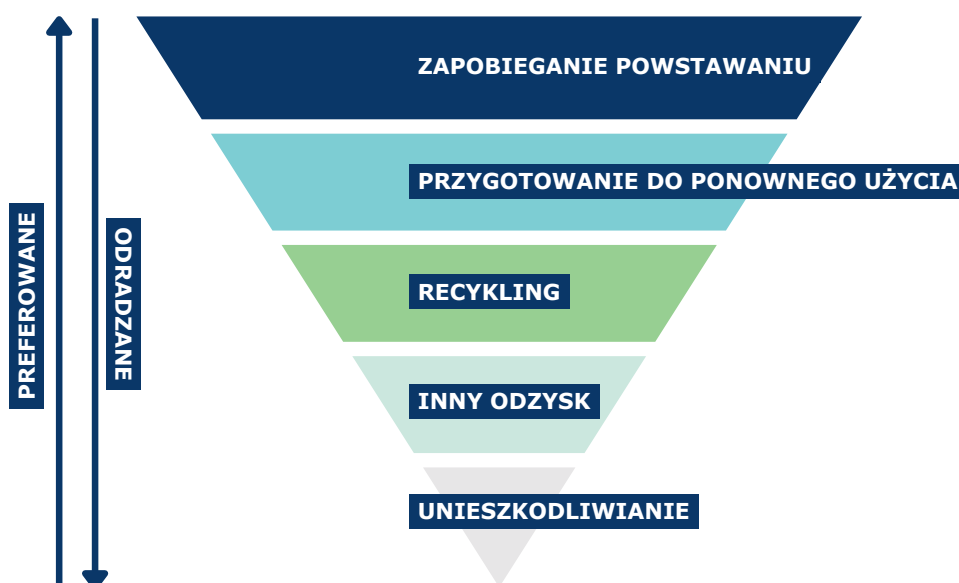
Wybór odpowiedniej technologii jest kluczowy dla efektywności całego systemu PV. Najważniejszym elementem instalacji fotowoltaicznej jest falownik, który przekształca prąd stały, pozyskiwany z paneli, na prąd zmienny używany do zasilania odbiorników. Wydajność i moc falownika są kluczowe dla optymalnego generowania energii, ostatecznie znacznie zwiększając zwrot z inwestycji. Optymalizatory mocy, które monitorują i maksymalizują wydajność każdego modułu PV z osobna, są również niezwykle ważne. Dzięki nim można uniknąć strat energii spowodowanych np. zacienieniem.

Wszystkie przedstawione rozwiązania należy odnieść do własnych potrzeb i możliwości wpływu. Nie we wszystkich przypadkach mamy opcję skorzystania z danego rozwiązania, jednak każde podjęte działanie w stronę elastyczności kontraktów, wzrostu efektywności energetycznej (w którą inwestycja przy obecnie wysokich cenach energii elektrycznej ma krótszy okres zwrotu) i analizy wprowadzenia zielonej energii jest dobrym krokiem do zrozumienia struktury kosztów energetycznych, próby ich redukcji oraz pozytywnego wpływu na środowisko.

Dyrektywa odpadowa

Dyrektywa odpadowa UE jest kluczowym dokumentem prawodawczym, który **reguluje gospodarkę odpadami w krajach członkowskich Unii Europejskiej**. Ustanawia podstawowe zasady zarządzania odpadami w UE, takie jak pięciostopniowa **hierarchia odpadów** oraz **wymogi dotyczące planów gospodarki odpadami**. Właściwe zarządzanie odpadami jest zasadniczym elementem zapewniającym **efektywne użytkowanie zasobów naturalnych** i zrównoważony wzrost gospodarczy.

Hierarchia odpadów.

Dyrektywa określa podstawowe **pojęcia i definicje** związane z gospodarowaniem odpadami:

- Definicje **odpadów¹, recyklingu i odzysku**.
- Kiedy odpady przestają być odpadami i stają się **surowcem wtórnym**
- Jak odróżnić **odpady od produktów ubocznych**.
- Zasadę „zanieczyszczający płaci” i „rozszerzoną odpowiedzialność producenta”.

Tym samym, dyrektywa ta ma istotne konsekwencje dla przedsiębiorców, w tym MŚP.

Firmy muszą dostosować się do wymogów dotyczących **segregacji i recyklingu** odpadów, **minimalizacji** ilości odpadów generowanych w procesach produkcyjnych oraz opracowywania **planów** określających strategię zarządzania odpadami na poziomie przedsiębiorstwa. Dyrektywa odpadowa 2008/98/WE została **przetransponowana do polskiego prawa** przede wszystkim poprzez ustawę z dnia 14 grudnia 2012 r. o odpadach. Ustawa:

¹ Odpady oznaczają każdą substancję lub przedmiot, których posiadacz pozbywa się, zamierza się pozbyć lub do których pozbycia jest obowiązany.

- **Promuje działania zapobiegające powstawaniu odpadów.** Priorytetem jest ich ponowne użycie, recykling oraz inne formy odzysku, a nie tylko unieszkodliwienie.
- **Rozszerza odpowiedzialność producenta** w kwestii zarządzania odpadami z produktami **po zakończeniu ich życia.**
- Ustanawia **systemy selektywnej zbiórki odpadów**, w tym odpadów komunalnych.
- **Wprowadza** obowiązki dotyczące **rejestracji** podmiotów gospodarujących odpadami oraz **sprawozdawczość.**

Oczekiwane nowelizacje zasad zarządzania odpadami – istotne **dla rozwoju branży odpadowej i recyklingowej.** **Konkretne obowiązki dla MŚP zostaną określone przy wprowadzeniu tych zmian do prawodawstwa polskiego,** warto jednak już teraz być świadomym kierunku nadchodzących zmian.

- a) W lipcu 2023 roku Komisja Europejska zaproponowała zmiany dotyczące ograniczenia **marnowania żywności² i rozszerzoną odpowiedzialność w obszarze tekstyliów.**

„W latach 2000–2015 produkcja wyrobów włókienniczych na świecie wzrosła niemal dwukrotnie, a do 2030 r. konsumpcja odzieży i obuwia ma wzrosnąć o 63% do 102 mln ton w 2030 r. Równocześnie co roku w UE wyrzuca się około 5,8 mln ton wyrobów włókienniczych, czyli około 11 kg na osobę.”. W UE pomiędzy 4–9% niesprzedanych ubrań, nie dociera do konsumenta i jest niszczone.

- Producenci tekstyliów będą zobowiązani pokrywać koszty zbierania, transportu, sortowania i zarządzania odpadami tekstylnymi.
- Od 1 stycznia 2025 roku wprowadzona zostanie selektywna zbiórka tekstyliów w celu ponownego użycia lub recyklingu.
- Ograniczenie nielegalnego wywozu odpadów tekstylnych do krajów trzecich.
- Digital Product Passport – cyfrowy paszport produktu.

Inicjatywy te mają na celu stworzenie bardziej zrównoważonego przemysłu tekstylnego, promując recykling, ograniczenie odpadów oraz odpowiedzialność producentów za swoje produkty, przez cały ich cykl życia.

- b) Przepisy mające na celu **zmniejszenie ilości odpadów z opakowań (Regulacja PPWR)^{3, 4}**

Wprowadzane zmiany mają na celu **stopniowe ograniczanie opakowań** (redukcja wytwarzanych odpadów o 5% do 2030 r., 10% do 2035 r. i 15% do 2040, z rokiem 2018 jako punktem odniesienia) oraz⁵ **redukcje odpadów z opakowań z tworzyw sztucznych, promowanie recyklingu wysokiej jakości, a także wzmocnienie wielokrotnego**

² Do 2030 roku zmniejszenie marnowania żywności o 10% na etapie produkcji i przetwórstwa oraz o 30% w sektorze detalicznym i konsumpcyjnym (restauracje, usługi gastronomiczne, gospodarstwa domowe).

³ Packaging and packaging waste regulation (Regulacja dotycząca opakowań i odpadów opakowaniowych).

⁴ <https://inwestycje.pl/gospodarka/pe-przyjal-przepisy-przewidujace-zmniejszenie-ilosci-odpadow-opakowaniowych-w-ue/>

⁵ <https://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20240419IPR20589/new-eu-rules-to-reduce-reuse-and-recycle-packaging>

użytku i wielokrotnego napełniania opakowań. Chodzi o zlikwidowanie tzw. opakowań wyraźnie niepotrzebnych, m.in. opakowań jednorazowego użytku na żywność i napoje w punktach gastronomicznych, jednorazowych opakowań na owoce i warzywa czy miniaturowych opakowań kosmetyków. Nadal dopuszczane **opakowania ulegną minimalizacji pod względem wagi i objętości** – do poziomu niezbędnego dla zapewnienia funkcjonalności. Aby wzmocnić **cyrkularność, firmy** będą musiały oferować **określony procent produktów w opakowaniach wielokrotnego użytku lub wielokrotnego napełniania.** Od stycznia 2030 r. do recyklingu muszą nadawać się wszystkie projektowane opakowania.

- c) Przepisy dotyczące transportu odpadów mają na celu **ograniczenie wysyłania odpadów problematycznych poza UE, ulepszenie praktyk gospodarowania odpadami, promowanie obiegu zamkniętego** i ochronę środowiska, jednocześnie stawiając czoła globalnym wyzwaniom związanym z **nielegalnym handlem odpadami.** Przepisy przyczynią się do rozwoju branży odpadowej i recyklingowej oraz odpowiedzialnego gospodarowania odpadami przez firmy z innych branż.

GOZ – Gospodarka o Obiegu Zamkniętym

Najważniejsze zasady Gospodarki o Obiegu Zamkniętym (dalej GOZ) w bezpośredni sposób wpływają na codzienne prowadzenie działalności gospodarczej w Polsce dla małych i dużych firm.

Wprowadzanie GOZ oznacza zmiany na wszystkich etapach cyklu życia produktów (procesów i usług): zaczynając od ich projektowania, przez pozyskanie surowca, przetwórstwo, produkcję, konsumpcję, zbieranie odpadów aż po ich zagospodarowanie. Ma to doprowadzić do odejścia od modelu gospodarki linearnej opierającej się na zasadzie „weź – wyprodukuj – zużyj – wyrzuć”. W podejściu GOZ jeżeli odpady już powstaną, powinny być traktowane jako surowce wtórne i być wykorzystane do ponownej produkcji.

Gospodarka o Obiegu Zamkniętym, nazywana też cyrkularną, jest też modelem biznesowym, który minimalizuje zużycie surowców oraz powstawanie odpadów. Wprowadzenie GOZ pomaga zmniejszać emisje gazów cieplarnianych, poziom wykorzystania energii, zużycie materiałów „pierwotnych”. W ramach tego podejścia tworzone są zamknięte pętle procesów, dzięki którym powstające odpady mogą być traktowane jako surowce w kolejnych fazach produkcji. Chodzi o projektowanie procesów produkcyjnych, usług oraz wykorzystanie energii tak, aby wyeliminować lub zminimalizować marnotrawstwo.

Wdrażanie zasad gospodarki o obiegu zamkniętym przynosi MŚP liczne korzyści: redukcję kosztów ze względu na maksymalizację wykorzystania surowców, wykorzystywanie odpadów jako surowców wtórnych, redukcję ilości generowanych odpadów, co obniża koszty związane z ich utylizacją i składowaniem. Optymalizacja procesów produkcyjnych zmniejsza zużycie energii i emisji.

Przykłady działań w celu wprowadzenia GOZ w firmie obejmują:

- wydłużanie życia produktu,
- ekoprojektowanie i ekologiczne produkty,
- przekształcenia produktu w usługę lub usługi,
- tworzenie platform współdzielenia,
- symbioza przemysłowa (odpady lub produkty uboczne z jednej branży lub procesu stają się surowcami dla innego sektora),
- odzysk i ponowne wykorzystanie szeroko rozumianych odpadów.

Jak CSRD wpływa na raportowanie GOZ – ESRS E5, czyli „Wykorzystanie zasobów i GOZ”⁶. MŚP znajdujące się w łańcuchach wartości firm zobowiązanych do raportowania CSRD mogą być pytane o swoje działania GOZ:

- ESRS E5 koncentruje się wokół działań wdrażających ideę GOZ w przedsiębiorstwie. Ujawnienia odnoszą się w dużej mierze do polityki surowcowej przedsiębiorstwa, w tym **wykorzystania surowców wtórnych, ekoprojektowania, a także zarządzania odpadami**.
- Przedsiębiorstwa będą zobowiązane do ujawniania informacji opisowych na temat **zasobów nabywanych** (np. udziału surowców pochodzących ze źródeł odnawialnych oraz źródeł wtórnych) **oraz generowanych** (np. produkty i materiały zaprojektowane zgodnie z zasadami gospodarki cyrkularnej). Informacje będą również dotyczyć opakowań czy wyposażenia zakładów.

Rozszerzona odpowiedzialność producenta (ROP)

W Polsce koncepcja rozszerzonej odpowiedzialności producenta (ROP) czeka na pełne wdrożenie. ROP to system, w którym producenci ponoszą odpowiedzialność za cały cykl życia swoich produktów, w tym za zbieranie, sortowanie, recykling i utylizację odpadów. Implementacja ROP pozwala zwiększyć poziom recyklingu, redukować odpady, dążyć do lepszej jakości i bardziej zrównoważonych produktów.

- Polska wciąż pracuje nad pełnym wdrożeniem dyrektyw dotyczących ROP. Choć istnieje już szereg regulacji dotyczących GOZ, pełna implementacja systemu, który efektywnie obejmie wszystkie branże, w tym opakowania, tekstylia, elektronikę, nie jest jeszcze gotowa.
- Brakuje wystarczającej infrastruktury do efektywnego zbierania i przetwarzania odpadów, co jest kluczowym elementem sukcesu ROP. Potrzebne są inwestycje w systemy zbiórki, sortowania i recyklingu odpadów. Wiele firm w Polsce dopiero zaczyna dostosowywać się do wymogów ROP. Potrzebna jest edukacja i wsparcie, aby przedsiębiorstwa mogły w pełni zrozumieć i wdrożyć wymagania ROP.

⁶ <https://seg.org.pl/regulacje/kategorie/regulacje-zwiazane-z-esg/esrs-/standardy-bazowepelne-esrs/esrs-e5>

Część ROP, już obowiązująca w Polsce na dzisiaj i dotycząca także MŚP⁷:

- **Dyrektywa SUP⁸** z roku 2019, której intencją jest ograniczenie ilości wytwarzanych odpadów szkodliwych dla środowiska przez wymuszenie stosowania innych niż tworzywa sztuczne materiałów do produkcji wyrobów jednorazowych.

OGNANICZAMY PLASTIK - NOWE PRZEPISY I OPŁATY NASZ KLIMAT

OD 1 STYCZNIA 2024 r.

przedsiębiorca będzie pobierać obowiązkową opłatę

za wydanie opakowań jednorazowego użytku

OD 1 LIPCA 2024 r.

przedsiębiorca będzie zobowiązany również zapewnić opakowania alternatywne

wytworzone z materiałów innych niż tworzywa sztuczne

Dowiedz się więcej na: www.naszklimat.gov.pl

Ministerstwo Klimatu i Środowiska

Strefa rozwoju za środki NAWROTOWEJ PENSJI SZYBKO OCHRONY ŚRODOWISKA I GOSPODARSTWA WODNEJ

- **Katalog ROP (Rozszerzona Odpowiedzialność Producenta)** nakłada odpowiedzialność za cały cykl życia produktu na producentów, w tym za jego utylizację. Zawiera kategorie produktów, objęte systemem odpowiedzialności – zgodnie z ustawą katalog ROP obejmuje różne grupy produktów, w tym: opakowania, sprzęt elektryczny i elektroniczny – zarówno duży, jak i mały, baterie i akumulatory, opony – w tym samochodowe, rowerowe i inne specjalistyczne, tekstylia – odzież i tekstylia domowe, meble – różnego rodzaju meble i ich części. Szczegółowe informacje dotyczące katalogu ROP, w tym szczegółowe kategorie produktów, także **odpadów niebezpiecznych**, dostępne są na stronach rządowych.
- **Rejestr Bazy Danych o produktach i opakowaniach oraz o gospodarce odpadami (BDO)⁹** – MŚP muszą zarejestrować się w Bazie Danych o Produktach i Opakowaniach oraz o Gospodarce Odpadami (BDO). Rejestracja ta umożliwi śledzenie i raportowanie ilości wprowadzonych na rynek produktów oraz zarządzanie odpadami. Ustawa o odpadach przewiduje **obowiązek sporządzania rocznego sprawozdania o produktach, opakowaniach i o gospodarowaniu odpadami z nich powstającymi¹⁰**. Celem BDO jest uszczelnienie systemu gospodarowania odpadami, walka z szarą strefą oraz poprawa poziomu recyklingu.

7 Rozporządzenie ministra klimatu z dnia 2 stycznia 2020 r. w sprawie katalogu odpadów <https://eli.gov.pl/api/acts/DU/2020/10/text/1/D20200010.pdf>

8 Produkty jednorazowego użytku z tworzyw sztucznych (SUP).

9 <https://bdo.mos.gov.pl/>

10 <https://www.biznes.gov.pl/pl/opisy-procedur/-/proc/1625>

- **SENT¹¹** – rejestracja w BDO oraz zgłoszenie przewozu w systemie SENT stanowią **fundamenty legalnego transportu odpadów w Polsce**. Przestrzeganie tych wymagań jest nie tylko obowiązkiem prawnym, ale również świadectwem odpowiedzialności ekologicznej przedsiębiorstw. Od 12 stycznia 2024 roku monitorowaniu SENT podlega nowa grupa towarów (odpadów): **farby, lakiery, rozpuszczalniki i kleje**. Podmiot wysyłający te towary ma obowiązek dokonać zgłoszenia przewozu do rejestru SENT. Przedsiębiorstwa zobowiązane do zgłaszania przewozu tych towarów powinny zarejestrować konto na Platformie PUESC na poziomie zaawansowanym.
- **System Kaucyjny** – od 1 stycznia 2025 r. wprowadzony zostanie system kaucyjny na jednorazowe butelki z tworzyw sztucznych do 3 litrów, szklane butelki wielorazowego użytku do 1,5 litra oraz metalowe puszki o pojemności do 1 litra. System kaucyjny ma na celu zwiększenie odzysku i recyklingu opakowań, a jego **wprowadzenie wiąże się z kilkoma kluczowymi zmianami dla MŚP** – dobrze opisanymi na stronie ministerstwa.
- **Ekoprojektowanie (Ecodesign)¹²** – jest dla firm, także MŚP¹³ **kluczowym narzędziem wprowadzania zasad GOZ w praktyce¹⁴** – nie tylko ze względu na konieczność zgodności z regulacjami, ale także jako sposób wprowadzania innowacji, oszczędności i zwiększenia konkurencyjności.

Ekoprojektowanie to techniczne doprecyzowanie wymagań dla projektowania przedmiotów, np. poprzez poprawę trwałości produktów, zwiększenie zawartości materiałów pochodzących z recyklingu, ograniczenia jednorazowego stosowania i przeciwdziałanie przedwczesnemu postarzaniu produktów, wprowadzenie zakazu niszczenia niesprzedanych wyrobów czy zachęt do stosowania modelu „produkt jako usługa”.

Najnowsze zmiany¹⁵ do ESPR (Ecodesign for Sustainable Products Regulation) zostały właśnie ustalone. Dotyczą **wszystkich rodzajów produktów** poza kilkoma wyjątkami (nie obejmuje np. samochodów czy produktów związanych z obronnością i bezpieczeństwem). Rozporządzenie wprowadza **kluczowe dla firm wymogi**, takie jak możliwość ulepszania i naprawy, przepisy dotyczące obecności substancji hamujących obieg zamknięty; efektywność energetyczna i zasobooszczędność; zawartość materiałów z recyklingu, regeneracje i recykling produktów; ślad węglowy i środowiskowy oraz wymogi informacyjne, w tym cyfrowy paszport produktu.

Kryteria ekoprojektu będą miały zastosowanie **w zamówieniach publicznych**, aby zachęcić do publicznych zakupów produktów ekologicznych. Nowe rozporządzenie wprowadza bezpośredni zakaz niszczenia niesprzedanych wyrobów włókienniczych i obuwia (**MŚP zostaną tymczasowo wyłączone**) i upoważnia Komisję do wprowadzenia podobnych zakazów w odniesieniu do innych produktów w przyszłości.

11 Zmiany dotyczące odpadów objętych zgłoszeniem do rejestru SENT – Ministerstwo Finansów – Krajowa Administracja Skarbowa – Portal Gov.pl (www.gov.pl).

12 <https://www.europarl.europa.eu/topics/pl/article/20230629STO01708/ekoprojekt-zapewnienie-ze-produkty-na-unijnym-ryнку-sa-zrownowazone>

13 <https://www.parp.gov.pl/component/content/article/85477:ekoprojektowanie-przyszlosc-firm>

14 https://www.parp.gov.pl/storage/publications/pdf/Zrownowazone-projektowanie_raport-tematyczny-4.pdf

15 <https://www.consilium.europa.eu/pl/press/press-releases/2024/05/27/green-transition-council-gives-its-final-approval-to-the-ecodesign-regulation/>

R O Z D Z I A Ł 6

WSKAZÓWKI DLA MŚP Z BRANŻY BUDOWLANEJ

Autorka rozdziału:

Zofia Piwowarek

Ekspertka Instytutu Zrównoważonego Rozwoju i Środowiska,
Uczelnia Łazarskiego

Konsultacje branżowe:

Anna Wojciechowska

Head of ESG, Director of Sales and Marketing, ROBYG

Komentarze:

Dominika Laube

Managerka ds. ochrony środowiska, Poznańska Korporacja Budowlana
PEKABEX S.A.

Klara Zamłyńska-Turek

Kierowniczka ds. ESG, ERBUD Group

Ewa Kosmala

Global Sustainability Director, Selena FM S.A.

CZEGO DUŻE FIRMY BĘDĄ WYMAGAŁY OD SWOICH DOSTAWCÓW?

Klara Zamłyńska-Turek

Kierowniczka ds. ESG, ERBUD S.A.:

Mniejsze firmy, będące w łańcuchach dostaw, powinny już zacząć gromadzić dane, których będą wymagać ich zleceniodawcy. Chodzi tu głównie o liczby dotyczące zużycia energii czy emisji dwutlenku węgla, ale także o dane związane z zatrudnieniem, warunkami zatrudnienia, dostępem do szkoleń itd. Teoretycznie rzecz biorąc, większa firma może zapytać o wszystko, ale w praktyce – np. jeśli idzie o dostawców materiałów budowlanych – najważniejsze będą dla nas informacje dotyczące śladu węglowego.

Anna Wojciechowska

Head of ESG, Director of Sales and Marketing, ROBYG:

Mali i średni przedsiębiorcy mają przed sobą dwa wyzwania – w pierwszej kolejności mogą spodziewać się pytań od podmiotów, dla których wykonują prace lub dostarczają materiały, w drugiej powinni sami zacząć przygotowywać się do raportowania zrównoważonego rozwoju. W początkowej fazie, będąc w łańcuchu wartości dużych firm, np. generalnych wykonawców czy dużych producentów materiałów budowlanych, należy spodziewać się pytań o ślad węglowy. Najczęściej będzie on dotyczyć konkretnego produktu – by go określić, MŚP muszą zgromadzić dane dotyczące pochodzenia surowców, a także wiedzieć, ile energii potrzebnej jest do wytworzenia przez nich produktu. Jednak pytania mogą dotyczyć także emisji CO₂ powstałych w trakcie realizacji prac na placu budowy czy w trakcie transportu. To jednak nie wszystko – należy się spodziewać pytań o pracowników zarówno stałych, jak i zatrudnionych czasowo, niezależnie od rodzaju zawartej umowy, ich szkoleń, w tym BHP, ewentualnych wypadków przy pracy i środków zapobiegawczych. Mogą pojawić się pytania o zanieczyszczenia powstałe w trakcie wykonywanych prac, a także wpływ na bioróżnorodność.

Od 2026 roku MŚP będą zobowiązane same zaraportować dane z obszaru ESG. Co prawda zakres raportowania może zostać ograniczony, ale podstawowe informacje, jak efektywność energetyczna budynków oraz ich ślad węglowy zarówno wbudowany, jak i operacyjny, będą wymagane. Takich danych będą oczekiwać także instytucje finansujące przedsięwzięcia budowlane, które zobligowane są, aby „zazieleniać” swoje portfele, a więc uwzględniać aspekty środowiskowe i społeczne finansowanych przedsięwzięć. Dla klientów deweloperów to również najważniejsze parametry, które banki będą brały pod uwagę, udzielając „zielonych hipotek”, o korzystniejszym niż standardowe oprocentowaniu. Oprócz tego MŚP będą ujawniać w raportowaniu dane dotyczące bioróżnorodności, gospodarki odpadami, zanieczyszczeń, zużycia wody, jak również w obszarze społecznym pracowników własnych i tych w łańcuchu wartości oraz odnosić się do zagadnień związanych chociażby z pracą przymusową czy zapobieganiem korupcji. By takie dane zebrać i opracować, potrzebna jest współpraca całej organizacji i wcześniejsze przygotowanie.

Dominika Laube

Manager ds. ochrony środowiska, Poznańska Korporacja Budowlana PEKABEX S.A.:

Szeroko rozumiana branża budowlana odpowiada za 40% emisji CO₂ na świecie, w związku z czym dekarbonizacja powyższego obszaru stanowi jeden z kluczowych elementów w drodze do osiągnięcia neutralności klimatycznej. Branża budowlana jako jedna z pierwszych wyznacza trendy w zakresie obniżania śladu węglowego wbudowanego oraz operacyjnego. Obecna legislacja nie narzuca specyficznych wymagań w zakresie ESG – na dzień dzisiejszy nie są wyznaczone sektorowe wskaźniki dla tego obszaru, a jedynie dobre praktyki, które powinny być stosowane przez MSP.

W związku z koniecznością raportowania emisji w całym łańcuchu dostaw oraz wymaganych analiz i ciągłej pracy na rzecz obniżania śladu węglowego produktu, MŚP powinny zwrócić szczególną uwagę na analizę swoich emisji oraz uzyskanie EPD – Environmental Product Declaration dla swoich produktów oferowanych na rynku. Emisja produktów oraz organizacji naszych dostawców stanowi dla nas kluczowe wartości w związku z faktem, iż ślad węglowy materiałów dostarczanych przez dostawców jest częścią składową oferowanych przez Pekabex produktów. Ponadto z punktu widzenia ESG istotnymi parametrami jest mierzenie już teraz kluczowych wskaźników ESRS, ponieważ docelowym rozwiązaniem będzie analiza i dobór partnerów biznesowych/dostawców pod względem ich oddziaływania na środowisko (E) oraz pozostałe wskaźniki (S i G).

Ewa Kosmala

Global Sustainability Manager, Selena FM S.A.:

Jednym z priorytetów budownictwa jest jego dekarbonizacja. To oznacza obniżenie nie tylko śladu węglowego operacyjnego – czyli obniżenie zużycia energii w budynku i stosowanie w tym celu zielonej energii – ale również obniżenie śladu węglowego wbudowanego. W niektórych krajach UE już wymaga się obliczania całkowitego śladu węglowego budynku przy składaniu dokumentów o pozwolenie na budowę. Takie podejście inwestorów i wymagania prawne wymuszają na producentach wyrobów budowlanych nie tylko określenie saldu węglowego swoich produktów, ale też pracę nad jego obniżeniem. Dlatego też pytamy naszych dostawców o podanie śladu węglowego komponentów, które nam dostarczają.

Drugim tematem jest greenwashing. Jeśli dostawca podaje nam parametry środowiskowe surowca czy wyrobu (np. zawartość recyklingu, czy nadaje się do recyklingu, zawartość biokomponentów itp.), który nam dostarcza, to musi mieć na to dokumenty. To jest bardzo ważne w świetle dyrektywy ws. oświadczeń środowiskowych (z ang. Green Claims Directive).

Rozdział o branży budowlanej oparty jest o przegląd dostępnych materiałów źródłowych, jak również o konsultację z **Anną Wojciechowską, Head of ESG, Director of Sales and Marketing w firmie ROBYG**, odpowiedzialną za wdrażanie strategii ESG i opracowywanie raportów zrównoważonego rozwoju w swojej organizacji.

Sektor budowlany jest określany jako jeden z najbardziej emisyjnych zarówno w Unii Europejskiej, jak i w Polsce. Jest nie tylko ogromnym odbiorcą **energii**, odpowiada również za zużycie **wody**, wykorzystanie **surowców**, a także wytwarza znaczne ilości **odpadów**.

BUDYNKI ODPOWIADAJĄ ZA:

- około 50 proc. **wydobycia** i zużycia zasobów
- 35 proc. wszystkich **odpadów** wytwarzanych rocznie w Unii Europejskiej
- **emisję gazów cieplarnianych:**
 - 36 proc. związanych jest z wytwarzaniem energii (budynki zużywają 40% wytwarzanej energii)
 - 5–12% wynika z wydobycia surowców, produkcji materiałów budowlanych, a także samej budowy i renowacji budynków¹

Efektywny energetycznie sektor budownictwa jest jednym z ośmiu priorytetów Europejskiego Zielonego Ładu. Aby to osiągnąć, należy uwzględnić efektywność energetyczną w całym cyklu życia budynku, od projektowania po rozbiórkę. Wiedza na temat dostępnych rozwiązań czy regulacji dotyczących systemów energetycznych w budynkach jest powszechnie dostępna, ale brakuje jej odzwierciedlenia w praktyce.²

Obowiązek transparentnego i szczegółowego raportowania w zakresie działań podejmowanych w obszarze zrównoważonego rozwoju ma na celu między innymi zobowiązać przedsiębiorstw do przestrzegania praw człowieka i ograniczania negatywnego wpływu na środowisko. Dyrektywa CSRD będzie miała pośredni wpływ również na mniejsze firmy, w tym podwykonawców w łańcuchu wartości firm objętych wymogami raportowymi. Firmy z sektora budowlanego będą musiały przeprowadzić szczegółową analizę swoich własnych operacji, jak również łańcuchów dostaw i odbiorów oraz zebrać szereg informacji niezbędnych do przygotowania ujawnień określanych przez ESRS (więcej informacji w rozdziale 2).

¹ https://single-market-economy.ec.europa.eu/industry/sustainability/buildings-and-construction_en

² Un Global Compact Network Poland „Konieczność transformacji obecnych modeli urbanistycznych miast – w kierunku odporności na zmianę klimatu”, Warszawa 2022, s. 13.

Potencjalne kwestie ESG dla firm budowlanych i projektowych obejmują:

E – środowisko	S – kwestie społeczne	G – zarządzanie
<ul style="list-style-type: none"> ■ Ślad węglowy – zarówno firmy, jak i materiału budowlanego ■ Zużycie energii i zapotrzebowanie na energię ■ Dobór materiału – zastosowanie komponentów, które są produkowane przy mniejszym zużyciu energii ■ Zużycie wody – zarówno podczas budowy, jak i przez cały cykl życia budynku ■ Metody budowlane – mniej emisyjne i bardziej ekologiczne ■ Wykorzystanie nowych i innowacyjnych technologii ■ Gospodarka odpadami – ograniczanie, obowiązkowa zbiórka odpadów i ponowne wykorzystanie ■ Ochrona bioróżnorodności ■ Ograniczenie zanieczyszczeń 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Zasady BHP na budowie ■ Plan bezpieczeństwa i ochrony Zdrowia ■ Legalne zatrudnianie pracowników 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Przetargi uwzględniające kryteria ESG ■ Zaangażowanie interesariuszy – wpływ na cały łańcuch wartości ■ Korupcja

Źródło: Opracowanie własne: – *Ryzyka sektorowe nie ograniczają się do zagrożeń wymienionych w tabeli. Nie każde przedsiębiorstwo określi ryzyka odnoszące się do ich działalności w ten sam sposób.*

Kierunek działań na rzecz klimatu w obszarze budownictwa do tej pory był wyznaczany przez **standardy certyfikatów ekologicznych**. Certyfikaty wyróżniały się kryteriami oceny, jednak miały wspólne zadanie – **wpływać na kształt budynków oraz ich otoczenie** na etapie ich projektowania, budowania oraz użytkowania, aby w jak największym stopniu zachować równowagę pomiędzy czynnikami ekonomicznymi, społecznymi i środowiskowymi. Zielone certyfikaty, takie jak LEED, BREEAM, WELL, DGNB, HQE czy Zielony Dom, gwarantują, że budynek nie tylko jest efektywny energetycznie, lecz także bezpieczny dla zdrowia użytkowników.³

W marcu 2024 roku w Polsce było 2035 certyfikowanych budynków, w większości o przeznaczeniu biurowo-usługowym, o łącznej powierzchni niemal 38,6 mln m², z czego ponad 86% certyfikowanych jest w systemie BREEAM. W porównaniu do ubiegłego roku przybyło nieco ponad 2,1 mln m² certyfikowanej powierzchni, co stanowi najmniejszy przyrost niż obserwowany na przestrzeni ubiegłych lat.

³ Raport Polskiego Stowarzyszenia Budownictwa Ekologicznego „Zrównoważone certyfikowane budynki”: <https://plgbc.org.pl/dokumenty/zrownnowazone-certyfikowane-budynki-2024>, s. 5.

Można zauważyć ogólny trend do certyfikowania obiektów o coraz mniejszych powierzchniach.⁴ Widać to w nowo powstałych biurach, centrach logistycznych czy sklepach sektora prywatnego. Polskie Stowarzyszenie Budownictwa Ekologicznego prowadzi Bazę Budynków Certyfikowanych w Polsce dostępną pod linkiem: <https://baza.plgbc.org.pl/building/>

W poprzednich latach Komisja Europejska koncentrowała swoje wysiłki na tworzeniu regulacji dla największych światowych emitentów, tj. przemysłu i energetyki. W 2023 roku przyszła kolej na sektor budowlany, dla którego zdefiniowano szereg wymogów dotyczących szczególnie środowiskowych aspektów ESG:

- **Znowelizowano dyrektywę w sprawie charakterystyki energetycznej budynków (EPBD) i związaną z nią strategię fali renowacji.**
- **Znowelizowano dyrektywę o odnawialnych źródłach energii (RED III).**
- **Znowelizowano dyrektywę o efektywności energetycznej (EED).**
- **Wejście w życie CBAM, czyli podatku węglowego z tytułu importu do UE wybranych materiałów, takich jak cement, żelazo, stal, aluminium czy energia elektryczna.**
- **Plan działania dotyczący gospodarki o obiegu zamkniętym i powiązane rozporządzenie w sprawie ekoprojektu na rzecz produktów zrównoważonych (ESPR).**
- **Dyrektywa ramowa w sprawie odpadów (RDW).**
- **Rozporządzenie w sprawie produktów niepowodujących wylesiania (EUDR), dawniej rozporządzenie UE w sprawie drewna (EUTR).**
- **Rozszerzenie dyrektywy dotyczącej system handlu uprawnieniami do emisji 1 (ETS) obejmujący cement, stal, szkło i metale oraz ETS 2 obejmujący budynki.**
- **Rozporządzenie w sprawie wyrobów budowlanych (CPR).**

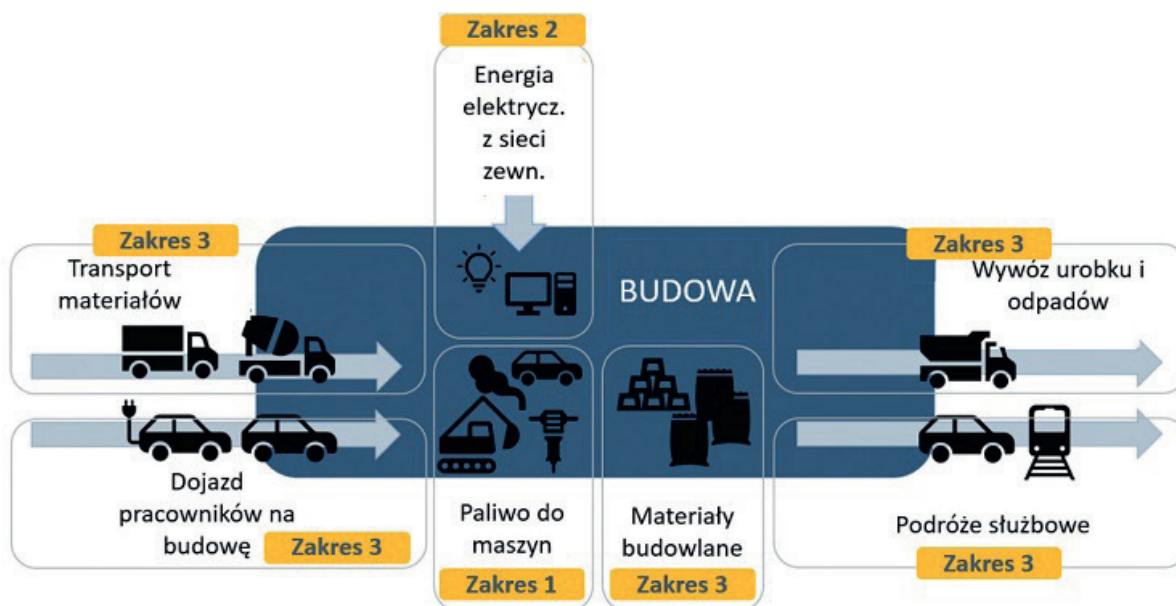
⁴ Raport Polskiego Stowarzyszenia Budownictwa Ekologicznego „Zrównoważone certyfikowane budynki”: <https://plgbc.org.pl/dokumenty/zrownowazone-certyfikowane-budynki-2024>, s. 14

Ślad węglowy a branża budowlana

ZALECENIA DLA MŚP

Obecnie temat śladu węglowego może wydawać się tematem skomplikowanym. W Polsce nie ma jeszcze prawnego obowiązku raportowania śladu węglowego przez firmy z sektora MŚP. W najbliższym czasie ulegnie to jednak zmianie. O raport śladu węglowego będą pytać w najbliższym czasie zarówno klienci końcowi, jak i odbiorcy – większe firmy z sektora budowlanego, których obowiązek raportowania wynikający z dyrektywy CSRD dotyczy bezpośrednio. Mając to na uwadze, warto jak najszybciej zacząć liczyć ślad węglowy firmy lub produktu, wyciągnąć wnioski i dalej go monitorować. Znajomość i zrozumienie śladu węglowego stanowią bowiem pożyteczne narzędzie przynoszące korzyści zarówno dla firmy, jak i dla otoczenia. Spełnienie oczekiwań partnerów biznesowych przekłada się na utrzymanie korzystnych warunków handlowych lub nawet ich poprawę. Ostatecznie może też zdecydować o tym, które firmy w łańcuchu dostaw pozostaną.

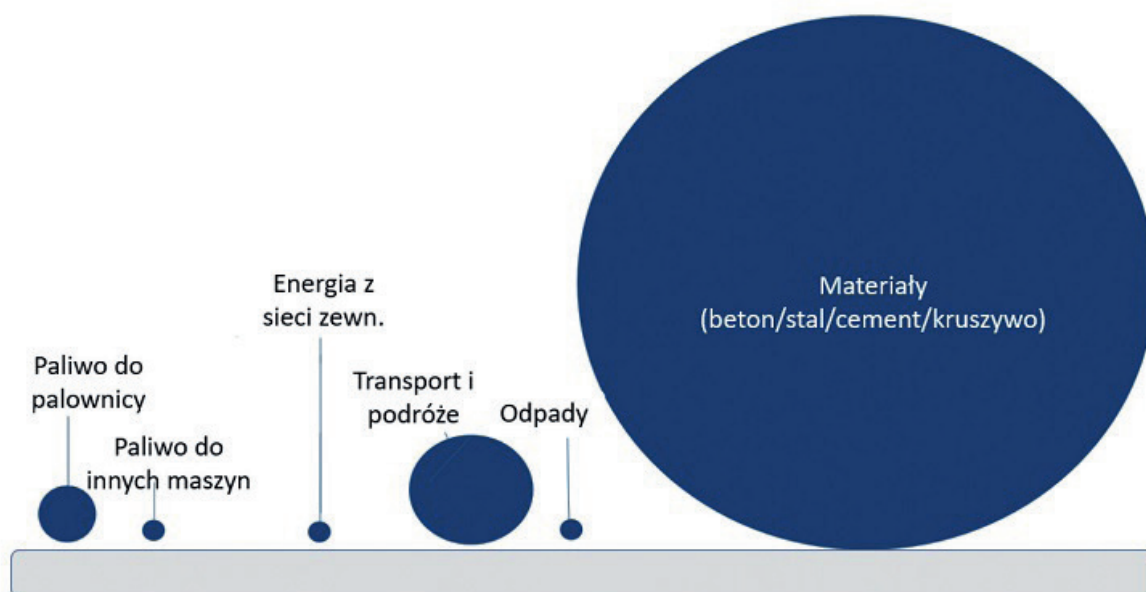
Główne źródła emisji CO₂ w procesie budowy.

Źródło: inzynierbudownictwa.pl

Firmy budowlane podobnie jak inne branże z powodzeniem monitorują emisje gazów cieplarnianych związanych z ich działalnością administracyjną. Natomiast kontrolowanie śladu węglowego na placach budowy jest trudnym zagadnieniem, za którym kryją się zarówno kwestie związane z użytymi materiałami (wbudowany ślad węglowy) oraz samym procesem budowlanym, czyli energią zużywaną na placu budowy. Biorąc pod uwagę wspomniane wcześniej regulacje, których celem jest prognoza rozwoju ścieżki zrównoważonego rozwoju branży, dekarbonizacja jest niezwykle pilna, także ze względu na trwałość budynków i infrastruktury.

Wielkość emisji CO₂ w procesie budowy w podziale na źródła pochodzenia.

Źródło: inynierbudownictwa.pl

Do tematu policzenia emisyjności branży budowlanej podeszła organizacja CDP, która przeprowadziła badania na 64 firmach budowlanych oraz deweloperskich. W zeszłym roku policzyły one zarówno zakres 1 i 2 (emisje bezpośrednie) wynikające z działalności ich firmy, jak i zakres 3 (emisje pośrednie), który uzależniony jest od łańcucha dostaw. Łańcuch dostaw tych podmiotów składał się w większości z firm z sektora **małych i średnich przedsiębiorstw**. Zebranie takich danych wymagało ich bezpośredniego zaangażowania poprzez mierzenie śladu węglowego produktów i usług dostarczanych kontrahentowi. W badaniu deweloperzy wskazali, że niezwykle istotne jest przede wszystkim mierzenie i raportowanie przez nich (w zakresie 3) materiałów w celu uwzględnienia dokładnych emisji pochodzących z wbudowanego śladu węglowego nowych budynków (np. emisje wynikające z materiałów konstrukcyjnych, takich jak stal i beton).⁵ Analogicznie, w przypadku firm budowlanych biorących udział w badaniu, **ślad węglowy wynikający z wykorzystanych**

⁵ CDP Technical Note: Relevance of Scope 3 Categories by Sector, s. 23.

materiałów budowlanych był najbardziej znaczącą kategorią z zakresu 3 pod względem wielkości emisji dla sektora budowlanego⁶.

Warto jednak podkreślić, że powyższa ankieta nie odzwierciedla wyzwań i trudności wynikających z poziomu skomplikowania metodologii używanych do liczenia emisji dla sektora budowlanego. Większość firm z sektora budowlanego jeszcze bowiem nie liczy emisyjności w całym cyklu życia budynku, nie analizuje nawet wbudowanego śladu węglowego, a i nie zdaje sobie sprawy z obowiązków, które ich czekają w tym zakresie⁷. Wielu wykonawców jeszcze w niewielkim stopniu gromadzi dane z realizacji inwestycji, zwłaszcza w zakresie emisji pośrednich (mowa o zakresie 3, wspomnianym w poprzednim akapicie). Można zatem wnioskować, że wraz z rozwojem i standaryzacją metodologii obliczania emisji przez duże firmy budowlane oraz deweloperskie, w niedalekiej przyszłości, analiza stosowanych materiałów, technologii geotechnicznych, a także rozwiązań projektowych pod kątem emisji CO₂ będzie coraz bardziej powszechna, a znaczenie metod pozwalających na redukcję śladu węglowego będzie rosnąć.

Wbudowany ślad węglowy

Przemysł wykorzystuje szereg materiałów, których produkcja często wymaga wysokich temperatur i dlatego wiąże się z dużą emisją dwutlenku węgla i innych gazów cieplarnianych. Cement (a co za tym idzie beton), a także stal to filary śladu węglowego „wbudowanego”. Przemysł budowlany wywiera duży ślad ekologiczny i jest odpowiedzialny za prawie 40% globalnej emisji CO₂⁸. Obecnie większość dużych firm skupia się na pierwszych dwóch zakresach, ale pomiar emisji w zakresie 3 przynosi wiele pożytku, a z czasem stanie się również koniecznością poprzez mierzenie emisji na placach budów.⁹

Ponieważ materiały (stal i cement) odpowiadają za zdecydowaną większość emisji dwutlenku węgla, z ograniczeniem ich zastosowania wiążą się największe możliwości zmniejszenia emisji, np. poprzez zamianę elementów betonowych, zbrojonych stalą na lżejsze metody wzmocnienia gruntu, takie jak kolumny żwirowe, dynamiczne zagęszczanie czy zamianę elementów żelbetonowych (pali) na kolumny DSM. Gdy optymalizacja projektowa w takim zakresie nie będzie możliwa (nie zawsze można zastąpić sztywne pale lżejszym rozwiązaniem), można również szukać sposobów redukcji emisji poprzez zastosowanie mniej emisyjnych materiałów, np. CEM III zamiast CEM I.

6 61% firm budowlanych, które wzięły udział w ankiecie CDP dotyczący zmiany klimatu w 2021 r., określiło kategorię tą jako niezwykle istotną i „obliczoną”. Okazuje się, że kategoria powiązana z materiałami budowlanymi stanowiła 53% ich śladu węglowego w zakresie 3 oraz 49% emisji w zakresie 1+2+3.

7 Colliers, ESG na placu budowy. Czy polski sektor wykonawczy jest przygotowany na zrównoważony rozwój?, s.16.

8 Integrity Next. Building and Construction Industry. Driving supply chain sustainability, White paper, Lusty 2024. s.

9 Net-zero buildings: Where do we stand?, World Business Council for Sustainable Development (WBCSD), 8 lipca 2021, Net-zero buildings: Where do we stand? – World Business Council for Sustainable Development (WBCSD).

Ograniczenie emisji CO₂ związanych z produkcją materiałów budowlanych.

Aktywność	„Piramida CO ₂ ”	Działanie
Szacowanie i pomiar	–	<ul style="list-style-type: none"> ■ Skupienie się na trzech kluczowych wysokoemisyjnych materiałach: betonie, stali, cemencie ■ Określenie w projekcie/specyfikacji wymagań materiałowych i szacunkowej emisji CO₂ wynikającej z procesu produkcji ■ Rejestracja ilości materiałów
Monitoring	–	<ul style="list-style-type: none"> ■ Dzielne/tygodniowe/miesięczne zestawienie dostaw
Identyfikacja i ograniczenie emisji	Eliminacja	<ul style="list-style-type: none"> ■ Stosowanie technologii niezawierających betonu/stali. Kolumny żwirowe versus kolumny betonowe, zagęszczanie dynamiczne gruntu versus mieszanie gruntu z cementem, stabilizacja
	Redukcja	<ul style="list-style-type: none"> ■ Optymalizacja rozwiązania projektowego – zmniejszenie liczby pali, średnicy pali, zmniejszenie ilości zbrojenia
	Zastępowanie	<ul style="list-style-type: none"> ■ Zastępowanie CEM I przez CEM III ■ Przetworzenie i ponowne użycie materiałów z rozbiórki ■ Innowacja produktowa, np. pale rurowe zamiast pełnych
	Rekompensata	<ul style="list-style-type: none"> ■ Przechwytywanie i składowanie CO₂ ■ Offset
Raportowanie	–	<ul style="list-style-type: none"> ■ Tygodniowy/miesięczny raport z budowy

Źródło: inzynierbudownictwa.pl

Możliwość redukcji śladu węglowego istnieje również dzięki **optymalizacji procesu budowlanego**, choćby poprzez zmniejszenie zużycia paliwa przez maszyny budowlane z nowoczesnymi silnikami, wyłączanie maszyn w trakcie przerw technologicznych, ograniczanie transportu materiałów. Chociaż temat monitorowania spalania paliwa na budowie pojawia się zdawkowo pośród różnych zaleceń względem odpowiedzialnych praktyk wykonawcy, nie jest jednak zagadnieniem usystematyzowanym konkretnymi wskaźnikami. Na przykład przepisy BHP uwzględniają zakaz utrzymywania włączonego silnika na postoju. Natomiast prowadzenie rejestru poziomu spalania urządzeń i ciężkiego sprzętu na budowie wykracza poza obowiązujące przepisy.

Podobnie pomijane są emisje związane z **transportem materiałów i odpadów** oraz z licznymi **delegacjami** personelu budowy¹⁰. Spalanie paliwa i wyliczanie ekwiwalentu emisji dwutlenku węgla dla transportu związanego z budową to element pojawiający się również w systemach certyfikacji budynków. Uwzględnia się wywóz urobku i odpadów budowlanych oraz dostawy materiałów. Dokumentacją wyjściową do stworzenia rejestrów są dokumenty przewozowe W-Z (wydanie zewnętrzne), KPO (karty przekazania odpadów) i inne wewnętrzne arkusze, np. dzienniki betonowania. Obecnie jednak wartości takich emisji wyliczane są

¹⁰ Colliers, ESG na placu budowy. Czy polski sektor wykonawczy jest przygotowany na zrównoważony rozwój? s. 17.

przez duże firmy budowlane wskaźnikowo, co oznacza, że firmy z łańcucha dostaw (MŚP) nie są zaangażowane w ich wyliczanie. Oznacza to też jednak, że wyniki mają niską precyzność¹¹. Element ten, ze względu na dynamicznie rozwijające się regulacje prawne oraz naciski ze strony inwestorów, ulegnie jednak w najbliższej przyszłości zmianie i obowiązek ten będzie sukcesywnie rozszerzany na firmy z sektora MŚP.

W poprzednim rozdziale „ESG krok po kroku” zostało wyjaśnione, jak organizacja może obliczyć swój ślad węglowy. Poniżej przedstawiony został kolejny, równie ważny krok – rejestracja oraz raportowanie działań zmierzających do redukcji emisji CO₂ w firmie z sektora budowlanego. Korzyści z takiego działania są liczne. Pozwala to np. na analizę efektywności działań, w tym także tych zmierzających do obniżenia kosztów związanych z emisjami. Dodatkowo umożliwia wprowadzanie niezbędnych korekt oraz ułatwia udział w przetargach, w których aspekty środowiskowe stają się coraz ważniejszym kryterium. Może również ułatwić firmie ubieganie się o środki z funduszy europejskich na wsparcie innowacyjności i rozwoju firmy. Temat ten jest także istotny w kontekście rosnących wymagań ze strony kontrahentów, klientów czy inwestorów.

W tabeli na kolejnej stronie znajduje się przykład systemowego podejścia do redukcji CO₂, które firma może zastosować przy projektach geotechnicznych (budowlanych) w odniesieniu do głównych procesów generujących największą emisję CO₂.

¹¹ Ibidem, s. 18.

Ograniczenie emisji CO₂ ze spalania paliw kopalnych.

Aktywność	„Piramida CO ₂ ”	Działanie
Szacowanie i pomiar	–	<ul style="list-style-type: none"> ■ Kalkulacja i rejestracja ilości i rodzaju zużytego paliwa
Monitoring	–	<ul style="list-style-type: none"> ■ Dzielne/tygodniowe/miesięczne zestawienie dostaw ■ Nowe maszyny wyposażone w telemetryczne systemy rejestracji spalania
Identyfikacja i ograniczenie emisji	Eliminacja	<ul style="list-style-type: none"> ■ Poprawa efektywności – skrócenie czasu pracy silników
	Redukcja	<ul style="list-style-type: none"> ■ Wyłączanie silników w trakcie przestojów ■ Zmniejszenie liczby maszyn ■ Spotkania online zamiast narad na budowie, redukcja liczby podróży służbowych ■ Poprawa efektywności silników
	Zastępowanie	<ul style="list-style-type: none"> ■ Używanie zasilania z sieci zamiast generatorów spalinowych ■ Użycie alternatywnych rodzajów paliwa (np. biopaliwa) ■ Użycie źródeł solarnych zainstalowanych na budowie ■ Użycie pojazdów elektrycznych zamiast spalinowych
	Rekompensata	<ul style="list-style-type: none"> ■ CO₂ offset
Raportowanie	–	<ul style="list-style-type: none"> ■ Tygodniowy/miesięczny raport z budowy

Źródło: inzynierbudownictwa.pl

DOBRE PRAKTYKI Z RYNKU

Eksploatacja budynków, czyli faza operacyjna w cyklu życia budynków, wiąże się z generowaniem znacznych ilości CO₂, która dla nowych obiektów szacowana jest na ok 50% sumarycznych emisji.

Grupa Vantage Development, działająca w sektorze PRS, oblicza ślad węglowy we wszystkich 3 zakresach. Firma określa ślad węglowy budynków powstający w trakcie ich użytkowania przez najemców, czyli ich ślad operacyjny. Prezentowane przez Vantage Development dane oparte są o rzeczywistość, a nie szacunkową konsumpcję energii. Jednocześnie wdraża nowoczesne rozwiązania ustawicznie zwiększające efektywność energetyczną budynków oraz kompensujące emisje dwutlenku węgla.

Zrównoważone materiały budowlane

UŻYTECZNE DEFINICJE:

CPR (Rozporządzenie w sprawie wyrobów budowlanych) zapewnia wspólny język techniczny do oceny właściwości użytkowych wyrobów budowlanych. Wszystkie wyroby budowlane objęte zakresem CPR i objęte normą zharmonizowaną muszą posiadać oznakowanie CE, aby mogły swobodnie znajdować się w obrocie i być wprowadzane do obrotu w Europie. Zapewnia udostępnienie profesjonalistom, organom publicznym i konsumentom rzetelnych informacji o produktach, aby umożliwić porównanie działania produktów różnych producentów w różnych krajach.

Znak B – nadawany jest wyrobom budowlanym, które nie podlegają znakowaniu CE, są wprowadzane do obrotu na terytorium Polski (nie zostały legalnie wprowadzone do obrotu w innym państwie członkowskim lub w Turcji), jak również zostały uwzględnione w załączniku nr 1 do rozporządzenia w sprawie sposobu deklarowania właściwości użytkowych wyrobów budowlanych oraz sposobu znakowania ich znakiem budowlanym. Rozporządzenie to reguluje zasady tzw. krajowego systemu wprowadzania do obrotu wyrobów budowlanych.

Znak CE – nadawany jest wyrobom budowlanym, których zamierzone zastosowanie zostało objęte europejską normą zharmonizowaną albo został dla niego wydany europejski dokument oceny (europejska ocena techniczna; ETA). Znak CE potwierdza, że wyrób objęty został europejskim systemem oceny i może być wprowadzony do obrotu na terenie każdego państwa w ramach Europejskiego Obszaru Gospodarczego. Europejskie warunki wprowadzania do obrotu wyrobów budowlanych reguluje Rozporządzenie CPR 305/2011.

Rozporządzenie w sprawie wyrobów budowlanych (CPR) to rozporządzenie określające zasady wprowadzania wyrobów budowlanych na rynek europejski. W tej części przedstawimy, co to rozporządzenie realnie oznacza dla MŚP.

Rozporządzenie CPR m.in. jasno wskazuje, że materiał budowlany zamawiany przez wykonawcę musi być równocześnie zgodny z projektowaną specyfikacją techniczną, czyli charakteryzować się wszystkimi wymaganymi projektem właściwościami na odpowiednim poziomie, jak również posiadać oznakowanie potwierdzające jego prawidłowe wprowadzenie do obrotu. Na terenie Polski funkcjonują równolegle dwa oznakowania wyrobów budowlanych, znak budowlany B lub też CE.¹²

Zgodnie z obowiązującymi obecnie wzorami deklaracji właściwości użytkowych inwestor czy wykonawca nie są w stanie ocenić na ich podstawie wpływu wyrobu na środowisko¹³. Dlatego w opracowywanych obecnie aktualizacjach aktów prawnych spodziewane są w tym zakresie zmiany. Obecnie firmy wykonawcze radzą sobie z tym zagadnieniem samodzielnie.

¹² Colliers, ESG na placu budowy. Czy polski sektor wykonawczy jest przygotowany na zrównoważony rozwój?, s. 20.

¹³ Small Business Standards, Navigating contradictory standards for Construction: Guidance and Solutions for your business. A practical guide for SMEs, s. 2.

Część z nich opracowuje wewnętrzne systemy kontroli zamawianych wyrobów budowlanych pod kątem środowiskowym.¹⁴

Podczas zamówień duże firmy – producenci pytani są o poniższe aspekty środowiskowe:

- posiadane deklaracje środowiskowe
- ślad węglowy w całym cyklu życia produktu
- zawartość komponentów z recyklingu
- certyfikaty zarządzania środowiskowego zakładu produkcyjnego i wytwórni głównych komponentów
- zawartość formaldehydu i lotnych związków organicznych
- możliwość zamówienia w konkretnym obmiarze bądź w mniejszych opakowaniach
- lokalna dostępność¹⁵

Wymaganie przedstawienia powyższych informacji może skutkować podobnym zapytaniem ze strony kontrahenta, skierowanym do firm znajdujących się w jego łańcuchu dostaw. Może on żądać przedstawienia stosownych danych i parametrów niezbędnych do właściwego uwzględnienia aspektów środowiskowych.

ZALECENIA DLA MŚP

Obowiązki dotyczące zrównoważonych materiałów nie dotyczą bezpośrednio firm z sektora MŚP. W najbliższym czasie jednak można spodziewać się, że firmy budowlane będą wprowadzać polityki zakupowe w zakresie opakowań produktów budowlanych (które objętościowo stanowią zwykle znaczny procent wszystkich odpadów generowanych na budowie). W ich wyniku mogą pojawić się wymogi dla dostawców i producentów dotyczące spełniania pewnych dotyczących opakowań wskaźników, np. aby pochodziły w przetworzenia surowców wtórnych i miały możliwość dalszego recyklingu. Wobec firm z sektora małych i średnich przedsiębiorstw mogą pojawić się zapytania lub wymogi wynikające z wewnętrznych planów i procedur kontrahentów, wynikające z wymagań przetargowych inwestora, w zakresie konieczności stosowania produktów o określonych parametrach środowiskowych.

Z innych działań, które mogą wymagać przygotowania odpowiednich danych i procedur ze strony MŚP – znajdujących się w łańcuchu dostaw dużych firm budowlanych – można wymienić również: określenie przez kontrahenta **harmonogramów monitorowania i szacowanie wymaganych roboczogodzin do koordynacji zrównoważonych zamówień**, przygotowanie przez kontrahentów wewnętrznych baz danych dotyczących produktów i dostawców oraz dostosowanie się do określonych modeli współpracy kontrahentów z podwykonawcami w zakresie zamówień.

¹⁴ Autorzy publikacji zdają sobie sprawę, że temat materiałów w budynku jest obszerny, dlatego poruszany w tej części zakres ogranicza się jedynie do praktyk w fazie wykonawczej i możliwego wkładu firm budowlanych podczas realizacji zamówień.

¹⁵ Colliers, ESG na placu budowy. Czy polski sektor wykonawczy jest przygotowany na zrównoważony rozwój?, s. 20.

DOBRE PRAKTYKI Z BRANŻY I

Grupa ROBYG wprowadza zmiany, które mają na celu racjonalne zużycie i odpowiedzialną **gospodarkę odpadami, ciągle udoskonalając procedury, jak i procesy budowlane**. Na budowach używane są wyłącznie wyroby budowlane posiadające świadectwa lub deklaracje umożliwiające stosowanie ich w budownictwie w Polsce. Zgodnie z przepisami muszą być one oznaczone oznaczeniem CE i posiadać Deklarację Właściwości Użytkowych lub nieobowiązkową Deklarację Środowiskową Produktu. Grupa ROBYG preferuje – przy spełnieniu kryterium cenowego – materiały lokalne, wytwarzane blisko realizowanej inwestycji. W 2023 roku Grupa rozpoczęła prace, aby dotychczasowe kryteria wyboru dostawców, czyli terminowość, referencje i rzetelność, rozszerzyć o dodatkowe parametry, w tym odnoszące się do Strategii ESG firmy, polityki ochrony środowiska oraz ambicji w zakresie dekarbonizacji. Finalne wdrożenie nowych regulacji przewidziane jest na rok 2024.

DOBRE PRAKTYKI Z BRANŻY II

Wykorzystanie identyfikatorów GS1, a w szczególności GTIN, w procesie tworzenia cyfrowego bliźniaka obiektu budowlanego, wspomaga efektywne zarządzanie danymi i zasobami, a także znacząco poprawia ich jakość dzięki globalnym standardom. GS1 Polska wraz z YERG Digital w projekcie pilotażowym przeprowadzonym z Pekabex, MLP i PIT Łukasiewicz zaproponowali utworzenie Otwartej Bazy Produktów Budowlanych (Open Construction Database – OCD), która umożliwi łatwe uzupełnianie danych cyfrowego bliźniaka obiektu budowlanego i szybkie wyszukiwanie materiałów budowlanych po numerze GTIN, nazwie produktu lub parametrach technicznych. Jako że informacje o produktach mają być trwale przechowywane w bazie danych, odpowiadając na zapotrzebowanie związane z cyfrowym paszportem produktu, również w końcowej fazie życia obiektu budowlanego istnieje możliwość ich pozyskania i wykorzystania. Dzięki temu wykonawca może zagospodarować powstałymi po rozbiórce zasobami w bardziej zrównoważony sposób, wspierając strategię GOZ.

Odpady budowlane – obowiązkowa segregacja odpadów

Od 1 stycznia 2025 roku na deweloperów i firmy remontowe został nałożony obowiązek segregacji odpadów powstałych przy okazji prowadzonych inwestycji. Takie odpady będą zbierane z podziałem na sześć frakcji: **drewno, metale, szkło, tworzywa sztuczne, gips, odpady mineralne i materiały ceramiczne oraz kamienie**. Inwestorzy będą mogli prowadzić selektywną zbiórkę takich odpadów budowlano-remontowych samodzielnie albo zlecić to zadanie profesjonalnej firmie zewnętrznej. W praktyce oznacza to, że wytwórca odpadów budowlanych powinien dokonać wstępnej segregacji odpadów na powyższe sześć frakcji. Jeżeli tego nie zrobi, odpady nie będą mogły być odebrane z palcu budowy, a jeśli zostaną odebrane nieselektywnie, może zostać nałożona kara. Nieprowadzenie selektywnego zbierania, odbierania i sortowania odpadów budowlanych i rozbiórkowych zagrożone ma być karą administracyjną od 1000 zł do 1 mln złotych. Ponadto firmy odbierające odpady budowlane **od 2025 roku nie będą mogły odbierać zmieszanych odpadów budowlanych**. Chodzi tu między innymi o niezwykle często spotykany na budowach kod odpadów „17 09 04 Zmieszane odpady z budowy, remontów i demontażu”.

Artykuł 101a ustawy o odpadach nakazuje selektywne zbieranie odpadów budowlanych także wytwórcy odpadów.¹⁶ Konsekwencją nowelizacji ma być to, że każdy podmiot, który uzyskuje decyzję administracyjną na prowadzenie robót budowlanych, rozbiórkowych czy jakichkolwiek innych w ich szerokim znaczeniu, będzie musiał wykazać, w jaki sposób zagospodarował wytworzone odpady. Wytwórca odpadów budowlanych, czyli deweloper lub firma remontowo-budowlana, powinien już na etapie wytwarzania odpadów dokonać wstępnej segregacji odpadów na sześć frakcji w miejscu prowadzenia prac, czyli np. kupić odpowiednie kontenery.

ZALECENIA DLA MŚP

Obowiązek selektywnego zbierania odpadów oznacza, że od 2025 roku nie będzie już możliwe wrzucanie odpadów budowlanych i rozbiórkowych do jednego zbiornika. Konieczne stanie się zbieranie odpadów do osobno do tego przeznaczonych kontenerów, worków lub pojemników. Zatem nowy obowiązek z pewnością będzie wyzwaniem również dla podwykonawców realizujących prace na placu budowy poprzez zaplanowanie dodatkowych czynności związanych z segregowaniem odpadów budowlanych lub rozbiórkowych. Dodatkowo rekomendowane byłoby przeprowadzenie wśród pracowników odpowiednich szkoleń w tym zakresie.

¹⁶ **Obowiązek selektywnego zbierania i odbierania odpadów budowlanych o rozbiórkowych nie dotyczy (wyjątki od selektywnego zbierania odpadów):**

- odpadów budowlanych pochodzących z gospodarstw domowych
- odpadów budowlanych przyjmowanych do punktów selektywnego zbierania odpadów komunalnych (PSZOK)
- odpadów budowlanych i rozbiórkowych, dla których nie ma obowiązku prowadzenia ewidencji odpadów określonych w rozporządzeniu ministra klimatu z dnia 23 grudnia 2019 r. w sprawie rodzajów odpadów i ilości odpadów, dla których nie ma obowiązku prowadzenia ewidencji odpadów.

Ochrona gleby, cieków wodnych oraz fauny i flory podczas budowy

Niektóre firmy budowlane już teraz realizują wewnętrzne polityki dotyczące monitorowania ochrony gleb i cieków wodnych. Rozwój takich praktyk wynika z coraz częstszych realizacji budowy obiektów, certyfikowanych na podstawie międzynarodowych systemów. Jeden z nich powołuje się na ściśle określony zbiór praktyk, którego należy przestrzegać. Mowa o EPA (Unites States Environmental Protection Agency), NPDES (National Pollutant Discharge Elimination System) oraz GPC (Construction General Permit). Mimo że systemy te wskazują reguły i praktyki, które dla większości budów w Polsce są bardziej rygorystyczne niż lokalnie obowiązujące przepisy, niektórzy wykonawcy je stosują i się na nich wzorują. EPA, GPC oraz NPDES mają na celu identyfikację możliwych źródeł zanieczyszczeń oraz wybranie środków kontroli erozji gleb – czyli zapobieganie zmywania (lub zwiewania) wierzchnich warstw gleb lub utraty rzeźby terenu.¹⁷

Dlatego MŚP będące w łańcuchu dostaw kontrahenta, który obecnie odpowiada za daną inwestycję, mogą być poproszone o zwrócenie szczególnej uwagi lub zastosowanie dodatkowych środków ostrożności w zakresie:

- planowanych sposobów przeprowadzenia prac ziemnych i formowania nasypów,
- wskazania i stosowanie się do strefy ruchu ciężkiego sprzętu spalinowego
- składowania odpadów i chemii budowlanej w miejscach do tego wskazanych,
- dbanie o utrzymywanie wjazdów na budowę i dróg wjazdowych w bezwzględnej czystości
- sprawdzenia, czy niebezpieczne substancje nie dostają się do wód gruntowych poprzez: stosowanie platformy do mycia kół wjazdowych pojazdów, odpowiednią stabilizację terenu w kluczowych miejscach, szczelne odgrodzenie działki budowlanej w strefach ryzyka spływu wód, zabezpieczenie studzienek kanalizacyjnych, odprowadzenie wody deszczowej z separatorem piasku lub przez osadnik.

Z tematem ochrony gleb i wody pośrednio powiązany jest drugi, równie ważny temat **ochrony fauny i flory**. Minimalizowanie wpływu budowy na środowisko to wymóg prawny. Zachowywanie odpowiednich środków ostrożności jest niezbędne, aby minimalizować negatywny wpływ inwestycji na środowisko. Obowiązki te w głównej mierze spoczywają na firmach budowlanych i wynikają z decyzji o uwarunkowaniach środowiskowych (potocznie nazywanej decyzją środowiskową¹⁸) czy wewnętrznych procedur wdrażanych w firmach budowlanych i wynikających m.in. ze strategii ESG firmy. **W takich przypadkach podwykonawca z sektora małych i średnich przedsiębiorstw może zostać poproszony o wdrożenie działań mających na celu ochronę fauny i flory na budowie, takich jak m.in. sezonowe ograniczenia ciężkich prac na placu budowy, aby nie zakłócać**

17 Gerhard Huemer „European Builders Confederation discusses sustainability in construction” <https://www.smeunited.eu/news/european-builders-confederation-discusses-sustainability-in-construction>. 6 czerwca 2023 r.

18 Decyzja środowiskowa wydawana jest przez właściwy organ administracyjny dla danej inwestycji. Częścią postępowania w sprawie wydania decyzji jest ocena oddziaływania przedsięwzięcia na środowisko, wykonywana w celu zidentyfikowania ekologicznych cech obszaru i potencjalnych zagrożeń wynikających z inwestycji. Decyzja środowiskowa określa wówczas konkretne zasady, do wdrożenia w ramach danej budowy. Nie każdy proces inwestycyjny wymaga jednak uzyskania decyzji środowiskowej, minimalizując tym samym motywację wykonawców w tym zakresie.

okresu hibernacji/rozrodu dzikich zwierząt czy tworzenie stref buforowych wokół obszarów chronionych, ograniczanie hałasu czy zanieczyszczenia światłem.

W Polsce warunki ochrony środowiska określa m.in. ustawa Prawo ochrony środowiska z dnia 27 kwietnia 2001 r. oraz ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody.¹⁹ Przez cały okres realizacji inwestycji inwestor i wykonawca są zobowiązani do przestrzegania wymagań prawnych. Na wielu budowach należy również stosować warunki określone w urzędowej decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach, wydanej indywidualnie dla danego przedsięwzięcia. Jednak w wielu przypadkach zasady i interpretacja prawa podczas procesu budowy mogą być różnie interpretowane przez podwykonawców, szczególnie, że każdy z podwykonawców jest odpowiedzialny za konkretny element i nie zawsze może mieć możliwość prowadzenia bieżącego dialogu z innymi.²⁰

Co w takiej sytuacji mogą zrobić firmy znajdujące się w łańcuchu dostaw należące do sektora MŚP? Warto dopytać kontraktora, czy posiada rozbudowane procedury środowiskowe, ustalony zakres odpowiedzialności i ewentualne procedury zabezpieczające nieprzewidziane sytuacje na budowie. Taką dokumentację należy przekazać do zapoznania się osobom odpowiedzialnym za nadzór budowy, podwykonawcom czy kierownikom brygad fizycznych. Jeśli takie dokumenty nie istnieją, można poprosić o dedykowane szkolenie dla całej ekipy budowlanej dotyczące działań ochronnych wskazanych dla lokalnego ekosystemu (flora, fauna, gleby oraz zbiorniki wody). Dzięki temu można uniknąć ewentualnych skutków związanych z brakiem przepływu informacji pomiędzy zespołami.

ZALECENIA DLA MŚP

Firmy budowlane już teraz realizują wewnętrzne polityki dotyczące monitorowania ochrony gleb i cieków wodnych oraz ochrony fauny i flory, dlatego firma z sektora MŚP, będąca jednym z podwykonawców na placu budowy, może być zobowiązana przez kontrahenta do zastosowania wskazanych przez niego procedur.

¹⁹ Pełen tekst ustawy dostępny pod linkiem: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20040920880/T/D20040880L.pdf>
²⁰ Raport Colliers „ESG na placu budowy”, s. 42.

DOBRE PRAKTYKI Z BRANŻY

Grupa ROBYG we wzorze Planu BIOZ uwzględnia kwestie ochrony środowiska, w tym standardy ochrony zieleni na terenie budowy. Tym samym firma zobowiązała wszystkich uczestników procesu budowlanego m.in. do:

- utrzymywania w stanie niepogorszonym urządzeń służących ochronie środowiska, a w szczególności instalacji zabezpieczających gatunki chronione, znajdujące się na terenie budowy,
- monitoringu miejsca wykonywania prac budowlanych pod kątem pojawienia się zwierząt i każdorazowego powiadomienia kierownika budowy,
- prowadzenia prac zgodnie ze „standardem ochrony zieleni” na terenie budowy oraz projektem ochrony zieleni,
- zakazu przesuwania lub rozmontowywania ogrodzeń Stref Ochrony Drzew,
- przestrzegania zakazów w obrębie Stref Ochrony Drzew, w tym:
 - magazynowania materiałów budowlanych oraz ziemi,
 - poruszania się sprzętem ciężkim,
 - używania maszyn w strefach systemów korzeniowych,
 - wykonywania prac skutkujących zagęszczeniem gleby,
 - wylewania odpadów powstających w procesie budowlanym,
 - naruszania koron drzew,
 - zmieniania poziomu gruntu wokół nasady pni,
 - mocowania drutów, żerdzi, płotów, łańcuchów, lin, przewodów i kabli do pni drzew,
- stosowania instalacji oświetlenia tylko tam, gdzie jest to konieczne i uzasadnione, z zastosowaniem czujników ruchu i czasowymi wyłącznikami. Stosowane oświetlenie powinno być obojętne dla zwierząt, tj. o niskim lub zerowym widmie zakresu UVB
- stosowania się do zakazu powodowania powstawania zastoisk wody na terenie budowy

Wdrażanie kwestii „S – Społecznej” na placu budowy

Pierwszym i nadrzędnym elementem związanym z wdrażaniem ESG w zakresie S („Społeczność”) jest ochrona zdrowia, bezpieczeństwo oraz komfort pracy pracowników na terenie budowy. Krajowe przepisy o bezpieczeństwie i higienie pracy biorą pod uwagę szereg elementów związanych ze zdrowiem ludzi. Część firm budowlanych wprowadza dodatkowe zasady dbałości o swoich pracowników, poza standardami wymaganymi prawnie. Zasady BHP dotyczące podstawowych i niezbędnych środków ochrony indywidualnej i zbiorowej na placu budowy wymagają, by pracownicy, w zależności od zajmowanego stanowiska, byli wyposażeni w:

- zabezpieczenia głowy (hełmy, kaski) – używane w przypadku ryzyka upadku przedmiotów z wysokości;
- zabezpieczenia twarzy i oczu (maski, okulary, gogle, osłony) – niezbędne tam, gdzie występują substancje drażniące oczy;
- zabezpieczenia słuchu (nauszniki, hełmy, wkładki przeciwhałasowe) – do prac, przy których zostaje przekroczony dopuszczalny poziom hałasu;
- zabezpieczenia rąk (rękawice, ochraniacze) – potrzebne do prac, w których istnieje niebezpieczeństwo urazów rąk lub możliwy jest kontakt skóry dłoni z chemikaliami;
- zabezpieczenia nóg (buty o wzmocnionych noskach i grubych podeszwach, ochraniacze poszczególnych części nóg) – przy kontakcie z wilgocią, błotem, ekstremalną temperaturą lub ostrymi elementami;
- odzież roboczą (kombinezony, kurtki, spodnie, osłony poszczególnych części ciała) – zalecana w celu uniknięcia kontaktu z substancjami chemicznymi, wodą, błotem lub zbyt niskimi/wysokimi temperaturami;
- sprzęt chroniący przed upadkiem z wysokości (szelki bezpieczeństwa, liny, uprząże, urządzenia amortyzujące i samohamowne) – stosowane podczas prac na wysokościach, typu rusztowania, a także w kanałach.²¹

Oprócz środków ochrony indywidualnej konieczne są także środki ochrony zbiorowej do zabezpieczenia stanowisk pracy na wysokości. Należą do nich balustrady składające się z deski krawężnikowej o wysokości 0,15 m i poręcze ochronne umieszczone na wysokości 1,1 m. Wolną przestrzeń pomiędzy deską krawężnikową a poręczą wypełnia się siatką ochronną i siatką bezpieczeństwa.²² Należy pamiętać, że odpowiedzialność za podjęcie działań związanych z BHP na budowie ponosi inwestor. To on musi opracować i wdrożyć plan bezpieczeństwa i ochrony zdrowia, w skrócie BIOZ. Jednak w przypadku **podwykonawców** może zostać zadane pytanie, czy jako pracodawcy upewnili się, że wszyscy pracownicy budowy posiadają aktualne szkolenia BHP – zarówno wstępne, jak i okresowe.

²¹ Zasady bezpieczeństwa i higieny pracy na budowie regulują: przepisy Kodeksu Pracy oraz rozporządzenie ministra infrastruktury w sprawie bezpieczeństwa i higieny pracy podczas wykonywania robót budowlanych z dnia 6 lutego 2003 r. (Dz.U. Nr 47, poz. 401).

²² rozporządzenie ministra infrastruktury w sprawie bezpieczeństwa i higieny pracy podczas wykonywania robót budowlanych z dnia 6 lutego 2003 r. (Dz.U. Nr 47, poz. 401).

Drugim znanym elementem wdrażanym przez firmy budowlane jest Plan Bezpieczeństwa i Ochrony Zdrowia^{23, 24}, gdzie nadzór budowy identyfikuje zagrożenia i strategię dla danej budowy. Podwykonawcy powinni na podstawie tego planu opracować inne ważne dokumenty robocze: ocenę ryzyka zawodowego dla swoich zadań, instrukcje bezpieczeństwa wykonywania robót itd. Nie istnieją jednak skonkretyzowane listy kontrolne związane z obszarem społecznym ESG dla placu budowy, dlatego wykonawcy przyjmują własne, dostosowane do możliwości finansowych, praktyki. Oznacza to, że duże firmy budowlane czy deweloperzy definiują indywidualne cele i działania w zakresie komfortu pracowników budowy i ewentualnie nakładają w tym zakresie obowiązki na łańcuch dostaw. Do dobrych praktyk obecnych już na placach budowy zaliczyć można:

- Przy skrajnie niesprzyjających warunkach pogodowych wdrażana jest zmiana w harmonogramie pracy i obniżenie ekspozycji pracowników na szkodliwe warunki atmosferyczne.
- Przy wysokich konstrukcjach wprowadzane są zabezpieczenia przed podmuchami wiatru w formie osłon wiatrowych.
- Organizowana jest dedykowana infrastruktura kontenerowa, gdzie pracownicy fizyczni mogą regularnie się ogrzać lub ochłodzić.²⁵

W kontekście elementów społecznych ważnym i na niektórych placach budowy wciąż obecnym zjawiskiem jest nielegalne zatrudnienie pracowników. To wysokie ryzyko, które bierze na siebie firma, związane z angażowaniem ekip budowlanych i podwykonawców bez szczególnej kontroli lub zatrudnianie imigrantów nieposiadających prawa do pracy w Polsce, może być potencjalnie postrzegane jako krótkoterminowe rozwiązanie wyzwań kadrowych. Jednak w związku ze zbliżającymi się obowiązkami sprawozdawczości zrównoważonego rozwoju wynikającymi z dyrektywy CSRD oraz szeregiem ujawnień z tym związanych, w najbliższym czasie możemy się spodziewać wzmożonych oraz dokładniejszych kontroli partnerów biznesowych w tym zakresie, włączając w to małe firmy podwykonawcze.

ZALECENIA DLA MŚP

Mimo że odpowiedzialność za wdrażanie procedur BHP (w tym opracowanie i wdrożenie Planu Bezpieczeństwa i Ochrony Zdrowia) na budowie ponosi inwestor, to w przypadku podwykonawców można spodziewać się weryfikacji, czy wszyscy pracownicy budowy posiadają aktualne szkolenia BHP – zarówno wstępne, jak i okresowe, w trakcie której konieczne będzie okazanie stosownych dokumentów inwestorowi.

23 Obowiązki wynikające z ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane (tj. Dz.U. 2019 poz. 1186 ze zm.) oraz Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 23 czerwca 2003 r. w sprawie informacji dotyczącej bezpieczeństwa i ochrony zdrowia oraz planu bezpieczeństwa i ochrony zdrowia (Dz. U nr 120, poz. 1126) [Treść Rozporządzenia – plik pdf dostępny na stronie isap.sejm.gov.pl – zawiera szczegółowy opis niezbędnych elementów Planu BIOZ].

24 Plan BIOZ jest tworzony dla jednej konkretnej budowy. Sporządzenie lub zapewnienie sporządzenia tego planu jeszcze przed rozpoczęciem budowy należy do obowiązków kierownika budowy. Plan BIOZ ma na celu zidentyfikowanie zagrożeń dla bezpieczeństwa w miejscu pracy oraz wdrożenie rozwiązań służących ich zapobieganiu na etapie realizacji inwestycji. Dokument ten sprawia, że zarządzanie ryzykiem zawodowym stanowi kluczowy element decydujący o większej skuteczności działań w zakresie bezpieczeństwa robót budowlanych. Dlatego jest on niezbędnym narzędziem zarządzania kwestiami bezpieczeństwa na placu budowy i ważne jest, aby wszyscy podwykonawcy uczestniczący w realizacji inwestycji budowlanej byli zainteresowani udziałem w pracach nad tym planem.

25 Raport Colliers „ESG na placu budowy”, s. 42.

R O Z D Z I A Ł 7

WSKAZÓWKI DLA MŚP Z BRANŻY ODPADOWEJ I RECYKLINGOWEJ

Autorka rozdziału:

Katarzyna Bałucka-Dębska

Ekspertka Zrównoważonego Rozwoju

Konsultacje branżowe:

Marta Kukowska

Koordynatorka ESG & komunikacji, Stena Recycling

Rozdział o branży **odpadowej i recyklingowej**¹ oparty jest o przegląd dostępnych materiałów źródłowych, jak również o konsultację z firmą Stena Recycling, ze względu na jej zaawansowanie² w formułowaniu i wdrażaniu, dopasowanych do potrzeb i możliwości, rozwiązań GOZ – zarówno we współpracy z klientami, jak i wewnątrz organizacji. Fakt, że firma działa w branży odpadowej, recyklingowej i środowiskowej, pozwala na nakreślenie powiązanych kwestii: **zarządzania odpadami oraz transformacji w kierunku gospodarki obiegu zamkniętego (GOZ)**³.

Głównym wyzwaniem w transformacji na model cyrkularny jest bardziej zrównoważone gospodarowanie wykorzystywanymi materiałami, w tym generowanymi odpadami. Celem GOZ jest minimalizowanie i optymalizowanie zużycia zasobów na całym etapie cyklu życia produktu – od projektowania po zagospodarowanie odpadów, jeśli już powstaną. Niekoniecznie też musimy je wykorzystywać w procesie recyklingu, mogą zostać użyte np. jako produkt uboczny w innym procesie. Wszystkie te działania mają zmierzać do zminimalizowania wydobycia i wykorzystania surowców pierwotnych.

Gospodarka odpadami należy do obszarów ochrony środowiska, gdzie wciąż pojawia się wiele wyzwań. **Odpady stają się zasobem**, jeśli są odpowiednio przygotowywane do ponownego użycia, poddawane recyklingowi bądź, w ostateczności, innym metodom odzysku. Aby branża recyklingowa mogła się rozwijać, konieczne jest odpowiednie zarządzanie odpadami i zbudowanie świadomości jak cennym surowcem mogą się stać.

Według publikacji Platformy GOZ 2030⁴, **przeciętny Polak** w 2021 r. wytworzył 358 kg odpadów. Do recyklingu trafiło niecałe 30%. Jeśli

¹ Ze względu na dużą różnorodność branży oraz relatywnie niewielką dostępność materiałów firmy (zwłaszcza mniejsze) dopiero przymierzają się do swoich działań w zakresie ESG, a szczególnie raportowania wynikającego z CSRD (pierwsze raporty największych firm pojawią się w 2025 roku), **niniejszy rozdział ma na celu nakreślenie jedynie pierwszych kroków oraz praktycznych rozwiązań, jakie MŚP mogą rozważyć.**

² Stena Recycling posiada platynowy medal Eco Vadis za rok 2022 (78 punktów na 100) oraz 2023 (84 punkty). Jest to niezależna międzynarodowa firma analityczna, co roku analizująca i oceniająca wyniki firm w zakresie zrównoważonego rozwoju. System oceny waży cztery różne obszary: środowisko, prawa pracy i człowieka, etykę i zrównoważone zakupy. Metodologia EcoVadis opiera się na przyjętych na całym świecie zasadach sprawozdawczości w zakresie zrównoważonego rozwoju. Wśród 130 tys. firm, które poddają się ocenie EcoVadis, 1% otrzymuje platynowy medal.

³ Jak wyjaśniono we wstępie do tego rozdziału.

⁴ GOZ 2030 to międzysektorowa platforma ekspercka, której celem jest wypracowywanie praktycznych wytycznych i narzędzi dla biznesu i jego otoczenia wspierających transformację w kierunku gospodarki obiegu zamkniętego. Kluczowym rezultatem działań platformy jest „*Mapa działań dla rozwoju GOZ na polskim rynku*” – strategiczne plany działania dla kluczowych segmentów gospodarki

chodzi o **przemysł**, zgodnie z danymi GUS za 2022 rok⁵, w Polsce wytworzono 128,4 mln ton odpadów, z czego 115 mln ton przypadło na szeroko rozumiane odpady przemysłowe, a 13,4 mln ton na odpady komunalne.

Równocześnie ze wszystkich materiałów przepływających przez naszą gospodarkę – od rud metali i minerałów niemetalicznych po biomasę i paliwa kopalne – tylko jedna dziesiąta to surowce wtórne.⁶ Jak wynika z badania Circularity Gap Report, **tylko 10,2%** zasobów wykorzystywanych w Polsce po wykorzystaniu trafia z powrotem do gospodarki. Podobnie jeśli chodzi o **wartość całego rynku recyklingu tworzyw, który** wg badania magazynu Plastics Review oszacowano w roku 2021 na ok 2,8 mld PLN netto⁷ (to niewiele⁸), z **poziomem realnego recyklingu nie przekraczającym 10%** (oficjalnie podaje się ok. 30%⁹). Głównym powodem jest nieadekwatny do rozwoju gospodarki system **zbiórki i sortowania** odpadów komunalnych, oznaczający niewystarczający strumień materiału do recyklingu z jednej strony, a spalanie lub składowanie na wysypiskach, z drugiej.

Źródło: <https://goz2030.pl/>

Tymczasem odpady produkcyjne mają w Polsce znacznie większy udział w ogólnej ilości odpadów niż średnia UE. Aby wykorzystać potencjał leżący w branży produkcyjnej, warto stosować:

- **zasobooszczędne metody produkcji przemysłowej,**
- **ograniczać wykorzystanie zasobów pierwotnych na rzecz materiałów z recyklingu,**
- **zmierzać do ponownego użycia produktów czy komponentów,**
- **ograniczać straty w produkcji**
- **ponownie wykorzystywać odpady z produkcji¹⁰.**

i poszczególnych grup interesariuszy, których realizacja ułatwi przejście Polski na model gospodarki obiegu zamkniętego. Inicjatorem i pomysłodawcą projektu w Polsce jest **Kampania 17 Celów**, a projekt jest realizowany w szerokim **partnerstwie różnych interesariuszy**.

⁵ https://stat.gov.pl/files/gfx/portalinformacyjny/pl/defaultaktualnosci/5484/1/23/1/ochrona_srodowiska_2022.pdf

⁶ <https://www.circularity-gap.world/poland>

⁷ <https://eplastics.pl/wiadomosci/pb/14915-ile-jest-smieci-z-tworzyw-sztucznych-w-polsce>

⁸ Na tle unijnych odpowiedników przemysł recyklingu w Polsce jest pioniersko mały: tworzy go do 150 firm osiągających przychody powyżej 1 mln PLN netto rocznie. To mniej niż w jednym niemieckim landzie. <https://odpady.net.pl/2023/01/15/fikcja-recyklingu-odpadow-w-polsce>

⁹ W 2018 poziom recyklingu odpadów opakowaniowych z tworzyw sztucznych w Polsce wyniósł 35,7% (GUS 2020). https://paktplastikowy.pl/wp-content/uploads/2022/04/PPP_Raport_Otwarcia.pdf

¹⁰ https://www.politykainsight.pl/_resource/multimedia/20338875

Branże odpadowa i recyklingowa stoją przed serią wyzwań, przede wszystkim związanych z dostosowaniem się do nowych regulacji, podwyższenia stopnia recyklingu i wdrażania innowacyjnych rozwiązań.

Circularity Gap Report dla Polski zawiera **zestaw strategii** mających na celu zmniejszenie niemal o połowę zużycia zasobów i emisji w Polsce, przy jednoczesnym podwojeniu obiegu zamkniętego. Nawet jeśli na ten moment, większość, zwłaszcza mniejszych firm, skupia się głównie na obniżaniu emisji – to w celu osiągnięcia neutralności klimatycznej **działania muszą obejmować też zmniejszenie śladu materiałowego**¹¹⁾.¹²

Wprowadzenie cyrkularności będzie też oznaczało **korzyści dla firm** wynikające ze **zwiększonej odporności w ramach łańcucha dostaw** na zakłócenia wynikające z polikryzysu (zmiany klimatu, inflacja, kryzysy społeczne). **Dodatkowo tak znaczące uzależnienie gospodarki i poszczególnych firm od nieprzerwanego dopływu nowych, pierwotnych zasobów** (w tym wody, produktów rolnych, drewna, metali, minerałów czy nośników energii), wraz ze wzrostem globalnej konkurencji o zasoby naturalne, będzie powodować coraz większe **ryzyka biznesowe** i społeczne.¹³

Wg raportu Banku Pekao¹⁴ oczekuje się, że w obecnej dekadzie utrzyma się trend wzrostowy ilości wytwarzanych odpadów komunalnych (wzrost o blisko 15% w latach 2021–30), opakowaniowych, zużytego sprzętu RTV i AGD, baterii, akumulatorów czy odpadów budowlanych. Oznaczać to będzie **dalszy wzrost popytu na usługi firm** odpadowych i recyklingowych – ich sprawne funkcjonowanie jest niezbędnym warunkiem wdrożenia gospodarki obiegu zamkniętego, wpływa więc także na konkurencyjność innych sektorów, w tym przemysłu.

Stena Recycling w publikacji „Od odpadu do produktu” podsumowuje: „jednym z najskuteczniejszych sposobów ograniczenia wpływu na środowisko jest **wykorzystanie w produkcji materiałów pochodzących z recyklingu zamiast (nowych) naturalnych surowców Ziemi**. Dzięki temu **nie marnujemy zasobów nieodnawialnych, oszczędzamy energię i redukujemy emisje CO₂**. Zbieramy i poddajemy recyklingowi makturę, złom żelazny i nieżelazny, tworzywa sztuczne, a także złożone produkty – baterie, pojazdy, sprzęt elektroniczny. Celem działań jest **podniesienie poziomu recyklingu oraz ograniczenie ilości odpadów zmieszanych**.

Materiały, których potrzebujemy, już tu są. Wszystko, co musimy zrobić, to je przetworzyć.¹⁵

11 Ślad materiałowy mierzy ilość surowców wymaganą w całym łańcuchu dostaw do zaspokojenia końcowego zapotrzebowania na dobra w danej gospodarce (np. minerałów czy biomasy). <https://raportsdg.stat.gov.pl/2020/cel12.html>

12 <https://www.circle-economy.com/resources/circularity-gap-report-poland>

13 <https://www.eea.europa.eu/pl/themes/waste/intro>

14 Raport „Branża Odpadowa”, 10/2023 <https://www.teraz-srodowisko.pl/media/pdf/aktualnosci/14718-raport-pekao.pdf>

15 Stena Recycling, e-book: „Od odpadu do produktu. Odzyskajmy lepszą przyszłość”.

II. Praktyczne wyzwania – matryca ESG i wyznaczanie działań priorytetowych na podstawie analizy podwójnej istotności

1. Potencjalne kwestie ESG dla firm w branży odpadowej i recyklingowej obejmują*:

E – Środowiskowe	S – Społeczne	G – Zarządzania
<ul style="list-style-type: none"> • Energia i emisje gazów cieplarnianych • Zanieczyszczenie powietrza, wody i gleby • Bioróżnorodność (na przykład: sposób użytkowania gruntów, oddziaływanie na lokalne ekosystemy) • Woda (pobór i zużycie) • Wykorzystanie zasobów, gospodarka o obiegu zamkniętym i gospodarowanie odpadami (na przykład: <ul style="list-style-type: none"> – zarządzanie odpadami produkcyjnymi, – bezpieczne składowanie i transport, – postępowanie z odpadami niebezpiecznymi, – efektywność procesów recyklingu) 	<ul style="list-style-type: none"> • Bezpieczeństwo i higiena pracy • Warunki pracy • Wpływ na lokalną społeczność • Szkolenia pracowników 	<ul style="list-style-type: none"> • Zgodność z regulacjami (compliance) • Etyczne prowadzenie biznesu (np. naruszanie przepisów antykorupcyjnych i w sprawie zwalczania przekupstw; szara strefa odpadów¹⁶; transparentność) • Zarządzanie łańcuchem dostaw (np. kodeks postępowania dla dostawców)

Źródło: Opracowanie własne¹⁷

2. Kolejnym krokiem w identyfikacji konkretnych działań dla danej firmy powinno być ustalenie „wysokiego”; „średniego” lub „niskiego” **poziomu istotności**¹⁸ powyższych obszarów dla danej firmy. Pozwoli to lepiej zwizualizować listę priorytetów, zgodnie z wpływem danej kwestii **na Twoją firmę** – a w drugą stronę, zgodnie ze **znaczeniem danej kwestii dla Twoich interesariuszy**. Analiza ta może być również przydatna dla firm z innych branż, generujących odpady.

16 Za UNGC: szara strefa w gospodarowaniu odpadami może być warta nawet 6 mld zł rocznie, jej wielkość określa się na 30–40% całej gospodarki odpadami. <https://ungc.org.pl/przeciwdzialanie-szarej-strefie-w-latach-2014-2022/>

17 Kategorie opracowane z wykorzystaniem proponowanych standardów vSME opisanych w części ESG „Krok po kroku”. Ryzyka sektorowe nie ograniczają się do zagrożeń wymienionych w tabeli. Nie każde przedsiębiorstwo określi ryzyka odnoszące się do ich działalności w ten sam sposób.

18 Więcej o analizie podwójnej istotności przeczytasz w rozdziale 2.

Na przykład – w **branży odpadowej i recyklingowej**, kwestie o **wysokiej istotności** wpływu:

Na firmę – mogą obejmować:

- koszty zarządzania odpadami i ograniczanie ich powstawania
- koszty związane z efektywnością procesów recyklingu, ze zbieraniem, przetwarzaniem i transportem odpadów
- wpływ regulacji prawnych związanych z gospodarką odpadami
- regulacji lokalnych i międzynarodowych, zwł. norm środowiskowych i standardów pracy
- innowacje, które mogą obniżyć koszty lub zwiększyć efektywność
- ryzyka związane z odpowiedzialnością za zanieczyszczenia i ewentualne kary finansowe
- ceny i popyt na surowce wtórne, które mogą wpływać na rentowność działalności recyklingowej

Na interesariuszy – mogą obejmować:

- wpływ na środowisko, w tym redukcja emisji gazów cieplarnianych, zanieczyszczenia wody i gleby, ochrona zasobów naturalnych, zmniejszenie ilości odpadów trafiających na składowiska
- zdrowie i bezpieczeństwo pracowników oraz społeczności lokalnych, w tym warunki pracy w zakładach recyklingu, tworzenie miejsc pracy
- transparentność i odpowiedzialność społeczna
- raportowanie działań związanych z procesem recyklingu, etyczne praktyki biznesowe
- edukacja: promowanie świadomości na temat korzyści z recyklingu i na temat segregacji odpadów
- wpływ na lokalne społeczności: wpływ działalności recyklingowej na jakość życia społeczności lokalnych

III. Jakie konkretne działania mogą podjąć MŚP w realizacji strategii zrównoważonego rozwoju

Jak już wspomniano, w kontekście zrównoważonego rozwoju, branża odpadowa i recyklingowa **z jednej strony sama musi wdrażać** rozwiązania ESG – ochrona środowiska jest podstawową działalnością tego biznesu. W ostatnich latach zasady ESG w gospodarce odpadami zyskały na znaczeniu. Wdrażając zasady ESG, **firmy te są z drugiej strony kluczowe dla sukcesu innych sektorów** dążących do wdrożenia modelu gospodarki o obiegu zamkniętym. To ich zadaniem jest dostarczanie klientom usługi optymalnej gospodarki odpadami, w zgodzie z przepisami, zmniejszając ich negatywny wpływ na środowisko i ślad materiałowy.

W kolejnej części podajemy przykłady podstawowych działań, zidentyfikowanych na podstawie dostępnych materiałów źródłowych, jak i praktycznych rozwiązań zaczerpniętych z dostępnych¹⁹ strategii zrównoważonego rozwoju firm²⁰.

1. Energia i emisje gazów cieplarnianych

W zastosowaniu do branży gospodarki odpadami, jak również recyklingu, zasady ESG skupiają się głównie na rozwiązaniach dotyczących środowiska. Jednym z kluczowych aspektów środowiskowych w branży gospodarki odpadami jest ograniczenie emisji (szczególnie z własnej działalności produkcyjnej i transportu) oraz poprzez wdrożenie efektywnych procesów gospodarki odpadami, takich jak recykling, kompostowanie czy odzysk energii z odpadów.²¹

19 M.in. na podstawie przeglądu stron internetowych 10 największych firm odpadowych w Polsce (generujących obroty powyżej 500 mln złotych rocznie; wg Dun & Bradstreet). Pełne raporty ESG lub kompleksowe strategie dostępne były dla trzech firm. Firmy podejmują jednak pojedyncze działania, projekty i deklaracje prośrodowiskowe. <https://www.teraz-srodowisko.pl/media/pdf/aktualnosci/14718--raport-pekao.pdf> str. 35; W Polsce w 2020 r. działało ponad 4,8 tys. podmiotów, zatrudniających blisko 75 tys. osób. Z tego 650 firm (i blisko 60 tys. pracowników) to podmioty zatrudniające przynajmniej 10 osób i składające sprawozdania F-01.

20 Stena Recycling <https://www.stenarecycling.com/pl/o-nas/zrównowazony-rozwoj/> oraz Raport: VALUE CREATION IN A LONG-TERM PERSPECTIVE; Stena Metall Annual Review & Sustainability Report 2022/2023 (Str 58); oraz Compliance Overview <https://esgresearch.pro/esg-and-waste-management/>

21 ESG and Waste Management: Sustainable Solutions for a Cleaner Future <https://esgresearch.pro/esg-and-waste-management/>

„E” – Środowiskowe: Energia i emisje gazów cieplarnianych	
Redukcja emisji gazów cieplarnianych:	Przykłady działań:
<ul style="list-style-type: none"> ■ w Zakresie 1 i 2²² 	Cele redukcji emisji gazów cieplarnianych wynikających z: <ul style="list-style-type: none"> ■ Działalności produkcyjnej – np. zużycia energii we własnych maszynach, w procesach przetwarzania i recyklingu, w kompostowaniu, procesach biologicznych, wyciekach gazów i na składowiskach odpadów; ■ Budynków – oraz ogólnego zużycia energii wewnątrz organizacji; ■ Floty – transport własny – istotne źródło dla firmy zbierającej i przewożącej odpady²³.
<ul style="list-style-type: none"> ■ w Zakresie 3 – wynikającej z: 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Zakupionych produktów i usług ■ Zakupionego transportu (z i do zakładów przetwórczych – drogowego i morskiego, a także kolejowego) ■ Przetwarzania odpadów ■ Transportu odpadów
Podjęmowane działania obejmują:	
	<ul style="list-style-type: none"> ■ Zwiększenie efektywności energetycznej przedsiębiorstwa oraz dywersyfikację źródeł energii (m.in. wzrost OZE). ■ Zarządzanie transportem, optymalizację tras i obciążenia pojazdów, modelowanie jazdy kierowców²⁴, zbadanie możliwości elektryfikacji floty pojazdów, zwiększania ilości biopaliw pochodzących ze zrównoważonych źródeł oraz zwiększenia wykorzystania OZE. ■ Jest to też dobry przykład na to, że modele biznesowe oparte o GOZ oznaczają często konieczność skracania łańcuchów wartości. Efekt: mniej emisji, dbałość o lokalny ekosystem firm – dostawców, a co za tym idzie spójność społeczna i lokalne miejsca pracy.

22 Raportowanie wg Science Based targets (SBTi), którego celem jest pokazanie firmom, ile i jak szybko muszą zredukować emisję gazów cieplarnianych, aby zapobiec najgorszym skutkom zmian klimatycznych. https://chapterzero.pl/baza_wiedzy/the-science-based-targets-initiative-sbti-inicjatywa-oparta-o-cele-naukowe/

23 Na podstawie „Climate Impact Report Stena Recycling 2023” (str. 4 i 5). Zdefiniowane cele to: w ramach Zakresu 1 i 2, obniżenie emisji o 50% do 2030 r. (w stosunku do roku bazowego 2021), a w ramach Zakresu 3, o 25% w tym samym czasokresie.

24 Rozwiązania są testowane i wprowadzane wraz z pracownikami, np. używana jest aplikacja do pomiaru i monitorowania jazdy pozwalająca śledzić własne dane czasie rzeczywistym.

<p>■ Innowacyjne rozwiązania</p> <p>systemy odzyskiwania energii z odpadów</p> <p>rozwiązania technologiczne</p>	<ul style="list-style-type: none"> ■ Promowanie działań przekierowujących odpady ze składowisk do recyklingu i kompostowania, co ograniczy zapotrzebowanie na powierzchnię składowisk i zmniejszy produkcję gazów cieplarnianych (zwł. metanu). ■ Instalacje kogeneracyjne²⁵, na przykład instalacja w Szlachęcinie²⁶ – rozwiązanie, które połączone z pompą ciepła może generować zarówno ciepło, jak i energię elektryczną, redukując emisje. ■ Zakład Unieszkodliwiania Odpadów Komunalnych w Białymstoku – jedna z pierwszych w Polsce elektrociepłowni, w której paliwem są odpady komunalne²⁷. ■ Zarówno bardziej podstawowe narzędzia technologiczne do zbierania i analizowania danych do raportów ESG, jak i zaawansowane technologie zarządzania siecią energetyczną i rozwiązania w zakresie zrównoważonego rozwoju oparte na chmurze wspierają skuteczniejsze śledzenie i pomiar śladu węglowego²⁸. Technologie te pomagają firmom podejmować lepsze decyzje oparte na analizie kompleksowych danych.
--	--

Źródło: Na podstawie praktycznych przykładów wyzwań i działań podejmowanych przez Stena Recycling w ich Strategii zrównoważonego rozwoju 2025²⁹, *potencjalnie przydatnych dla innych firm z branży*

2. Gospodarka o obiegu zamkniętym (GOZ), lepsze wykorzystanie zasobów, gospodarowanie odpadami, recykling

Przedsiębiorstwa zajmujące się gospodarką odpadami coraz bardziej skupiają się na podejściu opartym na gospodarce o obiegu zamkniętym. Wynika to z wchodzących zmian legislacyjnych oraz konieczności szukania bardziej zrównoważonych rozwiązań. Takie podejście zapewnia ponowne wykorzystanie materiałów, minimalizując zapotrzebowanie na pierwotne zasoby i tym samym ograniczając wytwarzanie odpadów.³⁰

Dla MŚP wprowadzenie GOZ może być efektywne energetycznie, przynieść korzyści finansowe i równocześnie być korzystne dla środowiska.

25 <https://www.eea.europa.eu/policy-documents/cogen-2007a-financial-and-regulatory>

26 Działania firmy Veolia: <https://www.veolia.pl/media/aktualnosci/veolia-uruchamia-instalacje-ktora-laczy-kogeneracje-i-odzysk-ciepła-ze-scieków>

27 <http://odpady.bialystok.pl/pl/naszbialystokjesteko/energiazodpadow/>

28 <https://sustainabletechpartner.com/topics/research/gartner-sustainable-technology-ranks-among-top-10-strategic-technology-trends-for-2024/>

29 W 2022 r. Stena Recycling w Polsce przyjęła „Strategię zrównoważonego rozwoju 2025”, opartą na 4 filarach: odpowiedzialny partner, cyrkularny biznes, nowoczesny pracodawca i dobry sąsiad. Strategia wspiera i uzupełnia jej strategię biznesową oraz przyczynia się do transformacji rynku w kierunku zrównoważonego rozwoju. W ramach strategii uruchomiono kilkanaście projektów, a w 2023 r. uzyskano akceptację dla celów SBTi, rozpoczęto program Zrównoważonego Łańcucha Dostaw oraz podjęto działania w obszarze DEI. Ponadto firma aktywnie angażuje się w działania na rzecz lokalnych społeczności. <https://odpowiedzialnybiznes.pl/dobre-praktyki/strategia-zrownowazonego-rozwoju-stena-recycling-2025/?cn-reloaded=1>

30 <https://esgresearch.pro/esg-and-waste-management>

„E” – Środowiskowe: Wykorzystanie zasobów, gospodarka o obiegu zamkniętym i gospodarowanie odpadami³¹

Kroki, które podmioty z sektora MŚP mogą podjąć w kierunku gospodarki obiegu zamkniętego:

- **Zrozumienie koncepcji GOZ** – minimalizowanie odpadów poprzez maksymalne wykorzystanie i inteligentne zarządzanie zasobami w procesie produkcyjnym i całym cyklu życia produktu. Ponowne wykorzystywanie odpadów jako surowców.
- **Przemysłenie procesów projektowania** – nawet 80% wpływu na środowisko z danego produktu rozstrzyga się na etapie projektowania – już wtedy można wybrać podejście, które ułatwi w przyszłości odzyskiwanie materiałów, a także ich ponowne wykorzystanie. Równie ważne jest zastosowanie w produkcji recyklatów³², czyli materiałów wtórnych uzyskanych w procesie recyklingu.³³
- **Audyt odpadów** – zarządzanie odpadami produkcyjnymi zaczyna się od **kwalifikacji i segregacji odpadów, w celu znalezienia innego sposobu zagospodarowania poszczególnych frakcji**, szczególnie produkcyjnych. Warto więc przeprowadzić audyt w celu identyfikacji źródeł odpadów w firmie, ilości generowanych odpadów oraz etapu ich powstawania. Pozwala to na lepsze zrozumienie, gdzie można wprowadzić zmiany.
- **Bezpieczne składowanie i transport:** zapewnienie bezpiecznego składowania i transportu odpadów jest kluczowe.³⁴
- **Edukacja pracowników oraz w ramach łańcucha wartości** – istotne są szkolenia dla pracowników na temat gospodarki o obiegu zamkniętym oraz celów i korzyści jej wprowadzenia. Pracownicy powinni być zaangażowani, aby chcieli włączyć się w proces zmian. Warto również promować praktyki GOZ wśród dostawców i partnerów biznesowych, a także wspierać MŚP ze swojego łańcucha.
- **Zmiany w procesach produkcyjnych** – warto wprowadzić zmiany w procesach produkcyjnych, aby **zmniejszyć ilość odpadów (jak również potrzebnej energii)** poprzez:
 - zmianę surowców na bardziej ekologiczne lub bardziej trwałe
 - optymalizację zwłaszcza nadmiernego zużycia energii i wody
 - recykling materiałów
 - optymalizację logistyki (co pomaga zmniejszyć emisje związane z transportem – optymalizowanie tras, stosowanie bardziej ekologicznych środków transportu, czy redukcja objętości i wagi opakowań)
 - zmiana modelu biznesowego (np. produkt jako usługa; zamknięte obiegi materiałowe; regeneracyjne; naprawy i renowacji; zasobooszczędne itp.)³⁵
- **Współpraca z dostawcami i klientami** – włączenie dostawców i klientów do procesu GOZ jest istotne. Dostawcy, jeśli to możliwe, powinni być lokalni (minimalizuje to emisje z transportu i zarazem wspiera lokalne społeczności). Klienci mogą być zachęceni do recyklingu lub ponownego wykorzystania produktów.
- **Monitorowanie postępów** – regularne monitorowanie postępów w realizacji celów związanych z GOZ – ciągła analiza danych dotyczących ilości odpadów, zużycia surowców i energii, kosztów pomoże w identyfikacji obszarów, które wymagają dalszej optymalizacji.
- **Komunikacja i promocja** – wprowadzanie zmian to nie (tylko) koszt – lecz inwestycja i potencjalne oszczędności, a także ważny komunikat dla klientów i interesariuszy o wysiłkach firmy na rzecz gospodarki o obiegu zamkniętym. Promowanie wprowadzonych zmian to nie tylko reklama, ale także edukacja klientów i interesariuszy. Oferowanie klientom programów recyklingowych i nagradzanie za recykling buduje lojalność klientów.

31 Cele raportowania w ramach ESRS E5 „Wykorzystywanie zasobów i GOZ” koncentrują się wokół działań wdrażających ideę gospodarki obiegu zamkniętego (GOZ) w przedsiębiorstwie. Ujawnienia odnoszą się w dużej mierze do polityki surowcowej przedsiębiorstwa, w tym wykorzystania surowców wtórnych, ekoprojektowania, a także zarządzania odpadami.

32 <https://www.stenarecycling.com/pl/aktualnoci-publikacje/aktualnoci/2024/rework-your-ldpe--nowa-usuga-stena-recycling/>

33 <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?qid=1583933814386&uri=COM:2020:98:FIN>

34 Zarządzanie odpadami niebezpiecznymi Ustawa z dnia 14 grudnia 2012 r. o odpadach (Dz.U. 2013 poz. 21).

35 <https://gozwprakyce.pl/modele-biznesowe/>

Przyjęcie tych kroków może znacząco przyczynić się do przejścia na gospodarkę o obiegu zamkniętym, przynosząc korzyści zarówno dla środowiska, jak i dla samego przedsiębiorstwa.

3. Recykling i odzysk surowców – korzystanie z surowców wtórnych w procesach produkcyjnych to jedno z popularnych podejść do wdrażania rozwiązań wspierających GOZ. Wśród przedsiębiorstw produkcyjnych działających na polskim rynku, które zbadano na potrzeby raportu Polityka Insight na zlecenie Stena Recycling oraz Organizacji Odzysku Opakowań Rekopol³⁶, strategię tę wykorzystuje prawie połowa, ale aż niemal 80% z nich wytwarza odpady nadające się do recyklingu. To oznacza, że **potencjał związany z ponownym wykorzystaniem odpadów**, ich **przetwarzaniem na nowe** materiały lub produkty³⁷, **odnawianiem** produktów i **odzyskiem zasobów** w procesie produkcyjnym jest ogromny.

4. Woda (pobór, zużycie, oczyszczanie) – w omawianych branżach włączenie „efektywności wodnej” do strategii ESG jest nie tylko konieczne, ale może przynieść firmom wymierne korzyści, w tym obniżyć koszty operacyjne, zmniejszyć ryzyko braku zgodności z przepisami i poprawić ich reputację wśród interesariuszy. Efektywną gospodarkę wodną można osiągnąć poprzez wdrażanie rozwiązań opartych o innowacje, monitorowanie zużycia wody, wyznaczanie celów w zakresie jej ochrony (zwłaszcza na obszarach wrażliwych), usuwanie zanieczyszczeń, a w kontekście GOZ domykanie obiegów. Na przykład w procesach chłodzenia wymagających dużej ilości wody można zastosować technologie i praktyki oszczędzające wodę lub po oczyszczeniu wody ponownie ją wykorzystać w procesie produkcyjnym³⁸.

DOSTĘPNE BEZPŁATNE SZKOLENIA

Otwarty jest konkurs „GOZ – to się opłaca – oferta dla przedsiębiorców”³⁹ (PARP) Na wsparcie przedsiębiorstw w zakresie rozwoju kompetencji dotyczących zielonej ekonomii w obszarze niskiej/zerowej emisyjności lub gospodarki o obiegu zamkniętym. Koniec przyjmowania wniosków 31/12/2026; dla obszaru całej Polski.

³⁶ „Potencjał gospodarki obiegu zamkniętego. Wykorzystanie surowców wtórnych przez przedsiębiorstwa produkcyjne” https://www.politykainsight.pl/_resource/multimediu/20338875

³⁷ Np. Recykling aluminium bobrek.com.pl/recykling/ ; Plastikowe granulki – Remondis; Sustainability // REMONDIS Global Website // International; Granulacja folii LDPE – Stena <https://www.stenarecycling.com/pl/nasze-uslugi/uslugi-zarzadzania-odpadami/granulacja-folii-ldpe/>

³⁸ Około 55% wody oczyszczonej w dwóch zakładach Accerol Mittal jest powtórnie zagospodarowywane str. 44 ; AMP_2022_pl.pdf (arcelormittal.com)

³⁹ <https://www.parp.gov.pl/component/grants/grants/goz---to-sie-oplaca---oferta-dla-przedsiębiorców> ; Na stronach PARP dostępnych jest również szereg innych konkursów, o różnych (krótszych) terminach zgłaszania wniosków.

III. Podsumowanie

W dziedzinie projektowania i wdrażania kompleksowych rozwiązań GOZ Stena Recycling jest liderem na polskim rynku. Mimo naszego zaawansowania w realizacji strategicznych działań w obszarze zrównoważonego rozwoju, my również mamy przed sobą liczne wyzwania. Jak wszyscy w branży, jesteśmy w ciągłym procesie poszukiwania rozwiązań i innowacji zarówno dla działań własnych, jak i działań dedykowanych naszym klientom. Ważne jest to, żeby zrozumieć, że aktualnie cały rynek jest w trudnym procesie transformacji i rozwoju. Bez otwartego, szczerego mówienia o wyzwaniach, a co najważniejsze, bez szerokiej współpracy i dzielenia się know-how - nie uda się wdrożyć gospodarki cyrkularnej w Polsce. Dostrzegamy istotną rolę, jaką w całym procesie odgrywają również firmy z sektora MŚP. Wiemy, na podstawie własnych doświadczeń oraz badań, że w tej chwili to właśnie te przedsiębiorstwa potrzebują największego wsparcia w pozyskaniu wiedzy i środków na wdrożenie ESG oraz GOZ do swojej codziennej praktyki biznesowej. Rolą większego biznesu jest wsparcie ich w tym trudnym procesie.

Marta Kukowska, Koordynatorka ds. ESG i komunikacji, Stena Recycling

Rozwój branży odpadowej i recyklingowej w Polsce będzie wynikiem synergii między regulacjami prawnymi, dostępnym wsparciem finansowym⁴⁰, innowacjami technologicznymi, rosnącą świadomością społeczeństwa.

Aktualnie największym wyzwaniem na rynku odpadowo-recyklingowym jest edukacja przedsiębiorców i zapewnienia dostępu do finansowania. Wysokie wymagania regulacyjne w zakresie minimalizacji wytwarzania i maksymalizacji recyklingu odpadów, a także obniżenia emisji gazów cieplarnianych już dzisiaj zwiększają znaczenie branż związanych z gospodarką odpadami i recyklingiem⁴¹. Inwestycje w innowacyjne technologie recyklingu, nowoczesne metody sortowania odpadów oraz produkcji materiałów i energii odnawialnej przynoszą długoterminowe korzyści, w tym obniżenie kosztów operacyjnych i zdobycie przewagi konkurencyjnej.

Jednakże, aby firmy z innych sektorów gospodarki, zwłaszcza małe i średnie przedsiębiorstwa (MŚP), mogły wdrożyć bardziej zrównoważone technologie i praktyki, niezbędne jest zapewnienie odpowiednich narzędzi wsparcia finansowego oraz programów zachęt⁴², jak i edukacji – także podstawowej. Takie wsparcie umożliwi firmom podjęcie niezbędnych inwestycji i przystosowanie się do nowych wymagań, przyczyniając się jednocześnie do ogólnej poprawy stanu środowiska, jak i konkurencyjności gospodarki.

40 Np. NFOŚiGW albo z unijnego Funduszu Modernizacyjnego. Będzie więc wpływać na MSP.

41 Str. 44 <https://www.teraz-srodowisko.pl/media/pdf/aktualnosci/14718-raport-pekao.pdf>

42 <https://www.parp.gov.pl/component/site/site/goz#konkursy>

R O Z D Z I A Ł 8

WSKAZÓWKI DLA MŚP Z BRANŻY CHEMICZNEJ

Autorki rozdziału:

Zofia Piwowarek

Ekspertka Instytutu Zrównoważonego Rozwoju i Środowiska,
Uczelnia Łazarskiego,

Katarzyna Bałucka-Dębska

Konsultacje branżowe:

Magdalena Cumanis

Ewa Kosmala

Global Sustainability Director, Selena FM S.A.

Komentarze:

Magdalena Sułek-Domańska

Managerka ds. zrównoważonego rozwoju
i relacji społecznych w Global Cosmed S.A.

Magdalena Sułek-Domańska,

Managerka ds. zrównoważonego rozwoju i relacji społecznych
w Global Cosmed S.A.

Czy w branży chemii kosmetycznej są jakieś specyficzne wymagania związane z ESG dotyczące mniejszych firm? Jakże to są wymagania?

Niektóre branże będą miały specyficzne dla siebie wymogi. Ale małe i średnie firmy, współpracując z większymi, mogą stanąć przed perspektywą wpasowania się także w ich konkretne strategie, gdzie mogą znaleźć się zapisy dotyczące np. zmniejszenia wagi butelek, zakupów ze zrównoważonych upraw czy redukcji transmisji micro plastiku.

Na co mniejsza firma powinna przygotować się w kontekście ESG?

Na to, że nawet jeśli pewne regulacje – tj. dyrektywa CSDDD – nie obejmą ich bezpośrednio, to i tak będą musiały spełniać płynące z nich wymagania. Tak jest np. w Niemczech, gdzie duże firmy „cedują” na mniejsze podmioty konieczność spełniania związanych z nią wymogów. Mam więc trzy rekomendacje. Po pierwsze – zarządzaj: w firmie musi być ktoś, kto jest odpowiedzialny za zrównoważony rozwój. Po drugie – edukuj: struktury zarządzania są odpowiedzialne za edukację w zakresie ESG. Po trzecie – zdaj sobie sprawę, które aspekty twojej działalności są istotne, czyli przeprowadź porządną analizę istotności. Zajrzyj do dostępnych źródeł, tj. SASB, żeby zorientować się, co jest ważne.

Przemysł chemiczny w Polsce dzieli się na cztery obszary: chemię masową (tzw. wielką chemię), paliwa i produkty rafinacji ropy naftowej, przetwórstwo chemiczne, chemię niskotonażową. Branża chemiczna stanowi ponad 18 proc. całości polskiego przemysłu. Wartość produkcji sprzedanej tej branży to około 488 mld zł. Branża zatrudnia ponad 34 tys. pracowników i tworzy ją około 13 tys. firm¹. Deloitte w raporcie poświęconym branży chemicznej wyróżnił kluczowe globalne i europejskie trendy, które będą miały wpływ na przemysł w najbliższych latach. Jednym z nich jest **dywersyfikacja łańcuchów dostaw, aby zmniejszyć koszty, ślad węglowy i zwiększyć odporność firm**. Producenci już teraz podchodzą do analizy swoich łańcuchów dostaw, przygotowując się do zmian legislacyjnych. Kluczowe w tym aspekcie jest odpowiednie zlokalizowanie oraz współpraca z firmami (głównie MŚP) w ramach łańcucha dostaw firmy w sposób taki, by osiągnąć cele dekarbonizacji, budując jednocześnie odporność i niezawodność firmy. W przyszłości przewiduje się zmiany portfeli produktów wynikające z wpływu czynników ESG, gospodarki obiegu zamkniętego, alternatywnych surowców i modyfikacji powiązań handlowych. W post-pandemicznej rzeczywistości sukces łańcuchów dostaw zależy od adaptacyjności, wydajności i odporności.²

1 Polskiej Izby Przemysłu Chemicznego, Problemy ważnej polskiej branży. „Potrzeba pilnego działania”.

2 Deloitte „2023 Chemical Industry Outlook”, s. 5.

Zatem potencjalne kwestie ESG dla firm w branży chemicznej mogą obejmować³:

E – Środowiskowe	S – Społeczne	G – Zarządzania
<ul style="list-style-type: none"> ■ Emisje gazów cieplarnianych i efektywność energetyczną procesów ■ Zarządzanie ryzykiem klimatycznym ■ Zużycie wody i zasobów naturalnych ■ Zrównoważone zarządzanie zasobami, surowcami, GOZ⁴ ■ Produkcja i zarządzanie odpadami chemicznymi, w tym niebezpiecznymi ■ Wpływ na bioróżnorodność i ekosystemy, w tym wpływ na jakość gleby i utratę jej składników pokarmowych w wyniku stosowania pestycydów chemicznych⁵ ■ Zanieczyszczenia⁶ 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Bezpieczeństwo i higiena pracy – zarządzanie ryzykiem wypadków ■ Warunki pracy – w tym ekspozycja na substancje niebezpieczne ■ Szkolenia pracowników (np. dotyczące bezpieczeństwa chemicznego) ■ Wpływ na lokalne społeczności i współpraca z interesariuszami ■ Działania na rzecz równości płci i różnorodności w miejscu pracy⁷ 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Zgodność z przepisami, w tym dotyczącymi bezpieczeństwa i zdrowia; substancjami niebezpiecznymi – compliance ■ Np. implementacja i przestrzeganie REACH⁸, CLP^{9,10}, implementacja systemów zarządzania zgodnych z normami np. ISO 14001 i ISO 45001 itp. ■ Zarządzanie łańcuchem dostaw (np. kodeks postępowania dla dostawców; zgodność dostawców z przepisami środowiskowymi i społecznymi) ■ Zarządzanie kwestiami reputacyjnymi firmy ■ Inwestycje w badania nad zrównoważonymi technologiami i procesami chemicznymi, w tym recyklingiem

Źródło: Opracowanie własne.

3 Autorzy zwracają uwagę na fakt, iż :

– Kategorie opracowane z wykorzystaniem proponowanych standardów vSME opisanych w części ESG „Krok po kroku”, jak również niektórych „pełnych ESRS”

– Ryzyka sektorowe nie ograniczają się do zagrożeń wymienionych w tabeli.

– Nie każde przedsiębiorstwo określi ryzyka odnoszące się do ich działalności w ten sam sposób.

4 **ESRS E5 Wykorzystywanie zasobów i GOZ.**

5 **ESRS E4 Bioróżnorodność i ekosystemy** – chodzi tutaj o wpływ na szczególnie rolnictwo – gdzie konieczne są cele dotyczące ograniczenia stosowania pestycydów chemicznych i zmniejszenie zużycia nawozów (zbieżne z politykami dotyczącymi eliminacji zanieczyszczeń) oraz zwiększenia powierzchni gruntów rolnych w UE przeznaczonych na rolnictwo ekologiczne. Choć pestycydy mogą znacząco przyczynić się do zwiększenia plonów i stabilności produkcji rolniczej, ich stosowanie niesie ze sobą również poważne ryzyko zdrowotne, środowiskowe i ekonomiczne. W celu osiągnięcia bezpieczeństwa żywnościowego, konieczne jest zrównoważone podejście, które uwzględnia zarówno korzyści, jak i potencjalne zagrożenia związane z używaniem pestycydów. <https://www.fao.org/agriculture/crops/thematic-sitemap/theme/pests/ipm/en/>

6 **ESRS E2 Zanieczyszczenie** - standard wpisuje się w szeroki kontekst regulacji unijnych dotyczących zanieczyszczeń i niebezpiecznych substancji. Są to m.in. systemy EMAS (Ekozarządzania i Audytu) - system certyfikacji środowiskowej wyróżniający organizacje spełniające najwyższe normy w zakresie ochrony środowiska; REACH - umożliwia ocenę i rejestrację substancji chemicznych, udzielanie zezwoleń i wprowadzanie ograniczeń na ich wykorzystywanie w produkcji i obrocie oraz obowiązki informacyjne w łańcuchu dostaw. Informacje na temat zanieczyszczeń są gromadzone w Europejskim Rejestrze Uwalniania i Transferu Zanieczyszczeń (E-PRTR); CLP - nakłada na wytwórców, importerów i dalszych użytkowników niebezpiecznych substancji chemicznych obowiązek odpowiedniego klasyfikowania, oznakowania i pakowania tych substancji przed wprowadzeniem do obrotu.

7 <https://polskiprzemysl.com.pl/przemysl-chemiczny/kobiety-w-przemysle-chemicznym/>

8 REACH umożliwia ocenę i rejestrację substancji chemicznych, udzielanie zezwoleń i wprowadzanie ograniczeń na ich wykorzystywanie w produkcji i obrocie oraz obowiązki informacyjne w łańcuchu dostaw.

9 CLP nakłada na wytwórców, importerów i dalszych użytkowników niebezpiecznych substancji chemicznych obowiązek odpowiedniego klasyfikowania, oznakowania i pakowania tych substancji przed wprowadzeniem do obrotu.

10 **ESRS E2 Zanieczyszczenie.**

Ślad węglowy a branża chemiczna

Produkcja – zagadnienie emisji gazów cieplarnianych oraz efektywności energetycznej procesów

Podobnie jak przemysł energetyczny, przemysł chemiczny – zwłaszcza petrochemiczny – jest uzależniony od paliw kopalnych i materiałów o wysokiej emisji gazów cieplarnianych. Konieczność transformacji energetycznej to szczególnie duże obciążenie dla sektorów energochłonnych i wysokoemisyjnych, a takim jest właśnie produkcja chemikaliów. Neutralność klimatyczna staje się jednak priorytetem, zmuszając przedsiębiorstwa do inwestowania w technologie i rozwiązania ograniczające emisję dwutlenku węgla¹¹. Podejście do tego problemu wymaga jednak **zintegrowanych działań**, obejmujących zarówno optymalizację procesów, jak i innowacje technologiczne oraz zarządzanie łańcuchem dostaw.¹²

Obniżanie śladu węglowego – firmy i produktów

Ślad węglowy produktu odnosi się do całkowitej ilości emisji gazów cieplarnianych (głównie CO₂), które są generowane na **różnych etapach jego cyklu życia**, od pozyskania surowców, przez produkcję, transport, użytkowanie, aż po utylizację. W branży chemicznej jest to szczególnie istotne ze względu na dużą intensywność energetyczną procesów chemicznych oraz znaczący udział tej branży w globalnych emisjach gazów cieplarnianych.

Znaczenie śladu węglowego produktu w kontekście omawianej branży może odnosić się m.in. do komponentów chemicznych, których produkcja często wiąże się z emisją dużych ilości gazów cieplarnianych, przekłada się bowiem na ślad węglowy innych branż. Produkty chemiczne, takie jak tworzywa sztuczne, kleje, farby, izolacje i inne materiały, są powszechnie stosowane w różnych sektorach przemysłu. Materiały chemiczne, takie jak polimery, pianki izolacyjne, powłoki ochronne i inne produkty chemiczne, znacząco przyczyniają się do wbudowanego śladu węglowego¹³ w branży budowlanej. Komponent ten stanowi więc też ważny element potencjalnej przewagi konkurencyjnej producentów chemikaliów i ich produktów chemicznych. Już teraz istnieje możliwość zmniejszenia śladu węglowego wybranych produktów poprzez wykorzystanie alternatywnych surowców i odnawialnych źródeł energii.

W całym przemyśle chemicznym istnieje pilna potrzeba dekarbonizacji¹⁴ szczególnie w łańcuchu dostaw. Obecnie przeważająca część emisji gazów cieplarnianych (GHG) w przemyśle wynika bowiem właśnie z zakresu 3¹⁵. Zwiększenie przejrzystości danych i dokładność kalkulacji na poziomie produktu jest kluczowym elementem wpływającym na emisję redukcji

11 Z Krajowego Planu Odbudowy (KPO), na cele klimatyczne zostanie przeznaczonych ponad 47% środków, a na cyfryzację ponad 20% środków. <https://pipc.org.pl/chemiczne-otwarcie-roku-2024-wyzwania-i-szanse-co-czeka-branze-w-najblizszych-miesiacach/>

12 <https://sciencebasedtargets.org/resources/files/SBTi-Chemical-Sector-Status-Report.pdf>

13 Odnosi się do emisji gazów cieplarnianych związanych z produkcją, transportem, instalacją i utylizacją materiałów używanych w budownictwie.

14 Specyfikacja śladu węglowego produktu i zakresu korporacyjnego 3.1 Rachunkowość i raportowanie emisji, CEFIC – European chemical industry council, czyli **Europejska Rada Przemysłu Chemicznego**. Organizacja reprezentująca producentów chemicznych w Europie. Cefic monitoruje nastroje w branży chemicznej i dostarcza informacji na temat produkcji, cen, handlu i innych aspektów tego sektora. https://www.tfs-initiative.com/app/uploads/2024/03/TfS_PCF_guidelines_2024_EN_pages-low.pdf

15 Zakres 3 (Scope 3) to emisje pośrednie wynikające z całego łańcucha dostaw, w tym od kontrahentów i dostawców. Dla wielu firm stanowi on często ponad 70% ich emisji.

w całym łańcuchu wartości. Kompleksowe wytyczne zredagowane przez CEFIC zawierają instrukcje dla firm, jak obliczać PCF (śląd węglowy produktu) w celu zapewnienia przejrzystości i dekarbonizacji całego łańcucha wartości.¹⁶

DOBRE PRAKTYKI Z BRANŻY

Strategia dekarbonizacji firmy Quemedita (wcześniej Ciech) realizowana jest od 2019¹⁷ roku. Obejmuje duże inicjatywy polegające m.in. na wprowadzeniu gazu do miksu energetycznego czy pozyskiwaniu pary z instalacji do termicznego przetwarzania odpadów, jak i mniejsze działania. Rozwijane są własne innowacyjne technologie, jak i oczekuje się na komercjalizację nowych rozwiązań, takich jak wykorzystanie wodoru, małych reaktorów jądrowych czy wydajnych magazynów energii. W ocenie firmy osiągnięcie całkowitej neutralności klimatycznej będzie wymagało zastosowania technologii, które obecnie nie zostały jeszcze wdrożone na skalę przemysłową.

DOBRE PRAKTYKI Z BRANŻY

Firma VITEX¹⁸ w swojej strategii ESG wskazała w części dot. „Zużycia energii i wydajności”, że zużycie prądu stanowi największą część emisji przedsiębiorstwa, podczas gdy energia cieplna odpowiada za ich znacznie mniejszą część. W związku z tym VITEX postawił sobie za cel strategiczny pokrycie swojego zapotrzebowania na energię elektryczną za pomocą Odnawialnych Źródeł Energii (OZE), gdyż, podobnie jak w Polsce, większość emisji wiąże się z emisją pośrednią (w oparciu o śląd węglowy krajowej sieci elektroenergetycznej, z której jest ona dostarczana). Już od 2011 roku zaczęto instalować systemy fotowoltaiczne (o mocy 750 kW na dachu jednego z ich zakładów produkcyjnych o powierzchni 10 000 m² oraz systemu o mocy 190 kW w obiekcie o powierzchni 2300 m²).

Zainstalowano też system sterowania i telemetrii dla urządzeń produkcyjnych, dzięki temu firma monitoruje zużycie energii elektrycznej w czasie rzeczywistym. W 2022 roku zamontowano centralę sterującą sprężarkami powietrza, zapewniając większą elastyczność w produkcji sprężonego powietrza. 90% istniejących lamp oświetleniowych wymieniono na energooszczędne we wszystkich obiektach firmy.

Zatem patrząc na dobre praktyki z branży, jednym ze sposobów wsparcia obniżenia emisyjności procesów jest dywersyfikacja źródeł energii i zwiększenie udziału energii odnawialnej. Inwestowanie w energię słoneczną, wiatrową i biotermalną służy zmniejszeniu zależności od paliw kopalnych i redukuje emisje gazów cieplarnianych w procesie produkcji. Jest to możliwe poprzez m.in.:

¹⁶ Measuring the emissions impact in the chemical sector: a guide on Product Carbon Footprint – cefic.org

¹⁷ Qemedita (wcześniej CIECH) zamierza zmniejszyć emisje CO₂ o 33% do 2026 roku w porównaniu do roku bazowego 2019. Zobowiązał się także do całkowitego wyeliminowania węgla z produkcji energii elektrycznej i cieplnej na potrzeby procesów produkcyjnych do 2033 roku. Częścią firmowej strategii energetyki jest redukcja emisji o 1/3 do 2026 roku. Osiągnięto to, zmniejszając stopniowo wykorzystanie wysokoemisyjnych paliw kopalnych.

¹⁸ Vitex, **VITEX zatrudnia 315 pracowników (ich doświadczenia są więc potencjalnie interesującym przykładem dla innych MŚP)**, 25% rynku w Grecji; jest firmą obecną na 20 rynkach. VITEX SA oferuje zintegrowane rozwiązania w zakresie farb architektonicznych (VITEX), kompozytowych systemów izolacji termicznej (VitexthTherm) i bitumicznych materiałów hydroizolacyjnych (Hermes). Sposób, w jaki napisany jest (dobrowolny) raport ESG, pokazuje, jak tego typu raportowania można używać w celu wykazania przewag konkurencyjnych wynikających ze zrównoważonego podejścia; Sustainable Development and Social Responsibility Report; https://www.vitex.gr/wp-content/uploads/2023/10/Vitex_EKE_2022_EN-1_compressed-1.pdf

- Wykorzystanie biomasy¹⁹ (czyli odnawialnego źródła energii²⁰, które podczas spalania emituje znacznie mniej CO₂ w porównaniu z paliwami kopalnymi). Biomasa może być przetwarzana na różne formy energii, takie jak ciepło, energia elektryczna czy biopaliwa. Może być spalana w kotłach przemysłowych do produkcji pary, która jest wykorzystywana do generowania energii elektrycznej oraz ciepła procesowego potrzebnego w zakładach chemicznych. Biomasa może być też przetwarzana na biopaliwa ciekłe, jak również służyć jako surowiec do produkcji różnorodnych chemikaliów biopochodnych, takich jak bioplastiki, biopolimery, alkohole, kwasy organiczne (np. kwas mlekowy) oraz inne związki chemiczne używane w przemyśle chemicznym²¹.

Innym sposobem jest dążenie do efektywności energetycznej poprzez wdrażanie technologii poprawiających efektywność energetyczną zakładów i procesów produkcyjnych w celu zmniejszenia zużycia energii, co przyczynia się do obniżenia kosztów operacyjnych i emisji. Może to obejmować modernizację sprzętu, wykorzystanie zaawansowanych technologii oraz poprawę zarządzania energią. Jest to możliwe poprzez m.in.:

- Rozwój i wykorzystanie chemikaliów pochodzenia biologicznego lub mniej szkodliwych dla środowiska. Może to obejmować biopolimery, zielone rozpuszczalniki oraz inne produkty chemiczne o niskim śladzie węglowym.
- Inwestycje w badania i rozwój nowych technologii, które mogą prowadzić do mniejszych emisji. Przykładem mogą być nowe katalizatory, procesy niskoemisyjne czy technologie przechwytywania i składowania CO₂ (CCS).²²
- Skracanie i optymalizacja łańcucha dostaw, co może zmniejszyć emisje związane z transportem (i jest korzystne dla lokalnie działających MŚP). Wybieranie bardziej ekologicznych metod transportu, takich jak kolej czy transport morski.
- Monitorowanie i kontrolowanie emisji gazów cieplarnianych w czasie rzeczywistym, aby identyfikować i eliminować źródła nieefektywności.
- Szkolenia i kampanie informacyjne dla pracowników na temat znaczenia redukcji śladu węglowego oraz promowanie praktyk zrównoważonego rozwoju.

19 Korzystanie z biomasy (czyli materii organicznej pochodzenia roślinnego lub zwierzęcego) musi być zgodne z politykami i regulacjami dotyczącymi zrównoważonego rozwoju oraz emisji. Firmy muszą śledzić i dostosowywać się do zmieniających się wymogów prawnych.

20 Biomasa może pochodzić z odpadów rolniczych, leśnych, a także przemysłowych. Wykorzystanie tych zasobów pomaga w zarządzaniu odpadami i promuje gospodarkę o obiegu zamkniętym.

21 Przykład z Qemetica – gdzie system Certyfikacji KZR INiG to zbiór wymagań, które muszą być spełnione, aby biomasa i produkcja energii z biomasy mogła być uznana za zgodną z kryteriami zrównoważonego rozwoju. Wymagania te dotyczą m.in. ograniczenia emisji gazów cieplarnianych generowanych w łańcuchu dostaw (począwszy od miejsca pochodzenia poprzez przetwórców biomasy, aż po producentów ciepła i/lub energii elektrycznej). Biorąc pod uwagę wymagania systemu KZR INiG, firma QEMETICA Soda Polska w łańcuchu dostaw pełni funkcję producenta ciepła na cele technologiczne i ciepłownicze. Raport zrównoważonego rozwoju 2023, str. 25; <https://qemetica.com/uploads/esg/raporty/raport-zrownowazonego-rozwoju-2023.pdf>

22 Np. projekty z Innovation Fund https://climate.ec.europa.eu/eu-action/eu-funding-climate-action/innovation-fund/innovation-fund-projects_en

ZALECENIA DLA MŚP

Temat śladu węglowego może wydawać się tematem skomplikowanym, tym bardziej, że w branży chemicznej ślad węglowy poszczególnych produktów jest kluczowy z punktu widzenia współpracujących branż. O raport śladu węglowego będą więc pytać w najbliższym czasie zarówno klienci końcowi, jak i odbiorcy – np. większe firmy z sektora budowlanego, których obowiązek raportowania wynikający z dyrektywy CSRD dotyczy bezpośrednio. Zmniejszanie śladu węglowego przez MŚP w branży chemicznej polega na wdrażaniu zintegrowanego podejścia obejmującego modernizację technologii używanych do produkcji, optymalizację procesów, inwestycje w odnawialne źródła energii, edukację pracowników. Przykłady z branży pokazują, że nawet mniejsze przedsiębiorstwa mogą skutecznie zredukować emisje gazów cieplarnianych i poprawiać swoją efektywność energetyczną poprzez strategiczne działania i innowacje technologiczne. Mając to na uwadze, warto jak najszybciej zacząć liczyć ślad węglowy firmy, wyciągnąć wnioski i dalej go monitorować. Znajomość i zrozumienie śladu węglowego stanowią bowiem pożyteczne narzędzie przynoszące korzyści zarówno dla firmy, jak i dla otoczenia. Spełnienie oczekiwań partnerów biznesowych przekłada się na utrzymanie korzystnych warunków handlowych lub nawet ich poprawę. Ostatecznie może też zdecydować o tym, które firmy w łańcuchu dostaw pozostaną.

Gospodarka obiegu zamkniętego a branża chemiczna. Podejście do zrównoważonego zarządzania zasobami oraz surowcami²³

Kwestie związane z wykorzystaniem zasobów i wdrażaniem obiegu zamkniętego mogą dla dużej części polskich firm stanowić wyzwanie. Jest to dziedzina, która jest coraz bardziej regulowana, a Polska ma opóźnienia we wdrażaniu niektórych przepisów unijnych²⁴. Ze względu na swoją specyfikę najniższymi wskaźnikami **odzysku** odpadów charakteryzują się: produkcja farmaceutyczna (24%) oraz **branża chemiczna** (26%).²⁵

Przejęcie z linearnego na cyrkularny model gospodarczy może oznaczać poważne zmiany w modelach biznesowych firm. Redefinicja modelu biznesowego wymaga również znacznego zacieśnienia **współpracy w ramach łańcucha wartości**.

Wdrażanie zasad gospodarki obiegu zamkniętego jest szczególnie ważne dla branż o wysokim zapotrzebowaniu na surowce oraz generujących znaczne strumienie odpadów. W planie działania UE dotyczącym gospodarki obiegu zamkniętego wymienione zostały następujące branże: elektronika i ICT; baterie, akumulatory i pojazdy; opakowania; tworzywa sztuczne; tekstylia, budownictwo i budynki; branża spożywcza. Działania związane z ograniczaniem opakowań będą miały duże znaczenie również dla producentów kosmetyków²⁶, chemii domowej oraz niektórych innych dóbr konsumpcyjnych.²⁷ **Cyrkularność i zrównoważony rozwój** są odpowiedzią na rosnącą świadomość ekologiczną i konieczność efektywniejszego

23 ESRS E5 Wykorzystywanie zasobów i GOZ

24 Np. dyrektywa ws. zmniejszenia wpływu niektórych produktów z tworzyw sztucznych na środowisko (tzw. SUP) została transponowana do polskiego systemu prawnego niemal dwa lata po terminie. Oczekiwane są krajowe przepisy dotyczące systemu kaucyjnego i rozszerzonej odpowiedzialności producenta (ROP).

25 https://www.pkobp.pl/media_files/c34091cf-a104-4b7e-a85f-0ac7875abd80.pdf

26 Niniejszy raport nie obejmuje specyficznej analizy, jaka byłaby konieczna dla części kosmetycznej branży.

27 Idem przypis 40.

zarządzania zasobami. Dążenie do **zamkniętego obiegu**²⁸ materiałów i **minimalizacji odpadów** to nie tylko wyzwanie, ale i szansa na innowacje.²⁹

Zatem efektywne zarządzanie zasobami oznaczać może w praktyce:

- **Optymalizację zużycia surowców** – rozumiane jako m.in. minimalizację odpadów i zwiększenie efektywności procesów produkcyjnych. Zmniejsza to potrzebę pozyskiwania i przetwarzania nowych surowców – procesów często związanych z wysokimi emisjami CO₂. Wykorzystanie surowców wtórnych także zmniejsza emisje z procesów ekstrakcji i rafinacji surowców pierwotnych.
- **Gospodarkę o obiegu zamkniętym (GOZ)** – czyli np. zamknięte obiegi materiałowe, wdrażanie zasad projektowania produktów, które mogą być łatwo recyklingowane lub ponownie używane, i zwiększanie wskaźników recyklingu i ponownego użycia materiałów chemicznych oraz wspieranie infrastruktury do zarządzania odpadami chemicznymi.
- **Poprawę zarządzania materiałami**, w tym zwiększenie efektywności produkcji i zmniejszenie strat materiałowych.
- **Redukcję odpadów poprzez** minimalizację ilości odpadów produkcyjnych poprzez ich recykling lub ponowne wykorzystanie, co ogranicza emisje związane z utylizacją odpadów (także metanu ze składowisk) i produkcją nowych materiałów.
- **Redukcję śladu węglowego i emisji** – poprzez inwestowanie w technologie, które redukują emisje w procesach produkcyjnych. GOZ w branży chemicznej ma potencjał znacznie zredukować ślad węglowy i emisje dzięki optymalizacji zużycia surowców, redukcji odpadów, wykorzystaniu energii odnawialnej oraz poprawie efektywności energetycznej.
- **Stosowanie narzędzi takich jak LCA (Analiza cyklu życia)**, ponieważ:
 - Pozwala ona na ocenę wpływu produktów chemicznych na środowisko na różnych etapach ich życia, począwszy od wydobycia surowców, poprzez produkcję, dystrybucję, użytkowanie aż po utylizację. Dzięki temu firmy chemiczne mogą identyfikować obszary, w których mogą wprowadzić zmiany w celu zmniejszenia negatywnego wpływu na środowisko.
 - Pomaga w identyfikacji bardziej efektywnych i ekologicznych procesów produkcyjnych poprzez porównanie różnych technologii i surowców oraz ocenę ich wpływu na środowisko. Pomaga też tym samym w decyzjach inwestycyjnych dotyczących innowacji czy substytutów.

28 ESRS E5 odnosi się konkretnie do wykorzystania zasobów i gospodarki o obiegu zamkniętym (GOZ) i jest jednym z kluczowych standardów dla branż takich jak chemiczna. Oznacza konieczność podejmowania konkretnych działań oraz raportowania w sposób szczegółowy na temat zarządzania zasobami i wdrażania zasad GOZ. Dlatego też duże koncerny zaczęły już progresywne działania w tym zakresie. Firma BASF wdraża systemy zamkniętego obiegu dla rozpuszczalników, które pozwalają na ich ponowne wykorzystanie w procesach produkcyjnych. Dodatkowo koncern zainwestował w technologie recyklingu chemicznego, które umożliwiają przetwarzanie odpadów plastikowych na surowce pierwotne. Podobnie firma Solvay, która inwestuje w technologie umożliwiające recykling odpadów przemysłowych oraz zwiększa efektywność energetyczną swoich zakładów produkcyjnych. Dodatkowo firma stosuje zasady zielonej chemii, aby zredukować emisje i zużycie nieodnawialnych surowców.

29 <https://pipc.org.pl/chemiczne-otwarcie-roku-2024-wyzwania-i-szanse-co-czeka-branze-w-najblizszych-miesiacach/>

- Niektóre przepisy wymagają³⁰ (np. w kontekście EPD – Environmental Product Declaration³¹), aby firmy chemiczne dostarczały oceny LCA swoich produktów przed wprowadzeniem ich na rynek. Pomoże to w zapewnieniu zgodności z przepisami dotyczącymi ochrony środowiska.
- LCA może być również narzędziem do zarządzania ryzykiem, pozwalając firmom na identyfikację potencjalnych zagrożeń dla środowiska związanych z ich produktami i procesami produkcyjnymi.

DOBRE PRAKTYKI Z BRANŻY

Zastosowanie Life cycle assessment (LCA) zarówno przez Selena FM S.A.,³² jak i firmę VITEX³³. Ocena cyklu życia – to ważne narzędzie dla oceny oraz wymiaru środowiskowego produktów i wspiera model gospodarki o obiegu zamkniętym na etapie rozwoju i w fazach produkcji. Kwestie ochrony środowiska i zrównoważonego rozwoju powstają w całym cyklu życia – w przypadku np. farb są to surowce stosowane w produkcji i procesie produkcyjnym aż do dystrybucji końcowej, ich wykorzystania i ostatecznej utylizacji. Dlatego tak ważne jest projektowanie produktów, które zapewniają np. dłuższą trwałość – czyli wydłużone okresy pomiędzy koniecznością przemalowywania powierzchni. Pozwala to w jak najmniejszym stopniu obciążać środowisko, a jednocześnie promuje zdrowie i bezpieczeństwo użytkowników.

Założenia Europejskiego Zielonego Ładu jasno wzmocniły trend w kierunku konieczności odnawiania budynków i dążenia do ich energooszczędności. Co dla branży chemii budowlanej stwarza potrzebę projektowania produktów o dłuższej żywotności i minimalnym wpływie na środowisko. Zrównoważone budownictwo to nie tylko wybór materiału czy komponentu budowlanego o niższym śladzie węglowym na etapie produkcji. Ważny jest jego ślad węglowy i wodny na etapie transportu, wbudowania, użytkowania i w końcu utylizacji, czyli w całym cyklu życia wyrobu.

ECO EPD – Deklaracja Środowiskowa Produktu – zapewnia rzetelne, sprawdzone metodologicznie i niezależnie zweryfikowane informacje dotyczące śladu środowiskowego produktów. Weryfikuje:

- zmniejszone emisje CO₂ w trakcie cyklu życia produktów, przyczyniając się w ten sposób do obniżonego śladu węglowego.
- ograniczone skutki stosowania plastiku dzięki zastosowaniu w opakowaniach materiałów pochodzących z recyklingu³⁴.

³⁰ Na przykład przepisy dotyczące oceny oddziaływania na środowisko (np. Ustawa o ocenie oddziaływania na środowisko (Art. 59)) mogą wymagać przeprowadzenia oceny środowiskowej dla niektórych projektów przemysłowych, w tym również w branży chemicznej.

³¹ EPD, czyli Deklaracja Środowiskowa Wyrobu (Environmental Product Declaration), jest typem III deklaracji środowiskowej zgodnie z normą ISO 14025. Deklaracje środowiskowe typu III są międzynarodowymi, niezależnymi i certyfikowanymi dokumentami, które dostarczają przejrzystych i wiarygodnych informacji o wpływie produktu na środowisko naturalne. Są one oparte na analizie cyklu życia produktu (Life Cycle Assessment, LCA), która obejmuje wszystkie etapy życia wyrobu od pozyskania surowców, przez produkcję, użytkowanie, aż po utylizację lub recykling. <https://epd.org.pl/>

³² Str 8. <https://selena.com/wp-content/uploads/2023/01/Zrownowazony-Rozwoj-Grupy-Selena.pdf>

³³ Str 18 Vitex_EKE_2022_EN-1_compressed-1.pdf

³⁴ Str 18 Vitex_EKE_2022_EN-1_compressed-1.pdf

ZALECENIA DLA MŚP

Wyzwania i możliwości wynikające z przejścia z procesów linearnych na cyrkularne wynikają nie tylko z przepisów. Wprowadzanie nowych, cyrkularnych modeli biznesowych jest szansą na wprowadzenie nowych, bardziej zrównoważonych praktyk – GOZ jest swoistym narzędziem, wspierającym wiele aspektów koniecznych do osiągnięcia zrównoważonego rozwoju. **MŚP** znajdujące się w łańcuchach dostaw dużych firm zaczynają odczuwać presję dotyczącą dostosowania się do nowych wymogów, choć na ten moment, z uwagi na to, że znajdują się na początku drogi do zrównoważonego rozwoju, większe firmy deklarują pomoc dla swoich dostawców w dokonywaniu koniecznych zmian. Wdrażane są np. kodeksy postępowania dla dostawców; sprawdzana jest zgodność dostawców z przepisami środowiskowymi i społecznymi, dostawcy oceniani są pod kątem ryzyk związanych ze zmianami klimatycznymi, aby zapewnić ciągłość dostaw surowców. Konieczność zacieśnienia współpracy w ramach łańcucha wartości jest kluczowa, także dla budowania przewagi konkurencyjnej firmy, jak i całej branży, a MŚP będące częścią łańcucha dostaw dużych firm muszą być przygotowane na dostosowanie się do wymogów partnerów biznesowych. Współpraca z nimi może też przynieść wsparcie w realizacji tych celów.³⁵

BHP w branży chemicznej

Zagrożenia chemiczne w miejscu pracy obejmują ryzyka zdrowotne (podrażnienia, uczulenia, nowotwory) i fizyczne (łatwopalność, wybuchy). Każdy pracownik jest odpowiedzialny za bezpieczeństwo w zakładach chemicznych, co wymaga odpowiedniego sprzętu, znajomości chemikaliów i procedur.³⁶ Pierwszym krokiem w celu zwiększenia bezpieczeństwa na terenie zakładu jest przeprowadzenie oceny ryzyka zawodowego w celu identyfikacji zagrożeń w miejscu pracy oraz zapewnienia odpowiednich i wystarczających środków profilaktycznych podczas pracy³⁷ z takimi zagrożeniami.³⁸

Krok 1 – Ocena ryzyka.

Podczas identyfikacji zagrożeń chemicznych należy uwzględnić stosowane odczynniki, chemikalia oraz substancje powstające w procesach produkcyjnych, jak dymy spawalnicze. Trzeba ocenić przechowywanie i ilości składowanych chemikaliów oraz sposób usuwania odpadów. Ważne jest uwzględnienie wszystkich materiałów, na które narażeni są pracownicy (takich jak: kleje, oleje, materiały konserwacyjne, ogrodnicze, do uzdatniania wody i środki czyszczące). Należy sprawdzić, czy substancje podlegają ograniczeniom lub upoważnieniom REACH. Dostawca chemikaliów musi dostarczyć kartę charakterystyki,

35 Na przykład firma Qemetica ocenia (poprzez składane deklaracje, a także audyty) swoich partnerów biznesowych: dostawców, wykonawców, dystrybutorów, odbiorców, sprzedawców, usługodawców, innych kontrahentów oraz podmiotów pod kątem zrównoważonego rozwoju i odpowiedzialnie prowadzonego biznesu, a obszary kodeksu partnera biznesowego obejmują zagadnienia ESG m.in. od bezpieczeństwa i higieny pracy, poprzez ślad węglowy po przestrzeganie przepisów środowiskowych i minimalizację ryzyk – związanych z zarządzaniem wodą czy odpadami).

36 Dyrektywa w sprawie czynników rakotwórczych, mutagenów lub substancji reprotoksycznych (dyrektywa 2004/37/WE, CMRD od 9 marca 2022 r.) określa minimalne wymagania dotyczące ochrony pracowników przed ryzykiem dla ich zdrowia i bezpieczeństwa, które wynika lub może wynikać z narażenia na czynniki rakotwórcze, mutageny lub substancje reprotoksyczne podczas pracy.

37 Dyrektywa w sprawie środków chemicznych (dyrektywa 98/24/WE) określa minimalne wymagania dotyczące ochrony pracowników przed zagrożeniami dla ich bezpieczeństwa i zdrowia, które powstają lub mogą powstać w wyniku oddziaływania czynników chemicznych w miejscu pracy lub stosowania środków chemicznych w miejscu pracy.

38 Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z 26 września 1997 r. w sprawie ogólnych przepisów bezpieczeństwa i higieny pracy (t.j. w Dz.U. z 2003 r. nr 169 poz. 1650 z późn. zm.).

zawierającą informacje o bezpieczeństwie, postępowaniu w sytuacjach awaryjnych oraz limitach narażenia zawodowego.

Krok 2 – Rozważenie, kto z grupy pracowników może mieć kontakt z substancjami chemicznymi.

Warto zwrócić uwagę, że niektórzy pracownicy mogą wymagać specjalnej uwagi. Na przykład poprzez potrzeby językowe pracowników zagranicznych, potencjalne narażenie pracowników w ciąży itd. O ile pracodawca jest odpowiedzialny za przeprowadzenie oceny ryzyka, pracownicy również powinni być zaangażowani w procedurę.

Krok 3 – Ocena ryzyka i podjęcie decyzji w sprawie środków zapobiegawczych.

Należy ocenić, jakie środki ochronne są już w użyciu, oraz rozważyć wprowadzenie dodatkowych środków ostrożności. Można podjąć decyzję o wyeliminowaniu danej substancji lub zastąpieniu jej mniej niebezpiecznym odpowiednikiem. Alternatywnie, można wprowadzić zabezpieczenia zbiorowe poprzez eliminację zagrożenia, na przykład stosując obudowy oraz miejscowe systemy wentylacyjne.

Krok 4 – Próba zorganizowania pracy w sposób umożliwiający zmniejszenie liczby pracowników, którzy mogą być narażeni na działanie substancji chemicznych.

Dobór środków ochrony indywidualnej

Na podstawie przeprowadzonej oceny ryzyka zawodowego należy dobrać odpowiednio środki ochrony indywidualnej. Należy je dostosować do substancji chemicznych, które występują na danym stanowisku pracy. Trzeba przy tym pamiętać, że środki chroniące przed kwasami niekoniecznie muszą być równie skuteczne w przypadku innych substancji chemicznych.

Do podstawowych środków ochrony indywidualnej w zakładach chemicznych należą:

- ochrona oczu: gogle, okulary ochronne, przyłbice,
- ochrona dróg oddechowych: aparaty oddechowe, maski ochronne,
- odzież ochronna: fartuchy, kombinezony, rękawice, buty.³⁹

W przypadku, kiedy firma zatrudnia osoby dotknięte niepełnosprawnością, ogólne wymagania dotyczące pomieszczeń i stanowisk pracy z substancjami chemicznymi i ich mieszaninami dostępne są pod linkiem: <https://www.ciop.pl/CIOPortalWAR/file/75824/Ramowe-wytyczne-2014-Rozdzial-9-Czynniki-chemiczne.pdf>

³⁹ Rozporządzenie Ministra Zdrowia z 30 grudnia 2004 r. w sprawie bezpieczeństwa i higieny pracy związanej z występowaniem w miejscu pracy czynników chemicznych (t.j. w Dz.U. z 2016 r. poz. 1488).

DOBRE PRAKTYKI Z BRANŻY

Firma Vitex opracowała System Zarządzania Bezpieczeństwem i Higieną Pracy, certyfikowany normą ISO 45001:2018, w celu:

- Identyfikacji, oceny oraz systematycznego i skutecznego zarządzania zagrożeniami dla zdrowia i bezpieczeństwa w miejscu pracy oraz w celu zapobiegania wypadkom lub chorobom zawodowym.
- Podnoszenia świadomości pracowników na temat znaczenia kwestii bezpieczeństwa i higieny pracy.
- Udoskonalania systemów i procedur oceny zagrożeń w celu eliminacji wypadków przy pracy.
- Ciągłej poprawy bezpiecznych warunków pracy w pomieszczeniach i na stanowiskach pracy.

ZALECENIA DLA MŚP

Małe i średnie przedsiębiorstwa mają te same obowiązki co duże przedsiębiorstwa i nie mogą być zwolnione z jakichkolwiek wymogów w zakresie bezpieczeństwa chemicznego i bezpieczeństwa pracowników w tym zakresie. Zatem w pierwszej kolejności firma powinna uwzględnić wszystkie chemikalia i substancje powstające w procesach produkcyjnych i sprawdzić ich zgodność z rozporządzeniem REACH oraz zapoznać się z kartami charakterystyki substancji chemicznych. Należy ustalić, które grupy pracowników mogą być narażone na kontakt z substancjami chemicznymi, i uwzględnić ich specjalne potrzeby. Konieczne jest wdrożenie odpowiednich środków ochronnych, takich jak eliminacja niebezpiecznych substancji i stosowanie zabezpieczeń zbiorowych i indywidualnych. Przedsiębiorstwa muszą organizować pracę w sposób minimalizujący narażenie pracowników na substancje chemiczne i wdrażać dobre praktyki w transporcie i przechowywaniu chemikaliów.

Toksyczne chemikalia – nowe wytyczne. CLP oraz REACH

Zarządzanie ESG w zakresie bezpieczeństwa produktów i substancji niebezpiecznych poprzez implementację i przestrzeganie REACH, CLP czy implementację systemów zarządzania zgodnych z normami m.in. ISO 14001 i ISO 45001 służy dwóm głównym celom: ochrony środowiska i zdrowia ludzi. Dlatego rozporządzenie w sprawie klasyfikacji, oznakowania i pakowania⁴⁰ opiera się na Globalnym Zharmonizowanym Systemie Klasyfikacji i Oznakowania (GHS) i ma na celu zapewnienie wysokiego poziomu ochrony zdrowia oraz środowiska, a także swobodny przepływ substancji, mieszanin i produktów. Jednym z najważniejszych celów CLP jest ustalenie, czy dana substancja lub mieszanina wykazuje właściwości pozwalające zaklasyfikować ją jako stwarzającą zagrożenie. W tym kontekście klasyfikacja jest punktem wyjściowym dla przekazywania informacji o zagrożeniach.

Wypracowywany na poziomie Parlamentu Europejskiego i Rady konsensus w sprawie zmiany rozporządzenia w sprawie klasyfikacji, oznakowania i pakowania chemikaliów⁴¹ (tzw. rozporządzenie CLP) służy lepszej identyfikacji i klasyfikacji niebezpiecznych chemikaliów⁴², poprawie sposobu informowania na temat zagrożeń chemicznych oraz wyeliminowania ewentualnych luk prawnych i niespójności w tym zakresie.

Co to oznacza w praktyce? Przede wszystkim zaktualizowanie zasad klasyfikacji mieszanin wieloskładnikowych (MOCS), lepszą ochronę konsumentów przy sprzedaży internetowej chemikaliów, lepsze oznakowanie niebezpiecznych chemikaliów, przyznanie Komisji uprawnień do sporządzania wniosków związanych z klasyfikacją substancji niebezpiecznych, wprowadzenie możliwości korzystania z etykiet rozkładanych i cyfrowych, jak również sprzedaż chemikaliów luzem do wielorazowych opakowań.⁴³ Zmiany te będą skutkowały powstaniem nowych obowiązków, chociażby w zakresie zaktualizowania istniejących etykiet produktów.⁴⁴

Kiedy nowe przepisy wejdą w życie? Dla nowych substancji zastosowanie rozporządzenia **CLP będzie obowiązywało od 1 maja 2025 roku, a dla już istniejących od 1 listopada 2026 roku. W zakresie mieszanin nowych obowiązki wejdą w życie 1 maja 2026, a dla już istniejących 1 maja 2028.** Mimo że wskazane terminy wydają się odległe, to spełnienie obowiązków wynikających z przepisów może być dla wielu podmiotów

40 (ang. Classification, Labelling and Packaging, CLP) ((WE) nr 1272/2008)

41 5 grudnia 2023 roku zostało osiągnięte tymczasowe porozumienie pomiędzy Parlamentem Europejskim a Radą w sprawie zmiany rozporządzenia z dnia 16 grudnia 2008 roku w sprawie klasyfikacji, oznakowania i pakowania chemikaliów (tzw. rozporządzenia CLP).

42 Jednocześnie zostało już wydane rozporządzenie KE, które wprowadziło do rozporządzenia CLP m.in. trzy nowe klasy zagrożenia:

- zaburzenie funkcjonowania układu hormonalnego (ED) w odniesieniu do zdrowia ludzi (HH) lub środowiska (ENV)
- właściwości substancji trwałych, wykazujących zdolność do bioakumulacji i toksycznych (PBT) lub bardzo trwałych i wykazujących bardzo dużą zdolność do bioakumulacji (vPvB)
- właściwości substancji trwałych, mobilnych i toksycznych (PMT) lub bardzo trwałych, bardzo mobilnych (vPvM).

43 4 października 2023 roku Parlament Europejski przyjął poprawki do wniosku dotyczącego rozporządzenia CLP, które w szczególności dotyczą:

- substancji i mieszanin niebezpiecznych oraz określenia klas zagrożenia
- identyfikacji i badania dostępnych informacji na temat mieszanin
- identyfikatorów produktów
- ogólnych zasad dotyczących etykietowania
- procedury harmonizacji klasyfikacji i oznakowania substancji
- prawa do żądania podjęcia działań przez właściwe organy i Komisję
- reklamy
- dostosowania do postępu technicznego.

44 Magazyn „Polska Chemia” 1/2024.

problematyczne (w tym dla MŚP znajdujących się w łańcuchu dostaw) ze względu na dostępność danych.

Obowiązek zgłaszania na mocy rozporządzenia CLP wymaga umieszczenia przez wytwórców i importerów informacji dotyczących klasyfikacji i oznakowania substancji wprowadzanych przez nich do obrotu w wykazie C&L prowadzonym przez ECHA. Dostępna **baza danych** zawierająca informacje na temat klasyfikacji i oznakowania zgłoszonych i zarejestrowanych substancji, przekazana przez producentów i importerów zawiera również spis zharmonizowanych klasyfikacji⁴⁵ oraz nazwy zharmonizowanych substancji przetłumaczone na wszystkie języki UE: <https://echa.europa.eu/pl/information-on-chemicals/cl-inventory-database>

Celem rozporządzenia REACH jest poprawa ochrony zdrowia ludzkiego i środowiska przed zagrożeniami, jakie mogą stwarzać chemikalia przy jednoczesnym zwiększeniu konkurencyjności przemysłu chemicznego w UE. Promuje ono również alternatywne sposoby oceny zagrożeń stwarzanych przez substancje w celu zmniejszenia liczby badań na zwierzętach. **Zasadniczo REACH ma zastosowanie do wszystkich substancji chemicznych – nie tylko stosowanych w procesach przemysłowych, ale także w naszym codziennym życiu, na przykład w produktach czyszczących, farbach, a także w wyrobach takich jak ubrania, meble i urządzenia elektryczne.** Dlatego rozporządzenie to ma wpływ na funkcjonowanie większości firm w całej UE⁴⁶. REACH ustanawia procedury gromadzenia i oceny informacji o właściwościach i zagrożeniach związanych z substancjami. Zgodnie z rozporządzeniem firmy są objęte obowiązkiem zarejestrowania substancji (lub mieszaniny), z którą pracują. Aby to zrobić, muszą uprzednio wejść w dialog z pozostałymi podmiotami z branży, które tę samą substancję chcą zarejestrować. ECHA przyjmuje i ocenia poszczególne rejestracje pod kątem ich zgodności z przepisami, a państwa członkowskie UE oceniają wybrane substancje w celu wyjaśnienia początkowych obaw dotyczących zdrowia ludzi lub zagrożeń dla środowiska⁴⁷.

45 Tabele 3.1 i 3.2 załącznika VI do rozporządzenia CLP.

46 European Chemical Agency, „Czym jest rozporządzenie REACH?”, <https://echa.europa.eu/pl/regulations/reach/understanding-reach>

47 Organy i komitety naukowe ECHA oceniają, czy można zarządzać ryzykiem związanym z substancjami. Jeśli jest to niemożliwe, organy mogą wprowadzić zakaz stosowania substancji niebezpiecznych. Mogą również zdecydować o ograniczeniu zastosowania lub uzależnieniu go od uprzedniego uzyskania zgody.

Wpływ REACH na firmy

REACH wpływa na funkcjonowanie znacznej liczby firm z wielu sektorów – nawet tych, których przedstawiciele mogą nie myśleć o sobie jako o mających związek z chemikaliami⁴⁸. Głównymi założeniami i celem rozporządzenia (oraz jego aktualnej rewizji⁴⁹) jest:

- zbieranie informacji na temat chemikaliów, które dotychczas nie były objęte wymogiem rejestracji,
- usprawnienie dotychczas istniejących procedur rejestracyjnych,
- zwiększenie wymogów informacyjnych dla niektórych substancji, w szczególności zaburzających funkcjonowanie układu hormonalnego (ED), (innych) substancji o krytycznych właściwościach niebezpiecznych, w tym wpływających na układ nerwowy i układ odpornościowy oraz substancji o niskim tonażu,
- stopniowe ograniczenie / zakaz stosowania substancji rakotwórczych, mutagennych lub toksycznych dla rozrodczości (CMR), trwale wykazujących zdolność do bioakumulacji (PBT/vPvB), zaburzających układ hormonalny (ED) czy też neurotoksycznych z produktów konsumenckich, a także zastosowań profesjonalnych,
- ujednoczenie kontroli w państwach członkowskich.

Na stronie ECHA znaleźć można listę substancji chemicznych, które wymagają udzielenia zezwolenia na ich wykorzystanie przez firmy: <https://echa.europa.eu/pl/authorisation-list> oraz wykaz ograniczeń dla substancji, grup substancji lub substancji w mieszaninie wynikających z REACH: <https://echa.europa.eu/pl/substances-restricted-under-reach>

⁴⁸ Zasadniczo w ramach REACH można pełnić jedną z następujących ról:

- Producent: Jeśli jest się wytwórcą chemikaliów, na własny użytek albo dla innych ludzi (nawet na eksport), mogą pojawić się ważne obowiązki w ramach REACH.
- Importer: Jeśli prowadzi się zakupy towarów spoza UE/EOG, prawdopodobne są obowiązki wynikające z REACH. Może to dotyczyć pojedynczych chemikaliów, mieszanin do dalszej sprzedaży lub produktów gotowych, takich jak ubrania, meble lub wyroby z tworzyw sztucznych.
- Dalsi użytkownicy: Większość firm stosuje chemikalia, czasem nawet nie zdając sobie z tego sprawy, dlatego jeśli w działalności przemysłowej lub zawodowej ktoś zajmuje się chemikaliami, musi sprawdzić, jakie ma obowiązki. W ramach REACH nakładane są niektóre obowiązki.
- Przedsiębiorstwa z siedzibą poza UE: Przedsiębiorstw z siedzibą poza UE nie dotyczą obowiązki wynikające z REACH, nawet jeśli eksportują swoje produkty na obszar celnego Unii Europejskiej. Odpowiedzialność za spełnienie obowiązków wynikających z REACH, takich jak rejestracja, spoczywa na importerach z siedzibą w Unii Europejskiej lub na wyłącznym przedstawicielu producenta nieunijnego z siedzibą w Unii Europejskiej.

⁴⁹ Rewizja REACH została niewątpliwie „odłożona na półkę”. Zmiana tego aktu nie pojawiła się bowiem w planie prac Komisji na rok 2024 i zapewne nie powróci co najmniej do kolejnej kadencji Komisji. Zgodnie z informacjami przedstawionymi przez KE, wejście w życie zmian przewiduje się na 2025 – 27 rok, jednak można spodziewać się w tym względzie opóźnienia.

ZALECENIA DLA MŚP

Przedsiębiorstwa każdej wielkości są odpowiedzialne za produkty chemiczne, które wprowadzają do obrotu na wspólnym rynku UE. Dostępnych jest wiele materiałów i narzędzi, pomocnych w nawigowaniu przepisów europejskich. Swoje produkty zarejestrowały już w Europejskiej Agencji Chemikaliów (ECHA⁵⁰) tysiące przedsiębiorstw, w tym wiele MŚP. Ponadto, na podstawie rozporządzeń REACH i CLP oraz rozporządzenia w sprawie produktów biobójczych małe i średnie przedsiębiorstwa mogą skorzystać z niższych opłat rejestracyjnych. Zniżki zależą od wielkości przedsiębiorstwa zgodnie z definicją mikro, małych i średnich przedsiębiorstw⁵¹, zawartą w zaleceniu Komisji 2003/361/WE. Wskazówki, w jaki sposób określić kategorię przedsiębiorstwa w celu otrzymania uprawnionej ulgi: <https://echa.europa.eu/pl/support/small-and-medium-sized-enterprises-smes/sme-fees-under-reach-and-clp>

PFAS, czyli związki per- i polifluoroalkilowe PFAS to rodzina syntetycznych związków chemicznych, zawierających silne wiązania węgiel-fluor. Są odporne na rozkład, przez co pozostają w środowisku, przemieszczając się na duże odległości. Zanieczyszczają wody gruntowe, powierzchniowe i glebę. Oczyszczanie jest trudne i kosztowne. Dalsze uwalnianie PFAS spowoduje ich kumulację w środowisku, wodzie pitnej i żywności.⁵²

Obecnie trwają prace nad wprowadzeniem uniwersalnego ograniczenia w zakresie produkcji, wprowadzania do obrotu⁵³ i stosowania związków per- i polifluoroalkilowych (PFAS).⁵⁴ W propozycji przedstawiono 14 głównych kategorii zastosowań PFAS oraz 78 szczegółowych zastosowań w ramach grup, ale ograniczenia miałyby dotknąć co do zasady wszystkie PFAS, nawet te, które nie zostały ujęte we wniosku wspomnianych państw.⁵⁵

PRZYKŁADOWE ZASTOSOWANIE PFAS

■ Procesy przemysłowe	■ Produkty metalowe i galwanizacja	■ Elektronika i półprzewodniki	■ Sprzęt medyczny
■ Piany gaśnicze	■ Gazy fluorowane (np. sprzęt chłodniczy, pompy ciepła, klimatyzacja)	■ Sektor energetyczny	■ Kosmetyki
■ Tekstylia	■ Transport, motoryzacja, lotnictwo	■ Produkty budowlane	■ Mieszanki konsumenckie
■ Materiały do kontaktu z żywnością, w tym opakowania		■ Ropa naftowa i górnictwo	■ Wosk narciarski
		■ Smary	■ Inne

Źródło: Magazyn Polska Chemia, wydanie 1/2023

50 Źródło: https://european-union.europa.eu/institutions-law-budget/institutions-and-bodies/search-all-eu-institutions-and-bodies/european-chemicals-agency-echa_pl

51 Zalecenie Komisji 2003/361/WE stanowi jedyną autentyczną podstawę do określania warunków kwalifikacji przedsiębiorstwa jako mikro, małe lub średnie.

52 Next steps for PFAS restriction proposal, 13 March 2024 <https://echa.europa.eu/-/next-steps-for-pfas-restriction-proposal>

53 We wniosku zaproponowano dwa scenariusze ograniczeń (RO1 i RO₂), z możliwością wprowadzenia przy RO₂ pewnych czasowych derogacji w zależności czy alternatywy dla tych substancji są dostępne, ale wymagają opracowania na skalę przemysłową albo zostaną opracowane w przyszłości. W obu scenariuszach przewiduje się wprowadzenie 18-miesięcznego okresu przejściowego.

54 Na skutek wniosku złożonego w styczniu 2023 roku przez Niemcy, Holandię, Szwecję, Danię i Norwegię w oparciu o Aneks XV REACH. 25 września 2023 roku zakończyły się sześciomiesięczne konsultacje w tym zakresie, które wzbudziły wyjątkowo duże zainteresowanie i to nie tylko podmiotów z krajów członkowskich, ale i spoza UE. Obecnie ECHA omawia plan najlepszej oceny wniosku z pięcioma krajami (wnioskodawcami). Po jego opracowaniu, zostanie on podany do publicznej wiadomości.

55 We wniosku zaproponowano dwa scenariusze ograniczeń (RO1 i RO₂), z możliwością wprowadzenia przy RO₂ pewnych czasowych derogacji w zależności czy alternatywy dla tych substancji są dostępne, ale wymagają opracowania na skalę przemysłową albo zostaną opracowane w przyszłości. W obu scenariuszach przewiduje się wprowadzenie 18-miesięcznego okresu przejściowego.

Regulacja ta z pewnością może wywrzeć znaczący wpływ nie tylko na branżę chemiczną, ale także na inne sektory. Wciąż trwają dyskusje nad ostatecznym kształtem przepisów⁵⁶. Niezależnie od tego toczą się również prace nad ograniczeniem zastosowania PFAS w pianach gaśniczych. Co istotne, dążenie do ograniczeń tych substancji wpisuje się w kierunki zmian, które widoczne są też w krajach spoza UE, w tym m.in. w poszczególnych stanach USA czy też Nowej Zelandii, która wprowadziła zakaz ich użycia w kosmetykach.⁵⁷

ZALECENIA DLA MŚP

Mimo że regulacja wciąż jest w trakcie przygotowania, to niewątpliwie w przeciągu kilku lat zostaną wprowadzone liczne ograniczenia w zakresie wprowadzania do obrotu i stosowania związków PFAS. Można się spodziewać, że wymogi zostaną nałożone na wszystkie podmioty działające w sektorze chemicznym – zarówno duże przedsiębiorstwa, jak i mikro, małe i średnie firmy. Zatem przedsiębiorstwa będą zmuszone w dalszej perspektywie do zaprzestania używania PFAS w określonych produktach i procesach zgodnie z przepisami unijnymi oraz będą musiały znaleźć alternatywne substancje lub technologie oraz konieczne będzie dostosowanie procesów produkcyjnych, co może wymagać inwestycji w nowe technologie. Rekomendowane jest, aby przedsiębiorstwa na bieżąco śledziły zmiany w przepisach dotyczących PFAS, aby zapewnić zgodność z najnowszymi wymaganiami prawnymi.

Podsumowanie

Zielona transformacja to duże wyzwanie, wymagające realistycznych polityk i odpowiednich zasobów. Jest to także duża szansa na transformację i poprawę konkurencyjności dla MŚP. Wdrożenie bezpieczeństwa opiera się na ocenie ryzyka zgodnie z REACH, ale sektor stara się przekraczać minimalne wymogi, zmniejszając ryzyko toksykologiczne i wspierając gospodarkę obiegu zamkniętego.⁵⁸

⁵⁶ Szacuje się, że pierwsze decyzje w odniesieniu do jej wprowadzenia mogłyby być podjęte już w 2025 roku, wówczas ograniczenie mogłoby być wykonalne w 2026/2027 roku (przy czym zastosowanie derogacji może odłożyć jej skutek w czasie).

⁵⁷ Polska Chemia. Magazyn Polskiej Izby Przemysłu Chemicznego „REGULACYJNA MAPA DROGOWA – CO PRZYNIESIE TEN ROK?”.

⁵⁸ Polska Izba Przemysłu Chemicznego. CSS W PIGUŁCE obowiązk, szanse i ryzyka wynikające ze strategii ds. zrównoważonych chemikaliów, s. 20.

R O Z D Z I A Ł 9

JAK SFINANSOWAĆ TRANSFORMACJĘ ESG W FIRMIE?

Autorka rozdziału:

Zofia Piwowarek

Ekspertka Instytutu Zrównoważonego Rozwoju i Środowiska,
Uczelnia Łazarskiego

Komentarze:

Agnieszka Hrynkiewicz-Sudnik

Dyrektorka Konsultingu, Ayming Polska

Tycjan Bielecki

Dyrektor Zarządzający obszarem ESG i Ekosystemów
Rozwiązań dla Domu w Santander Bank Polska S.A.

Mariusz Włodarczyk

Dyrektor zarządzający i prokurent w Santander Leasing S.A.

FENG, ulgi, kredyt ekologiczny

Agnieszka Hrynkiewicz-Sudnik,
Dyrektor Konsultingu, Ayming Polska

W niedawno przeprowadzonym przez nas badaniu stanowiącym podstawę raportu „Biznes w równowadze: Jak przyspieszyć transformację ESG” zapytaliśmy firmy zatrudniające powyżej 250 osób o to, skąd biorą środki na zrównoważoną transformację. Choć większość z nich nadal opiera się na funduszach własnych, udało nam się zaobserwować także zainteresowanie zewnętrznymi źródłami finansowania. Instrumenty dotacyjne, wykorzystywane przez 62% przedsiębiorstw, oraz kredyt ekologiczny, który wybrało 57% firm, są najczęściej wskazywanymi narzędziami w finansowaniu projektów ESG.

Podatkowe ulgi na badania i rozwój oraz na działalność CSR są równie popularne. Ich wykorzystanie przez odpowiednio 52% i 51% firm podkreśla, jak polityka podatkowa może wspierać przedsiębiorczość nie tylko w zakresie rozwoju innowacji, ale również w budowaniu środowiskowej oraz społecznej odpowiedzialności.

W kontekście finansowania działań związanych z transformacją ESG, MŚP nie mają takiej elastyczności finansowej jak większe podmioty, które często opierają się na środkach wewnętrznych dzięki swoim większym budżetom.

Poniżej przedstawiamy przegląd kluczowych rozwiązań, które już teraz warto wdrożyć w strategię finansowania. Są one nie tylko odpowiedzią na wymogi związane z dyrektywą CSRD, ale także pomagają wyjść naprzeciw oczekiwaniom partnerów biznesowych. Instrumenty te, choć obecnie popularne wśród dużych firm zatrudniających ponad 250 pracowników, mogą okazać się jeszcze korzystniejsze dla mniejszych podmiotów, dla których każda inwestycja jest dużym wyzwaniem.

Fundusze Europejskie dla Nowoczesnej Gospodarki – Kredyt Ekologiczny

Kredyt ekologiczny jest dedykowany mikro-, małym, średnim i small, mid-caps przedsiębiorstwom działającym na terenie Polski. Oferuje wsparcie finansowe w realizacji inwestycji proekologicznych. Program ma za zadanie przyczynić się do podniesienia efektywności energetycznej i ograniczenia negatywnego wpływu działalności gospodarczej na środowisko naturalne. Fundusze mogą być alokowane na różnorodne przedsięwzięcia, w tym na termomodernizację infrastruktury, implementację systemów wykorzystujących odnawialne źródła energii, a także na modernizację urządzeń i linii produkcyjnych w celu zwiększenia ich efektywności energetycznej.

Warunkiem uzyskania dofinansowania jest wykonanie audytu energetycznego, który ma na celu nie tylko weryfikację planowanych efektów, ale również analizę ekonomiczną przedsięwzięcia. Audyt ten jest niezbędny w kontekście oceny zasadności inwestycji oraz jej potencjalnego wpływu na redukcję kosztów operacyjnych firmy. Wyniki audytu muszą wykazać, że realizowane przedsięwzięcie zapewni co najmniej 30-procentową poprawę efektywności energetycznej, co jest kluczowe dla zatwierdzenia finansowania.

FENG – ścieżka SMART

Program dotacyjny dedykowany zarówno MŚP, jak i dużym firmom, stanowi element wsparcia inicjatyw w obszarze Krajowych Inteligentnych Specjalizacji (KIS 3). Obejmuje on biotechnologiczne i chemiczne procesy, bioprodukty, produkty chemii specjalistycznej oraz innowacje w dziedzinie inżynierii środowiska. Dotacje te oferują możliwość finansowania nawet do 85% kosztów kwalifikowanych, które są związane m.in. z opracowywaniem i wdrażaniem (bio)technologicznych procesów produkcyjnych, tworzeniem innowacyjnych produktów w wyżej wymienionych dziedzinach, jak również zastosowaniem nowoczesnych technologii służących ochronie środowiska. To szansa dla przedsiębiorstw na rozwój zaawansowanych projektów badawczo-rozwojowych oraz wprowadzenie na rynek nowatorskich rozwiązań, które przyczynią się do wzrostu innowacyjności i konkurencyjności polskiej gospodarki.

Ulga B+R

Ulga badawczo-rozwojowa to narzędzie podatkowe dostępne dla wszystkich przedsiębiorców w Polsce, którzy prowadzą działalność badawczo-rozwojową (B+R) i są płatnikami podatku dochodowego od osób fizycznych (PIT) lub prawnych (CIT). Jest to zachęta do inwestowania w innowacje oraz rozwój nowych technologii i rozwiązań, które mogą być nowatorskie już w skali danego przedsiębiorstwa.

W obliczu wyzwań związanych z raportowaniem w standardzie ESG ulga badawczo-rozwojowa nabiera szczególnego znaczenia. Dostosowanie produktów i procesów do wymagań bardziej

zrównoważonego rozwoju jest kluczowe dla osiągnięcia lepszej efektywności ekologicznej. Przykładowo, innowacyjne zmiany w procesie wytwarzania, które prowadzą do znacznego zmniejszenia ilości odpadów, są typem działań mogących korzystać z tego wsparcia podatkowego. Dzięki temu przedsiębiorstwa mogą nie tylko minimalizować swój wpływ na środowisko, ale także osiągać oszczędności przez lepsze zarządzanie surowcami i odpadami.

Zgodnie z zasadami firmy mogą odliczyć od podstawy opodatkowania 100% kwalifikowanych kosztów związanych z prowadzeniem działalności B+R. Dodatkowo, koszty osobowe związane z zatrudnieniem pracowników angażowanych w projekty B+R mogą być odliczone w podwyższonym wymiarze, tj. 200%.

Ulga obejmuje nie tylko płace pracowników, ale również zakup materiałów i surowców, które są bezpośrednio wykorzystywane w działalności B+R. Ponadto przedsiębiorcy mogą odliczać koszty związane z ekspertyzami, opiniami, usługami doradczymi oraz nabyciem wyników badań naukowych, które są niezbędne do realizacji projektów badawczo-rozwojowych.

Nadal duża część przedsiębiorstw nie korzysta z dostępnych ulg proinnowacyjnych. Pokutuje tutaj często spotykane mylenie ulg z dotacjami. Te ostatnie wymagają wysokiego stopnia innowacyjności oraz spełnienia wielu warunków szczegółowych.

Tymczasem obowiązujące ulgi proinnowacyjne są dużo bardziej przystępne dla podatnika. Umożliwiają uzyskanie środków na podstawie projektów, które są innowacyjne już w skali przedsiębiorstwa. Ponadto to szansa na pozyskanie finansowania na projekty, które już się rozpoczęły, a nawet na te, które zakończyły się niepowodzeniem. To powinno być wystarczającą zachętą do korzystania z dostępnych możliwości wsparcia innowacji, szczególnie teraz, kiedy te stają się znaczną pomocą w spełnieniu wymogów związanych z dyrektywą CSRD i odpowiedzią na trudną sytuację gospodarczą.

Ulga na innowacyjnych pracowników

Ulga na innowacyjnych pracowników jest instrumentem podatkowym, który uzupełnia system wsparcia działalności badawczo-rozwojowej w Polsce. Skierowana jest do płatników PIT oraz CIT, którzy w danym roku podatkowym wykazali stratę lub uzyskali dochód niższy od sumy przysługujących im odliczeń z tytułu prowadzenia działalności B+R. Ta ulga umożliwia odliczenie od podatku nadwyżki kosztów poniesionych na działalność B+R, które nie zostały rozliczone w poprzednim roku podatkowym, co stanowi dodatkowe wsparcie dla przedsiębiorców inwestujących w innowacje.

Przedsiębiorstwa, decydując się na skorzystanie z tej ulgi, mogą dokonać pomniejszenia wysokości zaliczek na podatek dochodowy w odniesieniu do wynagrodzeń pracowników, którzy poświęcają co najmniej 50% swojego czasu pracy na B+R. Dotyczy to pracowników zatrudnionych na umowę o pracę oraz na podstawie umów cywilno-prawnych. Rozwiązanie finansowe jest szczególnie istotne dla firm, które priorytetyzują rozwój swoich kompetencji

poprzez inwestycje w rozwój pracowników, jednocześnie zwiększając swój potencjał innowacyjny i umacniając pozycję na rynku. Istotnym aspektem jest możliwość rozliczania kosztów wynagrodzeń osób pracujących nad produktami, które mają neutralny wpływ na środowisko.

Ulga na robotyzację

Ulga na robotyzację to zachęta podatkowa dla przedsiębiorców, która ma na celu wsparcie procesów modernizacyjnych w obszarze automatyzacji produkcji. Skorzystać z niej mogą płatnicy podatku dochodowego od osób fizycznych oraz prawnych, którzy decydują się na inwestycje w robotyzację, przede wszystkim w sektorze produkcyjnym. Ulga ta pozwala na zwiększenie efektywności operacyjnej poprzez np. robotyzację stanowisk niebezpiecznych czy wdrożenie systemu do opomiarowania mediów.

W ramach ulgi przedsiębiorca może odliczyć od podstawy opodatkowania 50% kosztów kwalifikowanych związanych z wyżej wymienionymi inwestycjami. Jest to istotny impuls finansowy, który ma nie tylko przyspieszyć automatyzację i wspomóc transformację zrównoważoną polskich firm, ale również wesprzeć rozwój kompetencji pracowników poprzez szkolenia, co jest niezbędne w kontekście prowadzenia zaawansowanych technologicznie procesów produkcyjnych.

Ulga na prototyp

Ta preferencja podatkowa umożliwia przedsiębiorcom pokrycie części kosztów związanych z tworzeniem prototypów nowych produktów, będących wynikiem działań B+R. Jest to szczególnie ważne dla procesu innowacji, ponieważ umożliwia firmom tańsze wytworzenie prototypu i jego późniejsze wdrożenie do produkcji. Dzięki tej uldze przedsiębiorcy mogą odliczyć od podstawy opodatkowania 30% poniesionych kosztów kwalifikowanych, co obejmuje zarówno zakup nowych środków trwałych niezbędnych do uruchomienia produkcji testowej, jak i zakup materiałów oraz surowców użytych wyłącznie do tego celu.

Kluczowe jest tu również wsparcie finansowe inwestycji w badania, certyfikację oraz ekspertyzy, które są fundamentem tworzenia innowacyjnych produktów. Dzięki uldze na prototyp przedsiębiorstwa mogą znacznie obniżyć bariery finansowe wejścia na rynek nowych rozwiązań.

Ulga na działalność CSR

Forma wsparcia podatkowego skierowanego do firm angażujących się w działania społecznie odpowiedzialne. Przedsiębiorstwa inwestujące w rozwój sportu, kultury, edukacji wyższej oraz nauki mogą korzystać z ulgi, która umożliwia odliczenie od podstawy opodatkowania do 50% poniesionych na te cele wydatków. Takie działania obejmują m.in. przyznawanie stypendiów, finansowanie wynagrodzeń dla studentów za staże i praktyki oraz pokrywanie kosztów studiów indywidualnych, co nie tylko przyczynia się do rozwoju społeczności lokalnych, ale także wspiera tworzenie kapitału ludzkiego. Ulga ta stymuluje przedsiębiorczość do podejmowania i rozwijania działań z zakresu CSR, promując odpowiedzialne podejście biznesu do potrzeb społecznych i edukacyjnych.

IP Box

Preferencja podatkowa stworzona z myślą o stymulowaniu działalności badawczo-rozwojowej skoncentrowanej na tworzeniu lub ulepszaniu własności intelektualnej. Adresowana jest do podatników PIT i CIT, których działalność przyczynia się do innowacji w obszarze technologicznym i przemysłowym. Inwestycje te muszą być bezpośrednio związane z uzyskaniem lub ulepszeniem kwalifikowanych praw własności intelektualnej, takich jak patenty, wzory użytkowe, wzory przemysłowe, prawa z rejestracji topografii układów scalonych czy prawa autorskie do programów komputerowych.

Podstawowym atutem tej ulgi jest możliwość zastosowania preferencyjnej 5-procentowej stawki podatku PIT/CIT od dochodów generowanych przez komercjalizację tych praw. Dzięki temu przedsiębiorcy mają znaczny bodziec ekonomiczny do inwestowania w działania R&D, które mogą przynieść znaczące zyski zarówno dla rozwoju firmy, jak i postępu technologicznego w skali kraju. Jest to narzędzie wspierające przedsiębiorstwa, które za pomocą innowacji budują wartość swojej marki i konkurencyjność na rynku.

	Obszar ESG	Narzędzie finansowania transformacji ESG	Dla kogo	Obszar finansowania
Ulgi podatkowe	(E) (S) (G)	Ulga badawczo-rozwojowa	wszyscy przedsiębiorcy, bez względu na wielkość i branżę, którzy płacą PIT/CIT i prowadzą prace B+R	działalność badawczo-rozwojowa, działania innowacyjne na skalę firmy
	(E) (S)	Ulga na innowacyjnych pracowników (uzupełnienie ulgi B+R)	wszyscy przedsiębiorcy, bez względu na wielkość i branżę, którzy płacą PIT/CIT i prowadzą prace B+R	rozliczenie nadwyżki kosztów poniesionych na działalność B+R w poprzednich latach podatkowych
	(E) (S)	Ulga IP Box	podatnicy PIT/CIT, twórcy, współwłaściciele i posiadacze praw do korzystania z własności intelektualnej na podstawie umowy licencyjnej	działalność badawczo-rozwojowa bezpośrednio związana z wytworzeniem lub ulepszeniem praw własności intelektualnej i ich komercjalizacja
	(E) (S)	Ulga na robotyzację	wszyscy przedsiębiorcy, bez względu na wielkość i branżę, którzy płacą PIT/CIT	automatyzacja i robotyzacja produkcji
	(E)	Ulga na prototyp	wszyscy przedsiębiorcy, bez względu na wielkość i branżę, którzy płacą PIT/CIT	próbna produkcja związana z wprowadzeniem na rynek nowych lub ulepszonych produktów
	(S)	Ulga na sponsoring / CSR	wszyscy przedsiębiorcy, bez względu na wielkość i branżę, którzy płacą PIT/CIT	społeczna odpowiedzialność biznesu
Oszczędności w składce wypadkowej i dofinansowania ZUS	(S)	Oszczędności w składce wypadkowej	płatnicy składek, którzy składali informacje ZUS IWA przynajmniej przez 3 ostatnie lata	zwiększenie efektywności kosztów pracy oraz środowiska pracy
	(S)	Dofinansowanie ZUS	wszyscy przedsiębiorcy, bez względu na wielkość i branżę	poprawa bezpieczeństwa i higieny pracy
Dotacje i Polska Strefa Inwestycji	(E) (S)	Polska Strefa Inwestycji	inwestorzy na terenie całej Polski, bez względu na wielkość	realizacja nowej, jeszcze nierozpoczętej inwestycji w ramach przedsiębiorstwa
	(E)	FENG: Kredyt ekologiczny	MŚP, mid-caps	wzrost efektywności energetycznej

Przykłady projektów	Wysokość wsparcia	Zakres czasowy
<ul style="list-style-type: none"> zmniejszenie oddziaływania na środowisko poprzez zastosowanie alternatywnych materiałów opracowanie nowych zastosowań istniejących produktów znaczące zmniejszenie odpadów dzięki zmianom procesu wytwarzania 	<p>odliczenie od podstawy opodatkowania: 200% kwalifikowanych kosztów osobowych; 100% pozostałych kosztów</p>	<p>od 2016; ulgę można rozliczyć do 5 lat wstecz</p>
<ul style="list-style-type: none"> koszty pracowników, którzy co najmniej 50% czasu pracy poświęcają na realizację działalności B+R i np. opracowują modyfikacje produktowe pod kątem neutralności oddziaływania na środowisko 	<p>100% odliczenia od zaliczek na PIT pracowników prowadzących prace B+R, w ramach nierozliczonej w poprzednim roku kwoty ulgi B+R</p>	<p>od 2022</p>
<ul style="list-style-type: none"> objęcie wyników działań B+R ochroną prawną zgodnie z listą kwalifikowanych praw własności intelektualnej, np. <ul style="list-style-type: none"> patent, wzór użytkowy lub wzór przemysłowy prawo z rejestracji topografii układu scalonego autorskie prawo do programu komputerowego 	<p>preferencyjna, 5% stawka PIT/CIT dochodów uzyskiwanych z komercjalizacji praw własności intelektualnej</p>	<p>od 2019</p>
<ul style="list-style-type: none"> robotyzacja, np. stanowisk niebezpiecznych wdrożenie systemu do opomiarowania mediów 	<p>odliczenie od podstawy opodatkowania 50% kwalifikowanych kosztów</p>	<p>2022–2026</p>
<ul style="list-style-type: none"> produkcja próbna związana z prowadzoną przez podatnika działalnością B+R, np. w zakresie ulepszenia produktu pod kątem zastosowania materiałów neutralnych dla środowiska 	<p>odliczenie od podstawy opodatkowania 30% kwalifikowanych kosztów do 10% dochodu</p>	<p>od 2022; ulgę można rozliczyć w 6 kolejnych latach od poniesienia kosztów</p>
<ul style="list-style-type: none"> działalność sportowa, np. organizacja imprez sportowych działalność kulturalna, np. finansowanie działań realizowanych przez uczelnie artystyczne wspieranie szkolnictwa wyższego i nauki, np. stypendia naukowe 	<p>odliczenie od podstawy opodatkowania 50% kwalifikowanych kosztów</p>	<p>od 2022</p>
<ul style="list-style-type: none"> nadpłaty wynikające z nieprawidłowego rozliczenia składki wypadkowej można przeznaczyć na: <ul style="list-style-type: none"> inwestycje poprawiające wpływ środowiska pracy na pracowników działania prewencyjne ograniczające wypadkowość i czynniki szkodliwe w firmie 	<p>oszczędności w wysokości do 2% rocznej masy wynagrodzeń</p>	<p>nadpłaty można uzyskać do 5 lat wstecz</p>
<ul style="list-style-type: none"> poprawa bezpieczeństwa i higieny pracy zmniejszenie zagrożenia wypadkami przy pracy lub chorobami zawodowymi zredukowanie niekorzystnego oddziaływania czynników ryzyka 	<p>do 300 tys. zł, raz na 3 lata</p>	<p>coroczny konkurs ZUS</p>
<ul style="list-style-type: none"> w ramach kryteriów jakościowych brane pod uwagę, m.in.: <ul style="list-style-type: none"> tworzenie wysokiej jakości miejsc pracy inwestycje w zieloną energię niski negatywny wpływ na środowisko 	<p>do 70% wartości planowanej inwestycji</p>	<p>zwolnienie z podatku dochodowego od 10 do 15 lat</p>
<ul style="list-style-type: none"> termomodernizacja budynków zmiana źródeł wykorzystywanej energii na bardziej ekologiczne wymiana urządzeń, instalacji lub linii technologicznych na bardziej efektywne energetycznie 	<p>do 80% kosztów kwalifikowanych</p>	<p>2021–2027</p>

	Obszar ESG	Narzędzie finansowania transformacji ESG	Dla kogo	Obszar finansowania
Dotacje	(E)	FENG: SMART	MŚP, duże firmy	KIS 3 – biotechnologiczne i chemiczne procesy, bioprodukty i produkty chemii specjalistycznej oraz inżynierii środowiska
	(E)	KPO – A2.2.1. – PARP	MŚP	wdrażanie technologii i innowacji środowiskowych, w tym związanych z GOZ
	(E)	KPO – A2.2.1. – NCBR	duże firmy	wdrażanie technologii i innowacji środowiskowych, w tym związanych z GOZ
	(E)	Program LIFE	MŚP, duże firmy	poprawa jakości środowiska, w tym środowiska naturalnego
	(E) (S)	FEPW 1.2 Automatyzacja i Robotyzacja w MŚP	MŚP	inwestycje w automatyzację i robotyzację
Pożyczki preferencyjne	(E)	NFOŚiGW – Adaptacja do zmian klimatu i ochrona wód przed zanieczyszczeniami, gospodarka wodno-ściekowa w zakładach przemysłowych	wszyscy przedsiębiorcy, bez względu na wielkość i branżę	oczyszczalnie przemysłowe
	(E)	NFOŚiGW – Racjonalne gospodarowanie odpadami i ochrona ziemi	wszyscy przedsiębiorcy, bez względu na wielkość i branżę	racjonalne gospodarowanie odpadami, zapobieganie powstawaniu odpadów
	(E)	NFOŚiGW – Wodoryzacja gospodarki	wszyscy przedsiębiorcy, bez względu na wielkość i branżę	wdrożenia technologii wodorowych wraz z infrastrukturą techniczną, służącą do wytwarzania, magazynowania, transportu oraz wykorzystania wodoru
	(E)	NFOŚiGW – Przemysł energochłonny – poprawa efektywności energetycznej	przedsiębiorcy posiadający tytuł prawny do instalacji objętej systemem handlu uprawnieniami do emisji gazów cieplarnianych	poprawa efektywności energetycznej w przemyśle energochłonnym, objętym unijnym systemem handlu uprawnieniami do emisji (EU ETS)
Kredyty	(E) (S) (G)	Kredyty wspierające zrównoważony rozwój w ofercie banków	MŚP	wsparcie w realizacji celów zrównoważonego rozwoju i realizacja strategii ESG

Przykłady projektów	Wysokość wsparcia	Zakres czasowy
<ul style="list-style-type: none"> • rozwój procesów (bio)technologicznych do wytwarzania innowacyjnych (bio)produktów, • bioprodukty i produkty chemii specjalistycznej • nowoczesne technologie w ochronie środowiska 	do 85% kosztów kwalifikowanych	2021–2027
<ul style="list-style-type: none"> • podniesienie poziomu ochrony środowiska • propagowanie energii ze źródeł odnawialnych • recykling i ponowne wykorzystanie odpadów 	do 3,5 mln zł	2020–2026
<ul style="list-style-type: none"> • technologie odzysku materiałowego • zagospodarowanie odpadów przemysłowych innych niż niebezpieczne • badania przemysłowe, eksperymentalne prace rozwojowe, prace przedwdrożeńowe i wdrożeńowe 	brak danych	2020–2026
<ul style="list-style-type: none"> • gospodarka o obiegu zamkniętym • łagodzenie zmiany klimatu i przystosowanie się do niej • przejście na czystą energię 	do 75% kosztów kwalifikowanych; dodatkowo do 80 tys. zł na przygotowanie wniosków	2021–2027
<ul style="list-style-type: none"> • usługi doradcze związane z przeprowadzeniem audytu technologicznego/diagnozy dojrzałości cyfrowej oraz opracowaniem i wdrożeniem mapy drogowej • zakup środków trwałych innych niż nieruchomości zabudowane i niezabudowane • nabycie oprogramowania i innych wartości niematerialnych i prawnych 	do 85% kosztów kwalifikowanych; minimalna wartość kosztów kwalifikowanych: 200 tys. zł ; maksymalna wartość dofinansowania projektu: 3 mln zł	2021–2027
<ul style="list-style-type: none"> • zmniejszenie zużycia wody • zmniejszenie ładunku zanieczyszczeń trafiającego do środowiska wraz ze ściekami generowanymi przez przemysł spożywczy • budowa nowych oczyszczalni dla zakładów istniejących oraz rozbudowa i przebudowa istniejących oczyszczalni 	do 85% kosztów kwalifikowanych; minimalna wartość kosztów kwalifikowanych: 1 mln zł	2021–2027
<ul style="list-style-type: none"> • budowa nowych, rozbudowa lub modernizacja istniejących instalacji termicznego przekształcania odpadów wytworzonych z odpadów komunalnych z wytwarzaniem energii w warunkach wysokosprawnej kogeneracji 	do 50% kosztów kwalifikowanych; maksymalna wartość dofinansowania projektu: 100 mln zł	2021–2027
<ul style="list-style-type: none"> • budowa mocy wytwórczych niskoemisyjnego/odnawialnego wodoru • budowa infrastruktury wodorowej • przemysłowe wykorzystanie odnawialnego lub niskoemisyjnego wodoru mające na celu zmniejszenie emisyjności procesu, np. zastosowanie wodoru jako substratu w procesach przemysłowych 	kwota pożyczki: do 300 mln zł ; minimalna wartość kosztów kwalifikowanych: 10 mln zł	2021–2027
<ul style="list-style-type: none"> • budowa instalacji do odzysku ciepła technologicznego i wykorzystania go w dalszym ciągu technologicznym; • podnoszenie efektywności energetycznej, w wyniku której następuje ograniczenie zużycia energii elektrycznej pobieranej z sieci KSE • budowa informatycznych systemów nadzoru nad zużyciem, produkcją i magazynowaniem energii z optymalizowaniem zarządzania 	kwota pożyczki: do 300 mln zł ; premia do 20% wypłaconej kwoty pożyczki na warunkach preferencyjnych	2021–2027
<ul style="list-style-type: none"> • odnawialne źródła energii • maszyny i urządzenia redukujące zużycie prądu • maszyny i pojazdy hybrydowe lub elektryczne 	kredyt bankowy do 20 mln zł	brak danych

Źródło: <https://www.ayming.pl/analizy-i-aktualnosci/raporty/biznes-w-rownowadze/>

Fundusze europejskie dla MŚP

Zofia Piwowarek,

Ekspert Instytutu Zrównoważonego Rozwoju i Środowiska, Uczelnia Łazarskiego

Zgodnie z oficjalną stroną rządową „Mapa dotacji UE”, **Polska uzyskała obecnie dofinansowanie z Unii Europejskiej w wysokości 881 055 003 420, 95 zł¹ na 302232 projekty² – dostępne na Mapie Dotacji.³**

Wsparcie finansowe dla polskich przedsiębiorców z Krajowego Planu Odbudowy i Zwiększenia Odporności w ostatnich miesiącach budziło wiele emocji, jednak od lutego 2024 roku droga do uzyskania przez Polskę środków unijnych w wysokości **do 137 mld euro** jest otwarta. W związku ze spełnieniem przez Polskę wymaganych kamieni milowych Komisja uznała również, że Polska obecnie spełnia warunek podstawowy dotyczący „Karty praw podstawowych” Unii Europejskiej, co umożliwi dostęp do nawet **76,5 mld euro na polskie programy na lata 2021–2027** finansujące działania w obszarach polityki spójności, europejskiej polityki morskiej, rybołówstwa i akwakultury, a także spraw wewnętrznych.

W Umowie Partnerskiej⁴ określone zostały cele i zakres interwencji, instytucje odpowiedzialne za zarządzanie funduszami (m.in. Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej, PFR czy PARP), programy oraz ich finansowanie. Punktem wyjścia do planowania nowego okresu polityki spójności są – zidentyfikowane w dokumentach strategicznych – aktualne **potrzeby i wyzwania**. Dotyczą one rozwoju gospodarczego i społecznego w kontekście postępujących zmian związanych z demografią, klimatem, cyfryzacją i rozwojem nowych technologii, które jednak nie szkodzą środowisku naturalnemu.⁵

Fundusze unijne⁶ to nie tylko środki, które Polska otrzymała na politykę spójności, rozwój wsi i rybołówstwo. **Pieniądze europejskie dostępne są także z programów zarządzanych centralnie: Horyzont 2020, COSME, LIFE, ERASMUS oraz CEF.** Część pieniędzy w tych programach podzielono pomiędzy poszczególne państwa, ale większość z nich dostępna jest w konkursach, **w których polskie podmioty mogą stanąć w szranki z podmiotami z innych krajów.**

1 Polska jest beneficjentem już czwartej perspektywy Funduszy Europejskich. W nowym rozdaniu funduszy unijnych na politykę spójności Polska otrzyma do dyspozycji ponad 76 mld euro. Środki te pochodzą z następujących funduszy unijnych:

- Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego,
- Europejski Fundusz Społeczny+,
- Fundusz Spójności,
- Europejski Fundusz Morski, Rybacki i Akwakultury,
- Fundusz na rzecz Sprawiedliwej Transformacji.
- **Społeczny Fundusz Klimatyczny** – na lata 2026–2032 został utworzony w odniesieniu do emisji ze spalania paliw w budynkach, transporcie drogowym i dodatkowych sektorach. Zapewni on państwu członkowskiemu specjalne finansowanie, tak aby najbardziej dotknięte grupy znajdujące się w trudnej sytuacji otrzymały bezpośrednie wsparcie i nie pozostały w tyle podczas transformacji ekologicznej. https://climate.ec.europa.eu/eu-action/eu-emissions-trading-system-eu-ets/social-climate-fund_en?prefLang=pl&etrans=pl

2 Całkowita wartość projektów wraz z środkami własnymi wynosi 1 418 315 053 350, 08 zł.

3 <https://mapadotacji.gov.pl>

4 Podstawowy dokument, który określa współpracę UE z Polską oraz strategię wykorzystania Funduszy Europejskich.

5 W Umowie zawarto 6 celów polityki spójności na lata 2021–2027:

Cel 1: Bardziej konkurencyjna i inteligentna Europa

Cel 2: Bardziej przyjazna dla środowiska niskoemisyjna Europa

Cel 3: Lepiej połączona Europa

Cel 4: Europa o silniejszym wymiarze społecznym

Cel 5: Europa bliżej obywateli

Cel 6: Łagodzenie skutków transformacji w kierunku gospodarki neutralnej dla klimatu.

6 <https://www.funduszeeuropejskie.gov.pl/strony/o-funduszach/fundusze-2021-2027>

Z LICZNYCH PROGRAMÓW NA UWAGĘ ZASŁUGUJĄ NASTĘPUJĄCE:

- **CEF**⁷ to instrument „Łącząc Europę” (ang. CEF – Connecting Europe Facility)⁸. Ogólny budżet CEF 2 na lata 2021–27 wynosi 33,7 mld euro, podzielone na konkretne sektory⁹:
 - transport – 25,8 mld euro,
 - energia – 5,8 mld euro,
 - technologie cyfrowe – 2,1 mld euro.
- **Program LIFE**¹⁰ jest poświęcony wyłącznie współfinansowaniu projektów z dziedziny ochrony środowiska, w tym przyrody oraz wpływu człowieka na klimat i dostosowania się do jego zmian. Jego głównym celem jest wspieranie procesu wdrażania wspólnotowego prawa ochrony środowiska, realizacja unijnej polityki w tym zakresie, a także identyfikacja i promocja nowych rozwiązań dla problemów dotyczących środowiska i klimatu. Całkowity budżet Programu LIFE na lata 2021–2027 wynosi **5,432 mld euro**, w tym na działania na rzecz środowiska – 3,488 mld euro oraz na rzecz klimatu – 1,944 mld euro.
- **COSME**¹¹ jest pierwszym w historii programem Komisji Europejskiej przeznaczonym wyłącznie dla MŚP. Charakteryzuje się on pewną elastycznością – np. działania w ramach programu są uruchamiane w odpowiedzi na pojawiający się konkretny problem o dużym znaczeniu dla prowadzenia działalności gospodarczej w sektorze MŚP w Europie.
- **Horyzont Europa**¹² to najbardziej ambitny program na rzecz badań naukowych i innowacji w historii Unii Europejskiej. Jego budżet na lata 2021–2027 to ponad **95,5 mld euro**. Horyzont Europa zapewnia cenne wsparcie najlepszym naukowcom i innowatorom, stymulując tym samym przemiany systemowe. Program promuje współpracę biznesu i nauki oraz wzmacnia potencjał technologiczny i przemysłowy Europy.
- **Europejski Fundusz na rzecz Inwestycji Strategicznych (EFIS)**¹³ został utworzony przez Komisję Europejską i Europejski Bank Inwestycyjny (EBI) w 2015 r. Jego zadaniem było uruchomienie inwestycji o wartości 350 mld euro. Dwa lata później kwota ta została zwiększona do **500 mld euro**. Co istotne, budżet gwarancji EFIS wynosi 33,5 mld euro, z czego 26 mld zostało zaangażowane z budżetu UE, a 7,5 mld przekazało EBI. EFIS jest instrumentem zarządzany centralnie przez Europejski Bank Inwestycyjny.

Wsparcie EFIS udzielane jest w ramach:

 - Infrastruktura i innowacje – skierowane do długoterminowych projektów inwestycyjnych o wartości co do zasady powyżej 100 mln zł.
 - MŚP i spółki średniej kapitalizacji – umożliwiające zwiększenie dostępu do finansowania dla podmiotów zatrudniających nie więcej niż 3 tysiące pracowników
- **Europejski Fundusz Innowacyjny (EIF)**¹⁴ – fundusz innowacyjny jest jednym z największych na świecie programów finansowania i oferuje wsparcie w wysokości około **40 miliardów euro w latach 2021–2030 na komercyjną demonstrację innowacyjnych technologii niskoemisyjnych**. Jej celem jest dostarczanie rozwiązań przemysłowych mających na celu dekarbonizację Europy i wspieranie jej przejścia na neutralność klimatyczną.

7 Cele nowego rozdania CEF, budżet, a także formy i warunki wsparcia UE określa rozporządzenie, które weszło w życie 14 lipca 2021 r. i obowiązuje z mocą wsteczną od 1 stycznia 2021 r.: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=CELEX:32021R1153>

8 <https://www.funduszeuropejskie.gov.pl/strony/o-funduszach/programy-komisji-europejskiej/cef/>

9 CEF: <https://www.funduszeuropejskie.gov.pl/strony/o-funduszach/programy-komisji-europejskiej/cef/>

10 <https://www.funduszeuropejskie.gov.pl/strony/o-funduszach/programy-komisji-europejskiej/life/>

11 <https://www.funduszeuropejskie.gov.pl/strony/o-funduszach/programy-komisji-europejskiej/cosme/>

12 <https://www.funduszeuropejskie.gov.pl/strony/o-funduszach/programy-komisji-europejskiej/horyzont-2020/>

13 <https://www.funduszeuropejskie.gov.pl/strony/o-funduszach/programy-komisji-europejskiej/europejski-fundusz-na-rzecz-inwestycji-strategicznich/>

14 https://climate.ec.europa.eu/eu-action/eu-funding-climate-action/innovation-fund/calls-proposals_en

**PORTAL „DOSTĘP DO FINANSOWANIA”¹⁵ ZAWIERA PUNKTY OFERUJĄCE
MOŻLIWOŚCI FINANSOWANIA, SZCZEGÓLNIIE W ZAKRESIE POŻYCZEK
I KAPITAŁU WYSOKIEGO RYZYKA, KTÓRE UDOSTĘPNIŁA UNIA EUROPEJSKA
(234 PUNKTY NA TERENIE POLSKI)**

Wsparcie dla MŚP w tym zakresie oferuje również **Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości**, która na swojej stronie wskazuje, **jak zdobyć środki na projektowanie i wdrażanie nowych produktów, sfinansować innowacje, otworzyć biznes lub zwiększyć skalę jego działania** w ramach następujących ścieżek:

- Fundusze Europejskie dla Nowoczesnej Gospodarki¹⁶
- Krajowy Plan Odbudowy i Zwiększania Odporności¹⁷
- Fundusze Europejskie dla Nowoczesnej Gospodarki¹⁸
- Fundusze Europejskie dla Polski Wschodniej¹⁹

Podobnie jak w poprzedniej perspektywie najwięcej środków, bo ok. 70% przypada na programy dotyczące wsparcia MŚP. **Oferta w obejmuje łącznie 132 konkursy: 24 z programów krajowych, 82 z programów regionalnych, 16 z programów Europejskiej Współpracy Terytorialnej oraz 10 z Krajowego Planu Odbudowy.**

Przedsiębiorcy w ramach ścieżki fundusze „na ekologię” będą mogli liczyć na finansowanie działań wspierających rozwój technologii, przyczyniających się do tworzenia **rynku surowców wtórnych**. Celem działań będzie stworzenie bardziej wydajnej gospodarki (przez m.in. zwiększenie ilości surowców możliwych do ponownego wykorzystania, zmniejszenie ilości surowców pierwotnych wykorzystywanych w procesach produkcyjnych, a także zmniejszenie ilości odpadów na składowiskach). Również MŚP będą mogły liczyć na wsparcie w opracowaniu i wdrożeniu w przedsiębiorstwie technologii środowiskowych związanych z gospodarką o obiegu zamkniętym.²⁰

- **Aktualna oferta Funduszy wraz z najświeższymi informacjami o uruchomieniu lub przedłużeniu terminów naboru wniosków:** <https://www.funduszeuropejskie.gov.pl/strony/o-funduszach/fundusze-2021-2027/aktualnosc>
- **Aktualny kalendarz wydarzeń, podczas których można uzyskać informacje, jak skorzystać ze środków europejskich:** <https://www.funduszeuropejskie.gov.pl/strony/o-funduszach/szkolenia/#/domyslne=1>

Kolejne rozdanie środków z funduszy europejskich na lata 2021–2027 oraz dostęp do informacji oraz liczba organizowanych spotkań i szkoleń może dawać nadzieję, że zostały wyciągnięte lekcje z poprzednich lat.

¹⁵ <https://youreurope.europa.eu/business/finance-funding/getting-funding/access-finance/search/pl/home>

¹⁶ FERS: <https://fers.parp.gov.pl>

¹⁷ Krajowy Plan Odbudowy i Zwiększania Odporności: <https://kpo.parp.gov.pl>

¹⁸ Fundusze Europejskie dla Nowoczesnej Gospodarki: <https://feng.parp.gov.pl>

¹⁹ Fundusze Europejskie dla Polski Wschodniej: <https://fepw.parp.gov.pl>

²⁰ Stan oferowanych programów na kwiecień 2024 r. Strona administrowana przez Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej jest na bieżąco aktualizowana.

Długie i skomplikowane wnioski, przy odpowiednim wsparciu instytucji krajowych i europejskich, mogą stać się barierą łatwą do pokonania. Prowadzenie dialogu publiczno-prywatnego jest o tyle ważne, że warunkiem rozwoju firm sektora MSP jest stały dostęp do zasobów kapitałowych²¹.

Finansowanie zrównoważonych inwestycji z perspektywy Grupy Santander Bank Polska

Firmy, które inwestują w zrównoważony rozwój, mają łatwiejszy dostęp do zielonego finansowania. Banki coraz chętniej wspierają takie przedsięwzięcia, oferując preferencyjne warunki kredytowania. Oznacza to też oszczędności. Firmy, które zarządzają energią i zasobami w sposób efektywny, mogą znacząco obniżyć koszty operacyjne. Np. redukcja zużycia energii czy wprowadzenie praktyk recyklingowych to tylko niektóre z działań, które przynoszą wymierne korzyści.

JAK UZYSKAĆ ZIELONE FINANSOWANIE

- Wybór przedmiotu kredytowania (inwestycja, na którą jest potrzebny kredyt), który ma pozytywny wpływ na środowisko naturalne i/lub społeczność
- Dostosowanie do niego odpowiedniego produktu finansowego (rodzaj kredytu)
- Preferencyjne warunki finansowania – np. obniżenie marży lub oprocentowania kredytu.

CO MOŻNA SFINANSOWAĆ

Najważniejsza jest identyfikacja konkretnej potrzeby, którą firma chce sfinansować. Najczęściej będą to działania, które przyczyniają się do adaptacji do zmian klimatu lub łagodzenia skutków jego zmian. Przykładowo:

Nieruchomości:

- kupno, budowa lub renowacja budynków energooszczędnych (certyfikowanych)
- instalacje zaopatrzenia w energię odnawialną.
- remonty dające oszczędność zużycia energii na poziomie 30%
- montaż paneli fotowoltaicznych na własny użytek,
- inteligentne liczniki,
- energooszczędne oświetlenie.

Elektromobilność:

- kupno, leasing lub wynajem pojazdów elektrycznych lub hybrydowych (których emisja jest na poziomie <50 g/CO₂ pp./km),
- punkty ładowania samochodów elektrycznych.

21 POLSKA. RAPORT O KONKURENCYJNOŚCI 2023. Znaczenie przedsiębiorczości w kształtowaniu przewag konkurencyjnych.

Odnawialne źródła energii:

- panele fotowoltaiczne,
- farmy wiatrowe,
- produkcja baterii i akumulatorów.

Sektor rolniczy

- szklarnie,
- systemy irygacji oszczędzające wodę,
- wydajne maszyny rolnicze,
- zalesianie,
- ograniczenie zużycia nawozów.

Inicjatywy, które wspierają zachowanie różnorodności biologicznej oraz praktyki wspierające gospodarkę o obiegu zamkniętym:

- oczyszczanie wody,
- oczyszczanie ścieków lub gleby,
- poprawa efektywności energetycznej,
- redukcja szkodliwych emisji.

RODZAJE PRODUKTÓW FINANSOWYCH

- Istnieje wiele różnych form zrównoważonego finansowania. W przypadku Grupy Santander Bank Polska są to m.in.:
- na inwestycje zrównoważone, w tym OZE,
- kredyty powiązane z Celami Zrównoważonego Rozwoju,
- kredyt gotówkowy z EKO promocją,
- ekopożyczka,
- doradztwo dotyczące możliwości uzyskania zrównoważonego finansowania,
- leasing instalacji fotowoltaicznych SolarLease,
- leasing pojazdów elektrycznych, w tym leasing z dotacją w ramach programu „Mój elektryk”.

Przed podjęciem decyzji kredytowej banki są zobowiązane do oceny działalności przedsiębiorstwa w kontekście zrównoważonego rozwoju i tego, jak firma uwzględnia kwestie środowiskowe, społeczne i zarządcze w swojej działalności. Instytucje finansowe mają określone kryteria dla firm ubiegających się o zrównoważone finansowanie. Najczęstsze przykłady wskaźników, które są monitorowane przez banki, to:

- zwiększanie efektywności energetycznej,
- zmniejszanie emisji CO₂ i innych gazów cieplarnianych,
- praktyki recyklingowe,

- innowacyjność - badania i praktyki, które mają na celu realizację Celów Zrównoważonego Rozwoju ONZ (www.un.org.pl),
- zaangażowanie pracowników,
- pozytywny wpływ na lokalne społeczności.

Bez zielonych zmian w sektorze MŚP osiągnięcie celów klimatycznych nie będzie możliwe – zarówno w Polsce, jak i w całej Unii. Dla wielu małych firm zrównoważona transformacja jest wyzwaniem ekonomicznym. Z drugiej strony jednak, dzięki płaskiej strukturze organizacyjnej mogą one szybciej niż duże przedsiębiorstwa dostosować się do zmian na rynku. Z tej perspektywy kluczowe jest wsparcie zrównoważonych inwestycji poprzez system publicznych gwarancji kredytowych i programów dotacyjnych. Sektor finansowy ma tu kluczową rolę do odegrania. Powinien stale rozwijać produkty oraz śmielej finansować proklimatyczne zmiany. Z kolei po stronie przedsiębiorców istotne jest przygotowanie dobrej dokumentacji czy biznesplanu, które powinny bazować na szerszej strategii zrównoważonego rozwoju. Ponadto warto zakotwiczyć plany w realiach technologicznych i regulacyjnych. Potwierdzi to trafny kierunek planowanej inwestycji i może mieć wpływ na łatwiejszy dostęp do finansowania.

Rozpoczęcie zielonej transformacji może być dla wielu firm wyzwaniem, ale też szansą. Choć mnogość regulacji i rozproszone źródła dotacji mogą przytłaczać, warto jednak być na bieżąco i śledzić źródła dotacji na zielone inwestycje, choć wymaga sporego nakładu czasu i wysiłku. W tym zakresie może pomóc także sektor bankowy.

T W Ó R C Y P R Z E W O D N I K A

Dr inż. Emilia Pawlikowska

Koordinator Merytoryczny Projektu „Nauka o zrównoważonym rozwoju dla Małych i Średnich Przedsiębiorstw” w ramach Programu „Społeczna odpowiedzialność nauki II – Popularyzacja nauki”. Ekspertka ESG w Sieci Badawczej Łukasiewicz. Wspiera współpracę nauki z biznesem. W Sieci Badawczej Łukasiewicz koordynuje prace Grupy Badawczej Łukasiewicza Inteligentna i Czysta Mobilność, zrzeszającej przedstawicieli Instytutów Łukasiewicza. Wspiera współpracę z ekspertami branżowymi i budowę konsorcjów projektowych. Menadżer nauki z ponad 10-letnim doświadczeniem w prowadzeniu interdyscyplinarnych projektów badawczo-rozwojowych z zakresu chemii, technologii przemysłowej i mobilności.

Bardzo dziękuję wszystkim autorom publikacji, a także Zespołowi Polskiego Stowarzyszenia ESG i Łukasiewicz – Instytut Innowacji i Technologii za wkład oraz zaangażowanie w prace nad Przewodnikiem ESG dla Małych i Średnich Przedsiębiorstw.

Zespół Polskiego Stowarzyszenia ESG:

**Marta
Biernacka-Miernik**

**Joanna
Dargiewicz**

**Justyna
Najmowicz**

Katarzyna Bałucka-Dębska

Zajmuje się tworzeniem i implementacją polityki klimatycznej, zrównoważonym rozwojem i Europejskim Zielonym Ładem, a wcześniej polityką Małych i Średnich Przedsiębiorstw (MŚP) oraz rozwojem innowacyjnych start-upów i scale-upów w warunkach jednolitego rynku i przemysłu UE. Konsultantka EIT Climate-KIC oraz wykładowczyni MBA ESG Uniwersytetu Łazarskiego.

**Agnieszka Oleksyn-Wajda,
radca prawny, Dyrektorka Instytutu Zrównoważonego
Rozwoju i Środowiska i pełnomocniczka Rektora ds. ESG
Uczelni Łazarskiego**

Od ponad 10 lat twórcza i kierownik 4 kierunków studiów podyplomowych na Uczelni Łazarskiego. Radca prawny z dwudziestoletnim doświadczeniem m.in. w doradztwie w ramach KPMG. Ekspertka UN Global Compact Network Polska. Ekspertka projektu Komisji Europejskiej – New European Bauhaus. Ambasadorka Europejskiego Paktu Klimatycznego nominowana przez Komisję Europejską.

**Zofia Piwowarek,
Ekspertka Instytutu Zrównoważonego Rozwoju
i Środowiska, Uczelnia Łazarskiego**

Od 2019 roku pracownik ONZ. Jako Dyrektorka Programu Climate Positive dzieliła się wiedzą ekspercką w zakresie polityk ONZ i UE, w szczególności w obszarze działań na styku biznesu, administracji i nauki. Od 2023 r. jako ESG Chapter Leader w Santander Bank odpowiada za przełożenie teorii zrównoważonego rozwoju na praktykę. Od 2022 r. wykładowca na Uczelni.

Dziękujemy za konsultacje i komentarze (autorzy w kolejności alfabetycznej):

**Dominika Bagińska-Chyłek,
Head of ESG w ROBYG S.A. i Vantage Development S.A.**

Wcześniej ekspertka ESG w Sieci Badawczej Łukasiewicz, Członkini Rady Programowej Polskiego Stowarzyszenia ESG, ekspertka „Climate Leadership” UNEP GRID, członkini Task Force Sustainability w ramach EARTO, praktyk w zakresie zarządzania zespołami, projektami biznesowymi i społecznymi, zarówno w firmach doradczych, instytucjach publicznych, jak i w organizacji międzynarodowej.

**Edyta Bartoszek,
Manager ds. ESG, Energy Solution**

Zajmuje się finansową i operacyjną stroną kontraktacji energii elektrycznej i paliwa gazowego oraz analizą rynków. W praktyce stosuje możliwe rozwiązania w zakresie zielonej energii, przy świadomości aspektów prawnych, rynkowych i technologicznych tego zagadnienia. Zaangażowana w wprowadzanie raportowania ESG w firmie.

**Tycjan Bielecki
Dyrektor Zarządzający obszarem ESG i Ekosystemów Rozwiązań dla Domu w Santander Bank Polska S.A.**

Związany z sektorem finansowym od ponad 20 lat. Zdobywał doświadczenie w wiodących globalnych firmach z sektora finansowego na wielu rynkach. Niezależny członek rady nadzorczej Eurorating, członek prezydium wszystkich istotnych grup roboczych dot. zrównoważonego finansowania w Polsce oraz jeden z 2 polskich przedstawicieli w Chief Sustainable Officers Forum przy European Banking Federation. Jeden z członków założycieli POLSIF. Absolwent Szkoły Głównej Handlowej i University of Cambridge.

Magdalena Cumanis

W praktyce zawodowej łączy komunikację finansową z promowaniem zrównoważonego rozwoju i strategicznym podejściem do kwestii ESG. Od 2017 roku posiada tytuł Chartered Global Management Accountant i jest członkinią CIMA. Posiada kilkanaście lat doświadczenia na rynku kapitałowym w wiodących spółkach publicznych z branży nieruchomości i przemysłu. Posiada doświadczenie w tworzeniu strategii zrównoważonego rozwoju oraz raportowaniu niefinansowym.

**Agnieszka Hrynkiewicz-Sudnik,
Dyrektor Konsultingu, Ayming Polska**

Zarządza Obszarem Konsultingu w Ayming Polska, wspierając przedsiębiorstwa we wdrażaniu rozwiązań umożliwiających budowanie przewagi konkurencyjnej. Przewodniczy zespołowi ds. ulg innowacyjnych w Radzie Podatkowej Konfederacji Lewiatan, gdzie brała udział w kształtowaniu ulgi B+R oraz wytyczaniu kierunku rozwoju proinnowacyjnych zachęt podatkowych w Polsce.

**Ewa Kosmała,
Global Sustainability Director, Selena FM S.A. Magister inżynier
budownictwa, akredytowany asesor BREEAM International,
LEED GA oraz referent HQE**

Przez dwie kadencje członkini zarządu Polskiego Stowarzyszenia Budownictwa Ekologicznego. Brała udział w pracach nad zielonymi zamówieniami publicznymi dla branży izolacji cieplnych w Instytucie Techniki Budowlanej, a także w europejskim projekcie Open House, przygotowującym otwarty system oceny środowiskowej dla budynków.

**Anna Kowalik,
Analityk biznesowy, CRIF**

Od kilkunastu lat związana z branżą finansową oraz IT. Od trzech lat pełni rolę Analityka Biznesowego w firmie CRIF, początkowo w obszarze otwartych finansów, a obecnie na co dzień wspiera firmy od najmniejszych po korporacje w raportowaniu i certyfikacji w obszarze zrównoważonego rozwoju. Odpowiada za wdrożenie oraz rozwój na polskim rynku globalnej Platformy Synergy wspierająca biznes w gromadzeniu i analizie danych ESG o łańcuchach wartości.

**Marta Kukowska,
Koordynatorka ESG & komunikacji, Stena Recycling**

Praktyczka ESG. Z wykształcenia prawniczka i PR-owiec. Doświadczenie w obszarze społecznej odpowiedzialności biznesu i ESG zdobywała w branżach: FMCG, retail, odpadowej, recyklingowej i hazardowej. Współpracowała z Grupą Eurocash i Totalizatorem Sportowym. Obecnie w Stena Recycling odpowiada za obszar ESG.

Dominika Laube,
Managerka ds. ochrony środowiska, Poznańska Korporacja Budowlana PEKABEX S.A.

Odpowiada za spełnienie przez firmę wszelkich wymagań formalno-prawnych, zarządzanie systemem środowiskowym ISO 14001:2015, analizę oraz kalkulacje śladu węglowego produktu oraz organizacji. Liderka interdyscyplinarnego zespołu działającego na rzecz dekarbonizacji budownictwa oraz działań i inwestycji ekologicznych w grupie.

Michał Marona,
Country Manager, SolarEdge Technologies Poland, absolwent Politechniki Śląskiej i Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

Ponad 10 lat doświadczenia w branży fotowoltaicznej jako handlowiec, doradca techniczno-handlowy, trener, konsultant. Pracował dla wiodących producentów komponentów do systemów fotowoltaicznych. Obecnie pracuje dla SolarEdge Technology – firmy, która stawia za cel zrewolucjonizowanie przemysłu fotowoltaicznego.

dr Krystian Nowakowski,
Prezes Zarządu, DEKRA Certification Sp. z o.o.

Doktor nauk ekonomicznych, biegły rewident, członek FCCA związany z branżą audytorską od 2005 roku, najpierw pracując w firmie Deloitte, później jako Dyrektor Finansowy DEKRA Certification Sp. z o.o., a od 2019 roku jako Prezes Zarządu tej firmy. Aktywnie zaangażowany w realizację strategii zrównoważonego rozwoju DEKRA.

Dariusz Prymon
LL.M., Compliance & ESG Officer w Intelligent Technologies S.A.

Radca prawny, specjalizuje się w doradztwie prawnym podmiotom z obszaru nowych technologii oraz rynku nieruchomości komercyjnych. Zaangażowany we wdrażanie projektów z obszaru zrównoważonego rozwoju w spółkach telekomunikacyjnych i IT. Członek Komisji Rewizyjnej Stowarzyszenia „Federation of IT Experts”. Absolwent Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego i Akademii Leona Koźmińskiego.

Irena Sajnacka,
Ekspert i doradca biznesowy w obszarach TPRM, AML
oraz ESG Dun&Bradstreet

Absolwentka Szkoły Głównej Handlowej oraz Akademii Leona Koźmińskiego. Analityk procesów biznesowych oraz ekspert i doradca w obszarze procesów zarządzania ryzykiem stron trzecich, przeciwdziałania praniu brudnych pieniędzy (AML Officer) oraz ESG. Specjalizuje się w opracowywaniu strategii w oparciu o dane dla kluczowych obszarów i procesów Compliance (TPRM), AML i ESG.

Rafał Staśkiewicz,
Product Manager odpowiedzialny za koordynowanie rozwiązań
związanych z ESG, Ekovoltis

Przedstawiciel Ekovoltis w Towarzystwie Obrotu Energią oraz Izbie Energetyki Przemysłowej i Odbiorców Energii. Wcześniej związany z Towarową Giełdą Energii jako ekspert zaangażowany we wdrażanie giełdowych rozwiązań dla sektora OZE. Doświadczenie zdobywał także w Ministerstwie Przedsiębiorczości i Technologii, pracując m.in. nad Strategią na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju (SOR).

Mariusz Włodarczyk
Dyrektor zarządzający i prokurent w Santander Leasing S.A.

Prawnik związany z branżą leasingową. Od kilkunastu lat na stanowiskach menadżerskich, w obszarach: prawnym, ubezpieczeniowym, compliance, obsługi klienta, ESG. Aktywny członek Grupy Prawnej Związku Polskiego Leasingu, angażujący się w opiniowanie i tworzenie przepisów prawnych i podatkowych dotyczących leasingu oraz udział w spotkaniach z przedstawicielami rządu, Parlamentu oraz organizacji branżowych.

Anna Wojciechowska,
Head of ESG, Director of Sales and Marketing, ROBYG

Kieruje zespołem sprzedaży ROBYG S.A. w Gdańsku i Poznaniu – jednego z liderów rynku deweloperskiego w Polsce. W 2021 r. objęła stanowisko Head of ESG w ROBYG S.A. Tworzyła strategię zrównoważonego rozwoju w ROBYG S.A. oraz odpowiada za raportowanie ESG. Jest Ambasadorem Paktu na rzecz Klimatu – oficjalnego programu Unii Europejskiej realizującego zadania w ramach Green Deal.

**Klara Zamłyńska-Turek,
Kierowniczką ds. ESG, ERBUD Group**

Pracuje w GK ERBUD od ponad 2 lat. Odpowiada za koordynację działań z zakresu ESG w GK ERBUD i wydanie pierwszego raportu ESG. Członek Komitetu ESG – organu odpowiedzialnego za zarządzanie i administrowanie kwestiami związanymi ze zrównoważonym rozwojem w grupie.

Projekt „Nauka o zrównoważonym rozwoju dla Małych i Średnich Przedsiębiorstw”

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

Projekt dofinansowany ze środków budżetu państwa,
przyznanych przez Ministra Edukacji i Nauki w ramach
Programu „Społeczna odpowiedzialność nauki II -
Popularyzacja nauki”.

